

AGJ

Academic Graduate Journal
วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ

เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. +6691-9691539, E-mail: journal.agj@mcu.ac.th

AGJ

Academic Graduate Journal

วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ

AGJ

Academic Graduate Journal
วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ

ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน 2567
Vol. 2 No. 3 July - September 2024
ISSN 3027 - 8643 (Online)

เกี่ยวกับวารสาร

เลขมาตรฐานสากล:

ISSN 3027-8643 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร:

วารสารฯ มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความคุณภาพสูงในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ด้านพระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การจัดการ และนิติศาสตร์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือคณาจารย์ นักศึกษา และนักวิจัยทั้งในและนอกสถาบัน

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร:

วารสารรับตีพิมพ์บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความวิจารณ์หนังสือ

-บทความวิชาการ คือ บทความที่นำเสนอบทวิเคราะห์ วิจารณ์ รวมถึงการรวบรวมความรู้ ระบุถึงภูมิหลัง วัตถุประสงค์ และแนวทางการแก้ปัญหาที่บ่งชี้ถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ บทความจะต้องนำเสนอทฤษฎีที่มีอยู่หรือทฤษฎีใหม่ที่อ้างอิงความเห็นจากนักวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือ มีความเป็นกลาง และมีส่วนช่วยในการพัฒนาความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การจัดการ และนิติศาสตร์ จำนวนคำเฉลี่ยในบทความวิชาการต้องไม่เกิน 8,000 คำ

-บทความวิจัย คือ บทความที่นำเสนองานวิจัยที่แสดงถึงความคิดริเริ่มและเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การจัดการ และนิติศาสตร์ บทความวิจัยต้องมีเนื้อหาที่ชัดเจน กระชับ มีความแปลกใหม่ มีโครงสร้างที่ดี รวมถึงการอภิปรายผลงานวิจัยโดยสรุป จำนวนคำเฉลี่ยในบทความวิจัย ไม่เกิน 8,000 คำ

-บทวิจารณ์หนังสือ คือ การเขียนเล่าเรื่องและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งโดยเจตนาจะแนะนำหนังสือเล่มนั้นให้ผู้อ่านรู้จัก โดยให้รายละเอียดทางบรรณานุกรมของหนังสืออย่างสมบูรณ์ รวมถึงประเภทของหนังสือ ให้ขอบเขตเนื้อหา คุณลักษณะพิเศษหรือข้อเด่นของหนังสือ เช่น ภาพประกอบ ดรรชนี มีการประเมินคุณค่า แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลว่ามีค่าควรอ่านหรือควรจัดหา เหมาะกับผู้อ่านกลุ่มใด มีการเปรียบเทียบกับหนังสือเล่มอื่นในประเภทเดียวกัน ผู้วิจารณ์ควรมีความรู้ในสาขาที่วิจารณ์ ควรระบุชื่อหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้วิจารณ์ เพื่อใช้พิจารณาความน่าเชื่อถือของบทวิจารณ์

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ:

ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ:

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจาก

กองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

การใช้ภาษา:

วารสารเปิดรับบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยมุ่งเน้นให้บทความมีการใช้ภาษาที่ให้ความหมายที่ชัดเจนและมีความกระชับรัดกุม

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์:

วารสารมีนโยบายในการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ หลังจาก accepted (ยอมรับการตีพิมพ์แล้วเท่านั้น เก็บเพียงครั้งเดียว) ทั้งนี้ทางวารสารจะดำเนินการออกใบเสร็จรับเงินกับทางมหาวิทยาลัยให้แก่ผู้ส่งบทความทุกบทความ โดยมีอัตราค่าธรรมเนียมดังนี้

-บทความวิชาการหรือบทความหนังสือ จำนวน 3,000 บาท (สามพันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ

-บทความวิจัย จำนวน 4,000 บาท (สี่พันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ

กรุณาชำระค่าธรรมเนียม หลังจากได้รับอีเมลให้ชำระเงินจากวารสารแล้วเท่านั้น วารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียมให้ทุกกรณี

นโยบายการเข้าถึงบทความอย่างเสรี:

วารสารนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สามารถเข้าถึงบทความทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การจัดการ และนิติศาสตร์และเผยแพร่งานวิจัยแก่ผู้ชมในวงกว้าง ผู้สนใจทั่วไปสามารถเข้าถึงได้แบบเปิด ซึ่งหมายความว่าบทความที่ตีพิมพ์ทั้งหมดสามารถเปิดออนไลน์สำหรับทุกคนจากทุกที่ในโลกโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

ความเป็นเจ้าของและการจัดการ:

หลักสูตรบัณฑิตศึกษาศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นเจ้าของวารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ วารสารได้รับการสนับสนุนบางส่วนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กระบวนการและการกำกับดูแลของวารสารสามารถทำได้ผ่านแหล่งเงินทุนที่หลากหลาย การสนับสนุนทางการเงินทั้งหมดทำให้วารสารสามารถรักษามาตรฐานการตีพิมพ์ในระดับสูง โดยผ่านกระบวนการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้มงวด

ผู้จัดพิมพ์:

วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ เป็นวารสาร peer-reviewed อย่างเป็นทางการและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

ลิขสิทธิ์และการอนุญาต:

วารสารให้ความสำคัญกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์และการอนุญาตลิขสิทธิ์ เพื่อปกป้องสิทธิของผู้แต่งและเผยแพร่ได้อย่างเหมาะสม นโยบายขึ้นอยู่กับความเปิดกว้าง การเข้าถึง และการระบุแหล่งที่มา ผู้เขียนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ของตน และบทความต่างๆ ได้รับการตีพิมพ์ภายใต้ Creative Commons Attribution License (CC BY) ซึ่งอนุญาตให้มีการแบ่งปัน ดัดแปลง และแสดงที่มาที่สมเหตุสมผล ผู้เขียนสมควรที่จะ

เผยแพร่ภายใต้ใบอนุญาต CC BY ซึ่งอนุญาตให้ใช้ซ้ำและแจกจ่ายในวงกว้าง วารสารสนับสนุนการโพสต์บทความเกี่ยวกับแหล่งเก็บข้อมูลของบุคคลที่สาม โดยแนบกับข้อจำกัดด้านสถาบันและเงินทุน หลักเกณฑ์ของผู้เขียนอธิบายถึงข้อกำหนดด้านลิขสิทธิ์และใบอนุญาต โดยมอบหมายให้ผู้เขียนมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและภาระผูกพันของตน นโยบายดังกล่าวกำหนดขอบเขตของการทำงานร่วมกัน การเปิดกว้าง และการแบ่งปันที่รับผิดชอบ ผู้เขียนที่ทำการและชุมชนการวิจัย ในขณะเดียวกันก็รักษาสีในทรัพย์สินทางปัญญา

แหล่งรายได้:

วารสารได้รับการสนับสนุนงบประมาณบางส่วนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์จากผู้ส่งบทความ

นโยบายการโฆษณา:

วารสารได้พยายามเข้าถึงนักวิชาการและประชาชนทั่วไปอย่างแข็งขันเพื่อเพิ่มชื่อเสียงและการยอมรับอย่างต่อเนื่อง วารสารรักษาความโปร่งใสตลอดทั้งนโยบายการโฆษณา มีการดำเนินกิจกรรมการโฆษณาที่เกี่ยวข้องและเหมาะสม เช่น การเข้าร่วมการประชุมวิชาการ กิจกรรมทางการศึกษา สถาบันวิจัย และสถาบันการศึกษา อีกทั้ง วารสารยังเสนอตัวเองเป็นวารสารพันธมิตรของการประชุมที่เกี่ยวข้อง และไม่มีพันธมิตรโฆษณาของเรารายใดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกองบรรณาธิการ เพื่อรับประกันคุณภาพของบทความโดยบรรณาธิการของวารสารจะตรวจสอบให้แน่ใจเสมอว่าการส่งผลงานทุกครั้งจะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นมาตรฐานและยุติธรรม วารสารให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อจริยธรรมและความเป็นมืออาชีพ โดยรักษามาตรฐานการตีพิมพ์สูงสุด

กลยุทธ์การตลาด:

วารสารใช้แนวทางการตลาดทางตรง เช่น อีเมล หน้า Facebook อย่างเป็นทางการ และเว็บไซต์ ThaiJo เพื่ออำนวยความสะดวกในวารสารในขณะที่ยังคงรักษามาตรฐานทางจริยธรรม มีการติดต่อกับนักวิจัยและนักวิชาการในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อให้มั่นใจว่ามีการสื่อสารที่ถูกต้องและให้ข้อมูลเกี่ยวกับพันธกิจและคุณลักษณะของวารสาร วารสารจัดลำดับความสำคัญของกฎหมายความโปร่งใส ความยินยอม และความเป็นส่วนตัวของข้อมูล แนวทางที่รอบคอบของวารสารมุ่งมั่นที่จะให้ข้อมูลที่เพียงพอและเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ วารสารคำนึงถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องและทบทวนแนวทางการปฏิบัติตามกฎระเบียบของเราอย่างต่อเนื่อง วารสารมุ่งทำการตลาดทางตรงด้วยจริยธรรมและความรับผิดชอบ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการทำให้เกิดความร่วมมือ และเผยแพร่ผลงานวิจัยอันทรงเกียรติอย่างโปร่งใส

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการ:

พระครูสุธีภิตติบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
krisada.sae@mcu.ac.th

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

สุรพล สุยะพรหม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
journal.bim@mcu.ac.th

เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
kietsn@hotmail.com

กองบรรณาธิการ:

พระเมธาวิญญูสร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
psbud@hotmail.com

พระมหาหมวิญญู ปุริสุตโต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
maghavin9@gmail.com

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
raphind@yahoo.com

ธีรโชติ เกิดแก้ว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ประเทศไทย
tongin2000@gmail.com

บุษกร วัฒนบุตร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย
busaaiey2516@gmail.com

ปริมปรัชญ์ คณินพศุทธิ์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย
jpkhaninphasut@gmail.com

วันชัย สุขตาม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ประเทศไทย
wanchai2526@srur.ac.th

วันทนา เนาว์วัน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย
wanthana_nt@hotmail.com

สายชล ปัญญชิต

saicholpa@g.swu.ac.th

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย

อนันต์ อุปสอด

ananupsod9541@gmail.com

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประเทศไทย

กองจัดการวารสาร:

ฝ่ายเลขานุการ:

สุภัทรชัย สีสะไบ

พระมหาสมชาย ขนติสรโน

พระมหาสมักร อติภุโท

นิกร ศรีราช

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายศิลปกรรม:

สุริยา รักษาเมือง

พระพลวัฒน์ สพลโ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายการเงิน:

สุมาลี บุญเรือง

วรรณทนี สุวรรณจิรไพศาล

กชพรรณ บุญเทียน

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายพิสูจน์อักษร:

พระครูสุตวุฒิคุณบัณฑิต

กรกต ชาบบัณฑิต

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย:

ธัชชนันท์ อิศรเดช

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ: วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ

ARTICLE REVIEW BOARD: ACADEMIC GRADUATE JOURNAL

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายใน

พระพรหมวัชรธีรจารย์, ศ.ดร.

พระธรรมวชิรธีรคุณ, รศ.ดร.

พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.

พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระอุดมสิทธิธนายก, รศ.ดร.

พระวชิรกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระปัญญาวชิรบัณฑิต, รศ.ดร.

พระเมธีวัชรประชาทร, ผศ.ดร.

พระครูปริมาณรักษ์, รศ.ดร.

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.

พระครูวิมลสุวรรณกร, ผศ.ดร.

พระครูโอภาสสนทนกิตติ, ผศ.ดร.

พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ผศ.ดร.

พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ผศ.ดร.

พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชีโต, ผศ.ดร.

พระครูธรรมธชญาณเที่ยง พุทธสาวิโก, ดร.

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญโญ, ผศ.ดร.

พระคมสัน ฐิตเมธโส, ผศ.

พระพลากร สุ่มงคล, ดร.

พระครูชินวีรบัณฑิต, ผศ.ดร.

พระครูสุตวุฒิคุณบัณฑิต, ผศ.ดร.

พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ, ดร.

พระปลัดสรวิชัย อภิปัญโญ, ผศ.ดร.

พระปลัดระพี พุทธิสาร, รศ.ดร.

พระครูธรรมธรรฐาพร ปภัสสร

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์

ร.ศ.ประณต นันทิยะกุล

รศ.ดร.วัชรินทร์ ชาญศิลป์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

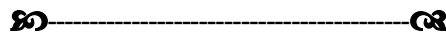

[illegible]

ผศ.ดร.บวร ชมขุนศรี
 ผศ.ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์
 ผศ.พล.ต.หญิง ดร.ชญาดา เข้มเพชร
 ผศ.ดร.สุภัทรชัย สีสะไบ
 ผศ.ดร.สุมาลี บุญเรือง
 อาจารย์ ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภักทรกุล
 อาจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย โพธิ์สัย
 อาจารย์ ดร.ลำพอง กลมกุล
 อาจารย์ ดร.สายรุ้ง บุบผาพันธ์
 อาจารย์ ดร.กาญจนา คำจตุ
 อาจารย์ ดร.วาริญา ม่วงเกลี้ยง
 อาจารย์ ดร.เสาร์คำ ใส่แก้ว
 อาจารย์ ศักดิ์ดา งานหมั่น
 ดร.กรกต ชำบัณฑิต
 ดร.ดิเรก ด้วงลอย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายนอก

พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร.
 พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร, ดร.
 พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม, ดร.
 ศ.ดร.สุวิทย์ อธิศาสดา
 ศ.ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
 ศ.ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ
 ศ.ดร.กาญจนา เจริญชัย
 รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ
 รศ.ดร.โยธิน แสงวงศ์
 รศ.ดร.พัฒน ธีรอนใจดี
 รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์
 รศ.ดร.สำเนียง เลื่อมใส
 รศ.ดร.ศรชัย ท้าวมิตร
 รศ.ดร.สุกิจ ชัยมุสิก
 รศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์
 รศ.ดร.ภูมิ มูลศิลป์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
 ราชบัณฑิตยสถาน
 มหาวิทยาลัยนเรศวร
 สภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ
 มหาวิทยาลัยมหิดล
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศิลปากร
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รศ.ดร.วันทนา เนาว์วัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รศ.ดร.มีชัย เอี่ยมจินดา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รศ.ดร.พฤทธิสรรค์ สุทธิไชยเมธี	มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
รศ.ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
รศ.ชนิษฐา จิตชินะกุล	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รศ.ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล	นักวิชาการอิสระ
รศ.ดร.สุชาดา นันทะไชย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
รศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รศ.ดร.อภิชาติ พานสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ผศ.ดร.แสงเดือน เจริญนิม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ.ดร.พลับพลึง คงชนะ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.ศศิธร ชูตินันทกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผศ.ดร.พนัชกร สิมะขจรบุญ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผศ.ดร.ตระกูล จิตวัฒนากร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผศ.ดร.มนตรี วิวาท์สุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.วิภาวดี เพ็ญบัวขาว	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ผศ.ดร.จักรกฤษณ์ โปณะทอง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.บุญรอด บุญเกิด	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.ธเนศพล อินทร์จันทร์	มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
ผศ.ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ.ดร.มนัสวาส กุลวงศ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา
ผศ.ดร.ทรงยศ แก้วมงคล	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผศ.ดร.กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผศ.ดร.เสกสรรค์ สนวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผศ.ดร.บุญรอด ชาตียนนท์	มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร.พรชัย นาคสีทอง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผศ.ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.รวีวรรณ หวานชิต	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ผศ.ดร.วิจิตรา ศรีสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผศ.ดร.สุประภา สมนึกพงษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ลัดดาวัลย์ สำราญ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ผศ.ดร.ปรีมปรีชญ์ คณินพศุตย์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผศ.สุธิดา แจ้งประจักษ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ชวลา ละวาหิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ผศ.ดร.ณัชพล ศิริสวัสดิ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ.ดร.สายชล ปัญญชิต	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.สุรัชย์ พุดชู	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
อาจารย์ ดร.ชิษณุพงศ์ ทองพวง	มหาวิทยาลัยคริสเตียน
อาจารย์ ดร.ณัฐนันท์ จิระกิตติมิตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.วิโรจน์ หมั่นเทพ	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
อาจารย์ ดร.วิยะดา วรรณท้าวณิช	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
อาจารย์ ดร.เกษภา ผาทอง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
อาจารย์ ดร.บุญญกมล เทพประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ ดร.ฉัฐวัฒน์ ชัยนฐาภักดิ์	วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์
อาจารย์ ดร.มยุรี จำจรส์	สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม
อาจารย์ ดร.ละออ มามะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
อาจารย์ ดร.อัญชิษฐา อักษรศรี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ปราณี คำแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
อาจารย์ ดร.รัชฎากร เอี่ยมอำไพ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.กฤษณะ ทองแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
อาจารย์ ดร.เดโช แซ่น้ำแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
อาจารย์ ดร.พัทธนันท์ ตลาดทรัพย์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
อาจารย์ ดร.สิริพัฒน์ ลาภจิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ ดร.ปัญญนิสาธ องค์กรปรัชญากุล	มหาวิทยาลัยเกริก
อาจารย์ พรพรรณ โปรงจิตร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ นฤมล ญาณสมบัติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
อาจารย์ มัลลิกา ภูมะธน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
อาจารย์ พินันท์ ลาตบัวขาว	วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต

อาจารย์ สมพร นุทผล

ดร.รินทร์ชิสรา เกียรติประทุมกานต์

ดร.นริศรา ทองจันทร์

ดร.รัตนันท์ วิโรจน์ฤทธิ์

น.อ.ดร.พงษ์สุวรรณ ศรีสุวรรณ

พันเอก ดร.สาธิต ทิพย์มณี

นายภูเบศ วณิชชานนท์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

นักวิชาการอิสระ

นักวิชาการอิสระ

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

นักวิชาการอิสระ

กองคลังแพทย์ กรมแพทย์ทหารบก

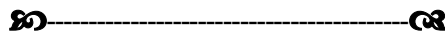
นักวิชาการอิสระ

๒๐-----๐๔

บทบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการนี้เป็นปีที่ 2 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กรกฎาคม-กันยายน พ.ศ. 2567 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Reviewer) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด คัดค้านการตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

พระครูสุธีภิตติบัณฑิต

บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(4)
บทบรรณาธิการ	(6)
สารบัญ	(12)

บทความวิชาการ:

บทบาทของพระพุทธศาสนาในวิกฤตภัยพิบัติทางธรรมชาติ: ความเข้าใจรอบแห่งพุทธบูรณาการ

๐๓ พระอดิศักดิ์ อนุบาลโย, พระมหาชินภัทร ฉินนาลโย, พระมหามานูญ ปริญญาโน 1-10

ก้าวอย่างทางประวัติศาสตร์การเคลื่อนตัวของหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด

๐๓ พระครูชินวีรบัณฑิต (เอก ชินวิโส), พระอธิการจารึก สณญโต,
พระมหาปัญญา ปญญาสิริ, เจษฎากรณ์ คุณคำเทัญ, ธวัช แยมปัว 11-21

การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศาสนทายาท ด้วยระบบบริหารงานและประเมินตัว
ทั้งองค์กร (BALANCED SCORECARD)*

๐๓ พระมหามานูญ ปริญญาโน, พระอดิศักดิ์ อนุบาลโย 22-31

การุณยฆาต : การมีชีวิตในบริบทสังคมไทยและหลักพระพุทธศาสนา

๐๓ พระมหาสมชาย ขนติสรโณ, พระครูธรรมธรรฐาพร ปภสสโร, พงษ์ธวัช พรหมะวัน
พระครูชินวีรบัณฑิต (เอก ชินวิโส), กรกต ขำบัณฑิต 32-41

ธรรมาภิบาล: หลักประกันสุขภาพของคนไทย

๐๓ มณฑนรรห์ อุปถัมภ์ 42-53

การจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่กับการจัดการองค์การสงฆ์

๐๓ พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงุโร), สมบัติ อรรถพิมล, พระมหากิตติกร กิตติกรโก 54-64

พินิจสาเหตุของอุทกภัยผ่านการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า : หลักอริยสัจ 4

๐๓ พระอดิศักดิ์ อนุบาลโย (ศักดิ์ไพศาล) 65-72

วิวัฒนาการกฎหมายมรดกในราชอาณาจักรสยามยุคต้นรัตนโกสินทร์

๐๓ พระครูธรรมธรรฐาพร ปภสสโร 73-82

วิวัฒนาการของการครอบครองทรัพย์สิน

๐๓ พระครูชินวีรบัณฑิต (เอก ชินวิโส), เจษฎากรณ์ คุณคำเทัญ, ธวัช แยมปัว 83-94

ปรัชญาการเมือง : กรณีศึกษาแนวคิดของอริสโตเติล

๘ พระมหาฉัตรชัย ปญญาวฑฒโน 95-104

หลักอริยสัจ 4 กับการกำหนดนโยบายสาธารณะ

๘ อรอนงค์ แฉ่งพงศ์พันธ์, ชนาธิป พรหมวัน, นิชนันท์ บุญไช 105-113

พรหมวิหารธรรมเพื่อผู้นำในองค์กร

๘ พระมหาฉัตรชัย ปญญาวฑฒโน 114-122

10 นโยบายหลักกระทรวงมหาดไทย : ความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม

๘ พนิดา อมราภิกรม 123-129

หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการนำนโยบายไปปฏิบัติตามนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566-2570)*

๘ ธนิต สิ้นสุภสว่าง 130-139

การประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 กับนโยบายเมืองอัจฉริยะ

๘ ชนาธิป พรหมวัน 140-147

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1

บทบาทของพระพุทธศาสนาในวิกฤตภัยพิบัติทางธรรมชาติ:
ความเข้าใจกรอบแห่งพุทธบูรณาการ*

BUDDHIST ROLE IN NATURAL DISASTER CRISIS: AN UNDERSTANDING OF
BUDDHIST INTEGRATION APPROACH

พระอดิศักดิ์ อนาลโย, พระมหาชินภัทร ฉินนาลโย, พระมหามนุญ ปริญญานโณ

Phra Adisak Analayo, Phramaha Chinnapat Chinnalayo, Phramaha Manoon Parinyano

วัดศรีโลหาราชบุรีรัมย์

Wat Sri Loharadbumrung

Corresponding Author E-mail: Asakphisal@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักพุทธบูรณาการ และเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ในกิจการได้ในทุกขั้นตอนการปฏิบัติการช่วยเหลือบรรเทาและระดับบุคคลที่สามารถวางแผนคิดเผชิญกับภัยพิบัติได้ ด้วยกรอบแห่งพุทธบูรณาการ เพื่อนำหลักการและคุณค่าจากพุทธศาสนาวิเคราะห์และทำความเข้าใจภาวะการทำงานขององค์กร บุคลากร เสริมสร้างสังคมที่ยั่งยืน ก่อเกิดความร่วมมือ บ่อยครั้งที่มนุษย์ต้องประสบกับความสูญเสียอันเป็นผลกระทบที่ต้องพยายามแก้ไขภาวะวิกฤตจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ที่ให้ผลกระทบทั้งด้านจิตใจและร่างกาย การพัฒนาจิตเป็นสิ่งสำคัญ ด้วยการเข้าใจในพระธรรม อันเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการก่อเกิดองค์ปัญญาขึ้นโดยผ่านการปฏิบัติ สามารถกระทำได้แม้ในเวลาทำงาน การปลูกจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมตามวิถีแห่งพุทธธรรม ประโยชน์ในการปรับหลักพุทธธรรมมาใช้นั้นสามารถทำได้ ตั้งแต่การวางแผนคิดที่ดีในองค์กรรวมทั้งองค์กรในระดับนานาชาติลงมาถึงการประสานงานขององค์กรในระดับท้องถิ่น ด้วยหลักมัชฌิมาปฏิปทา การสร้างระบบความคิดด้วยหลักของการพิจารณาแบบโยนิโสมนสิการ และมีการวางรูปแบบการวางตัวอย่างเหมาะสมเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้ด้วยหลักหลักสังคหวัตถุ 4 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมที่กรมชลประทานใช้นั้น คือ หลักสัปปริสธรรม 7 ผนวกเข้ากับหลักการจัดการ ในการบริหารจัดการน้ำให้มีการแก้ปัญหาที่มีความเหมาะสมอย่างมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขวิกฤตจากภัยพิบัติทางธรรมชาติด้านอุทกภัย แนวทางสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาทั้งในส่วนบุคลากรและหน่วยงานให้สามารถมีความตั้งใจ ความใส่ใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร เกิดการบริหารจัดการแก้ปัญหาภาวะวิกฤตและมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ในระดับบุคคลที่ประสบภัย หากเข้าใจในหลักแห่ง อริยสัจ 4 มาใช้เพื่อการดูแลสุขภาพ แม้ในภาวะการณ์ขาดแคลนด้านการประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ การในชีวิตด้วยหลักธรรมด้านปัจจัย 4 และสามารถประยุกต์ร่วมกับ ทฤษฎีแรงจูงใจของมนุษย์ (Maslow's Hierarchy of Needs) ทำให้สามารถเข้าถึงความต้องการของผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ ได้เป็นอย่างดีและสามารถให้ความช่วยเหลือได้ตรงกับความต้องการในช่วงเวลาที่เร่งด่วน แม้ในยามที่ต้องเผชิญกับวิกฤตจากภัยพิบัติจากธรรมชาติ

คำสำคัญ: บทบาท; พระพุทธศาสนา; ภัยพิบัติทางธรรมชาติ; พุทธบูรณาการ

Abstract

This article aims to study the principles of Buddhist integration and their application in all stages of disaster relief operations, both at the organizational and individual levels, to provide a conceptual approach to facing disasters. The framework of Buddhist integration involves analyzing and understanding the operational environment of organizations and personnel through the principles and values of Buddhism, thereby fostering a sustainable society and cooperation. Human beings often face losses resulting from the impacts of natural disasters, which affect both the mind and body. Developing the mind is crucial. Understanding the Dhamma, the teachings of Buddhism, plays an essential role in cultivating wisdom through practice. This can be done even while working by instilling a collective consciousness according to Buddhist principles. The benefit of applying Buddhist principles can be realised by adopting a comprehensive approach that includes international organisations and local coordination using the Middle Path (Majjhima Patipada), developing a systematic thinking process through critical reflection (Yoniso Manasikara), and establishing appropriate behavioural patterns to facilitate cooperation based on the four principles of social integration (Sangahavattu 4). The application of Buddhist principles by the Royal Irrigation Department, such as the Seven Qualities of a Good Man (Sappurisa-dhamma 7), integrated with management principles, aims to solve problems related to water management effectively, thereby addressing the crisis caused by natural disasters: floods. Critical approaches include developing personnel and organisational commitment and attention to duty, resulting in crisis management that aligns with the needs of the public. On an individual level, understanding the Four Noble Truths (Ariya-Sacca 4) can be used to maintain health despite scarcity during natural disasters. Living life according to the principles of the Four Requisites (Patjai 4) can be integrated with Maslow's Hierarchy of Needs, thereby addressing the needs of disaster victims effectively and providing timely assistance during emergencies. Even in times of natural disaster crises, the principles of Buddhism offer a valuable framework for understanding and meeting the needs of those affected.

Keywords: Role; Buddhism; Natural Disaster; Buddhist Integration

บทนำ

ปัจจุบันที่มนุษย์ต้องเผชิญภาวะวิกฤตที่มีสาเหตุมาจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น อุทกภัย โรคระบาด ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว อัคคีภัย วาตภัย เป็นต้น ล้วนเป็นเหตุการณ์ที่เกิดผลกระทบทั้งจิตใจและทางร่างกาย รวมถึงมีความเสี่ยงสูง ปัญหาด้านภัยพิบัติได้กลายเป็นภาวะวิกฤตที่ต้องเผชิญในปัจจุบัน ทั่วโลกมีการวางแผนเพื่อเผชิญกับภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างจริงจัง เนื่องจากมีผลให้ได้พบบ่อยครั้งที่มนุษย์ต้องประสบกับความสูญเสียเพิ่มขึ้นเมื่อภัยพิบัติเกิดขึ้น บุคคลที่ถูกผลกระทบต้องพยายามแก้ไขสถานการณ์ อาจส่งผลให้มีปัญหาสุขภาพจิต ดังเช่น เหตุการณ์มหาอุทกภัยครั้งใหญ่ปี 2554 ตัวอย่างเฉพาะในกรุงเทพมหานคร น้ำท่วมทะเลาะเข้าคลองประปาที่เขตดอนเมืองจนทำให้คุณภาพน้ำประปาดำกว่ามาตรฐานตามข้อกำหนดขององค์การอนามัยโลก (นฤมล สมรรคเสวี, 2557) การได้รับผลกระทบของภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมตลอดถึงวัฒนธรรม

ประเพณีการดำเนินตามวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การประกอบกิจกรรมทางศาสนา และความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน การเริ่มต้นที่มีวิธีการให้การดูแลตนเองก่อนที่ให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมจะเข้ามาถึง และผู้ที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือสมควรปฏิบัติตนอย่างมีหลักการตามมาตรฐานอย่างมีสติเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ตนเองและการปฏิบัติต่อผู้ประสบภัยด้วยความถูกต้องเหมาะสม เหล่านี้เริ่มต้นที่การเข้าใจในคำสอนแห่งองค์พระพุทธเจ้าและน้อมนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาด้านอย่างสม่ำเสมอ ผลสัมฤทธิ์ย่อมเกิดแก่ตนเองและผู้รอบข้าง รวมถึงองค์กร และสังคมในวงกว้าง ในทัศนะของพระพุทธศาสนานี้การพัฒนาจิตเป็นสิ่งสำคัญ ด้วยการเข้าใจในพระธรรม อันเป็นหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้ทรงเมตตาเอื้อเพื่อต่อสรรพสัตว์ และถือเป็นแนวทางการฝึกปฏิบัติ ท่านพุทธทาสได้กล่าวว่า การปฏิบัติธรรมสามารถกระทำได้แม้ในเวลาทำงาน (พระธรรมโกศาจารย์, 2558) บทบาทที่พระพุทธศาสนามีได้ในทุกสถานในกาลทุกเมื่อ แม้ในภาวะที่มนุษย์ต้องเผชิญวิกฤตการณ์จากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม หมายถึง จิตที่ประกอบด้วยความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล หรือความคิดที่มุ่งที่จะทำแต่ประโยชน์ เกื้อกูลทั้งแก่ตนและผู้อื่น ตลอดจนสาธารณะทั่วไป โดยมีพรหมวิหาร โดยเฉพาะเมตตาจิต (ปรารถนาดี) และกรุณาจิต (ความคิดร่วมด้วยช่วยแก้ปัญหา) เป็นพื้นฐานผู้ที่ปลูกจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมให้เจริญงอกงามในจิตใจได้มากเพียงใด ย่อมสามารถแก้วิกฤตปัญหาความเห็นแก่ตัวทำให้เป็นคนเสียสละอุทิศตนทุ่มเททำงานเพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวมได้มากเพียงนั้น

บทบาทของพระพุทธศาสนาในวิกฤตภัยพิบัติทางธรรมชาติ

เมื่อมองบทบาทของพระพุทธศาสนาในเชิงปฏิบัติการ (Operational Research) โดยการจัดการเชิงพุทธมุ่งเน้นการทำการลงมือทำปฏิบัติจริงที่องค์กรหรือคณะสงฆ์เพื่อศึกษาผลของการบริหารจัดการที่น่าหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ รวมถึงการวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธสามารถนำหลักการและคุณค่าจากพุทธศาสนามาวิเคราะห์และทำความเข้าใจภาวะการทำงานขององค์กร การดูแลสวัสดิการแก่บุคลากร และการเสริมสร้างสังคมที่ยั่งยืน ด้วยความหลากหลายมุมมองและแนวคิดทางพุทธศาสนา (พระมหากฤษฎา กิตติโสภณ, 2563) โดยการพัฒนาแบบองค์รวมตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติ คือการพัฒนาอย่างเชื่อมโยงกันทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในทางพระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกัน คือพัฒนาแบบองค์รวมเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา เป็นทางสายกลางแห่งการพัฒนาที่องค์ประกอบทางกาย ทางสังคม ทางจิต และทางปัญญาดำเนินไปด้วยกัน โดยมีมนุษย์เป็นตัวตั้งของการพัฒนาเริ่มจากมัชฌิมาปฏิปทาทางสายกลางของการพัฒนาเหมือนกัน คือรวมเอาทุกสิ่งทุกอย่างไปสู่เป้าหมายแห่งการพัฒนา 4 ด้านก็คือ พัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติมี 3 ข้อ คือพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เป้าหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ไปอยู่ที่ 3 คำ เช่นเดียวกับของสหประชาชาติได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม (วัฒนธรรม) สิ่งแวดล้อม นี่เป็นเรื่องที่ ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ทรงนำเสนอตั้งแต่ปี 2517 ทรงนำมาขยายความในปี 2541 ตอนค่าเงินบาทลอยตัว ดังพระราชดำรัสที่ว่า “คำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอ คนเราถ้าพอในความต้องการมันก็มี ความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อยถ้าทุกประเทศมีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข” (พระพรหมบัณฑิต, 2564) การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์เพื่อเป็นแนวปฏิบัติสำหรับนักบริหารในยุคปัจจุบัน นักบริหารที่ดีต้องมีความรู้กว้างขวาง ไว้วางใจ ให้โอกาส ปราศจากอคติ มีความดaringก้าวหน้า เกิดปัญหาเร่งแก้ไข และป้องกันภัยผู้ทำงาน จึงจะสามารถนำพาองค์กรให้เติบโตอย่างมั่นคง หลักธรรมของพระพุทธศาสนาถือว่า คนเรามีสิทธิ์ที่จะผิดพลาดได้ในชีวิต บางครั้งควรให้โอกาสเขาได้แก้ตัว โดยการใช้หลักการให้อภัย ในการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการทำงานเป็นการคิดแบบโยนิโสมนสิการ (ดวงเพชร สมศรี,

2558) การปลูกจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมตามวิถีแห่งพุทธธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติตาม หลักสังคหวัตถุ 4 ประการ กล่าวคือ 1. ทาน คือการให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ แบ่งปันสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้และแนะนำ สั่งสอน ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหามหาการแย่งอาหารที่อยู่อาศัย คู่สังวาส อำนาจในสังคมส่วนรวมได้ 2. ปิยวาจา กล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน สมานไมตรี ทำให้เกิดความรักความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน สามารถช่วยแก้ไขปัญหาคบความขัดแย้ง 3. อตถจริยา การชวนช่วยช่วยเหลือกิจการหมู่คณะ ดูแลรักษาสมบัติส่วนรวม และบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ และ 4. สมานัตตตา ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่ฐานะและภาวะที่ดำรงอยู่ ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกของสังคมให้ถูกต้อง มีการกล่าวว่า “วัตถุธรรมาจริยา คนยิ่งเห็นแก่ตัวมากขึ้น” วิฤตปัญหานี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการปลูกจิตสำนึกที่ดีเพื่อส่วนรวม (พระครูไพศาลศีลวัฒน์, 2565)

ด้วยพุทธบูรณาการที่ได้กล่าวเป็นเบื้องต้นเพื่อให้ได้เป็นข้อยืนยันว่าการก่อประโยชน์ในการปรับหลักพุทธธรรมมาใช้ ตั้งแต่การวางแผนที่ดีในองค์กรรวมทั้งองค์กรทั้งในระดับนานาชาติลงมาถึงการประสานงานขององค์กรในระดับท้องถิ่น ด้วยหลักมัชฌิมาปฏิปทา การสร้างระบบความคิดด้วยหลักของการพิจารณาแบบโยนิโสมนสิการ และมีการวางรูปแบบการวางตัวอย่างเหมาะสมเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้ด้วยหลักหลักสังคหวัตถุ 4 ถึงจะต้องเผชิญกับสภาวะวิกฤตภัยพิบัติธรรมชาติรุนแรงเพียงใด พุทธธรรมที่ถูกนำมาบูรณาการจะมีพลังยึดเหนี่ยวในชุมชนและองค์กรสามารถร่วมกันฝ่าฟันได้โดยมีหลักที่ถือปฏิบัติตรงกันและสอดคล้องสนับสนุนกัน

พุทธบูรณาการ: สัมปยุตธรรม 7 และการบริหารจัดการน้ำ

การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทานเพื่อเผชิญกับอุทกภัย พระพุทธศาสนาได้แสดงบทบาท โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม มีองค์ประกอบสำคัญ คือ การจัดการ + หลักพุทธธรรม = นำไปสู่รูปแบบการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทาน ดังต่อไปนี้

1. การจัดการ ประกอบด้วย

1.1 ด้านการค้นหาค้นหาปัญหาขององค์กร ได้แก่ ได้มีการสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการน้ำ รวมทั้งได้มีการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของกรมชลประทาน ได้มีการนำเสนอปัญหาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกิดขึ้น รวมทั้งสามารถที่จะนำปัญหาที่เกิดขึ้นไปแก้ไขเพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นสำหรับการพัฒนาหน่วยงาน

1.2 ด้านการศึกษาความเหมาะสม ได้แก่ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมในการเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาจนทำให้เกิดผลสำเร็จสูงสุด รวมทั้งมีการศึกษาความเป็นไปได้สำหรับการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในองค์กรหรือหน่วยงานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทานได้อย่างเหมาะสม

1.3 ด้านการพัฒนาและทดสอบ ได้แก่ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถที่จะแก้ไขปัญหาของระบบได้ถูกต้องเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ รวมทั้งเพื่อให้เกิดความทันสมัยในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งมีการแสดงผลข้อมูลของการประเมินสถานการณ์ระดับน้ำและแหล่งน้ำต่าง ๆ ที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นได้อย่างทันถ่วงที

1.4 ด้านการติดตั้ง ได้แก่ ในการติดตั้งระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้มีความสะดวกต่อการใช้งาน เพื่อให้สามารถติดตามสถานการณ์ได้ทันเวลา ซึ่งรวมทั้งมีการติดตั้งอุปกรณ์วัดระดับน้ำแบบอัตโนมัติสำหรับการติดตามผล ในจุดที่เหมาะสมของการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ได้มาตรฐานสำหรับการติดตั้งอุปกรณ์ดังกล่าวในหน่วยงานของกรมชลประทาน

1.5 ด้านการซ่อมบำรุงระบบ ได้แก่ ได้มีการวางแผนซ่อมแซมระบบการบริหารจัดการน้ำอย่างมีความชัดเจน เพื่อให้สามารถกำกับดูแลได้จากระบบระยะไกล รวมทั้งมีการซ่อมบำรุงระบบตามกรอบของ

ระยะเวลาในแต่ละปี เพื่อให้ได้รับความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับกรมชลประทานในด้วยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในองค์กร

2. หลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย

2.1 ด้านธัมมัญญตา (รู้จักเหตุ) ได้แก่ การที่องค์กรหรือหน่วยงานได้มีการส่งเสริมให้บุคลากรได้มีการคิด วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถที่จะแก้ไขได้ทันเวลา ซึ่งนำไปสู่การบริหารจัดการได้อย่างมีความเหมาะสมเกิดประสิทธิภาพต่อการบริหารจัดการ

2.2 ด้านอัตถัญญตา (รู้จักผล) ได้แก่ การรู้และมีความเข้าใจในการประสานงานกับองค์กร ทั้งในด้านความเป็นเครือข่าย หรือมีการบริหารจัดการน้ำ คือ ความไว้วางใจต่อเพื่อนร่วมงาน บุคลากรภายในองค์กร เพื่อการบริหารจัดการน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านกาลัญญตา (รู้จักกาล) ได้แก่ การให้ความสำคัญในเรื่องของกรอบเวลาในการปฏิบัติงานภายในองค์กร มีการพัฒนาบุคลากรในการจัดการทรัพยากรอย่างให้ความสำคัญ รวมทั้งการรู้ข้อมูลทันต่อเหตุการณ์ มีกรอบในเรื่องของเวลาเพื่อให้สามารถมีการบริหารจัดการ

2.4 ด้านปุคคลัญญตา (รู้จักบุคคล) ได้แก่ การปฏิบัติงานภายในองค์กรหรือหน่วยงานด้วยความมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นความเหมาะสมแก่การประเมินผลงานในการวัดคุณภาพของการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานกรมชลประทาน เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความจริงใจในองค์กรนี้

ดังนั้น หลักสัปปุริสธรรม จึงเป็นแนวทางสำคัญในการที่จะพัฒนาชีวิตของบุคลากรหรือหน่วยงานให้สามารถมีความตระหนักรู้ถึงความตั้งใจ ความใส่ใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน มีการแก้ปัญหาที่มีความเหมาะสม เข้าใจเป้าหมายในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีกรอบของการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการน้ำเข้ามามีส่วนช่วยให้องค์กรที่เป็นภาครัฐได้มีส่วนสำคัญในการรับใช้ประชาชนอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (อติเทพ ภิญาเกษม, 2565)

พุทธบูรณาการ: อริยสัจ 4 และการรักษาสุขภาพ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและในการแก้ไขปัญหาได้ทั้งสิ้น ปัญหาชีวิตก็เช่นเดียวกัน สามารถนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ใน เพื่อแก้ที่ต้นเหตุได้ดังนี้

1. ทุกข์ : สภาวะของปัญหาที่เกิดขึ้นในจิตใจหรือในชีวิต อันก่อให้เกิดผลเสียขึ้น หรือเป็นผลกระทบที่ไม่ชอบไม่ควร ที่ต้องเผชิญอยู่ จำเป็นต้องไตร่ตรองและพิจารณาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ว่าความทุกข์ที่กำลังเผชิญอยู่เกิดขึ้นจากสาเหตุใด เช่น การค้นหาสาเหตุที่มีอาการปวดท้อง โดยคำนึงถึงสิ่งที่รับประทาน มีสิ่งใดที่ผิดปกติ หรือมีสิ่งมากระทบในลักษณะอุบัติเหตุที่ช่องท้อง ในวิเคราะห์ด้วยสติค้นหาสาเหตุ ละวางการจดจ่อไปที่อาการเจ็บปวดที่ท้อง เป็นการเข้าถึงสาเหตุที่เกิดอาการปวดได้แท้จริง

2. สมุทัย : สาเหตุแห่งการกระทำ ที่เป็นผลให้เกิดความทุกข์ หรือสร้างปัญหาแก่จิตใจและชีวิตความเป็นอยู่ เหตุที่ทำแล้วนำไปสู่ความทุกข์นี้ สมควรหยุด เพราะผลที่เกิดจะสามารถระงับลงได้ ด้วยเหตุผลนี้สมุทัย จึงเป็นสิ่งที่ควรหยุดกระทำ เพราะเป็นการก่อให้เกิดความไม่ปกติสุขในชีวิต ตัวอย่างเช่น การทานผักดอง คือ ต้นเหตุที่ทำให้เกิดอาการปวดท้อง สมควรหยุดการทานผักดอง

3. มรรค : หนทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง ค้นหาแนวทางที่ดงาม เลือกการปฏิบัติที่นำไปสู่ผลที่ดี เชื่อในการสร้างเหตุที่ดี ด้วยกฎแห่งกรรมที่ ผลที่ได้รับย่อมเกิดเป็นผลที่ดี ทุกข์และสาเหตุแห่งทุกข์ คือ สมุทัย จึงเป็นสาเหตุให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลง บทเรียนแห่งอดีต สามารถชี้แนะให้เกิดการกระทำในปัจจุบัน เช่น เมื่อเราทราบว่าการปวดท้องเกิดอะไรและอะไรเป็นสาเหตุของการเกิดทุกข์และไม่ควรกลับไปรับประทานผักดองอีก

เราจึงจะเดินตามหาหนทางที่เราจะหายจากอาการปวดท้องก็คือการพบแพทย์ที่เชี่ยวชาญเป็นทางแก้ไขที่เหมาะสม ในอดีตการหายมาทานเอง อาจจะไม่เป็นผลดีเพราะไม่ได้ตรวจสอบสาเหตุให้ชัดเจน อาจทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตได้

4. นิโรธ: ผลของการกระทำที่แก้ไขปัญหาก็ถูกต้อง การให้แพทย์วินิจฉัยและสั่งจ่ายยาที่เหมาะสมตรงตามชนิดของโรค อาการปวดท้องก็จะหาย ความทุกข์ดับสิ้น คือ นิโรธ ผ่อนคลายปัญหาก่อเกิดผลที่ดีที่น่าพึงพอใจสำเร็จ ให้ผลเป็นสภาพร่างกายกลับคืนได้ดีดังเดิม สรุปว่านิโรธเป็นผลจากการการกระทำดีเป็นเหตุ (มรรค) ซึ่งทำให้เกิดผลดี (นิโรธ)

ในการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ไขปัญหาวีชีวิต ทุกคนมักเริ่มต้นคิดว่าเป็นเรื่องยากและเฉพาะกับการตามหลักธรรมของพระสงฆ์เท่านั้น แต่ความจริงแล้ว หลักธรรมพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันและการแก้ไขปัญหาก็ได้ทุกที่ (พระครูสารกิจประยุตม, 2560) แต่การจะแก้ปัญหาก็ได้ ไม่ใช่แค่ทราบถึงความหมายในแต่ละข้อเท่านั้น จำเป็นจะต้องนำกิจในอริยสัจที่ปรากฏในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรมาใช้ควบคู่กับการแก้ไขปัญหาคือ สัญญาณ กิจญาณ กตญาณ เรียกว่า ญาณทัสสนะ การนำกิจในอริยสัจมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาลงคม วิเคราะห์ว่า ต้องประยุกต์ใช้ดังนี้

ทศกัณฐ์อริยสัจ: การเริ่มต้นด้วยการรับรู้และจำแนกปัญหาอย่างชัดเจน ต้องรู้จักกำหนดรู้ตัวปัญหาที่เกิดขึ้นในทศกัณฐ์อริยสัจ และเมื่อรู้แนวทางในการกำหนดรู้ตัวปัญหาแล้ว (กิจญาณ) ทำให้เราเข้าใจและรับรู้ถึงปัญหาที่มีอยู่ในสังคม

สมุทยอริยสัจ: ทราบสาเหตุของปัญหา เราจะต้องระบุสาเหตุของปัญหาในทุกสมุทยอริยสัจ ซึ่งจะช่วยให้เราเข้าใจว่าปัญหานั้นมีรากเหตุที่อะไร (กิจญาณ) และการทราบถึงสาเหตุทำให้เรามีพื้นฐานที่แข็งแกร่งในการแก้ไขปัญห

นิโรธอริยสัจ: การทำให้ปัญหาลดลง คือการรู้จักทำให้แจ้งหรือทำให้ภาวะความดับของปัญหามีขึ้นด้วยการวางเป้าหมายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญห (กตญาณ) และการทำให้เข้าใจแนวทางที่เน้นไปที่การดับปัญหา

นิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ: ทำให้เจริญหรือเพิ่มพูนยิ่งขึ้นเพื่อให้มีทางดำเนินไปสู่ความดับของปัญหา เป็นการนำทางให้หนทางในความดับของปัญหานั้นเจริญหรือเพิ่มพูนยิ่งขึ้น (กิจญาณ) โดยทำให้เข้าใจถึงทางที่สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหได้อย่างเหมาะสม

การประยุกต์ใช้ขั้นตอนทั้ง 4 นี้ในการแก้ไขปัญหาลงคมจึงเป็นการนำกิจที่ปรากฏในอริยสัจมาใช้ควบคู่กับตัวอริยสัจทั้ง 4 ข้อ ซึ่งจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาลงคมอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้อง (ฤกษ์ณ ธาตาดินทร และพระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณ, 2565)

พุทธบูรณาการ: ปัจจัย 4 และทฤษฎีแรงจูงใจ (Maslow's Hierarchy of Needs)

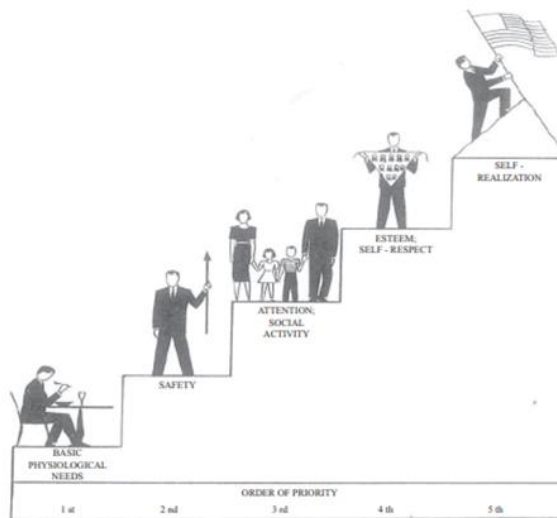
หลักการแห่งศาสนา สามารถนำมาเป็นพลังในการทำให้บุคคลที่ตกอยู่ภายใต้วิกฤตการณ์แห่งชีวิตได้ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจ Formoso-Suárez et al. (2022) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง The Impact of Religion and Social Support on Self-Reported Happiness in Latin American Immigrants in Spain (ผลกระทบที่เกิดจากศาสนาและการเกื้อหนุนจากชุมชนก่อความสุขที่ผู้ได้รับสามารถรับรู้ได้ชาวละตินอเมริกาที่อพยพมาอาศัยในประเทศสเปน) ด้วยตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับหลักจิตวิทยา พบว่า ผู้คนส่วนใหญ่ใช้กลไกทางศาสนา ช่วยเยียวยาจิตใจ แม้ว่าจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนาก็ตาม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแนวทางการปฏิบัติศาสนพิธีนั้นไม่ได้ส่งผลต่อผู้อพยพเหล่านี้ แต่การรักษาความเชื่อในพระศาสดานั้นมีประโยชน์ในการเผชิญกับสถานการณ์วิกฤตในชีวิตอย่างมาก สุดท้ายพบว่ากลไกการรับมือกับปัญหาเชิงบวกอย่างได้ผลดีจะเกิดกับผู้ที่

ศรัทธาในศาสนา มาก ด้วยผลที่ได้ สรุปว่าคนที่มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อในศาสนาของพวกเขาจะมีเครื่องยึดเหนี่ยวเป็นที่พึ่งพา

ในยามที่มนุษย์ประสบกับภาวะการณฺ์ขาดแคลนหมดสิ้นในชีวิต สามารถกลับมามองความต้องการในชีวิตด้วยหลักธรรมด้านปัจจัย 4 (Four Requisites) จะเห็นว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับปัจจัย 4 เป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ปัจจัย 4 เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานเพื่อดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข เช่น เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ปัจจัย 4 เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมในชีวิตให้เกิดความเป็นปกติ ช่วยทำให้กิจกรรมในชีวิตของแต่ละบุคคลสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี เช่น เสื้อผ้าที่เหมาะสมสำหรับไปทำงาน อาหารที่มีประโยชน์ เพื่อให้ร่างกายมีพลังงานในการทำงาน ที่พักสำหรับอยู่อาศัยที่อำนวยความสะดวกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของเรา ยารักษาโรค เพื่อให้ร่างกายฟื้นฟูแข็งแรงเมื่อมีความเจ็บป่วย ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกภาษาไทย (อง.จตุก. (ไทย), 21/1/42.) พระราส สามารถพิจารณาปัจจัย 4 ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนได้ดังนี้: 1. เสื้อผ้าและผ้าห่ม: เลือกใช้เสื้อผ้าให้เข้ากับวัตถุประสงค์ สะอาด เรียบร้อย คุณภาพดีและทนทาน ไม่แฉง สีสันไม่สดเกินไป ใส่ได้ในหลายโอกาส 2. อาหาร: ให้ความสำคัญกับโภชนาการมากกว่าความพอใจส่วนตัว มีประโยชน์ สะอาดและทานอย่างพอดี ชื้ออาหารปริมาณพอดี ประหยัดเงิน 3. ที่อยู่อาศัย: เลือกที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ใกล้วัด แหล่งอาหาร และคนดี ขนาดที่อยู่พอดี 4. การรักษาสุขภาพ: รักษาสุขภาพโดยการออกกำลังกาย ตรวจสุขภาพประจำปี (กลุ่มวิชาพุทธวิธีในการพัฒนานิสัย, 2558) ด้วยความต้องการพื้นฐานนี้สอดคล้องได้ในทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (Maslow's Hierarchy of Needs) เป็นแนวคิดทางด้านจิตวิทยาที่อธิบายความต้องการของมนุษย์ที่เกิดจากแรงจูงใจกระตุ้นเมื่อได้รับการตอบสนองแล้วจะมีการพัฒนาความต้องการเป็นลำดับเป็นลักษณะขั้นบันได ในภาพที่ 1

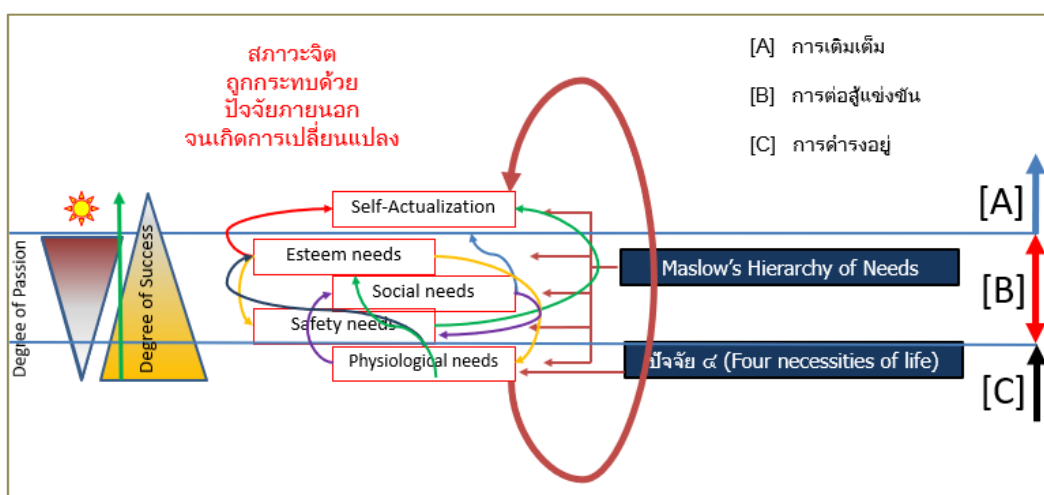
ภาพที่ 1 ขั้นบันไดความต้องการของมนุษย์ที่เกิดจากแรงจูงใจ
ที่มา: Davis (1957)

คนส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานจากทั้งหมดของตนแต่เพียงบางส่วน และมีความไม่พอใจบางส่วนจากความต้องการพื้นฐานทั้งหมดในเวลาเดียวกัน ในขณะที่พฤติกรรมของมนุษย์ มักจะแสดงออกมาเนื่องด้วยการให้ได้มาเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานอาจจะหลายด้านหรือทั้งหมดในเวลาเดียวกัน แทนที่จะเป็นเพียงความต้องการเดียวเท่านั้น ด้วยการที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด หากแต่

เมื่อต้องเผชิญกับสภาวะวิกฤต จะเผยให้ได้ทราบว่าความเป็นจริงแล้วมนุษย์ดำรงชีวิตด้วยขนมปังเพียงอย่างเดียว—เมื่อเวลาไม่มีขนมปัง (Maslow, 1943) ปัจจัย 4 เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทั่วไปจะสามารถดำรงชีวิตเป็นปกติอยู่ได้ ที่ถูกวางอยู่ในความต้องการ ขั้นที่ 1- ขั้นพื้นฐานของ Maslow ขั้นที่ 2- ความปลอดภัย ขั้นที่ 3- การมีสังคมยอมรับ ขั้นที่ 4- การได้รับเกียรติ มีตำแหน่งหน้าที่ ขั้นที่ 5- การเติมเต็มให้ชีวิตทำในสิ่งที่ใฝ่ฝันหรือใช้พรสวรรค์ที่มีให้ได้เต็มที่ อาจจะไม่มียุทธศาสตร์เข้ามาใช้ในการตัดสินใจ จากแผนภูมิที่ 2 ในลำดับขั้น 1-4 มีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ด้วยการถูกระงับด้วยกิเลส การขัดแย้งแข่งขันไปสู่จุดสูงสุดด้านการได้รับเกียรติ น้อยคนจะไปสู่จุดสูงสุดแห่งองค์การ ตาม พีระมิด Degree of Success ผู้ที่ก้าวสู่จุดสูงสุดได้ต้องมาความมุ่งมั่นตาม พีระมิด Degree of Passion จนในบางครั้งนำไปสู่การตัดสินใจผิดพลาด ดังนั้นใน โซน B จะเต็มไปด้วยการแข่งขัน ด้วยการบูรณาการทำให้เข้าใจสภาพจิตของผู้ที่วนเวียนอยู่ในความเครียดเพื่อให้ได้สมดังที่ได้รับแรงจูงใจหรือการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอก

ภาพที่ 2 พุทธบูรณาการในทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ (Theory of Human Motivation)

ด้วยการบูรณาการหลักปัจจัย 4 เข้ากับทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ หรือ Maslow's Hierarchy of Needs ช่วยให้เกิดความเข้าใจความเป็นไปของแรงจูงใจที่มนุษย์ต้องการตอบสนองความต้องการทางกายและตามมาด้วยการตอบสนองความต้องการทางความรู้สึก ที่ช่วยให้ตอบได้ชัดเจนว่า เพราะเหตุใดความต้องการของมนุษย์จึงไม่สิ้นสุดและมีแรงกระตุ้นให้เกิดกิเลส เช่น มีบ้านที่อาศัยได้ แต่ต่อมาเมื่อมีรายได้อย่างมั่นคง ก็ต้องการบ้านที่ใหญ่โตหรูหรามากขึ้น จึงย้อนกลับเข้ามาหาที่ความต้องการพื้นฐานอีกครั้ง วนเวียนเช่นนี้ไม่สิ้นสุด

สรุป

การได้รับผลกระทบของภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมตลอดถึงวัฒนธรรม ประเพณีการดำเนินตามวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การประกอบกิจกรรมทางศาสนา และความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน การเริ่มต้นที่มีวิธีการให้การดูแลตนเองก่อนที่การให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมจะเข้ามาถึง และผู้ที่มีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัยสมควรปฏิบัติตนอย่างมีหลักการตามมาตรฐานอย่างมีสติ ด้วยพุทธบูรณาการ ประโยชน์ในการปรับหลักพุทธธรรมมาใช้เกิดขึ้นได้ ตั้งแต่การวางแผนที่ดีในองค์กรรวมขององค์กรในทุกขนาด ด้วยหลักมัชฌิมาปฏิปทา การสร้างระบบความคิดด้วยหลักของการพิจารณาแบบโยนิโสมนสิการ

และการทำงานร่วมกันได้ด้วยหลักหลักสังคหวัตถุ 4 ในยามที่เกิดสภาวะวิกฤตภัยพิบัติธรรมชาติ พุทธธรรมที่ถูกนำมาบูรณาการสามารถนำชุมชนและองค์กรฝ่าฟันปัญหาได้โดยมีหลักที่ยึดถือร่วมกันเป็นแนวทางเดียวกัน

กรมชลประทานใช้หลักการจัดการและหลักสัปปริสธรรม 7 เพื่อแก้ไขวิกฤตจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ด้านอุทกภัย แนวทางสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาทั้งในส่วนบุคลากรและหน่วยงานให้สามารถมีความตั้งใจ ความใส่ใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร เกิดการบริหารจัดการแก้ปัญหาภาวะวิกฤตและมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ในระดับบุคคลที่ประสบภัยหากเข้าใจในหลักแห่ง อริยสัจ 4 มาใช้เพื่อการดูแลสุขภาพ มีการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ ผลดีจะเกิดแก่สุขภาพของแต่ละบุคคลไม่ทำให้เกิดความสูญเสียรุนแรงถึงชีวิตได้ แม้ในภาวะการณ้ขาดแคลนหมดสิ้นการในชีวิตด้วยหลักธรรมด้านปัจจัย 4 และสามารถประยุกต์ร่วมกับทฤษฎีที่นิยมในชาวตะวันตก ได้แก่ ทฤษฎีแรงจูงใจของมนุษย์ ทำให้สามารถเข้าถึงความต้องการของผู้ประสบภัย พิบัติทางธรรมชาติ ได้เป็นอย่างดีและสามารถให้ความช่วยเหลือได้ตรงกับความต้องการในช่วงเวลาจำกัด บทบาทที่พระพุทธศาสนาเป็นหลักปรัชญาที่สามารถวางกรอบแห่งพุทธบูรณาการ ให้เกิดการประยุกต์ใช้ในกิจการได้ในทุกขั้นตอนการปฏิบัติการช่วยเหลือบรรเทาและระดับบุคคลที่สามารถวางแผนคิดเผชิญกับภัยพิบัติได้

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ ธาตาบดินทร และ พระมหาจีรวัฒน์ กนตวณโณ. (2565). อริยสัจกับการแก้ปัญหาในสังคมไทย. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 5(2), 249-260.
- กลุ่มวิชาพุทธวิธีในการพัฒนานิสัย. (2558). *ปัจจัย 4 กับวิถีชีวิตของฆราวาส แม่บทการฝึกอบรมในพระพุทธศาสนา*. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2567, จาก https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=10082.
- ดวงเพชร สมศรี. (2558). *ระบบการทำงานของบุคคลต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นฤมล สมรรคเสวี. (2557). ภาวะวิกฤตจากภัยพิบัติทางธรรมชาติกับบทบาทพยาบาล, *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 28(2), 1-16.
- พระครูไพศาลศีลวัฒน์. (2565). *รูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง (ดัชนีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสารกิจประยุตม (2560), การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ไขปัญหาชีวิต. *ธรรมทรรศน์*, 17(2), 257-267.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2558). *พระธรรมเทศนา : วิธีการทำงาน ให้เป็นการปฏิบัติธรรม*. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2567, จาก <http://www.trilakbooks.com/index.php?mo=1>.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต), (2564), *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: นิติธรรมการพิมพ์.
- พระมหาภคญาณ กิตติโสภโณ. (2563). *ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ Research Methodology in Buddhist Management*. พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- อดิเทพ ภิญาเกษม. (2565). การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทานโดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม (ดุสิตนิพนธ์หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Maslow., A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396.
- Formoso-Suárez, A. M., et al. (2022). The Impact of Religion and Social Support on Self-Reported Happiness in Latin American Immigrants in Spain. *Religions*, 13(122), 1-14.
- Davis, K. (1957). *Human Relations in Business*. New York: McGraw-Hill Book Company, INC.

ก้าวอย่างทางประวัติศาสตร์การเคลื่อนตัวของหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด^{*} HISTORICAL STEPS IN THE MOVEMENT OF THE PRINCIPLE OF CONSENT ARE NOT VIOLATED

พระครูชินวীরบัณฑิต (เอก ชินวโร), พระอธิการจารึก สณฺญโต, พระมหาปัญญา ปญฺญาสิริ,
เชษฐาภรณ์ คุณคำเทญ, ธวัช แยมป์

Phrakru Chinnavirapandit (Ek Jinavamsa), Phraathikan Jaruek Sannato,
Phramaha Panya Panyasiri, Chedsadakorn Khunkhumten, Thawach Yaempiw

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: eak.mcu1@hotmail.com

บทคัดย่อ

ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 9 เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรฉบับเดียวที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด อีกทั้งการปรับใช้และการตีความหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดนั้น ยังคงต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบประการอื่นๆนอกเหนือจากที่มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าว เนื่องจากพัฒนาการของหลัก Volenti Non Fit Injuria นั้นไม่มีความตายตัว และมีความยืดหยุ่นในการปรับใช้ การตีความ โดยเมื่อมีการโอนถ่ายหลักกฎหมายนี้เข้ามาในราชอาณาจักรไทย ก็ได้มีการพัฒนาในรูปแบบเฉพาะของราชอาณาจักรไทย ผ่านเครื่องมือการถ่ายโอนที่หลากหลาย เช่น ประมวลกฎหมาย นักกฎหมาย หรือการเรียน การสอน แต่ในปัจจุบัน การปรับใช้และการตีความหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด มีความแตกต่างไปจากสมัยเริ่มแรก ที่มีการรับเอาหลักกฎหมายนี้เข้ามาสู่ราชอาณาจักรไทย เพราะผลของพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัตินี้ที่ก่อให้เกิดปัญหาว่า ขอบเขตการใช้บังคับในส่วนที่ว่าความยินยอมซึ่งขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนให้ตกไปนั้น เป็นการวางหลักยกเว้นผลของกฎหมายที่กว้างมากเกินไป จนถึงขนาดขัดต่อเจตนารมณ์ของการก่อกำเนิดหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด อีกทั้งราชอาณาจักรไทยไม่มีการกำหนดหลักการเรื่องความยินยอมไม่เป็นละเมิดไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน จึงนำไปสู่การใช้การตีความในบริบทที่มีความแตกต่างกันไป

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์; การเคลื่อนตัว; หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด

Abstract

Thailand has the Unfair Contract Terms Act, BE 2540 (1997); section 9 is the only written law dealing with consent, not infringement. Moreover, the application and interpretation of the consent principle do not violate it. Other elements than those specified in the Act still need to be considered. Because the development of Volenti Non-Fit Injuria principles has yet to be fixed. There is also flexibility in application and interpretation when this legal principle is transferred to the Kingdom of Thailand. It has developed a unique style for the Kingdom of Thailand. Through various transfer tools, such as legal codes, jurisprudence, or teaching, the application and interpretation of the consent principle is not an infringement. It is different

^{*}Received May 7, 2024; Revised May 14, 2024; Accepted May 15, 2024

from the beginning. This legal principle in the Kingdom of Thailand because of the results of the Unfair Contract Terms Act, especially according to section 9 of this Act, which causes the problem of the scope of enforcement in respect of consent, which is contrary to public order or good morals, shall be eliminated. It is a principle that excludes the effects of too broad laws. It is not a violation to the extent that it goes against the spirit of the founding principle of consent. Moreover, the Kingdom of Thailand does not stipulate the principle of non-infringement consent in the law. Therefore, it leads to the use of interpretations in different contexts.

Keywords: History; Movement; The Principle of Consent Is Not Violated

บทนำ

หลักพัฒนาการที่มาของทฤษฎีกฎหมายความยินยอมไม่เป็นละเมิด

หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดในระบบกฎหมายโรมัน

ในสมัยโรมัน เป็นยุคเริ่มแรกที่มีการกำหนดกฎหมายขึ้นใช้ในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม แต่ในยุคสมัยนี้กฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญายังมิได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจนดังเช่นในสมัยปัจจุบัน โดยกฎหมายที่พอจะจำแนกออกเป็นกฎหมายเกี่ยวกับละเมิดมี 4 ประเภท (ศันนักรณ โสติพันธุ์, 2555) ดังนี้

1. ความผิด *Furtum* คือ การเอาไปซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น โดยไม่ใช้กำลัง เพื่อหวังกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น ซึ่งความผิดนี้ครอบคลุมถึงการเก็บของที่ผู้อื่นทำตกหล่นไว้ โดยการกระทำที่จะเป็นความผิดแบบ *Furtum* ต้องมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 มีวัตถุแห่งการกระทำความผิด เป็นสิ่งหาทรัพย์สิน ที่มีเจ้าของเจ้าของ ในที่นี้ให้หมายความรวมถึง เด็กในความปกครองของบิดา และหญิงที่อยู่ในความปกครองของสามี จะเห็นได้ว่า ที่กฎหมายในยุคนี้ต้องระบุให้ละเอียดถึงเด็กที่อยู่ในความปกครองของบิดา และหญิงในความปกครองของสามี เพราะเหตุว่าสิทธิในทรัพย์สิน รวมถึงอำนาจในการฟ้องร้องคดีของบุคคลเหล่านี้ ในสมัยโรมัน ขึ้นอยู่กับบิดา หรือสามี ตามแต่กรณี และเพื่อเป็นการรักษาสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลเหล่านี้ หากผู้เป็นบิดา หรือสามี ไม่ยอมฟ้องร้อง รัฐก็จะดำเนินคดีเองได้

1.2 การกระทำ ที่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน ก็ย่อมมีความผิด เช่น การรับของโจร การใช้ทรัพย์สินนอกวัตถุประสงค์แห่งการยืม หรือการยกยอก เป็นต้น

1.3 มีเจตนาไม่สุจริต และจงใจที่จะเข้าถือเอาประโยชน์ในทรัพย์สินนั้น

2. ความผิด *Bona Vi Rapta* เปรียบได้กับความผิดฐานชิงทรัพย์ตามกฎหมายอาญาในปัจจุบัน คือเป็นการกระทำความผิดที่หวังกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีการใช้กำลัง แต่การกระทำความผิดฐานนี้ ในสมัยโรมันถือว่า เป็นการกระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์ หากเป็นการเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปในขณะที่เกิดภัยอันตราย เช่น การเอาทรัพย์สินไปโดยใช้กำลัง ขณะที่เกิดไฟไหม้ หรือในขณะที่เรือล่ม หรือเรือถูกปล้น ซึ่งโทษในฐานความผิดนี้ กำหนดให้ผู้กระทำความผิด ต้องถูกเรียกคืนทรัพย์สิน จากกองทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และลงโทษแก่ตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นการลงโทษแบบผสมผสานการลงโทษทางแพ่งและทางอาญา

3. ความผิด *Injuria* คือ การกระทำที่ปราศจากอำนาจตามกฎหมายที่จะกระทำการนั้นได้ ซึ่งหากเปรียบกับทางละเมิดในปัจจุบัน ย่อมหมายถึง การกระทำใดๆ ที่กระทำต่อสิทธิหรือสภาพของบุคคลอื่นโดยจงใจ ทั้งกระทำต่อชื่อเสียง ร่างกาย หรือชีวิต ซึ่งการลงโทษการกระทำความผิดนี้ ในยุคโรมัน จะมุ่งคุ้มครอง

ความสมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจ หาใช่การเยียวความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงอย่างเช่นในยุคปัจจุบัน แม้การกำหนดโทษสำหรับความผิด Injuria นี้ จะมีลักษณะใกล้เคียงกับความรับผิดทางละเมิดในปัจจุบันก็ตาม

โดยความผิดฐาน Injuria นี้ การที่จะเป็นความผิดได้ มีองค์ประกอบหลักสำคัญ คือต้องเป็นการกระทำที่ปราศจากอำนาจตามกฎหมาย แต่หากมีอำนาจตามกฎหมาย หรือมีอำนาจเพราะการกระทำของผู้เสียหาย เช่น การให้ความยินยอมของผู้เสียหาย เป็นต้น การกระทำนี้ ย่อมไม่เป็นความผิด Injuria

แต่อย่างไรก็ตาม ความผิดในลักษณะนี้ ได้มีการกำหนดให้มีการเรียกค่าเสียหายฐานทำร้ายร่างกาย ซึ่งต่อมา ผู้พิพากษาได้ให้ความสำคัญกับลักษณะความผิดนี้ไปในเชิงมุ่งเยียว การถูกหมิ่นประมาท อันเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท

4. ความผิด Damnum Injuria Datum เป็นความผิดที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดความเสียหายที่มีขอบด้วยกฎหมาย ต่อทรัพย์สินของผู้อื่น หรือทาสของผู้อื่น กล่าวคือ เป็นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ด้วยการกระทำอันน่าตำหนิ โดยการกระทำความผิดนี้ จะไม่พิจารณาแต่เพียงต้องเป็นการกระทำโดยจงใจ แต่รวมถึงการกระทำโดยประมาทเลินเล่อด้วย ซึ่งการกระทำความผิดกับผลแห่งการกระทำ ต้องมีความสัมพันธ์กัน และความผิดนี้ มีการกำหนดโทษเพื่อเยียวความเสียหาย ซึ่งจะเห็นได้ว่า เป็นความมุ่งหมายที่มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกับความรับผิดละเมิดในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาจากประเภทความผิดทั้ง 4 ประเภทในยุคสมัยโรมัน จะเห็นได้ว่าแรกเริ่มเดิมที ความรับผิดทางแพ่งนั้น มีรากฐานมาจากการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมาย ซึ่งอยู่ในขอบข่ายของกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการลักทรัพย์ การปล้นทรัพย์ การทำให้เสียทรัพย์ การทำร้ายร่างกาย หรือการทำให้เสียชื่อเสียง แต่ในปัจจุบัน ความผิดเหล่านี้ นอกจากเป็นความผิดอาญาแล้ว ยังคงเป็นความผิดที่ก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่งตามกฎหมายลักษณะละเมิดในปัจจุบัน (ศันนักรณ โสทธิพันธุ์, 2555) ดังนั้น หากจะพิจารณาถึงหลัก Volenti Non Fitinjuria ซึ่งเป็นหลักกฎหมายทางละเมิด จึงจำต้องศึกษาถึงจุดเริ่มต้นของหลักกฎหมายนี้ในสมัยโรมันดังนี้

อาณาจักรโรมัน เป็นอาณาจักรที่ยอมรับการค้าทาส หากการตกเป็นทาสนั้นมาจากความยินยอมของตัวเอง ทาสเอง เมื่อทาสนั้นตกอยู่เขตอำนาจของเจ้านายคนใด ทาสย่อมเปรียบเสมือนกับทรัพย์สินของเจ้านายคนนั้น เจ้านายสามารถที่จะขาย ให้ หรือฆ่าทาสนั้นได้โดยไม่มีผิด ที่เป็นเช่นนี้ ก็เกิดจากความยินยอมตนเข้าเป็นทาสตั้งแต่ต้นของทาสเอง (สุธีรา จินายน 2550) ซึ่งนอกจากอารยธรรมการค้าทาสของชาวโรมันแล้ว ยังมีหลักฐานที่ปรากฏให้เห็นว่าหลัก Volenti Non Fit Injuria ถือกำเนิดขึ้นในสมัยโรมันเป็นที่แรก คือ กฎหมายชื่อว่า Lex Aquiliae ซึ่งเป็นกฎหมายที่พัฒนาต่อมาจากกฎหมายสิบสองโต๊ะโดย Lex Aquiliaeประกอบด้วยโครงสร้าง 3 บท (ศันนักรณ โสทธิพันธุ์, 2555) ดังนี้

บทที่ 1 บุคคลที่ฆ่าทาสของคนอื่นโดยไม่ชอบ หรือเข้าถือว่าเครื่องมือคนอื่น จะต้องถูกลงโทษ ให้จ่ายเงินตามมูลค่าสูงสุดของทาส หรือสัตว์ ที่เจ้าของควรได้ในปีที่เขาถูกกระทำ ให้แก่เจ้าของ โดยผู้กระทำจำต้องรับผิดอย่างเดียวกัน ไม่ว่าได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม โดยเจ้าของซึ่งเป็นผู้เสียหาย มีทางเลือกได้สองทาง คือ

หนึ่ง ฟ้องเป็นคดีอาญาว่า ผู้กระทำมีความผิดอาญา โดยใช้วิธีการฟ้องร้องที่เรียกว่า Action Poenalis

สอง ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนทันที โดยใช้วิธีการฟ้องร้องตาม Lex Aquilia

บทที่ 2 ให้ฟ้องคนที่ฉ้อโกง ทำให้ตัวเลขในสมุดบัญชีของตนมีจำนวนเงินเพิ่มขึ้น

บทที่ 3 เกี่ยวกับค่าเสียหายอื่นๆ รวมทั้งค่าเสียหายต่อสัตว์ โดยผู้กระทำ ต้องชดใช้ตามมูลค่าของทรัพย์สิน ซึ่งเป็นมูลค่าของสิ่งนั้น ในสามสิบวัน ก่อนมีการกระทำให้เกิดความเสียหาย

โดยส่วนที่สำคัญของ Lex Aquiliae ซึ่งได้มีการบัญญัติเกี่ยวข้องกับหลัก Volenti Non Fit Injuria มีใจความสำคัญว่า “การแข่งขันต่อสู้กัน แล้วเกิดเหตุการณ์ฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย จะไม่นำกฎหมายมาใช้บังคับ เพราะความเสียหายที่เกิดขึ้น เกิดจากความมุ่งหมายเพื่อชื่อเสียง และแสดงถึงความกล้าหาญ ไม่ได้เกิดจากเจตนาที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่กันและกันมาก่อน แต่ความนี้ มิให้ใช้บังคับแก่ทาส ซึ่งปกติไม่เป็นอิสระที่จะคุ้นเคยกับการแข่งขัน เว้นแต่กรณี ที่นายจ้างเป็นผู้ฆ่า หรือสนับสนุนให้ฆ่าทาส ย่อมจะไม่นำกฎหมายมาใช้บังคับเช่นกัน” จากใจความสำคัญของกฎหมายดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการที่บุคคลผู้เสียหายรับรู้ถึงประเพณีการแข่งขัน และยังคงยอมรับในเงื่อนไขของประเพณีนั้น หากเกิดผลร้ายขึ้นต่อบุคคลผู้ยอมตนเข้าแข่งขัน บุคคลนั้นย่อมต้องยอมรับในผลร้ายที่เกิดขึ้นแก่ตน โดยจะนำข้อบังคับตามกฎหมายมาบังคับเอาผิดแก่ผู้กระทำมิได้ เปรียบเสมือนเดียวกับการณีของทาส ที่สมัครใจเข้าเป็นทาสของเจ้านายคนใด โดยที่รู้อยู่แล้วว่า การตกเป็นทาสย่อมถือว่าตัวทาสตกเป็นทรัพย์สินของเจ้านายคนนั้น แต่ทาสยังคงยินยอมเข้าเป็นทาส เช่นนี้การที่เจ้านายทำลายทรัพย์สิน หรือฆ่าทาสของตน จึงมีอาจนำกฎหมายมาใช้บังคับได้ ด้วยเหตุจากความยินยอม ที่ได้แสดงเจตนาไว้แต่ต้น

ดังนั้น จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏข้างต้น จึงแสดงให้เห็นว่า บทบัญญัติกฎหมาย Lex Aquiliae เป็นบทบัญญัติที่เป็นต้นแบบของการพยายามแบ่งแยกความรับผิดชอบทางแพ่ง ออกจากทางอาญา จนมีการพัฒนามาสู่การแบ่งแยกกฎหมายแพ่ง ออกจากกฎหมายอาญาอย่างชัดเจนในปัจจุบัน

นอกจากกฎหมาย Lex Aquiliae สิ่ง que แสดงให้เห็นว่าหลัก Volenti Non Fit Injuria ถูกนำมาใช้ครั้งแรกตั้งแต่สมัยโรมัน คือ ตำรากฎหมายในระบบคอมมอนลอว์ ตามกฎหมายพระ (The Canon Law) ในส่วนที่ว่า “Scienti Et Consentienti Non Fit Injuria Ne Que Dolus: No Injuria Is Done To A person Who Understands And Consents” แปลว่าไม่มีความผิด หากบุคคลนั้นรู้และเข้าใจในความเสียหายที่เกิดขึ้น และความเห็นของนักวิชาการว่าหลัก Volenti Non Fit Injuria นี้เป็นหลักที่มีมาตั้งแต่สมัยอริสโตเติล โดยอริสโตเติลได้กล่าวว่า “การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ไม่ใช่เรื่องทางกฎหมาย แต่เป็นเรื่องของความรู้สึกผิดชอบที่เป็นไปตามวัย ตามหน้าที่ ความรับผิดชอบ และตามสติปัญญาที่เพิ่มพูนขึ้น” (สุพัชรินทร์ อัครวิธานนท์, 2552) หมายความว่า การที่มนุษย์เราตัดสินใจจะกระทำการใด ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ฉะนั้น การที่บุคคลใดตัดสินใจที่จะกระทำการใดแล้ว ย่อมต้องมีอิสระในการที่จะตัดสินใจ และบุคคลนั้นย่อมต้องยอมรับผลที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจของตนด้วยหากการกระทำนั้นเป็นความผิด ย่อมต้องรับโทษหากการตัดสินใจนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้ตนได้รับผลร้าย บุคคลนั้นก็ย่อมต้องยอมรับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตน จากการตัดสินใจนั้น อันเป็นแนวความคิดของ “หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด” นั่นเอง

โดยหลักฐานที่สำคัญอีกหนึ่งชิ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลัก Volenti Non Fit Injuria มีจุดเริ่มต้นจากอาณาจักรโรมัน คือ Digest ของจักรพรรดิจัสติเนียนุส หรือ Corpus Juris Civilis ใจความว่า “No Injustice Is Done To Someone Who Wants That Thing Done Usually Quoted As Volenti Non Fit Injuria” แปลว่า ไม่มีความอยุติธรรมใดๆ เกิดแก่บุคคลที่ต้องการให้สิ่งนั้นเกิดขึ้น ซึ่งมักเรียกว่า Volenti Non Fit Injuria (Injuria และ Iniuria มีความหมายอย่างเดียวกัน คือ ความเสียหาย) หรือการยินยอมไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย จากหลักฐานชิ้นนี้ ย่อมบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนแล้วว่า หลัก Volenti Non Fit Injuria มีจุดเริ่มต้นที่สมัยโรมันอย่างแน่นอน

เมื่อเวลาผ่านไป อาณาจักรโรมันได้แพร่ขยายอาณาเขตกว้างขวางขึ้น ประเทศต่างๆ ในแถบยุโรป ที่ถูกล่าเป็นอาณานิคมของโรมัน จึงได้รับอิทธิพลทางศาสนาและกฎหมายจากโรมันมาด้วย ซึ่งแม้ต่อมา เมื่ออาณาจักรโรมันเสื่อมอำนาจลง ประเทศแถบยุโรปที่เคยเป็นประเทศใต้อาณานิคม ก็ยังคงหาละทิ้งศาสนาและกฎหมายที่ได้มาจากโรมันไม่ ซึ่งรวมถึงอังกฤษด้วย

การเคลื่อนตัวจากโรมันเข้าสู่อังกฤษของหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด

ความรับผิดชอบละเมิดของอังกฤษ โดยทั่วไปต้องประกอบด้วย (Cooke, 2011) การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ (ความมุ่งให้เกิดผลร้ายโดยคาดหมายไว้ก่อน หรือไม่ได้คาดหมายไว้ก่อน) ซึ่งจะส่งผลให้การกระทำเป็นความผิดโดยการกระทำนั้น ต้องเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง เช่น ความปลอดภัยของบุคคล ความรับผิดชอบทรัพย์สินของบุคคลอื่น ความรับผิดชอบในเสียหายต่อสังคม เป็นต้น รวมถึงผลที่เกิดขึ้นต้องเป็นผลที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำ (Causation) ซึ่งหากผลความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่เกิดจากการกระทำของผู้กระทำแล้ว การกระทำนั้น ย่อมไม่เป็นความผิด ตามทฤษฎีเจื่อนไซ หรือทฤษฎีความเหมาะสม

ดังนั้น การกระทำที่จะเป็นความผิดละเมิดได้ ต้องประกอบด้วย

1. การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ
2. เป็นการกระทำที่ส่งผลร้ายต่อสิ่งที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง
3. ผลของความเสียหายกับการกระทำต้องมีความสัมพันธ์กัน

เมื่อการกระทำใดครบหลักเกณฑ์ของความรับผิดชอบละเมิดแล้ว ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบในผลแห่งความเสียหายนั้น ตามมูลละเมิด อย่างไรก็ตาม แม้การกระทำนั้น จะครบองค์ประกอบความผิดละเมิด แต่หากมีเจื่อนไซพิเศษบางประการ ก็อาจทำให้ผู้กระทำ พ้นจากความรับผิดไปได้ เจื่อนไซพิเศษที่กล่าว คือ หลัก Volenti Non Fit Injuria (หลักความยินยอมไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย) หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด” ซึ่งหลักกฎหมายนี้ จะส่งผลในฐานะที่เป็นข้อต่อสู้ของผู้กระทำละเมิดว่า ที่ตนได้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นนั้น เกิดจากความยินยอมของผู้เสียหายเอง (สุธีรา จินายน, 2550) เช่นนี้ ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ จึงหาใช่เหตุอันจะนำไปฟ้องร้องบังคับคดีเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำละเมิดได้

โดยแต่เดิม หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด หาใช่หลักกฎหมายที่อังกฤษเป็นผู้คิดค้นไม่ แต่เป็นหลักกฎหมายที่ได้รับมาจากอาณาจักรโรมัน เมื่อถึงยุคที่อาณาจักรโรมันเสื่อมอำนาจไป มีนักกฎหมายอังกฤษชื่อว่า Henrivi Bracton ได้ริเริ่มนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด ที่บัญญัติไว้ใน Lex Aquiliae และใน Digest ของจักรพรรดิจัสติเนียนุส เข้าสู่อังกฤษผ่านทางงานเขียนของเขาคือ Year Book Case Of 1305 (Rollseries) ในวลีที่ว่า “Cumscienti Et Volenti Non Fit Injuria” รวมถึงในกฎหมายพระ (Canon Law) ที่ได้อธิบายไว้ข้างต้น โดยกฎหมายพระนี้ เป็นกฎหมายของศาสนาคริสต์ ที่นับถือในอังกฤษ อันได้รับอิทธิพลมาจากชาวโรมันเป็นอย่างมาก ซึ่งต่อมาหลักกฎหมายนี้ ได้มีการใช้คำที่สั้นลงเหลือเพียง “Volenti Non Fit Injuria” เนื่องจากคำว่า “Scienti” ในยุคโรมัน หมายถึง To Him Who Has Knowledge แปลว่า ผู้รู้ ข้อเท็จจริงหากนำมารวมกันเป็น Scienti Non Fit Injuria ย่อมหมายถึง ผู้รู้ข้อเท็จจริงจะไม่ถือว่ายกเว้นความผิด ในปัจจุบัน จึงตัดคำว่า Scienti เพื่อลดความสับสนในการใช้

โดยเมื่ออังกฤษได้รับแนวคิดเกี่ยวข้องกับหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดเข้ามา ก็ได้มีการพัฒนาหลักกฎหมายนี้อย่างต่อเนื่อง ผ่านทางคำพิพากษาของศาลอังกฤษ แต่ในขณะเดียวกัน หลักกฎหมายดังกล่าวนี้ กลับแทบไม่สามารถพบได้จากหนังสือกฎหมายในประเทศแถบยุโรปที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่อย่างไรก็ดี แม้ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรจะไม่มีกำหนดหลักกฎหมายนี้ไว้ในหนังสือกฎหมายมากนัก แต่กลับยังคงมีการนำหลักกฎหมายนี้มาปรับใช้กับคดีต่างๆ ที่เกิดข้อพิพาทเกี่ยวข้องกับแนวคิดความยินยอมไม่เป็นละเมิด (สุพัชรินทร์ อัสวิตานนท์, 2552) อันแสดงให้เห็นว่า แม้หลักความยินยอม

ไม่เป็นละเมิด จะมีได้มีการกล่าวถึงในทางตำรากฎหมายอย่างละเอียดในทุกประเทศแถบยุโรป แต่ในทุกประเทศแถบยุโรป ก็นำหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดมาปรับใช้

ดังนี้ จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวคิดหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด แม้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยโรมัน แต่ด้วยหลักกฎหมายนี้มีความยืดหยุ่น จึงสามารถที่จะพัฒนาจากอาณาจักรโรมันเข้าสู่อังกฤษได้ โดยผ่านเครื่องมือที่เรียกว่า “นักกฎหมายบทบัญญัติกฎหมายและทางศาสนา” ซึ่งเครื่องมือทั้งสามนี้เอง ที่เป็นตัวแปรสำคัญที่เชื่อมโยงแนวคิดเกี่ยวกับหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดระหว่างอังกฤษกับโรมันเข้าด้วยกัน

ตัวอย่างความผิดที่ศาลอังกฤษนำหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดมาปรับใช้

1. ความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาท

ในอังกฤษ ความผิดละเมิดที่กระทำโดยประมาทเป็นฐานความรับผิดซึ่งมุ่งคุ้มครองสิทธิของบุคคลอย่างกว้าง ทั้งทางชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน รวมถึงความเสียหายที่ได้รับจากการสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจ (สัพพัชร์นทร์ อัครวิชิตานนท์, 2552)

ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาที่ศาลเคยตัดสินไว้ตามคดี Pitts V. Hunt ในปี ค.ศ. 1991 ใจความว่า โจทก์ได้ซื้อรถยนต์มอเตอร์ไซด์ของจำเลย โดยโจทก์ทราบว่าจำเลยดื่มสุรามาก่อน ซึ่งเมื่อจำเลยขับขึ้นรถมอเตอร์ไซด์เข้าสู่ถนน โจทก์ได้เตือนให้จำเลยขับรถช้าๆ แต่จำเลยก็ไม่รับฟัง กลับขับเร็วเกินกว่าที่กฎหมายจราจรกำหนด อันเป็นลักษณะของการกระทำโดยประมาท จนเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุ เช่นนี้ จำเลยจะอ้างความยินยอมของโจทก์ ที่ว่าโจทก์ยอมเข้าเสี่ยงภัยเองมิได้ เนื่องจากจำเลยกระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย อันแสดงให้เห็นว่า ความเสียหายเป็นเพราะจำเลยประมาท หากจำเลยไม่ประมาท ความเสียหายย่อมไม่เกิด โดยในกรณีนี้ ต่างจากกรณีของการแข่งขันกีฬา ที่หากผู้แข่งขันกระทำการโดยถูกต้องตามกฎหมายกติกาของการแข่งขันแล้ว แม้อีกฝ่ายได้รับความเสียหาย ก็ไม่ส่งผลให้การกระทำของผู้แข่งขันเป็นละเมิด เพราะการแข่งขันกีฬา มิได้เกิดจากเจตนาทำร้ายแต่แรก และการสมัครใจเข้าแข่งขันกีฬาโดยรู้กติกาของการแข่งขันอยู่แล้ว ย่อมถือว่า ผู้เข้าแข่งขันยินยอมเข้าเสี่ยงภัยแต่ต้น ซึ่งหลักการนี้คล้ายคลึงกับกรณีที่มีการกำหนดไว้ใน Lex Aquiliae ในยุคสมัยโรมัน

2. ความผิดฐานล่วงเกินสิทธิของผู้อื่น (Trespass)

การล่วงเกินสิทธิของผู้อื่นมีหลายประเภท ทั้งการล่วงล้ำในเรื่องของตัวบุคคลเช่น การโดนเปียดบนรถไฟฟ้า การตบปาเพื่อนเพื่อเรียกให้หัน การตดเล็บโดยช่างทำเล็บเป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า การกระทำเหล่านี้โดยปกติย่อมเป็นการให้ความยินยอมโดยปริยายจึงไม่มีความผิด เว้นแต่กรณีทำผิดข้อตกลงกัน เช่น การไปร้านทำผม เพื่อทำสีผม แต่ช่างไปตัดผม กรณีนี้ ศาลอังกฤษมองว่า เป็นการทำให้เสียหายแก่ร่างกาย อ้างความยินยอมมิได้เพราะผู้เสียหายยินยอมเพียงให้ทำสีผม มิได้ยินยอมให้ตัดผม โดยการล่วงเกินสิทธิของผู้อื่นยังรวมถึงกรณี การล่วงเกินในทรัพย์สินของผู้อื่น และกรณีการบุกรุกในที่ดินของบุคคลอื่นด้วย

3. ความผิดระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง

กล่าวคือ การที่ลูกจ้างยอมตนเข้าทำงาน เท่ากับว่าลูกจ้างยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดจากสภาพงานปกติเท่านั้น หากเป็นอันตรายที่ไม่สามารถคาดหมายได้ว่าจะเกิดจากสภาพการทำงานปกติ นายจ้างย่อมมีอาจยกความยินยอมของลูกจ้าง เพื่อให้ตนพ้นผิดได้ อีกทั้งนายจ้าง ยังมีอาจทำข้อตกลงไว้ก่อน เพื่อให้ตนพ้นจากความรับผิดในลักษณะที่อาศัยอำนาจต่อรองที่ไม่เป็นธรรมแก่ลูกจ้างได้ตาม Consumer Right Act 2015

4. ความผิดเกี่ยวกับการก่อความเดือดร้อนรำคาญ

ลักษณะของความผิดนี้ จะอยู่ในรูปแบบของบุคคลซึ่งมีที่ดินติดกัน หรือใกล้เคียงกัน ได้มีการใช้สิทธิในที่ดินของตนเอง จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ที่ดินใกล้เคียงอาจกล่าวได้ว่า เป็นการใช้สิทธิเกินไปกว่าที่กฎหมายให้อำนาจ เช่น การก่อกองขยะทางเสียงแก่บ้านใกล้เคียง การปล่อยน้ำเน่าเสีย โดยมีใช้กรณีนี้

ที่ดินอยู่ในลักษณะภูมิศาสตร์ที่สูงกว่าที่ดินซึ่งได้รับความเดือดร้อน เป็นต้น โดยข้อพิพาทในลักษณะนี้ ศาลอังกฤษตัดสินว่า แม้การกระทำที่ก่อความเดือดร้อนรำคาญนั้น มีอยู่ก่อนที่ผู้เสียหายจะย้ายเข้ามา หากผู้เสียหายได้ทำการบอกกล่าวให้ผู้กระทำหยุดการก่อความเดือดร้อนรำคาญแล้ว แต่ผู้กระทำไม่หยุด ผู้กระทำย่อมมีความผิดฐานละเมิด จะอ้างว่าผู้เสียหายยินยอมเข้ามาอยู่อาศัยทั้งที่รู้อยู่แล้วว่ามีการก่อความเดือดร้อนรำคาญมิได้ (Jackson, 1977)

5. ความรับผิดชอบของผู้ครอบครองโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง

ตามหลักทั่วไป ผู้ครอบครองโรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้าง หรือที่ดิน มีหน้าที่ต้องทำการปรับปรุงและดูแลรักษาโรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้าง หรือที่ดินนั้น ให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยต่อบุคคลอื่น ทั้งที่เข้ามาโดยได้รับอนุญาตและมีได้รับอนุญาตตามกฎหมาย Occupiers' liability Act (สัพพัชร์นทร์ อัครวิธานนท์, 2552) ซึ่งหากเกิดความเสียหาย ผู้ครอบครองจำต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ผู้ครอบครองสามารถอ้างหลัก Volenti Non Fit Injuria เพื่อให้พ้นจากความรับผิดได้ หากตนได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอ ในอันที่จะป้องกันอันตรายนั้น เช่น กำแพงบ้านชำรุด เจ้าของบ้านได้ทำการปิดประกาศเตือน และหาไม้มาค้ำยัน เพื่อแสดงให้เห็นว่ากำแพงชำรุดอย่างชัดเจน เป็นต้น

ดังนี้ เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ของหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดในอังกฤษแล้วปรากฏว่า มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดที่ใช้อยู่ในราชอาณาจักรไทย ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากราชอาณาจักรไทยได้รับอิทธิพลของแนวคิดหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดนี้มาจากอังกฤษนั่นเอง

การแทรกซึมของหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดเข้าสู่สยามประเทศ

ประมวลกฎหมายฉบับแรกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คือ กฎหมายตราสามดวงประมวลกฎหมายนี้ ถูกสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) และใช้เป็นหลักในการบริหารแผ่นดินเรื่อยมา จนกระทั่งถึงช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ในช่วงรัชสมัยนี้ สยามได้มีการติดต่อกับค้าสมาคมกับชาติตะวันตกอย่างมาก เนื่องจากในยุคนั้น การคมนาคมทางน้ำ(การเดินเรือสมุทร) มีความก้าวหน้ามาก ทำให้โลกแถบตะวันตกสามารถเข้าติดต่อค้าขายเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศโลกตะวันออก รวมถึงสยามประเทศได้อย่างสะดวก ส่งผลให้สยามได้รับแนวคิดตามอารยธรรมของประเทศแถบตะวันตกมาโดยปริยาย (ธานินทร์ กรัยวิเชียร, 2511) ซึ่งสิ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านกฎหมายของไทยในรัชสมัยนี้ คือ สนธิสัญญาเบาว์ริง ที่สยามจำต้องสมยอมทำกับอังกฤษ เพราะเหตุกำลังรบทางทะเลของสยามในสมัยนั้น มีอาจเทียบกับกองเรือรบของอังกฤษได้ โดยแม้สนธิสัญญานี้ จะส่งผลดีในทางด้านเศรษฐกิจของไทย แต่ในทางกลับกัน สนธิสัญญานี้ กลับสร้างข้อผูกมัดที่ทำให้สยามสูญเสียประโยชน์ไม่น้อย โดยเฉพาะในเรื่องของสิทธิสภาพนอกอาณาเขตทางศาล (เขตอำนาจศาล) เนื่องจากมีข้อตกลงว่า “สยามจำต้องให้อังกฤษจัดตั้งกงสุลอยู่ในเขตพระนคร และเป็นผู้ตัดสินคดีของบุคคลที่อยู่ในความอารักขาของอังกฤษซึ่งอยู่ในแผ่นดินสยาม” (สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์, 2547) นอกจากเหตุผลทางการเมืองแล้ว ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะอังกฤษมองว่า กฎหมายตราสามดวงของไทยมีความล้าสมัย และมีการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายเกินกว่าความผิดที่กระทำ เช่น การตอกเล็บ การบีบขมับ เพื่อให้จำเลยยอมรับผิด เป็นต้น รัชกาลที่ 4 จึงมีพระราชดำริเพื่อค้นหาทางออกของปัญหานี้ โดยการส่งคายนากฎหมายตราสามดวงขึ้นใหม่ โดยมี สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (ราชโอรสพระองค์ที่ 54 ในรัชกาลที่ 4) ทรงคอยช่วยเหลือสนับสนุนในการส่งคายนากฎหมายครั้งนี้ ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายตราสามดวงครั้งนี้ ก็ส่งผลให้สยามสามารถปลดปล่อยเงื่อนไขตามสนธิสัญญาเบาว์ริง และได้รับสิทธิทางศาลกลับคืนมาจากอังกฤษ

เมื่อเข้าสู่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) หรือที่ชนชาวสยามเรียกพระองค์ว่า “สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง” ได้ทรงมีพระราชดำริให้ส่งพระราชโอรสทุกพระองค์ ไปศึกษาต่อต่างประเทศแถบยุโรป เพื่อนำความรู้กลับพัฒนา และเป็นเกราะคุ้มกันจากข้ออ้างของชาติตะวันตกที่ว่าสยามเป็นประเทศล้าหลัง จึงประสงค์เข้ามาช่วยพัฒนา อันมีเป้าหมายในการครอบงำสยามประเทศเป็นอาณานิคมของตน โดยไม่ใช้กำลังทหาร ซึ่งในรัชสมัยของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ได้ทรงจัดให้มีการปรับปรุงกฎหมายไทยครั้งใหญ่ โดยให้สร้างกฎหมายใหม่ที่มีความทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ (อานินทร์ กรัยวิเชียร, 2511) ได้แก่กฎหมายลักษณะอาญา รัตนโกสินทร์ศก (ร.ศ.) 127 ที่ต่อมา คือ ประมวลกฎหมายอาญาและทรงโปรดให้จัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเริ่มแรกมีเพียงบรรพ 1 (สัญญา) และบรรพ 2 (ประทุษร้ายทางแพ่ง หรือละเมิด) ซึ่งได้มีการพัฒนาต่อมาจนมี 6 บรรพ ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

โดยในรัชสมัยของพระพุทธเจ้าหลวงนี้เอง ที่เป็นจุดเริ่มต้นของหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดในไทย เนื่องจากพระองค์ทรงส่งให้พระราชโอรสไปศึกษาต่อต่างประเทศแถบตะวันตก โดยพระราชโอรส 4 พระองค์แรก ที่ทรงส่งไปศึกษาต่อที่อังกฤษ ประกอบด้วยพระองค์เจ้าประวิตรวิธโรดม พระองค์เจ้ากิตติยกรรวลักษณ์ พระองค์เจ้าจิรประวิตรเดชและพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ (พระบิดาแห่งกฎหมายไทย) ซึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรงโปรดให้พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ศึกษาในด้านกฎหมายจากมหาวิทยาลัย Oxford เมื่อครั้งพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ทรงเสด็จกลับสู่ราชอาณาจักรไทย สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงให้รับราชการ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2440 (ร.ศ. 116) พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ทรงสร้างโรงเรียนกฎหมายขึ้น และทรงสอนหนังสือกฎหมายด้วยพระองค์เอง (หลวงสารนิยประสาสน์, 2499)

โดยในการสอนกฎหมายของพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ได้ปรากฏหลักฐานที่เป็นจุดเริ่มต้นของหลัก Volenti Non Fit Injuria ในไทย จากวิชาประทุษร้ายทางแพ่ง ซึ่งวิชาประทุษร้ายทางแพ่งหรือละเมิด มีลักษณะสำคัญ คือ

1. การประทุษร้ายทางแพ่ง ก่อหนี้ตามกฎหมายแพ่ง แต่หาใช่หนี้ตามกฎหมายอาญา
2. การประทุษร้ายสื่ออยู่ในตัวว่า ผู้กระทำความผิดมีความผิด
3. การประทุษร้ายต้องก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น
4. ผู้เสียหาย มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งได้ หาใช้กรณีที่รัฐจะทำการปรับไหม เพราะมิใช่ความผิดอาญา

โดยต่อมายังคงมีคำพิพากษาที่มีการหยิบยกหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดนี้มาใช้อย่างต่อเนื่อง เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 307/2445 (ร.ศ. 121) ความว่า “ที่ดินมีเจ้าของ 2 คน คนหนึ่งยอมให้อีกคนหนึ่งเอาที่ดินไปจำนำ แลที่ดินนั้นหลุดพ้นสิทธิแก่ผู้รับจำนำ คนที่ยอมก็หมดอำนาจในที่ดินแห่งนั้นเหมือนกัน” อีกทั้งยังคงปรากฏตามหนังสือกฎหมายของนักกฎหมายยุคนั้น (บุญช่วย วณิกกุล, 2463) ใจความว่า “ถ้าผู้ใดยินยอมให้ผู้อื่นกระทำการอะไรแก่ตนแล้วฟ้องร้องเขาไม่ได้ แต่นี้ไม่เกี่ยวข้องกับการที่เล่นเล่ห์ทำให้เราเสียหาย”

ต่อมา ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ก็ยังคงปรากฏการปรับใช้หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดอยู่ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1486/2462 (สุพัชรินทร์ อัสวธิตานนท์, 2552) ใจความว่า “จำเลย จ้าง ส. รับเหมาซ่อมแซมตึกของจำเลย โดยที่โจทก์ได้ทำการตกลงกับ ส. ให้มาทุบทำลายเสาของโจทก์ด้วย ส่งผลให้ตึกโจทก์ชำรุดไป โจทก์จะฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยมิได้” ซึ่งการที่ศาลตัดสินเช่นนี้ด้วยเพราะเหตุว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นผลมาจากการให้ความยินยอมของโจทก์เอง หาได้เกี่ยวพันกับการซ่อมแซมตึกของจำเลยไม่

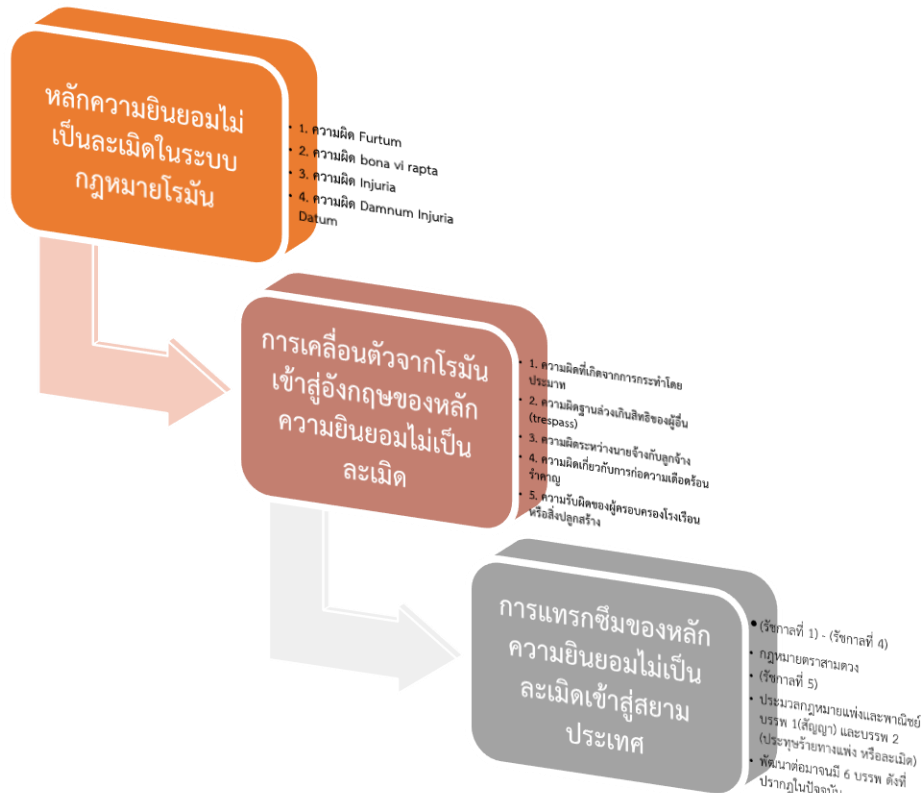

จนกระทั่ง ในรัชสมัยของสมเด็จพระปรมินทรมหาอานันทมหิดลฯ (รัชกาลที่ 8)หลัก Volenti Non Fit Injuria นี้ ได้ถูกแพร่หลายในแวดวงนักกฎหมายและได้มีนักกฎหมายบางท่าน (เสนีย์ ปราโมช, 2479) ได้ทำการเขียนตำรากฎหมายอธิบายถึงหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดนี้ไว้ โดยมีใจความสำคัญว่า

“หลัก Volenti Non Fit Injuria นี้ เมื่อโจทก์ยินยอมโดยตรงหรือโดยปริยาย ให้จำเลยทำละเมิดแก่ตนแล้ว ภายหลังจะมาฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยไม่ได้ โดยการยินยอมนั้นทำได้โดยตรงก็ดี แต่การยินยอมโดยปริยายนั้น ได้แก่อาการที่โจทก์เข้าฝักอันตราย ซึ่งจำเลยอาจจะก่อให้เกิดขึ้น ก็สามารถทำได้เพียงฟังได้ว่าโจทก์ได้ยินยอมให้จำเลยทำละเมิดแก่ตน ความยินยอมของโจทก์ ย่อมเป็นข้อแก้ตัวของจำเลยได้”

เมื่อเข้าสู่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ (ในหลวงรัชกาลที่ 9) การปรับใช้หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด ได้ถูกยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในชั้นศาลอย่างแพร่หลาย การปรับใช้หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด ในรัชสมัยนี้ จึงพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จนต้องมีการออกกฎหมายขึ้น เพื่อควบคุมการใช้หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดโดยถือว่า ความยินยอมตามหลักกฎหมายดังกล่าว เป็นการแสดงเจตนาอย่างเดียวกับสัญญา รวมถึงมีความเห็นทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดไว้มากมาย แต่กลับยังคงไม่มีการบัญญัติหลัก Volenti Non Fit Injuria นี้ เป็นลายลักษณ์อักษร จนกระทั่งสิ้นรัชสมัยของในหลวงรัชกาลที่ 9 เข้าสู่รัชสมัยของ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลฯ (รัชกาลที่ 10) ซึ่งเป็นสมัยปัจจุบัน หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดนี้ ก็ยังคงดำเนินต่อไปในบทบาทของหลักกฎหมายในส่วนละเมิด และยังคงไม่ได้รับการบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรดังเดิม

องค์ความรู้

สรุป

ราชอาณาจักรไทยที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ได้รับอิทธิพลของหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด (Volenti Non Fit Injuria) มาจากกฎหมายอังกฤษ ที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ผ่านเครื่องมือทางกฎหมาย 2 รูปแบบคือ

1. นักกฎหมาย คือ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ที่ทรงศึกษากฎหมายมาจากอังกฤษ
2. ตำรากฎหมาย คือ หนังสือกฎหมายอังกฤษ ที่พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ทรงนำมาสอนนักศึกษากฎหมายไทย และข้อสอบกฎหมายในการทดสอบความรู้ของนักศึกษาในโรงเรียนกฎหมาย

โดยในปัจจุบัน นักวิชาการได้ให้ความหมายของหลัก Volenti Non Fit Injuria คือ “เมื่อบุคคลใดยินยอม ก็ไม่อาจถือว่าบุคคลนั้นได้รับความเสียหาย จึงไม่อาจฟ้องละเมิดสำหรับใครก็ตาม ที่ให้ความยินยอมโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย ไม่มีใครจะอาจอ้างสิทธิซึ่งเขาเองเจตนาสละสิทธินั้นแล้ว” (ศันันท์กรณ โสติพันธุ์, 2555) บางท่านได้ให้ความหมายหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดว่า “การที่บุคคลหนึ่งอนุญาตหรือยอมให้บุคคลอีกคนหนึ่ง กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยบุคคลผู้ให้ความยินยอมต้องยอมรับผลที่จะเกิดขึ้น อันเป็นเหตุจากการที่ตนได้ให้ความยินยอมนั้น” (วารี นาสกุล และจรัญ ภักดีธนากุล, 2553)

ดังนั้น ย่อมเห็นได้ว่า การที่ผู้เสียหายยินยอมให้กระทำการใดแก่ตน เท่ากับยอมรับเอาผลเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง อันส่งผลให้การกระทำนั้นไม่เป็นละเมิด ต่างจากกรณีต่อสู้ทำร้าย ที่เป็นการกระทำความผิดกฎหมายทั้งสองฝ่าย จึงไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย ส่งผลให้ไม่อาจฟ้องคดีได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2670/2528) โดยนักกฎหมายบางท่าน ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “หากเป็นกรณีที่ทำให้จำเลยพิน เพราะมีอาคม จำเลยจะอ้างว่าผู้เสียหายยินยอมไม่ได้ เพราะขัดต่อกฎหมาย เป็นการมองในด้านของจำเลยว่าจะอ้างความยินยอมไม่ได้ แต่หากมองในด้านของผู้เสียหาย ซึ่งเป็นผู้ทำให้เขาพินเอง อันเป็นการยอมเสี่ยงรับความเสียหาย เท่ากับยอมรับเอาผลเสียหายนั้น เหมือนกรณีการทะเลาะวิวาท ซึ่งต้องห้ามฟ้องดั่งกล่าว แต่เหตุใดผู้ทำให้พิน เพราะเชื่อในอาคม ไม่เกี่ยวกับคนอื่น จึงถือว่าเป็นผู้เสียหายในกรณีนี้ ก็น่าจะถือว่า ผู้เสียหายยอมเข้าเสี่ยงภัยเอง ไม่มีอำนาจฟ้องเช่นกัน” (เพ็ง เพ็งนิต, 2553) จากความเห็นดังกล่าว แม้บางกรณี การให้ความยินยอมจะเป็นความผิดละเมิด เพราะขาดองค์ประกอบความผิด ตามบทบัญญัติของกฎหมาย (มาตรา 9 พระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540) แต่ในบางกรณี ผู้เสียหายก็อาจไม่มีอำนาจฟ้อง เพราะมูลเหตุอันเกิดจากการให้ความยินยอม หรือการยอมรับเข้าเสี่ยงภัยของตัวเอง

เอกสารอ้างอิง

- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2511). *การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช*. พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- บุญช่วย วณิกกุล. (2463). *หลักกฎหมายประทุษร้ายส่วนแพ่ง รัตนโกสินทร์ศก 129*. พระนคร: มปท.
- พระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540. (2540, 16 พฤศจิกายน 2540). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 114 ตอนที่ 72 ก.
- เพ็ง เพ็งนิต. (2553). *คำอธิบาย (ฉบับย่อ) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด และ พ.ร.บ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จีวรจักรพิมพ์.
- วารี นาสกุล และจรัญ ภักดีธนากุล. (2553). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามิควรรได้* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ: พัชริช.
- ศันันท์กรณ โสติพันธุ์. (2555). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- สุธีรา จินายน. (2550). วิเคราะห์ปัญหาการใช้การตีความมาตรา 9 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์) กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพัชรินทร์ อัครธิตานนท์. (2552). พัฒนาการของหลักกฎหมาย *VOLENTI NON FIT INJURIA* : ศึกษาการปรับใช้กับประเทศไทย. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. (2547). การพัฒนาประเทศในสมัยรัชกาลที่ 4 : การวางรากฐานเพื่อก้าวจากสังคมจารีตลักษณะสู่สังคมพลวัติของสยาม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 16(1), 29-48.
- เสนีย์ ปราโมช. (2479). *กฎหมายอังกฤษว่าด้วยลักษณะสัญญาและละเมิด*. พระนคร: โรงพิมพ์สุวรรณศรี.
- หลวงสารนัยประศาสน์. (2499). *พัฒนาการศึกษากฎหมายในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Cooke, J. (2011). *Law of Tort* (10th ed.). United Kingdom: Dorset Press.
- Jackson, M. V. (1977). Law Case Summary. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.lawteacher.net/cases/miller-v-jackson.php?vref=1>

การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการศาสนทายาท ด้วย ระบบบริหารงานและ ประเมินทั่วทั้งองค์กร (BALANCED SCORECARD)* THE DEVELOPMENT OF EFFECTIVENESS ON MANAGING RELIGIOUS HEIRS WITH BALANCED SCORECARD

พระมหามานูญ ปริณญาโน, พระอดิศักดิ์ อนาลโย

Phramaha Manoon Parinyano, Phra Adisak Analayo

วัดเทวราชกุญชรวรวิหาร

Wat Thewaratkunchornworawiharn

Corresponding Author E-mail: manoon5678@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการพัฒนาประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนทายาทมีความสำคัญอย่างมาก ในการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น บทความนี้ได้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนทายาท ปัจจุบันพระพุทธรูปมีจำนวนพระภิกษุ สามเณรลดน้อยลง สาเหตุหลักมาจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคมและสภาพเศรษฐกิจ ปัจจุบันครอบครัวมีขนาดเล็กลง มีบุตรชายลดลง จึงหลีกเลี่ยงให้ลูกชายเข้าบวชเพราะภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และทางสังคมมีแข่งขันที่สูงขึ้น วิธีการที่องค์กรทางศาสนาสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงนั้นคือการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ โดยการใช้เครื่องมือและเทคนิคที่เหมาะสมในการวัดและประเมินผลการดำเนินงานเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประสิทธิผล การพัฒนาประสิทธิผลในการบริหารจัดการไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับกระบวนการภายในองค์กรเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่รอบข้างด้วย ระบบบริหารงานและประเมินทั่วทั้งองค์กร (Balanced Scorecard) เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการองค์กรที่มีผลกระทบต่อวางแผนการดำเนินงาน และการวัดผลในมุมมองที่สมดุล แนวคิดหลักคือการนำเสนอวิธีการวัดและประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่ได้เน้นเฉพาะด้านการเงินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงมุมมองด้านกลยุทธ์ ลูกค้าย กระบวนการภายใน และการพัฒนาองค์กรอย่างรวมถึงการระบุเป้าหมาย การติดตาม และการวัดผล การนำเครื่องมือด้านการบริหารจัดการ ดังเช่น ระบบบริหารงานและประเมินทั่วทั้งองค์กร (Balanced Scorecard) ย่อมเป็นส่วนช่วยเสริมแนวคิดด้านการพัฒนาการบริการจัดการศาสนทายาทให้มีความชัดเจนและได้ประสิทธิผลมากขึ้น หากแต่ต้องมีความเข้าใจในเครื่องมืออย่างเชี่ยวชาญ

คำสำคัญ: การพัฒนา; ศาสนทายาท; ระบบบริหารงานและประเมินทั่วทั้งองค์กร

Abstract

Studying the development of effectiveness in managing religious heirs is crucial for improving management systems to be more effective. This article presents concepts, theories, and related research to propose ways to enhance the effectiveness of managing religious heirs. Currently, Buddhist monks and novices are declining, primarily due to changing economic and social conditions. With smaller families' size and fewer sons in families choosing to become

*Received May 8, 2024; Revised June 4, 2024; Accepted June 5, 2024

monks, there is increased social competition and responsibilities to consider. Continuous and effective management development is essential for organisations to adapt to these changes, utilising appropriate tools and techniques to measure and evaluate performance. Developing management effectiveness involves internal organisational processes and considers the societal and environmental impacts. The Balanced Scorecard is an essential tool in organisational management that impacts planning, operations, and performance measurement from a balanced perspective. The central concept is to present methods for measuring and evaluating organisational performance that do not solely focus on financial aspects but also include strategic, customer, internal process, and organisational development perspectives. This encompasses goal setting, tracking, and measurement. Implementing management tools such as the Balanced Scorecard reinforces the clarity and effectiveness of developing organisational management for religious heirs. However, there must be a thorough understanding of the tool's expertise.

Keywords: Development; Religious Heir; Balanced Scorecard

บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่การแข่งขันในวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เติบโตอย่างรวดเร็วและเข้มข้นมากขึ้นต่อไป การบริหารจัดการองค์กรไม่เพียงแต่ต้องมีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและยืดหยุ่นเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเท่านั้น แต่ยังสามารถเตรียมความพร้อมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง หนึ่งในวิธีการที่องค์กรสามารถทำได้เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงนั้นคือการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ (Kaplan & Norton, 1996) การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการเป็นกระบวนการที่ศึกษาถึงวิธีการปรับปรุงการดำเนินงานและผลลัพธ์ขององค์กร โดยการใช้เครื่องมือและเทคนิคที่เหมาะสมในการวัดและประเมินผลการดำเนินงานเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประสิทธิผล (Deming, 1986). ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก” พบว่ามีรูปแบบการปกครองดังนี้ 1. รูปแบบของการปกครองทางการเมืองมี 2 รูปแบบ ได้แก่ การปกครองแบบราชาธิปไตย ซึ่งผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียวในการปกครองรูปแบบนี้คือพระราชา และการปกครองแบบสามัคคีธรรม ซึ่งอำนาจอยู่ในมือของชนชั้นสูงและมีลักษณะใกล้เคียงกับรูปแบบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยในปรัชญากรีก ส่วนรูปแบบการปกครองในพระพุทธศาสนานั้นมีพัฒนาการโดยเริ่มต้นจากพระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์ในฐานะธรรมราชา จนกระทั่งพระพุทธ องค์ได้ทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการปกครอง จึงเป็นรูปแบบการปกครอง เฉพาะตน 2. หลักการของการปกครองแบบราชาธิปไตย โดยหลักธรรม ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง ส่วนหลักการของการปกครองของคณะสงฆ์นั้นมีพระธรรมวินัยเป็นหลักการปกครองสำคัญ ซึ่งคณะ สงฆ์จะต้องดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดีภายใต้กรอบแห่งพระธรรมวินัย (นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง, 2556) การจัดการองค์กรในปัจจุบันต้องเน้นที่การตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของกลุ่มที่มีส่วนได้เสียขององค์กร รวมทั้งการวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรทุกประเภทอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้องค์กร มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ตามเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ (Juran & Gryna, 1988). การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการมีความสำคัญอย่างยิ่งในองค์กรที่ต้องการเติบโตและประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนในตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และการนำเสนอและการใช้งานของ Balanced Scorecard เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่สามารถช่วยสนับสนุนกระบวนการนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kaplan & Norton, 1996).

การพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างมากในองค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตามเป้าหมายและกลยุทธ์ที่ตั้งไว้ (Deming, 1986) การจัดการองค์กรในปัจจุบันต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของกลุ่มส่วนได้เสียขององค์กรอย่างแม่นยำ (Juran & Gryna, 1988) นอกจากนี้ การใช้งาน Balanced Scorecard เป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kaplan & Norton, 1996) และใช้เครื่องมือและเทคนิคที่เหมาะสมในการวัดและประเมินผลการดำเนินงานเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (Neely et al., 2002)

แนวคิดการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาท

จักรวาล สุขไมตรี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธ จริยธรรมระดับอุดมศึกษา พบว่า รูปแบบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา โดยนำหลักคุณธรรมบด 10 มาปรับปรุงยุคที่ใช้ โดยได้กำหนดออกมาเป็นรูปแบบได้ 3 แบบ คือ

1. รูปแบบด้านการให้การศึกษ โดยการสอนได้จัดการเรียนเพื่อให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษามีความเข้าใจและความรู้พื้นฐานในแนวทางประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เช่น การ สังเกตจากสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิตและ นำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอน

2. รูปแบบด้านการฝึกอบรมสั่งสอน โดยฝึกอบรมจัดการเรียนรู้ให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยให้มีความรู้เพิ่มขึ้น ปรับเปลี่ยนแนวคิด และพฤติกรรมให้ดีขึ้น เช่น ยกเป็นกรณีศึกษา ชมภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ ทัศนศึกษา และนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันมาฝึกอบรมนักศึกษาให้ซึมซับในจิตใจ และเกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักหรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันให้ถูกต้อง เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา จิตใจ

3. รูปแบบด้านการพัฒนาโดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก อารมณ์ความคิด การตัดสินใจ และพฤติกรรมให้มีความเจริญขึ้น ตลอดจนนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาบูรณาการในการพัฒนาการประพฤติปฏิบัติตัวของนักศึกษาไปในสิ่งที่ถูกต้อง

จากการวิจัยเรื่อง “การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันพระพุทธานามีจำนวนพระภิกษุ สามเณร ลดลงไปเกินกว่าร้อยละ 15 สาเหตุหลักมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสภาพเศรษฐกิจ เศรษฐกิจ เนื่องจากประเทศไทยในปัจจุบันเข้าสู่ สังคมยุคใหม่ที่มีการเติบโตอุตสาหกรรมและมีความจำเป็นต้องแสวงหาความรู้ แตกต่างจากในอดีต ที่เป็นสังคมที่มีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันครอบครัวมีขนาดเล็กลง มีบุตรชายลดลง จึงหลีกเลี่ยงให้ลูกชายเข้าบวชเพราะการหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และทางสังคมมีแข่งขันที่สูงขึ้น แตกต่างจากในอดีตที่การบวชเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา แม้พระมหากษัตริย์ก็ได้ทรงผนวช และทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ต่อมาจวบจนปัจจุบัน โดยการบวช มีมาแต่ในอดีต ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ต่อเรื่อยมาจนกระทั่ง กรุงรัตนโกสินทร์ การเปลี่ยนแปลงตามกาลสมัย ทำให้การบวชในปัจจุบันมี เพียงสนองตอบความต้องการที่ตกอยู่ภายใต้กรอบของการบริโภคความ ทนสมัย วัตถุ เงินตรา เกียรติยศ ชื่อเสียง เป็นต้น ได้ขยายไปสู่สังคมระดับชุมชน ระดับประเทศ ทำให้การบวชมีระยะสั้นลง มีผู้เข้ามาบวช ลดลงดังปรากฏในปัจจุบัน (พระมหาทวี วิสารโท, 2560) ย้อนไปดูข้อมูลจำนวนพระภิกษุและสามเณร 14 ปีย้อนหลัง โดยนายสิปปบวร แก้วงาม ผู้ตรวจราชการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ระบุว่าจำนวน

สามเณร มีการลดลงอย่างต่อเนื่อง จากในปี 2548 มีจำนวนสามเณรที่ทำการบวชอย่างน้อย 1 พรรษา อยู่จำนวน 76,352 รูป มาถึงในปี 2561 มีจำนวน 55,327 รูป ลดลงอย่างมาก (ไทยพีบีเอส, 2562)

รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐ สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมต่อสถานศึกษาของรัฐ สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า

1. รูปแบบการฝึกอบรม พบว่า ครูจะมีพฤติกรรมที่ดีอยู่ที่ภาคนโยบายของฝ่ายผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง และระดับล่างสุดที่มีบทบาทสำคัญ ด้านสมาธิพบว่า การรู้จักการนำสถานการณ์ที่มีความเหมาะสมของคุณธรรมในการสอนนักเรียน มีการแทรกหลักธรรมให้เด็กเกิด จิตสำนึกเกิดความตระหนักต่อพฤติกรรมที่ไม่ดีและด้านปัญญา พบว่า การสร้างสถาบันที่ดีควรที่จะระบุหลักสูตรที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยทั่วไปจะต้องมีแรงบันดาลใจอย่างมาก และเกิดก่อนจะมาเป็น นักศึกษาครูเน้นที่องค์ความรู้ด้านวิชาการแบบครบวงจร

2. รูปแบบการศึกษา การศึกษาด้านศีลธรรมได้รับการส่งเสริมในงานทรัพยากรบุคคลของกรุงเทพมหานคร ผู้บริหารทุกระดับได้วางนโยบายโดยให้ความสำคัญกับหลักการสอนของพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้บุคลากรด้านการศึกษาฟังการบรรยายธรรม จัดโครงการเพื่อให้เข้าฝึกปฏิบัติเจริญสมาธิ การศึกษาดูงาน การสัมมนา และการส่งเสริมหลักสูตรธรรมศึกษาขั้นตรี โท เอก และ ระบบการศึกษาด้านปัญญาที่ผูกโยงในการเรียนแบบพระสงฆ์เพื่อให้เกิดลักษณะทางปัญญาในทางที่ถูกโดยเฉพาะการใช้โสตปราสาททั้ง 5 ในการรับฟังธรรม การใช้ความคิดในการวิเคราะห์ และการใช้องค์ธรรมมาภวนาในรูปแบบการปฏิบัติธรรม

3. รูปแบบการพัฒนา พบว่า ข้าราชการจะมีความรู้ดีจะต้องใช้ทั้งหลักปรัชญาศาสตร์และศิลป์ที่ผนวกกับองค์ความรู้ในทางพุทธศาสนา ด้านสมาธิพบว่า การพัฒนาสมาธิเพื่อการเป็นผู้มีจิตใจที่ดีเป็นต้นแบบที่ดีให้กับสังคม มีจิตใจที่มั่นคง มีอารมณ์คงที่ มีอุดมการณ์ และมีจิตวิญญาณความเป็นครู และด้านปัญญา พบว่า การพัฒนาบทบาทในการทำหน้าที่ความเป็นครูให้สมบูรณ์แบบโดยเฉพาะองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษา และเกิดจากประสบการณ์ผ่านการทำงานบวกกับจิตวิญญาณในแง่บวกที่มองเพื่อร่วมสายอาชีพเดียวกัน (ณัฐชนันตร์ อยู่สีมารักษ์ , 2557)

บทบาทของ Balanced Scorecard ในการบริหารจัดการองค์กร

การพัฒนาประสิทธิผลในการบริหารจัดการเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างมากในองค์กร (Deming, 1986) การจัดการองค์กรในปัจจุบันต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของกลุ่มส่วนได้เสียขององค์กรอย่างแม่นยำ (Juran & Gryna, 1988) รวมถึง การนำเสนอและใช้งาน Balanced Scorecard เป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kaplan & Norton, 1996) และ การใช้เครื่องมือและเทคนิคที่เหมาะสมในการวัดและประเมินผลการดำเนินงานเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการ (Neely et al., 2002) การพัฒนาประสิทธิผลในการบริหารจัดการไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับกระบวนการภายในองค์กรเท่านั้น แต่ยังต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่รอบข้างด้วย (Freeman, 1984) และ การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นคุณธรรมและค่านิยมที่ดี เพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นประสบการณ์ที่นำไปสู่ความสำเร็จในอนาคต (Schein, 1985) และการบริหารจัดการความรู้ (Knowledge Management) มี Perceptive สำคัญต่อการพัฒนาประสิทธิผลในองค์กร โดยการจัดการและใช้ประโยชน์จากข้อมูลและความรู้ภายในองค์กรให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด (Davenport & Prusak, 1998) และ การบริหารจัดการความรู้ไม่เพียงแต่เสริมสร้างสรรคความรู้ภายในองค์กรเท่านั้น แต่ยังเน้นไปที่การนำความรู้ภายนอกมาใช้ประโยชน์ในองค์กรอย่างเหมาะสม (Alavi & Leidner, 2001) และ ในยุคที่เทคโนโลยีและสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาธุรกิจ การนำเสนอและใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศในการบริหารจัดการมีความสำคัญมากขึ้น (McLeod & Schell, 2007) และ ในการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของธุรกิจได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับกระบวนการภายในองค์กรเท่านั้น แต่ยังต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่รอบข้างด้วย การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความยั่งยืนและการส่งเสริมความเป็นอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งมีผลต่อความเจริญรุ่งเรืองทั้งภายในองค์กรและภายนอก (Freeman, 1984)

นอกจากนี้ การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นคุณธรรมและค่านิยมที่ดี อีกทั้งการสร้างเครื่องมือและกระบวนการที่สนับสนุนการพัฒนาทักษะและความสามารถของพนักงานในทุกระดับ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นประสบการณ์ที่นำไปสู่ความสำเร็จในอนาคต (Schein, 1985). นอกจากนี้ การบริหารจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นอีกด้านหนึ่งที่มี perceptive สำคัญต่อการพัฒนาประสิทธิภาพในองค์กร โดยการจัดการและใช้ประโยชน์จากข้อมูลและความรู้ภายในองค์กรให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด (Davenport & Prusak, 1998). การสร้างและส่งเสริมการแบ่งปันความรู้ภายในองค์กรเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างสรรค์ความรู้และสร้างพลังที่จำเป็นในการแก้ไขปัญหาและปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ (Nonaka & Takeuchi, 1995). การบริหารจัดการความรู้ไม่เพียงแต่เสริมสร้างองค์ความรู้ภายในองค์กรเท่านั้น แต่ยังเน้นไปที่การนำความรู้ภายนอกมาใช้ประโยชน์ในองค์กรอย่างเหมาะสม โดยการเชื่อมโยงและสร้างพันธมิตรกับองค์กรภายนอกเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวและทำงานร่วมกันในชุมชนและองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ (Alavi & Leidner, 2001). ในยุคที่เทคโนโลยีและสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาธุรกิจ การนำเสนอและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการก็มีความสำคัญมากขึ้น เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยในการเก็บรวบรวม การจัดเก็บ และการนำเสนอข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจที่ดีขึ้นและให้การสนับสนุนที่เหมาะสมในการดำเนินงาน (McLeod & Schell, 2007).

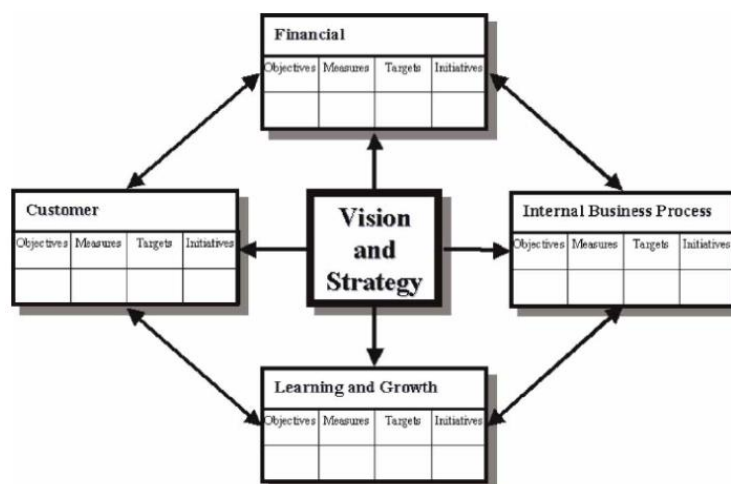
ดังนั้น การพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับด้านภายในขององค์กรเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมด้านภายนอกองค์กร เช่น การสร้างความยั่งยืนและการส่งเสริมความเป็นอยู่ร่วมกันในชุมชน การจัดการความรู้ การนำเสนอและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสิ่งสำคัญที่องค์กรควรพิจารณาและนำเข้าสู่การจัดการเพื่อสร้างความสำเร็จในระยะยาว ในงานวิจัยนี้จะโฟกัสที่การใช้งานและประโยชน์ของ Balanced Scorecard ในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยศึกษาแนวคิดและเครื่องมือจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของการใช้งานเหล่านี้ในองค์กร (Neely et al., 2002) Balanced Scorecard เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการองค์กรที่มีผลกระทบต่อการวางแผน การดำเนินงาน และการวัดผลในมุมมองที่สมดุล ดังนั้น Balanced Scorecard ได้รับการพัฒนาโดย Robert S. Kaplan และ David P. Norton ในช่วงปี 1990 โดยมีแนวคิดหลักคือการนำเสนอวิธีการวัดและประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่ได้เน้นเฉพาะด้านการเงินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงมุมมองด้านกลยุทธ์ ลูกค้า กระบวนการภายใน และการพัฒนาองค์กรอย่างรวมถึงการระบุเป้าหมาย การติดตาม และการวัดผล การใช้ Balanced Scorecard มีการนำเสนอในหลายส่วน ซึ่งรวมถึงกระบวนการวางแผน การกำหนดเป้าหมาย การวัดผล และการใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการตัดสินใจในองค์กร การใช้งานที่ถูกต้องของ Balanced Scorecard มีประโยชน์ในการช่วยให้องค์กรมีมุมมองที่สมดุลและมุ่งหวังสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างการใช้งาน Balanced Scorecard ในองค์กรต่าง ๆ ซึ่งอธิบายถึงกระบวนการการปรับปรุงผลการดำเนินงานขององค์กร เช่นการใช้ Balanced Scorecard ในธุรกิจสายการบินเพื่อวัดความสามารถในการให้บริการ การใช้ Balanced Scorecard ในหน่วยงานภาครัฐเพื่อวัดประสิทธิภาพของการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล

และการใช้ Balanced Scorecard ในธุรกิจอุตสาหกรรมเพื่อวัดความสำเร็จในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ Balanced Scorecard ช่วยให้เห็นภาพรวมและความสำคัญของเครื่องมือนี้ในการจัดการองค์กรในสมัยปัจจุบัน การอ้างอิงอย่างถูกต้องและครอบคลุมที่มาจากงานวิจัยที่เชื่อถือได้สามารถเสริมสร้างความเชื่อถือในข้อมูลและข้อเสนอที่น่าเสนอ

ความสำคัญของ Balanced Scorecard ในการวัดและบริหารจัดการองค์กรในทุกประเภทขององค์กร และอุตสาหกรรม ในการสนับสนุนการวางแผนและการบริหารจัดการในองค์กรในยุคปัจจุบัน แนวคิดของงานวิจัยเกี่ยวกับ Balanced Scorecard มักจะเน้นที่การนำเสนอและการใช้งานของเครื่องมือนี้ในองค์กร เพื่อช่วยให้องค์กรมีการวางแผนและบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพขึ้น Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1993). “Putting the Balanced Scorecard to Work” งานวิจัยนี้เน้นที่กระบวนการการใช้งานของ Balanced Scorecard ในองค์กร แสดงให้เห็นถึงวิธีการนำเอา Balanced Scorecard มาใช้ในปฏิบัติจริง เพื่อให้มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุด โดยการใช้ Balanced Scorecard เพื่อการบริหารและวัดผลองค์กรในทิศทางทางการเงินและเชิงกลยุทธ์ การปรับเปลี่ยนและปรับปรุงต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญในการให้แน่ใจว่าเครื่องมือนี้มีประสิทธิภาพในการสนับสนุน วัตถุประสงค์ขององค์กร การนำเสนอและการใช้งาน Balanced Scorecard ต้องเน้นการสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอกองค์กร ผลสรุปที่สำคัญเช่นนี้จำเป็นต้องเป็นแนวทางในการพัฒนาและใช้ Balanced Scorecard เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและคล่องตัวในสถานการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในโลกธุรกิจปัจจุบัน (Kaplan & Norton 1993) งานวิจัย “The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action” ของ Kaplan และ Norton (1996) ได้เสนอเครื่องมือ Balanced Scorecard เป็นเครื่องมือที่ช่วยแปลงแผนกลยุทธ์ให้กลายเป็นการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย มีการกำหนดชัดเจนของวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ขององค์กร เป็นตัวชี้วัดที่ชัดเจนและเชื่อมโยงกับเป้าหมายขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นทางการเงิน, ลูกค้า, กระบวนการภายใน, และการเติบโตพร้อมกับสิ่งที่ต้องเรียนรู้

ภาพที่ 1 Balance Scorecard

ที่มา: Kaplan & Norton (1996)

จากภาพที่ 1 การดำเนินงานในบัญชีคะแนนสมดุล (Balanced Scorecard: BSC) มีความหมายในการสร้างสมดุลในทุกด้านหรือทุกมุมขององค์กร โดยแต่ละด้านหรือการ์ดมีบทบาทและมุมมองที่แตกต่างกันไปดังนี้

มุมมองด้านการเงิน (Financial Perspective) การ์ดด้านการเงินเน้นไปที่เป้าหมายและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการเงิน เช่น การเติบโตของรายได้ กำไร และความสามารถทางการเงินทางด้านการใช้จ่าย มันช่วยให้องค์กรรักษาสุขภาพทางการเงินและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นตลอดเวลา

มุมมองด้านลูกค้า (Customer Perspective) การ์ดด้านลูกค้าเน้นไปที่เป้าหมายและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของลูกค้า การรักษาลูกค้า การรับลูกค้าใหม่ และการครอบครองตลาด มันช่วยให้องค์กรตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของลูกค้าที่สำคัญ ซึ่งในที่สุดจะช่วยขับเคลื่อนความสำเร็จทางการเงิน

มุมมองด้านกระบวนการภายใน (Internal Processes Perspective) การ์ดด้านกระบวนการภายในเน้นไปที่กระบวนการและการดำเนินงานภายในองค์กรที่มีส่วนร่วมในการสร้างค่าให้กับลูกค้าและการบรรลุเป้าหมายทางการเงิน มันรวมถึงเป้าหมายและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ คุณภาพ นวัตกรรม และความคล่องตัว การสมดุลในมุมมองนี้คือการปรับปรุงกระบวนการภายในเพื่อเสริมสร้างค่าให้กับลูกค้า โดยรักษาความสามารถทางการเงินทางด้านการใช้จ่าย

มุมมองด้านการเรียนรู้และการเจริญเติบโต (Learning and Growth Perspective) การ์ดด้านการเรียนรู้และการเจริญเติบโต เน้นไปที่ความสามารถในการพัฒนาทักษะ และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง มันรวมถึงเป้าหมายและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับทักษะพนักงาน ความรู้ แรงจูงใจ และโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี การสมดุลในมุมมองนี้หมายความว่าต้องลงทุนในการฝึกอบรมพนักงานและพัฒนาสมรรถนะ เพื่อสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งสำหรับความสำเร็จในอนาคต

โดยในระบบ Balanced Scorecard มีส่วนสำคัญที่แบ่งออกเป็นสี่ส่วนที่เข้าไปกับการดำเนินงานของการ์ดด้านต่างๆ ได้แก่ Objective (เป้าหมาย) Measure (วัดผล) Target (เป้าหมาย) และ Initiative (กิจกรรมหรือมาตรการ) ซึ่งแต่ละส่วนมีความสำคัญและบทบาทที่แตกต่างกันดังนี้:

Objective (เป้าหมาย): เป้าหมาย (Objective) ใน Balanced Scorecard เป็นเป้าหมายหลักที่องค์กรต้องการที่จะบรรลุในระยะยาว ซึ่งเป็นการสร้างเส้นทางที่ชัดเจนและมุ่งหวังสู่การปรับปรุงและสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนตามกลยุทธ์ขององค์กร เช่น เพิ่มฐานลูกค้า, ลดต้นทุนการผลิต, หรือเพิ่มมูลค่าสำหรับผู้ถือหุ้น

Measure (วัดผล): วัดผล (Measure) คือตัวชี้วัดที่ใช้เพื่อวัดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนและเที่ยงตรง เพื่อให้ทราบถึงความสำเร็จขององค์กรในการต่อเนื่องของกลยุทธ์ เช่น ยอดขาย, กำไรสุทธิ, ความพึงพอใจของลูกค้า

Target (เป้าหมาย): เป้าหมาย (Target) คือเป้าหมายที่ต้องการที่จะบรรลุภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งมักจะเป็นตัวเลขหรือเปอร์เซ็นต์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อช่วยให้ทราบว่าองค์กรได้มีความก้าวหน้าไปในทิศทางที่ถูกต้องหรือไม่ เช่น การเพิ่มยอดขาย 10% ในช่วงปีถัดไป

Initiative (กิจกรรมหรือมาตรการ): กิจกรรมหรือมาตรการ (Initiative) คือกิจกรรมที่องค์กรนำเข้ามาเพื่อสนับสนุนให้เป้าหมายถูกทำได้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการกระทำที่ทางองค์กรต้องการดำเนินการเพื่อปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสถานะปัจจุบัน เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่, การเปลี่ยนแปลงกระบวนการการผลิต, หรือการฝึกอบรมพนักงานเพื่อเพิ่มความสามารถในการทำงาน

แนวคิดการบริหารจัดการศาสนทายาทผสานกับ Balanced Scorecard

การผสมองค์ความรู้ของ Balanced Scorecard เข้ากับเนื้อหาการบริหารจัดการศาสนทายาท ชัยยุทธ ชินกุล (2556) ได้วิจัยเกี่ยวกับ กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุ สามเณรในจังหวัดชายแดน ผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี มีพรรษาตั้งแต่ 5 พรรษาลงมา

ส่วนใหญ่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม วุฒิทางธรรมส่วนใหญ่มีความรู้แน่นกว่า วุฒิทางโลกส่วนใหญ่มีความรู้ขั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่วัดมีพระภิกษุสามเณรจำพรรษา รวมทั้งผู้ตอบทั้งสิ้น 5-6 รูป ผู้ตอบส่วนใหญ่มาจากจังหวัดปัตตานี ส่วนใหญ่วัด มีระยะห่างจากตัวอำเภอ 7-8 กิโลเมตร ทางด้านการสรรหาพบว่าผู้ตอบคิดว่ามีปัญหาด้านพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และกลยุทธ์การฝึกอบรม ซึ่งผู้ตอบส่วนใหญ่ตอบว่าเกิดจากความต้องการขององค์กร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ในการ ทำงาน และมีความต้องการหลักสูตรการเพิ่มขีดความสามารถพิเศษ ต่อมาด้านการดำเนินการฝึกอบรม ประกอบด้วยการหาความจำเป็นในการฝึกอบรมเป็นประการแรก ผู้ตอบส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมมาในรอบ 2 ปี เนื่องจากงบประมาณมีจำกัด ผู้ตอบมีความประสงค์ให้มีการฝึกอบรมช่วงเช้า ครึ่งละ 1-2 วัน โดยจัดที่วัด สุดท้ายด้านการประเมินและติดตามผล ส่วนใหญ่คิดว่าการฝึกอบรมเหมือนกับการให้รางวัล ที่ผ่านมาก็ได้รับการติดตามผล และควรมีเงื่อนไขสนับสนุนการอบรมในการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าในกลุ่มนักเผยแผ่ได้ทำการหาความจำเป็นในการฝึกอบรมอยู่บ้างแต่ผู้บริหารภาครัฐยังไม่ได้ใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผน วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ในขั้นตอนนี้ผู้ตอบสนใจหลักสูตรพระธรรมทูต หลักสูตร 18 ชั่วโมงครึ่งขึ้นโดยเน้นทางทฤษฎีการจัดการการสร้างทีมงาน จิตวิทยาการบริหาร และปฏิบัติการทางภาษา ใช้เวลาวันละ 6 ชั่วโมง รวม 3 วัน จัดหลักสูตรโดยเน้นการบรรยายและการสัมมนา กลุ่ม โดยมีขั้นตอน คือ ก่อนการฝึกอบรม ขณะที่ฝึกอบรม และภายหลังการฝึกอบรม สำหรับการประเมินผล หลักสูตรนั้น ผู้วิจัยพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้คะแนนความพึงพอใจรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้คะแนนความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และความรู้ของวิทยากรในระดับมากที่สุด ส่วนผลคะแนน พัฒนาการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ 100 คะแนนเต็ม ถึงร้อยละ 45 ของผู้เข้ารับการทดสอบ ให้ข้อเสนอแนะว่ายุทธศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ทุกขั้นตอนตั้งแต่การสรรหาและการฝึกอบรมต้องบูรณาการอย่างเป็นระบบ โดยเลือกสรรผู้รับผิดชอบทำงานในระดับภูมิภาค อาจจัดตั้ง “ศูนย์การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์พระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนภาคใต้ดูแลทั้งระบบ” ส่วนการดำเนินการฝึกอบรมต้องทำงานร่วมกับนักวิชาการเฉพาะ เนื่องจากต้องใช้ความรู้และประสบการณ์มาก การประเมินผลควรทำลักษณะ 360 องศา ในหลักสูตรที่จัดตามความต้องการผู้เรียนตั้งแต่แรก การนำเสนอ Balanced Scorecard เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการช่วยแปลงแผนกลยุทธ์เป็นการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพในองค์กร โดยเน้นที่การตั้งเป้าหมายชัดเจนและวัดผลอย่างเชื่อถือได้ บทความนี้ได้ช่วยอธิบายและโปร่งใสเกี่ยวกับการนำ Balanced Scorecard ไปใช้ในองค์กรให้เข้าใจได้อย่างชัดเจนและมีแรงบันดาลใจในการใช้งานต่อไป การใช้งานและประโยชน์ที่องค์กรสามารถรับรู้ได้จากการใช้ Balanced Scorecard โดยทั่วไปมักจะเน้นที่วิธีการนำ Balanced Scorecard ไปใช้ในทางปฏิบัติในองค์กร และวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้งานเครื่องมือนี้ในองค์กร (Kaplan & Norton, 1996) โชติ บดีรัฐ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะ สงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ในการบริหารภาระงาน มีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะ สงฆ์ และกำหนดโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบที่วางไว้ และในการบริหารองค์กร มีการทำงานเป็นทีม 2. ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีผล ดังนี้ ในการบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำโดยใช้คนตรงกับความรู้และความสามารถในการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารอย่างประหยัด คุ่มค่าและสนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และในการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น 3. ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน และแก้ปัญหาจุด

ด้วยของบุคลากรในการบริหารงาน ในการบริหารภาระงาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และในการบริหารองค์กร มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

4. สำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารคนการบริหารภาระงาน และการบริหารองค์กร ของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถให้มีความรู้ความเข้าใจหลักพระศาสนาที่ถูกต้อง โดยวิธีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำ มีการพัฒนาสมรรถนะภาระงานด้านการบริหาร โดยอบรมให้พระสังฆาธิการให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา และตั้งมั่นความ เชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป โดยเน้นการปรับเปลี่ยนวิธีการคิดและการดำเนินงานในองค์กรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การสร้างความเชื่อมั่นในการตัดสินใจที่มีการใช้ข้อมูลและข้อเท็จจริง เพื่อให้การบริหารจัดการมีความมั่นคงและสามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้ โดยเน้นการพัฒนากระบวนการและการบริหารจัดการในองค์กรเพื่อสร้างคุณค่าและประสิทธิภาพสูงสุด การคิดที่ช่วยให้องค์กรเข้าใจเกี่ยวกับพลวัตขององค์กรและวิธีการที่จะพัฒนาและปรับปรุง นอกจากนี้ ความสำคัญของการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาของบุคลากร เพื่อการสร้าง ความเชื่อมั่นในการตัดสินใจที่มีการใช้ข้อมูลและข้อเท็จจริง เพื่อให้การบริหารจัดการมีความมั่นคงและสามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้ (Deming, 1986).

สรุป

การพัฒนาประสิทธิผลและการบริหารจัดการศาสนทายาททั้งพระภิกษุสามเณรและฆราวาสที่อาศัย อยู่ภายในวัด ให้เกิดความสงบ เรียบร้อย และปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม โดยผู้บริหารกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และยุทธวิธีในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผล การเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงด้วยการทำความเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการขององค์กร รวมถึงการสร้างวินัยในการทำงาน และการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง การปรับเปลี่ยนทางวิธีการคิดและการกระทำของ บุคลากรภายในองค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถประสบผลสัมฤทธิ์สำเร็จในกิจการในสภาพแวดล้อมที่ท้าทาย Balanced Scorecard ช่วยให้องค์กรและผู้บริหารสามารถระบุและวัดผลการดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ ช่วยให้ทุกคนในองค์กรเข้าใจว่ากลยุทธ์มีความสำคัญอย่างไรและมีส่วนได้ส่วนเสียอย่างไรในการสร้างผลลัพธ์ที่ ดี ทั้งนี้เป็นการสร้างความโปร่งใสและการสื่อสารที่ดีในองค์กร ด้านการบริหารจัดการศาสนทายาท เพื่อให้เกิด การเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ เพื่อการพัฒนาต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากแต่การนำมาใช้ต้อง ศึกษาให้ถ่องแท้จนเกิดความชำนาญ จึงจะเกิดประโยชน์กับการพัฒนาอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- จักรวาล สุขไมตรี. (2557). *รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา* (ดุष्ฎิ นิพนธ์ปริญาพุทธศาสตรดุष्ฎิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชัยยุทธ ชินกุล. (2556). *กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดน* (ดุष्ฎิ นิพนธ์ ปริญาพุทธศาสตรดุष्ฎิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โชติ บัตริฐ. (2555). การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคง แห่งพระพุทธศาสนา. *ลักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 19(1), 25-35.

- ณัฐชนันตร์ อยู่สีมารักษ์. (2557). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐ สังกัดกรุงเทพมหานคร (ดุสิตนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไทยพีบีเอส. (2562). จำนวนพระภิกษุ - สามเณร 14 ปีย้อนหลัง. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2567, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/infographic/227>.
- นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง. (2556). รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาทวี วิสารโท. (2560). การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(1), 15-26.
- Alavi, M. & Leidner, D.E. (2001). Review: Knowledge Management and Knowledge Management Systems: Conceptual Foundations and Research Issues. *MIS Quarterly*, 25(1), 107–136.
- Davenport, T.H. & Prusak, L. (1998). *Working knowledge: How organisations manage what they know*. Boston: Harvard Business Press.
- Deming, W.E. (1986). *Out of the Crisis*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Freeman, R.E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Boston: Pitman.
- Juran, J.M. & Gryna, F.M. (1988). *Juran's Quality Control Handbook*. McGraw-Hill.
- Kaplan, R.S. & Norton, D.P. (1993). *Putting the Balanced Scorecard to Work*. Boston: Harvard Business Press.
- Kaplan, R.S. & Norton, D.P. (1996). *The balanced scorecard: Translating strategy into action*. Boston: Harvard Business Press.
- McLeod, R. & Schell, G. (2007). *Management information systems*. New Jersey: Prentice Hall.
- Neely, A. et al. (2002). *The performance prism: The scorecard for measuring and managing business success*. Financial Times. New Jersey: Prentice Hall.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford: Oxford University Press.
- Schein, E.H. (1985). *Organizational culture and leadership*. San Francisco: Jossey-Bass.

การุณยฆาต : การมีชีวิตในบริบทสังคมไทยและหลักพระพุทธศาสนา*

EUTHANASIA: LIVING IN THE CONTEXT OF THAI SOCIETY AND BUDDHIST PRINCIPLES

พระมหาสมชาย ขนติสรโณ, พระครูธรรมธรรฐาพร ปภสฺสโร, พงษ์ธวัช พรหมะวัน

พระครูชินวีรบัณฑิต (เอก ชินวิโส), กรกต ชาบัณฑิต

Phramaha Somchai Khantisarano, Phrakhrudhammathorn Sathaphorn Pabhassara,
Pongtawas Prommawan, Phrakru Chinnavirapandit (Ek Jinavamsa), Korakoth Chabandit,
วัดมหานาม จังหวัดอ่างทอง

Watmahanam Angthong Province

Corresponding Author E-mail: sathaphorn.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

การุณยฆาตคือการช่วยให้ผู้ป่วยตายอย่างไม่ทรมาน แนวคิดนี้ถูกถกเถียงในด้านจริยศาสตร์ กฎหมาย รัฐศาสตร์ และศาสนา มีผลกระทบต่อสังคมยุคใหม่ที่เน้นเรื่องสิทธิที่จะตาย ในสังคมไทยก็มีการอภิปรายอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับเรื่องนี้ ชีวิตทุกชีวิตมีความตายเป็นที่สิ้นสุด แม้ว่ามนุษย์ทุกคนจะทราบข้อเท็จจริงนี้ แต่เมื่อต้องเผชิญกับภาวะใกล้ตาย มักทำได้ยาก พระพุทธศาสนาเน้นการเตรียมตัวตายโดยเสนอหลักธรรมหลายข้อ เช่น การทำจิตให้สงบด้วยการนึกถึงสิ่งดีงามหรือทำสมาธิภาวนา พระพุทธศาสนามองว่าชีวิตมีคุณค่า トラบใดที่ยังมีลมหายใจ แม้จะเจ็บป่วยก็ยังสามารถทำสิ่งดี ๆ ให้เกิดขึ้นได้กับจิตใจตนเอง อีกทั้งยังสามารถเรียนรู้จาก ความเจ็บป่วยเพื่อเห็นความจริงของชีวิตว่า ชีวิตไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่อยู่ในอำนาจของเรา หลายคนที่เห็น ความจริงนี้สามารถปล่อยวางจากความเจ็บปวดได้ การุณยฆาตเป็นทางเลือกสุดท้ายสำหรับผู้ที่ไม่สามารถรับ สภาวะความเจ็บปวดในเวลาใกล้ตาย พระพุทธศาสนาแนะนำให้เผชิญหน้ากับความตายอย่างกล้าหาญและมีสติ สำหรับผู้ที่กล้าเผชิญหน้ากับความจริง การุณยฆาตอาจไม่มีความจำเป็นใด ๆ

คำสำคัญ: การุณยฆาต; การมีชีวิต; บริบทสังคมไทย

Abstract

Euthanasia is the act of assisting terminally ill patients to die without suffering. This concept is widely debated in ethics, law, politics, and religion, and it impacts modern society, emphasising the right to die. In Thai culture, this topic has been extensively discussed. Every life ends in death, a fact universally acknowledged, but when facing imminent death, acceptance is difficult. Buddhism emphasises preparation for death, offering various teachings such as calming the mind by recalling good deeds or practising meditation. Buddhism values life if there is breath; even in illness, one can do good for one's mind. It also encourages learning from illness to see the truths of life: impermanence, suffering, and the lack of control. Many who realise these truths can let go of pain and coexist without distress, as they understand it is a natural part of existence. Euthanasia is considered a last resort for those

*Received May 10, 2024; Revised June 21, 2024; Accepted June 26, 2024

unable to bear the pain near the end of life. Buddhism advises facing death courageously and mindfully. For those who can confront this reality, euthanasia might not be necessary.

Keywords: euthanasia; living; Thai social context

บทนำ

การกระทำการุณยฆาตในสังคมไทยเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในสังคมไทย ก่อนที่จะมีการประกาศใช้กฎหมายดังกล่าว ประเด็นเรื่องของการกระทำการุณยฆาตในสังคมไทยได้ผ่านการให้เหตุผลสนับสนุนหรือคัดค้านท่ามกลางการโต้แย้งถกเถียงทางสังคมอย่างหนักหน่วงถึงความเหมาะสมในความพยายามทางกฎหมายว่าด้วยสิทธิการตาย ซึ่งเป็นการสะท้อนความสลับซับซ้อนในเชิงเหตุผลมากมายที่เกิดขึ้นกับการตั้งโจทย์คำถามที่สำคัญให้กับสังคมช่วยกันตอบถึงแม้ว่าจะมีการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยวาระสุดท้ายแห่งชีวิตแล้วก็ตาม ว่าสิ่งใดแสดงถึงความยิ่งใหญ่กว่ากันระหว่างการช่วยเหลือคนให้อยู่รอดและมีชีวิตอยู่ต่อไปกับการช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ทรมานด้วยการทำให้ตาย ประเด็นเรื่องสิทธิการตายถูกนำมาใช้เป็นประเด็นหลักในการตอบโจทย์คำถามดังกล่าว โดยอ้างถึงการหาคำตอบระหว่างความชอบธรรมของการใช้สิทธิการตายของบุคคลกับความเหมาะสมของการกระทำการุณยฆาตที่จะไม่กระทบกับสิทธิผู้อื่น สิทธิของสาธารณชน กับสิทธิของรัฐ

การุณยฆาต (Euthanasia) คือการปฏิบัติที่ตั้งใจให้บุคคลหนึ่งเสียชีวิตเพื่อลดหรือหลีกเลี่ยงความทุกข์ทรมานจากโรคหรืออาการเจ็บป่วยที่ไม่สามารถรักษาได้ ในบางกรณี การุณยฆาตสามารถเป็นได้ทั้งการกระทำเชิงรุก (Active Euthanasia) เช่น การให้ยาหรือสารเคมีที่ทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิต และการกระทำเชิงรับ (Passive Euthanasia) เช่น การหยุดการรักษาหรือการไม่ให้การรักษาที่จำเป็นต่อการมีชีวิตอยู่ของผู้ป่วย การุณยฆาตยังมีการแบ่งแยกออกไปอีกหลายประเภทตามการอนุญาตและการรับรู้ของผู้ป่วย เช่น การุณยฆาตโดยสมัครใจ (Voluntary Euthanasia) ซึ่งผู้ป่วยยินยอมและขอให้มีการทำการุณยฆาต และการุณยฆาตโดยไม่สมัครใจ (Non-Voluntary Euthanasia) ซึ่งผู้ป่วยไม่สามารถให้ความยินยอมได้เนื่องจากอยู่ในสภาวะไม่รู้สึกรู้ตัว การทำการุณยฆาตเป็นเรื่องที่มีการถกเถียงกันมากทั้งในแง่ของจริยธรรม กฎหมาย และศาสนา โดยบางประเทศหรือบางพื้นที่อนุญาตให้ทำการุณยฆาตได้ตามเงื่อนไขที่กำหนด ในขณะที่บางประเทศมองว่าการทำการุณยฆาตเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย

ดังนั้น ในประเด็นเรื่องของการกระทำการุณยฆาตกับสังคมไทย สิทธิการตายจึงเป็นรากฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การยอมรับการกระทำการุณยฆาตเช่นเดียวกับสังคมของประเทศอื่นๆ ความแตกต่างจึงอยู่ที่ระดับของการกระทำการุณยฆาตที่ยอมรับได้ของแต่ละสังคม ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับการยอมรับในเรื่องของสิทธิการตายของสังคมนั้นๆ

สิทธิการตาย : รากฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การยอมรับการกระทำการุณยฆาต

การตื่นตัวในเรื่องสิทธิการตายเป็นรากฐานสำคัญที่จะนำไปสู่เรื่องของการกระทำการุณยฆาตในสังคมไทย ซึ่งในปัจจุบันได้กลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ถ้านับย้อนหลังไปช่วงปี พ.ศ. 2544 พัฒนาการของสิทธิการตายและการกระทำการุณยฆาตในราชอาณาจักรไทยได้เริ่มต้นขึ้นอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยการจัดทำ“ร่างกรอบความคิดระบบสุขภาพแห่งชาติ” เพื่อเป็นเอกสารตั้งต้นในการระดมความคิดเห็นต่อการยกย่องพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ โดยการศึกษาเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

2542, บันทึก “จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ของ อ.ป๋วย อึ๊งภากรณ์, หนังสือ “สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์” โดย นพ.ประเวศวະสี โดยเฉพาอย่างยั้งใน รายงานระบบสุขภาพแห่งชาติ : ข้อเสนอการปฏิรูประบบสุขภาพสืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งเสนอโดยคณะกรรมการสาธารณสุข สุขศึกษา เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2543

สิทธิการตายและการกระทำการุณยฆาตเป็นแนวคิดที่ก่อตัวขึ้นในสังคมตะวันตกโดยสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีการกล่าวรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้ตราขึ้นในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1788 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มบทบัญญัติในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยได้ประกาศรับรองในปี ค.ศ. 1791 (ดวงจิตต์ กำประเสริฐ, 2528) แต่ก็ได้มีการกล่าวถึงสิทธิการตายแต่อย่างใด สิทธิการตายและการกระทำการุณยฆาตเริ่มมีการกล่าวถึงกันช่วงประมาณ 40-50 ปีที่ผ่านมา โดยในช่วงแรกของเกือบทุกประเทศจะปฏิเสธเรื่องของการรับรองและคุ้มครองสิทธิการตาย และการกระทำการุณยฆาต เช่น ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสเคยมีการเสนอกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิที่จะช่วยชีวิตคนตาย (Right to Live's Death) ในปีค.ศ. 1979 แต่กฎหมายนี้ก็ไม่ได้ผ่านการพิจารณาของสภา อังกฤษได้มีความพยายามที่จะเสนอกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำการุณยฆาต (Voluntary Euthanasia Bills) ในรัฐสภาถึง 3 ครั้ง ตั้งแต่ ค.ศ. 1936 ค.ศ. 1969 และ ค.ศ. 1979 แต่ก็ไม่สามารถผ่านสภาออกมาได้ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังไม่ยอมรับการกระทำการุณยฆาตโดยสมัครใจและต่อผู้ป่วยโดยตรง และได้กำหนดให้มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ฐานทำให้คนตายตามความต้องการของผู้ตายตามมาตรา 216 ของประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมนี ซึ่งมีโทษน้อยกว่าการฆาตกรรม (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2540)

สิทธิการตายและการกระทำการุณยฆาต เริ่มจะเป็นที่ยอมรับกันในสังคมตะวันตกช่วงประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา โดยเริ่มจากการที่ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์และราชอาณาจักรเบลเยียม เป็นกลุ่มแรกที่ทำให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิการตายและการกระทำการุณยฆาตของพลเมืองอย่างเต็มที่ โดยราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์เป็นประเทศแรกในโลกที่ออกกฎหมายมารับรองความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำการุณยฆาตโดยตรง โดยในอดีต ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ได้มีการอนุญาตให้มีการกระทำการุณยฆาตได้ แต่ไม่มีกฎหมายเฉพาะมารับรอง เป็นเพียงแนวพิพากษาเป็นบรรทัดฐานที่วางเงื่อนไขในกรณีที่สามารถกระทำการุณยฆาตได้เท่านั้น จนกระทั่งปี ค.ศ. 2000 จึงเริ่มมีการถกเถียงกันว่าสมควรที่จะมีกฎหมายเฉพาะมากำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจนหรือไม่ ในที่สุดเมื่อวันที่ 10 เมษายน ค.ศ. 2001 วุฒิสภาของเนเธอร์แลนด์ ก็เห็นชอบด้วยคะแนนเสียง 40 ต่อ 28 หลังจากก่อนหน้านี้ ในวันที่ 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 2000 สภาผู้แทนราษฎรได้เห็นชอบมาแล้ว ด้วยคะแนนเสียง 104 ต่อ 40 ส่วนราชอาณาจักรเบลเยียม เป็นประเทศที่สองที่ได้ออกกฎหมายมารับรองการกระทำการุณยฆาตตามหลังราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ประมาณ 1 ปี โดยมีการประกาศใช้กฎหมายเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม ค.ศ. 2002

จะเห็นได้ว่า ประเด็นเรื่องสิทธิการตายและการกระทำการุณยฆาตในสังคมตะวันตก ได้เริ่มเป็นที่ยอมรับในบางประเทศในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมาเอง แต่อย่างไรก็ตาม อีกหลายประเทศก็ยังอยู่ในช่วงพัฒนาการของกฎหมายที่รับรองและคุ้มครองสิทธิการตายและการกระทำการุณยฆาตของพลเมือง จากที่ได้กล่าวไปแล้วว่าประเด็นเรื่องสิทธิการตายและการกระทำการุณยฆาตได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นช่วงเวลาใกล้เคียงกับประเทศในแถบตะวันตกส่วนใหญ่ซึ่งอาจตามหลังประมาณ 3-4 ปี ดังนั้นสิทธิการตายและการกระทำการุณยฆาตในสังคมไทย จึงได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่มาจากแนวคิดประเทศแถบตะวันตก การแผ่ขยายของแนวคิดเรื่องสิทธิการตายและการกระทำการุณยฆาตจากสังคมตะวันตกเข้ามาใน

สังคมไทย ที่มีความแตกต่างกันหลายด้าน ทั้งในเรื่องสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และศาสนา จึงต้องอาศัยปัจจัยหลายประการที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้การแพร่ขยายของแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับได้

สิทธิการตาย : แนวคิดพื้นฐานเรื่องคดีของความเท่าเทียมกันของบุคคล

จากที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้นว่า การรับรองและคุ้มครองสิทธิการตายของพลเมืองในรัฐเป็นข้อเสนอที่อยู่ภายใต้พื้นฐานเรื่องของความเท่าเทียมกันของบุคคล ซึ่งความเท่าเทียมกันของบุคคลมักขึ้นอยู่กับความรู้สึกและสำนึกเรื่องสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลของพลเมือง ซึ่งเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของสังคมด้วย สังคมตะวันตกเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลสูงมาก ซึ่งในบางกรณีทำให้ความปลอดภัยของสังคมลดลง เช่น เหตุการณ์สังหารหมู่ที่นักศึกษาในสหรัฐอเมริกา กรณีนายโซ ซึ่ง สุนัขนักศึกษาชาวเกาหลีก่อเหตุสังหารหมู่เพื่อนนักศึกษา 32 ราย ในมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนียเทค (Virginia Tech, Virginia Polytechnic Institute and University) มลรัฐเวอร์จิเนีย(Virginia State) สหรัฐอเมริกา โดยอาวุธปืนนั้น ถ้ามองอย่างผิวเผินก็อาจเห็นว่าเป็นการก่ออาชญากรรม อาชญากรรมของบุคคลที่มีภาวะความผิดปกติที่จิต ที่เรียกว่า โรคซึมเศร้า(Major Depression Disorder) แต่ถ้ามองให้ลึกลงไปจะเห็นได้ว่า ปัญหาอยู่ที่โครงสร้างของสังคมอเมริกันที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล และความเป็นปัจเจกบุคคล (Individual) สูงมาก จนครอบครัวและชุมชนไม่มีบทบาทมากพอที่จะเข้าไปก้าวก่ายพฤติกรรมผิดปกติ ที่สื่อแว่วว่าจะเกิดอันตรายต่อตัวบุคคลและความปลอดภัยของสังคมได้

จะเห็นได้ว่า โครงสร้างของสังคมตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลและความเป็นปัจเจกบุคคลนั้น เป็นผลมาจากคติเรื่องของความเท่าเทียมกันของบุคคล ซึ่งเมื่อมองกลับมาที่สังคมไทยปัจจุบัน แม้ว่าทางความคิดเรื่องสิทธิส่วนบุคคลและความเป็นปัจเจกบุคคลในสังคมไทยจะยังไม่ได้ให้ความสำคัญสูงเท่ากับในสังคมตะวันตก แต่ก็มีการพัฒนาไปไกลกว่าสังคมไทยในอดีตเป็นอย่างมาก แม้ว่าสังคมไทยยังมองเห็นความปลอดภัยทางสังคมสูงกว่าสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งเห็นได้จากการที่ยังมีพฤติกรรมก้าวก่ายบุคคลอื่น หรือที่เรียกว่าง่าย ๆ ว่า “ยุ่งเรื่องคนอื่น” ให้เห็นอยู่เป็นประจำ ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะความเอื้ออาทร ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน แต่วัฒนธรรมไทยครอบครัวและชุมชนก็มีบทบาทในการก้าวก่ายพฤติกรรมส่วนบุคคลลดลง สังคมไทยเริ่มใช้ชีวิตเลียนแบบสังคมตะวันตกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อิทธิพลของการยอมรับเรื่องสิทธิการตายและการกระทำการุณยฆาต จึงแผ่ขยายเข้าสู่สังคมพร้อม ๆ กับการลดทอนบทบาทของวัฒนธรรมไทย ครอบครัวและชุมชน โดยมีคตินิยามความเท่าเทียมกันเป็นฐานคิด

ดังนั้น คตินิยามความเท่าเทียมกัน จึงเป็นสิ่งที่สังคมไทยรับมาจากตะวันตก ซึ่งเป็นอุดมการณ์หนึ่งของลัทธิเสรีนิยมและเสรีนิยมใหม่ และเป็นข้อเสนอที่ผูกติดมากับสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นมโนทัศน์ของสิทธิสมัยใหม่ที่สามารรถแตกแยกย่อยออกเป็นสิทธิอื่นๆ ได้อีก เช่น สิทธิการตาย สิทธิเด็ก สิทธิสตรี เป็นต้น สังคมไทยสมัยใหม่ต่างเชื่อมั่นและไว้วางใจในคตินิยามความเท่าเทียมกันในทางอุดมการณ์อย่างปราศจากข้อสงสัย ซึ่งอาจจะเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น เรื่องความเท่าเทียมกันทางเพศและสิทธิสตรี ที่มีการเรียกร้องกันมากในสังคมปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของมโนทัศน์ของสิทธิสมัยใหม่ ที่พยายามถอนรากถอนโคนวัฒนธรรมบุรุษเป็นใหญ่ที่หยั่งรากฝังลึกอยู่ในสังคมไทย เป็นต้น แต่ในทางปฏิบัติเรามักจะเห็นสิ่งที่แตกต่างและไม่ลงรอยกับคตินิยามความเท่าเทียมกันอยู่เสมอในสังคมไทย ซึ่งสังคมไทยก็ได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่ยังมีการละเมิด ทั้งสิทธิมนุษยชนและสิทธิอื่นๆ อีกมากมายที่ผูกติดกันมากับมโนทัศน์ของสิทธิสมัยใหม่ชุดเดียวกัน

สิทธิที่จะตาย : มุมมองทางกฎหมาย

นักกฎหมายมีความเห็นต่อความหมายของคำว่า “สิทธิ” โดยแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ กลุ่มแรกเห็นว่า สิทธิ หมายถึง “อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคล ในอันที่จะมีเจตจำนง” อีกกลุ่มหนึ่งมองว่า สิทธิ หมายถึง “ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้” สำหรับในราชอาณาจักรไทยนั้น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 124/2487 ดูเหมือนจะเห็นด้วยกับความหมายที่ว่า สิทธิ คือ ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครอง (ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, 2549) ดังนั้น ในงานสัมมนาเมื่อปี พ.ศ.2544 โสภณ รัตนกร จึงได้ให้ความหมายของ “สิทธิ” และเชื่อมโยงมายัง “สิทธิที่จะตาย” ว่า “สิทธิ หมายถึง ผลประโยชน์หรือการกระทำที่กฎหมายรับรอง เรามองว่าเรามีสิทธิเลือกตั้ง กฎหมายก็รับรอง เรามีสิทธิในทรัพย์สิน ที่ดิน กฎหมายก็รับรอง สิทธิ ในอีกความหมายหนึ่ง คือ ความชอบธรรมที่เราจะทำอะไรได้โดยไม่ผิดศีลธรรม จรรยา ไม่ผิดกฎหมาย แต่ว่าไม่มีกฎหมายรับรอง... กลับมาที่สิทธิที่จะตาย (The Right to Die) เป็นสิทธิในความหมายแรก คือ กฎหมายรับรองก็ทำได้”

การจะพิจารณาว่า บุคคลมีสิทธิที่จะตายหรือไม่นั้น จึงต้องไปดูว่า กฎหมายรับรองการกระทำความผิดหรือไม่ สำหรับราชอาณาจักรไทย การฆ่าตัวตายถือเป็นการตายแบบผิดธรรมชาติอย่างหนึ่ง ซึ่งมีการระบุชัดในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148(1) และเมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้กันในปัจจุบัน ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับร่างกาย หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มีมาตราที่เกี่ยวข้องดังนี้

มาตรา 288 ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษ....

มาตรา 289 ผู้ใด (1) ฆ่าบุพการี (2) ฆ่าเจ้าพนักงาน... (3) ฆ่าผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน... (4) ฆ่าผู้อื่นโดย... (5) ฆ่าผู้อื่นโดย... (6) ฆ่าผู้อื่นเพื่อ... (7) ฆ่าผู้อื่นเพื่อ... ต้องระวางโทษ...

มาตรา 290 ผู้ใดมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายต้องระวางโทษ...

ถ้าความผิดนั้นมีลักษณะประการหนึ่งประการใด ดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 289 ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษ.

มาตรา 291 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษ....

จะเห็นได้ว่าในหมวดความผิดต่อชีวิตนี้ กฎหมายระบุแต่การฆ่า “ผู้อื่น” และไม่มีการบัญญัติถึงการฆ่าตัวตาย หรือการทำลายชีวิตของตนเองเอาไว้เลย จึงกล่าวได้ว่า การฆ่าตัวตายไม่เป็นความผิดตามกฎหมายอาญาของไทย และมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ก็ได้ให้สิทธิแก่บุคคลในการทำหนังสือแสดงเจตจำนงที่จะไม่รับบริการทางการแพทย์ที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายของตนออกไปได้ จึงถือได้ว่า กฎหมายไทยรับรองสิทธิที่จะตายอย่างเต็มที่ (ประพัฒน์พงศ์ สุคนธ์, 2529)

อย่างไรก็ตาม มีผู้ตั้งข้อสังเกตไว้ในงานสัมมนาเมื่อ พ.ศ. 2544 ว่า แม้เจตนาของบุคคลจะเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาว่าสมควรที่จะตายหรือไม่ก็ตาม เจตนาของบุคคลคนดังกล่าวอาจจะขัดกับหน้าที่ของรัฐก็ได้ กล่าวคือ รัฐมีหน้าที่ที่จะรักษาชีวิตของประชาชนอย่างสุดความสามารถ กรณีเช่นนี้เคยเกิดขึ้นแล้วในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เมื่อสมาชิกกองทัพแดงประท้วงอดอาหารในคุกและได้ฆ่าตัวตาย รัฐบาลก็เฝ้าดูจนเขาใกล้หมดสติแล้วส่งแพทย์เข้าไปฉีดยารักษาชีวิตเอาไว้ ผู้ที่พยายามฆ่าตัวตายจึงได้ฟ้องศาลรัฐธรรมนูญว่า รัฐได้เข้ามาละเมิดสิทธิที่จะตายของเขา ในกรณีนี้ศาลได้ให้เหตุผลว่า สมาชิกกองทัพแดงคนดังกล่าว ไม่มีสิทธิที่จะตาย เพราะการกระทำของเขาเป็นการฝ่าฝืนความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี และรัฐมีหน้าที่จะต้องดำรงรักษาชีวิตของคนเอาไว้ (กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศรัทย์, 2544)

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาอีกว่า การแสดงเจตนาของบุคคลเพื่อใช้สิทธิที่จะตายนั้นเป็นการแสดงเจตนาโดยมีสติสัมปชัญญะและความเป็นอิสระมากน้อยเพียงใด เป็นไปได้ที่บางครั้งบุคคลอาจแสดงเจตนาดังกล่าวเพราะตกอยู่ในสภาพการณ์บางอย่าง เช่น ได้รับความทรมานอย่างหนักในระหว่างขั้นตอนการรักษา เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ บุคคลดังกล่าวอาจจะแสดงความต้องการที่จะตายเพื่อให้พ้นจากความทรมานเฉพาะหน้า โดยที่มีได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบและมีเหตุผลก็เป็นไปได้ การใช้สิทธิที่จะตายจึงควรเป็นไปโดยอิสระและปราศจากแรงกดดันใด ๆ (ประพัฒน์พงศ์ สุคนธ์, 2529)

สิทธิที่จะตาย : มุมมองทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา

วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ (2539) ได้แยกแยะสิทธิออกเป็นสองประเภท คือ

1. สิทธิตามกฎหมาย (Legal Right) หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองว่ามีอยู่และเป็นประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองไม่ให้มีการละเมิดสิทธิ รวมทั้งบังคับให้เป็นไปตามสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วย

2. สิทธิทางจริยธรรม (Moral Right) หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่มนุษย์ทุกคนพึงมีโดยเท่าเทียมกัน โดยที่สิทธิดังกล่าวนี้แตกต่างไปจากสิทธิตามกฎหมายอยู่อย่างน้อย 4 ประการ คือ (1) เป็นสิทธิสากลทุกคนในโลกมีสิทธิโดยไม่มีข้อยกเว้น (2) ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันและเสมอภาคกัน (3) เป็นสิทธิที่เปลี่ยนมือไม่ได้ และ (4) เป็นสิทธิทางธรรมชาติ กล่าวคือ มนุษย์มิได้เป็นผู้กำหนดสิทธิทางจริยธรรมนี้ ต่อมาได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ที่เรารู้จักกันในปัจจุบัน

นายแพทย์วิฑูรย์ เห็นว่า วิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการแพทย์สมัยใหม่ที่มีเครื่องมือช่วยยืดชีวิตผู้ป่วย บางครั้งทำให้ผู้ป่วยตกอยู่ในภาวะที่เรียกว่า “พินกันไม่ได้ ตายก็ไม่ลง” กล่าวคือ ผู้ป่วยจะต้องอาศัยเครื่องช่วยหายใจเพื่อจะได้ออกซิเจนอยู่ตลอดเวลา ขณะที่ผู้ป่วยอาจจะไม่มีความรู้สึกตัวหรือมีเพียงเล็กน้อย จนไม่มีโอกาสกลับมาเป็นปกติได้ การช่วยชีวิตแบบดังกล่าวทำให้ความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วยลดลง ผู้ป่วยจึงควรมีสิทธิที่จะตายโดยปฏิเสธการรักษาดังกล่าวได้ เพื่อให้กระบวนการตายมีสภาพเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง (Rehumanization of the Dying Process) (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2539)

สิทธิที่จะตายจึงเป็นสิทธิตามธรรมชาติ เพราะกฎเกณฑ์ของธรรมชาติได้กำหนดให้สัตว์และมนุษย์มีสัญชาตญาณในการดำรงไว้ซึ่งเผ่าพันธุ์ เช่น เมื่อมีภัยอันตรายจะเกิดแก่ลูกเจี๊ยบ แม่ไก่ก็จะกางปีกเพื่อปกป้องลูกของมัน โดยไม่เกรงกลัวว่าจะมีอันตรายถึงชีวิตเป็นต้น ส่วนพฤติกรรมของมนุษย์นั้นถือว่าสลับซับซ้อนกว่าสัญชาตญาณของสัตว์เสียอีกเพราะนอกจากมนุษย์จะยอมรับการสละชีวิตเพื่อเหตุใดเหตุหนึ่งแล้ว มนุษย์ยังมีพฤติกรรมที่ทำลายชีวิตของตนเองด้วย นั่นคือ การฆ่าตัวตาย มนุษย์สามารถกำหนดว่าตนเองจะใช้สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ (The Right to Life) หรือสิทธิที่จะตาย (The Right to Die) ได้ตามความประสงค์ของแต่ละคน เป็นการยอมรับสิทธิในการเป็นเจ้าของร่างกายตนเองของมนุษย์ รวมทั้งความมีอิสระในการตัดสินใจชะตาของตนเอง (The Right to Self-Determination) สิทธิที่จะตายจึงแฝงเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นอิสระเสรีของมนุษย์นั่นเอง

มุมมองทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่จะตายนั้น มีความสลับซับซ้อนอยู่ไม่น้อย ในทางหนึ่งพระพุทธศาสนาเห็นว่า การเกิดมาเป็นมนุษย์เป็นเรื่องที่ยากอย่างยิ่งดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงเปรียบเทียบกับเต่าที่นานทีปีหนจะโผล่ขึ้นมาที่ผิวสมุทรสักครั้งหนึ่งการที่เต่าตัวดังกล่าว จะโผล่ขึ้นมาตรงกลางหว่างที่ลอยคว้างอยู่กลางสมุทรเป็นเรื่องยากแค่ไหน การเกิดมาเป็นมนุษย์ก็ยิ่งยากกว่านั้นอีก ดังนั้น มนุษย์จึงมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลรักษาชีวิตของตนอย่างเต็มที่ เพื่อที่จะมีโอกาสทำประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นให้มากที่สุด (พระไพศาล วิสาโล, 2566) หากแต่ในอีกทางหนึ่ง พุทธศาสนาก็เป็นศาสนาแบบมนุษยนิยม แนวคิดของพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่องมนุษย์จึงแตกต่างไปจากศาสนาแบบเทวนิยม พุทธศาสนาเห็นว่า มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง จะดีจะชั่วก็เพราะตัวเอง มนุษย์สามารถบังคับบัญชาตัวเองให้เป็นไปตามที่ต้องการ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มนุษย์เป็นเจ้าของชีวิตตนเอง ดังนั้น มนุษย์ย่อมมีสิทธิในชีวิตนั้น สิทธิดังกล่าวแบ่งได้เป็นสองส่วน คือ สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่และสิทธิที่จะตาย (สมภาร พรหมทา, 2535)

มีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า แม้พระพุทธศาสนาจะมองว่าการฆ่าตัวตายไม่ใช่ความดีและไม่ใช่อะไรที่แก้ปัญหาคือชีวิต แต่พระพุทธศาสนาก็ไม่ประณามคนที่ฆ่าตัวตาย ในพระวินัยของภิกษุ แม้จะมีการเอาผิดภิกษุที่พยายามฆ่าตัวตายแต่ไม่สำเร็จ แต่ความผิดนั้นก็เพียงอาบัติทุกกฎ ที่ถือว่าเป็นอาบัติที่เบาที่สุด และที่ต้องเอาผิดนั้นมิใช่เพราะสาเหตุจากการพยายามฆ่าตัวตาย แต่เพราะการฆ่าตัวตายนั่นเป็นวิธีที่อาจทำให้คนอื่นได้รับอันตรายเท่านั้น การฆ่าตัวตายไม่ถือว่าเป็นผิดศีลข้อที่หนึ่ง ในส่วนของพระภิกษุ การฆ่าตัวตายก็ไม่ผิดปาราชิกสิกขาบทที่สามด้วย ในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏการฆ่าตัวตายเสมอ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงพบว่า มีภิกษุฆ่าตัวตายก็จะทรงตำหนิ แต่เพียงว่าการกระทำความผิดนั้นไม่เหมาะสมกับสมณเพศเท่านั้น สมภารพรมหา (สมภาร พรมหา, 2535) จึงได้สรุปว่า คนที่ฆ่าตัวตายในทัศนะของพระพุทธศาสนา คือ คนที่ได้ใช้สิทธิประการหนึ่งของตน อันได้แก่ สิทธิที่จะตาย หากว่าการฆ่าตัวตายนั่นไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เราก็ไม่มีเหตุผลที่จะต้องประณามการฆ่าตัวตายนั่น

ขณะที่พระไพศาล วิสาโล ได้อธิบายว่า จริงอยู่ที่พระพุทธศาสนาไม่ปฏิเสธเรื่องสิทธิที่จะตาย กล่าวคือ มนุษย์มีสิทธิที่จะจบชีวิตลงอย่างไรก็ได้ หากแต่เกณฑ์ที่สำคัญที่สุดที่จะใช้ตัดสินว่ามนุษย์ควรจะใช้สิทธิที่จะตายหรือไม่ นั่นก็คือ ความสามารถในการมีชีวิตอยู่ต่อไปเพื่อที่จะทำประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ดังนั้น ถ้ามีข้อมูลแน่ชัดว่าอาการป่วยดังกล่าวไม่มีทางที่จะรักษาได้แล้ว ผู้ป่วยก็มีเหตุผลที่จะปฏิเสธการรักษา แล้วหันมาเตรียมตัวตายอย่างสงบ ซึ่งจะดีกว่าการให้แพทย์ยืดชีวิตต่อไป โดยที่ผู้ป่วยไม่มีโอกาสกลับมาเป็นปกติ และไม่อาจจะทำประโยชน์ใดๆ ต่อตนเองและผู้อื่นอีกต่อไปได้ ในทางกลับกัน ถ้าอาการป่วยดังกล่าวยังมีทางรักษาให้หาย แต่กระบวนการรักษาอาจสร้างความทุกข์ทรมานให้กับผู้ป่วยบ้างก็ตาม ผู้ป่วยก็ควรยอมรับวิธีการรักษาเหล่านั้น เพื่อที่ว่าตนเองจะได้กลับมาเป็นปกติ และสามารถสร้างประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นต่อไปได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2566)

พระพุทธศาสนายังเน้นอีกด้วยว่า การตายไม่ว่าจะเป็นการตายตามธรรมชาติหรือการฆ่าตัวตายก็ตาม สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือ สภาวะจิตขณะที่กำลังจะตาย พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในงานสัมมนาเมื่อ พ.ศ. 2541 ว่า ในทางพระพุทธศาสนาการตายที่ดี คือ การมีสติ ไม่หลงขณะตาย ดังคำในภาษาบาลีว่า “อสมมุโห กาลํ กโรติ” มีจิตใจไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เศร้าหมอง ไม่ขุ่นมัว จิตใจผ่องใส นี่ก็แต่สิ่งดีๆ ชาวพุทธจึงมีประเพณีให้ผู้ใกล้ตายได้ยิน ได้ฟังแต่สิ่งดีงาม เช่น บทสวดมนต์ เป็นต้น และที่สำคัญมากก็คือ พระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์มีโอกาที่จะบรรลุธรรมได้ แม้ว่าในวาระสุดท้าย ขณะที่ดับจิต หรือที่เรียกว่า ชีวิตสมสึ อันหมายถึง การดับจิตไปพร้อมกับกระบวนการบรรลุธรรม (สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2541)

จะเห็นได้ว่า แนวคิดเรื่องสิทธิที่จะตายนั่นค่อนข้างจะได้รับการยอมรับในสังคมไทยทั้งในแวดวงกฎหมาย ปรัชญา และพระพุทธศาสนา เนื่องด้วยมีความเห็นพ้องต้องกันว่ามนุษย์เป็นเจ้าของชีวิต มีสิทธิที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเองตราบนานเท่าที่ไม่กระทบผู้อื่นและถ้าอาการป่วยดังกล่าวร้ายแรงเสียจนทำให้มนุษย์ไม่อาจจะทำประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้อีกต่อไป มนุษย์ก็สามารถเลือกใช้สิทธิที่จะตายได้

การุณยฆาตในมุมมองพระพุทธศาสนา

ตามหลักพระพุทธศาสนา เราคือเจ้าของชีวิตของเรา

ศาสนาบางศาสนาถือว่ามนุษย์ไม่ใช่เจ้าของชีวิตตัวเอง หากแต่ชีวิตนั้นเป็นสมบัติของพระเจ้า แนวคิดแบบนี้เราจะพบได้ทั่วไปในศาสนาประเภทเทวนิยม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาในแนวมนุษยนิยม แนวคิดของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่องมนุษย์จึงแตกต่างจากที่กล่าวมานี้ ในทัศนะของพระพุทธศาสนา มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง

จะดีจะชั่วก็เพราะตัวเอง การที่มนุษย์สามารถบังคับบัญชาตนเองให้เป็นไปอย่างไรก็ได้ตามที่ต้องการนี้ คือ การที่มนุษย์เป็นเจ้าของชีวิตตนเอง

จริงอยู่ในระดับสัจธรรม พระพุทธศาสนาสอนในเรื่องอนัตตา ซึ่งมีความหมายว่าในจักรวาลนี้ไม่มีสิ่งใดเป็นของใคร ทุกอย่างดำเนินไปอย่างมีเหตุปัจจัย หลักอนัตตาสอนเราว่าที่มนุษย์เข้าใจว่าเราเป็นเจ้าของชีวิตตนเองและทรัพย์สินสินนอกกายเป็นความเข้าใจผิด ในความเป็นจริง ไม่มีใครเป็นเจ้าของอะไร สิ่งเหล่านี้เราไม่สามารถบังคับบัญชาให้เป็นไปอย่างที่เราอยากให้เป็น หากแต่ต้องเปลี่ยนแปลง คลี่คลายไปตามสถานการณ์และปัจจัยหนุนเนื่อง อย่างที่เราไม่อาจแทรกแซงได้ ในระดับปรมัตถธรรม ไม่มีใครเป็นเจ้าของอะไร (ส.ช. (บาลี) 17/42-44/123)

จะอย่างไรก็ตาม ที่กล่าวมาเป็นเรื่องในระดับสัจธรรม สิ่งที่เรากำลังอภิปรายกันอยู่นี้เป็นเรื่องในระดับศีลธรรม หรือสมมติสัจจะ ในแง่สมมติ พระพุทธศาสนายอมรับว่า เราเป็นเจ้าของชีวิตเรา และเป็นเจ้าของทรัพย์สินนอกกาย ที่เรามีสิทธิครอบครองอย่างชอบธรรม นี่คือการยอมรับว่าเราเป็นเจ้าของชีวิตเราและเป็นเจ้าของสิ่งที่เรามีสิทธิครอบครอง (ส.ส. (บาลี) 15/65/234)

แต่ประเด็นสำคัญที่พระพุทธศาสนาย้ำเน้นก็คือ ทำอย่างไร เราจะใช้ชีวิตที่ไม่แน่นอนให้เป็นอุปกรณ์นำพาเราไปสู่เป้าหมายอันสูงสุด คือ ความพ้นทุกข์ บนหลักการเดิมที่ว่าชีวิตคือสิ่งที่เราพึงปกป้องรักษา มิใช่การทำลาย การทำลายแม้ชีวิตตน พระพุทธศาสนาถือว่า มีรากฐานมาจากค้นหาประเภทหนึ่ง ที่มีชื่อว่า วิวัตถนหา ความอยากที่จะหนีไป ที่จะทำลาย ดังนั้น แม้เราจะเป็นเจ้าของชีวิต พระพุทธศาสนาก็ไม่สนับสนุนให้ทำลายแม้ชีวิตตนเอง

การุณยฆาตกับการฆ่าตัวตาย

ในมุมมองของพระพุทธศาสนาเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการุณยฆาตมีบันทึกไว้ในคัมภีร์พระวินัยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิกขาบทข้อ “พรากรมุขย์จากชีวิต” ซึ่งเหตุการณ์ในลักษณะนี้มีความเกี่ยวข้องกับการุณยฆาตกล่าวคือ ครั้งหนึ่งองค์พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสอนเรื่องอสุภะ การพิจารณาพิจารณาร่างกาย ให้เห็นว่าเป็นสิ่งไม่สวย ไม่งาม เป็นอุบายวิธีอันหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่มีความมุ่งหมายให้พระสาวกถ้อยถอนความยึดติด หรือให้คลายกำหนดในแง่ของการปฏิบัติ ผู้ฟังจะได้พิจารณาเห็นร่างกายว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นของเสื่อมสลายไปไม่ควรที่จะยึดมั่น เมื่อแสดงธรรมเสร็จแล้ว พระพุทธองค์ก็ได้เข้าพักนอน

กลุ่มพระภิกษุที่ได้ฟัง ได้ปฏิบัติอย่างเข้มข้น และรู้สึกเบื่อหน่ายในร่างกายเสีย เหลือเกิน จนกระทั่งปรารถนาที่จะตาย พวกเขาเริ่มฆ่าตัวตาย และไปพบกับนายมิลลันทิกะ คือ ผู้แต่งตัวเหมือนสมณะ จึงขอร้องให้เขาช่วยฆ่าให้พวกตนตาย โดยสัญญาว่าจะมอบบาตรและจีวรให้เป็นรางวัล นายมิลลันทิกะก็ลงมือปฏิบัติการ ทำไปได้สักพักก็รู้สึกสำนึกผิด แต่มารับเข้ามากระซิบบอกว่า การลงมือฆ่าพวกเขานับเป็นการช่วยเหลือพวกเขาให้พ้นจากวิญญูสงสาร เมื่อได้รับยืนยันเช่นนั้น นายมิลลันทิกะ ก็ลงมือฆ่าฟันภิกษุมรณภาพไปเป็นจำนวนมาก

พระผู้มีพระภาคทรงทราบเรื่องราวนี้ ได้ทรงบัญญัติอาบัติปาราชิกสิกขาบทที่ 3 โดยประกาศว่า “ภิกษุรูปใดมีความจงใจพรากรมุขย์จากชีวิตก็ดี ถือนิมิต्तช่วยให้เขาตายก็ดีต้องอาบัติปาราชิก หาสังวาสมิได้”

เป็นที่น่าสังเกตว่าในเหตุการณ์ดังกล่าว นายมิลลันทิกะ ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือในการทำให้อื่นตาย อันเกิดจากแรงจูงใจที่จะได้รางวัล คือ บาตรและจีวร เป็นการตอบแทน แต่ก็ถูกลงโทษด้วยการปรับอาบัติปาราชิก พื้นฐานในการบัญญัติปาราชิกสิกขาบทที่ 3 จึงกล่าวได้ว่า เป็นการุณยฆาตเชิงรุกแบบจงใจ และการใช้สิทธิโดยเลือกที่จะตายของพระภิกษุดังกล่าว พระพุทธองค์ก็ไม่ทรงเห็นด้วย และในศีล 5 ข้อที่หนึ่ง ก็ห้ามมิให้ลงมือฆ่าเองหรือเป็นสาเหตุให้ฆ่า (Damien, 2001)

สรุป

การุณยฆาตหรือในภาษาอังกฤษเรียกว่า Euthanasia มาจากภาษากรีก โดย“Eu” หมายถึง “ดี” และ “Thanatos” หมายถึง “ความตาย” รวมความกันแล้วก็คือ “ความตายที่ดี” (Good Death) นั่นเอง การุณยฆาตจึงหมายถึง การทำให้ตายโดยปราศจากความเจ็บปวดแก่คนไข้หรือผู้ป่วยที่กำลังได้รับความทุกข์ทรมานอย่างมากจากโรคร้ายที่ไม่อาจรักษาให้หายได้ ด้วยความรู้สึกละเมตตาสงสารต่อคนไข้หรือผู้ป่วยนั้น และเนื่องจากคนไข้อยู่ในความดูแลของแพทย์ผู้ที่จะกระทำการุณยฆาตก็มักจะเป็นแพทย์ผู้เป็นเจ้าของไข้

การุณยฆาตสามารถแบ่งประเภทได้โดยใช้หลักสองประการ ประการแรก คือ ใช้ความสมัครใจของผู้ป่วยเป็นเกณฑ์ ถ้าผู้ป่วยเป็นฝ่ายร้องขอให้แพทย์ช่วยฉีดยาเพื่อให้ตนเองตาย จะเรียกว่า การุณยฆาตแบบสมัครใจ (Voluntary Euthanasia) แต่ถ้าแพทย์ทำไปเองโดยที่มิได้มีการร้องขอจากผู้ป่วย จะเรียกว่าการุณยฆาตแบบไม่สมัครใจ(Involuntary Euthanasia) ประการที่สอง คือ ใช้ลักษณะการตายของผู้ป่วยเป็นเกณฑ์ หากแพทย์ได้ฉีดยาเพื่อทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิต จะเรียกว่า การุณยฆาตทางตรง (Active Euthanasia) แต่ถ้าแพทย์เพียงแต่หยุดใช้เครื่องมือช่วยชีวิต และปล่อยให้ผู้ป่วยเสียชีวิตเองจะเรียกว่าการุณยฆาตทางอ้อม (Passive Euthanasia) และเมื่อเรานำเกณฑ์ทั้งสองมาใช้ประกอบการจัดประเภทของการุณยฆาตแล้ว เราจะแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. สมัครใจ-ทางตรง (Voluntary Active) หมายถึง แพทย์ลงมือกระทำทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิต โดยที่ผู้ป่วยเป็นฝ่ายร้องขอด้วยตนเอง
2. สมัครใจ-ทางอ้อม (Voluntary Passive) หมายถึง ผู้ป่วยขอร้องให้แพทย์หยุดทำการรักษา และปล่อยให้ตัวเองเสียชีวิตไปตามธรรมชาติ
3. ไม่สมัครใจ-ทางตรง (Involuntary Active) หมายถึง แพทย์ลงมือกระทำทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิต โดยที่ผู้ป่วยไม่ได้ให้ความยินยอม
4. ไม่สมัครใจ-ทางอ้อม (Involuntary Passive) หมายถึง แพทย์ยุติการรักษาและปล่อยให้ผู้ป่วยเสียชีวิตไปเอง โดยที่ผู้ป่วยไม่ได้แสดงความยินยอม

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์. (2544). *การให้ผู้ป่วยที่สิ้นหวังตายอย่างสงบ : รวมสถานแนวคิดสู่วิถีปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดียนตุลา.
- ดวงจิตต์ กำประเสริฐ. (2528). *กฎหมายแอลกอฮอล์อเมริกันเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (2549). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2552). สิทธิที่จะปฏิเสธการรักษา – สิทธิที่จะตาย. *คูลพาท*, 56(2), 51-60.
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2540). *บทความการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง การให้ผู้ป่วยสิ้นหวังตายอย่างสงบ*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ประพัฒน์พงศ์ สุกนธ์. (2529). *การยกเว้นความรับผิดชอบในการทำให้ผู้ป่วยตายด้วยความสงสาร* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2541). *การสัมมนาเรื่อง พินัยกรรมชีวิต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สมภาร พรหมทา. (2535). *พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พุทธชาด.

พระไพศาล วิสาโล. (2566). *ความเข้าใจในเรื่องของความตาย*. สืบค้น 20 เมษายน 2567, จาก

https://www.youtube.com/watch?v=-CLMTIE_OUc

Damien, K. (2001). *Buddhism and Bioethics*. New York: Palgrave

ธรรมาภิบาล: หลักประกันสุขภาพของคนไทย*

GOOD GOVERNANCE: THE FOUNDATION OF HEALTHCARE GUARANTEE FOR THAI CITIZENS

มณฑนรรค์ อุปถัมภ์

Montanan Opathum

บริษัทฟิลเตอร์ วิชั่น จำกัด (มหาชน)

Filter vision public company limited

Corresponding Author E-mail: montanano@filtervision-thai.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งเน้นการศึกษาถึง หลักประกันสุขภาพของคนไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือ โครงการ “30 บาทรักษาทุกที่” หรือนโยบาย “บัตรประชาชนใบเดียวรักษาทุกที่” ในด้านประโยชน์ ข้อดี ข้อเสียรวมทั้งความเสี่ยงหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นของ ซึ่งเป็นการพัฒนาขึ้นจากโครงการ “30 บาทรักษาทุกโรค” ถือได้ว่าเป็นนโยบายสาธารณะที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับประชาชนคนไทย ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) โดยโครงการ “บัตรประชาชนใบเดียวรักษาทุกที่” มุ่งให้คนไทยได้เข้าถึงระบบสุขภาพได้สะดวก รวดเร็ว สามารถเข้ารับการรักษาได้ทุกที่ ไม่จำกัดเพียงโรงพยาบาลที่มีสิทธิเหมือนในอดีต ลดความยุ่งยากในการส่งตัวระหว่างโรงพยาบาล ประวัติการรักษาจะถูกเชื่อมต่อผ่านระบบข้อมูลดิจิทัล ทำให้การดูแลสุขภาพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตามการดำเนินโครงการนี้ให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสูงสุด ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต้องมีหลักการบริหารจัดการที่ดีแล้ว ยังต้องมีธรรมาภิบาลเป็นเครื่องเตือนใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน ในที่นี้ผู้เขียนวิเคราะห์แล้วว่า “หลักธรรมาภิบาล” เป็นหัวใจหลักที่จะนำโครงการนี้ โครงการที่เป็นหลักประกันสุขภาพของคนไทย ด้วยการใช้เพียงเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก หรือ ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว เท่านั้น หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า “หลักประกันสุขภาพของคนไทย ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว”

คำสำคัญ: หลักธรรมาภิบาล; หลักประกันสุขภาพ; คนไทย

Abstract

This article aims to study the current state of Thai healthcare, specifically the “30 Baht Treats All” program or the “One ID Card for Universal Healthcare” policy. It focuses on the benefits, advantages, disadvantages, and potential risks or impacts of this development from the previous “30 Baht Treats All Diseases” project. This policy is a crucial public health initiative for Thai citizens, overseen by the National Health Security Office (NHSO). The “One ID Card for Universal Healthcare” project aims to provide Thai people with easy and quick access to healthcare services anywhere in the country, eliminating the need to visit only designated hospitals as in the past and reducing the complexity of patient referrals between hospitals. Medical records are interconnected through a digital information system, enhancing the efficiency of healthcare services. However, for this project to achieve maximum efficiency

*Received May 7, 2024; Revised May 13, 2024; Accepted May 15, 2024

and effectiveness, all involved parties must not only adhere to sound management principles but also be guided by ethical considerations in their duties. The author believes that “good governance” is the key principle that will drive this initiative a healthcare guarantee for Thai citizens using only their 13-digit national identification number, or simply their ID card. In other words, it can be described as “Thai healthcare security with a single ID card.”

Keywords: Good governance; Health Security; Thai people

บทนำ

“หลักประกันสุขภาพของคนไทย” เป็นนโยบายสาธารณะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประชาชนคนไทย เนื่องจากเกี่ยวข้องกับชีวิตและสุขภาพของประชาชนทุกคน รวมถึงการจัดการงบประมาณที่สูง การทำให้โครงการดังกล่าวเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในเชิงการบริหารจัดการเป็นเรื่องที่ท้าทาย แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) จำเป็นต้องมีการบูรณาการ “หลักธรรมาภิบาล” ซึ่งเป็นหลักการบริหารจัดการที่ดี ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของส่วนราชการและพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร รัฐบาลไทยได้วางหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า หลักธรรมเหล่านี้จึงเป็นหัวใจสำคัญต่อการบริหารจัดการในทุกภาคส่วน รวมทั้งประชาชนด้วย “หลักธรรมาภิบาล” เป็นหลักธรรมสำคัญที่ช่วยให้การบริหารราชการและการบริหารงานภาครัฐเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม ระบบหลักประกันสุขภาพของประเทศไทยยังคงเผชิญกับปัญหาหลายประการ เช่น ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงบริการ การบริหารจัดการที่ไม่โปร่งใส และการใช้ทรัพยากรที่ไม่คุ้มค่า นโยบาย “บัตรประชาชนใบเดียวรักษาทุกที่” ถูกพัฒนาขึ้นในปี 2567 โดยรัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีเศรษฐา ทวีสิน และนพ.ชลน่าน ศรีแก้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เพื่อแก้ไขปัญหาของระบบบัตรทองเดิม ซึ่งมีปัญหาเช่นการมี Gatekeeper ที่ทำให้การเข้าถึงการรักษาพยาบาลไม่สะดวก และตามแนวคิดเรื่อง “สุขภาพดีถ้วนหน้า” (Health for All) ซึ่งมุ่งเน้นความเป็นอยู่ของประชาชนที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขภาพทางสังคม การมีสุขภาพดีมีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงบริการสุขภาพที่ครอบคลุมทั้ง 4 มิติ ได้แก่ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสมรรถภาพ องค์การอนามัยโลก (WHO) และทุกประเทศรวมถึงประเทศไทยให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้ประชาชนทุกคนต้องได้รับการดูแลจากรัฐโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของไทยมีรากฐานจากแนวคิดของนายแพทย์สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ ผู้ริเริ่ม “โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า” หรือ “30 บาทรักษาทุกโรค” ต่อมา มีคำเรียกว่า สิทธิบัตรทอง และในปัจจุบันโครงการนี้ได้รับการยกระดับเป็น (ศุภพรรัตน์ สุขพุ่ม, 2551) “บัตรประชาชนใบเดียวรักษาทุกที่”

ดังนั้นการนำ “หลักธรรมาภิบาล” มาใช้ในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานหลักประกันสุขภาพมีความสำคัญเพราะช่วยสร้างระบบที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า การบริหารจัดการที่ดีจะช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน การนำหลักธรรมาภิบาลมาปฏิบัติยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นในระบบและเพิ่มการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาระบบสุขภาพให้ยั่งยืนต่อไป (วิกิพีเดีย, 2567)

นโยบายบัตรทองเกิดขึ้นได้อย่างไร?

จุดเริ่มต้นมาจาก นายแพทย์สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ ประธานชมรมแพทย์ชนบทรุ่นที่ 8 เป็นผู้บุกเบิก และศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 จนมีการเสนอร่าง พ.ร.บ.หลักประกันสุขภาพแห่งชาติเข้าสู่ที่ประชุมรัฐสภา ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยมีระบบสวัสดิการและหลักประกันสุขภาพที่ภาครัฐเข้าไปมีส่วนร่วม 4 ระบบ อันได้แก่ ระบบสวัสดิการรักษายาบาลของข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ ระบบประกันสังคม ระบบประกันสุขภาพโดยสมัครใจ (โครงการบัตรสุขภาพ เสียเงินรายเดือนหรือรายปี) และโครงการสวัสดิการประชาชนด้านการรักษายาบาล (สปร.) หรือ บัตรอนาถา ซึ่งเมื่อรวมกับระบบประกันสุขภาพของภาคเอกชน (ประกันชีวิต) แล้ว เท่ากับว่าไทยมีระบบประกันสุขภาพจำนวน 5 ระบบ ทั้ง 5 ระบบนี้สามารถครอบคลุมประชากรประมาณร้อยละ 70 ของประเทศ จะเห็นได้ว่ายังมีประชากรอีกกว่า 20 ล้านคน หรือร้อยละ 30 ของประเทศที่ยังไม่มีหลักประกันสุขภาพใด ๆ

ภาพที่ 1 นายแพทย์สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ เลขาธิการสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) คนแรก

นายแพทย์สงวน ทำการวิจัยความเป็นไปได้และพิมพ์สมุดปกเหลืองขึ้นมาเล่มหนึ่ง สรุปความถึงระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าทั้งหลักการความเป็นมาและโอกาสความเป็นไปได้ในการดำเนินการ ซึ่งจะใช้งบประมาณแค่ราว 30,000 ล้านบาทในขณะนั้น นายแพทย์สงวน ใช้หนังสือปกเหลืองเดินสายพูดคุยกับพรรคการเมืองในช่วงก่อนการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 ในบรรดาพรรคการเมืองทั้งหมด มีเพียงพรรคไทยรักไทยที่มองว่ามีความเป็นไปได้ รัฐบาลพรรคไทยรักไทยนำไปใช้เป็นนโยบายที่เรียกว่า “30 บาทรักษาทุกโรค” และแต่งตั้งนายแพทย์สงวน เป็นเลขาธิการสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) คนแรก

การดำเนินนโยบายแต่ละรัฐบาลเป็นอย่างไร ?

รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร เลือกใช้แนวทางการจัดหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเพื่อให้สวัสดิการและหลักประกันสุขภาพที่มีอยู่ครอบคลุมประชากรทั้งหมดของประเทศผ่าน “นโยบายโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค” ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2545 โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้ประชาชนไทยทุกคนได้รับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานและผู้ป่วยมีสิทธิได้รับการรักษายาบาลจากสถานบริการของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย จุดเน้นเป้าหมายคือ “รากหญ้า” โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ด้านการรักษาสุขภาพ ถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดูแลประชาชนชาวไทย นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค ในเวลาต่อมาเรียกขานกันในนาม “บัตรทอง” เพราะไม่ต้องจ่ายเงินแม้แต่บาทเดียว ซึ่งคนไทยทุกคนมีสิทธิ (ไทยพีบีเอส ออนไลน์, 2567)

ภาพที่ 2 ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ตรวจเยี่ยมโรงพยาบาลนาร่องในพื้นที่ 6 จังหวัด (ปทุมธานี สมุทรสาคร นครสวรรค์ ยโสธร พะเยา และยะลา) โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค 1 เม.ย. 2544

ได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ ตาม พ.ร.บ.หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 โดยมีสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ทำหน้าที่จัดบริการสาธารณสุขให้แก่บุคคลที่ไม่มีสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลจากกฎหมายประกันสังคมหรือสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลของข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ภายใต้การควบคุมดูแลของคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรียกอย่างเป็นทางการว่า “สิทธิหลักประกันสุขภาพ” เพื่อเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึง ตั้งแต่ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสมรรถภาพที่จำเป็นต่อสุขภาพ และการดำรงชีวิต นอกจากนี้การสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าผ่านโครงการ 30 บาท ทำให้ประเทศไทย กลายเป็นประเทศกำลังพัฒนาไม่กี่ประเทศ เช่น ตุรกี เกาหลีใต้ และเม็กซิโก ที่สามารถจัดให้มีสวัสดิการและหลักประกันสุขภาพแก่ประชาชนทุกคนในประเทศ และแซงหน้าประเทศอุตสาหกรรมบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งแม้จะมีความพยายามมาตั้งแต่กลางทศวรรษ 2470 ในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (The Great Depression) แต่จนถึงปัจจุบัน รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ก็ยังไม่สามารถจัดหลักประกันสุขภาพที่ครอบคลุมประชากรทั้งหมดได้ (หนังสือพิมพ์มติชน, 2544)

หากย้อนดูตั้งแต่ปี 2545 กำเนิดสำนักหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เริ่มมีแจกบัตรทองในปี 2546 ได้จัดสรรงบประมาณเหมาค่ารายหัวเริ่มต้นคนละ 1,202.40 บาท ให้การดูแลรักษาโรคพื้นฐานก่อน ไม่ว่าจะเป็นการคลอดบุตร 2 ครั้ง และการบริการอุดฟันและถอนฟัน ต่อมาปี 2549 พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีการประกาศใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา หรือการทำซีแอลยา เพื่อความจำเป็นต่อการรักษาชีวิตเนื่องจากยามีราคาแพง เช่น ในกลุ่มยารักษาโรคเอดส์ ยาละลายลิ่มเลือด และเกิดการล้างไตผ่านหน้าท้องที่ถือว่าเป็นครั้งแรก ต่อมา ปี 2552 นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เปลี่ยนคำเรียก จาก 30 บาทรักษาทุกโรค เป็น “รักษาฟรี 48 ล้านคนใช้บัตรประชาชนใบเดียว” แต่ก็ไม่ได้รับความนิยมจากประชาชนเนื่องจาก 30 บาทรักษาทุกโรค ติดลบจนจนยากที่จะเปลี่ยนคำเรียกเป็นอย่างอื่น ปี 2557 สมัย น.ส. ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี งบประมาณค่าใช้จ่ายรายหัวได้ขยับสูงขึ้นเป็นคนละ 2,956 บาท ทำให้มีผู้ใช้บริการเพิ่มขึ้นเนื่องจากอัตราการเกิดของเด็กลดลง ต่อมาปี 2558-2560 สมัย พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ยกเลิกการเก็บ 30 บาท และมีการขยายสิทธิรักษาพยาบาลเจ็บป่วยฉุกเฉินวิกฤตรักษาฟรี (UCEP) 72 ชั่วโมง ได้ทุกสิทธิ ทุกที่ ห้ามปฏิเสธการรักษา อีกทั้งเข้ามาแก้ปัญหาสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 และทำให้เกิดโครงการมะเร็งรักษาทุกที่

ข้อดี ข้อเสีย ผลกระทบ ของโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค

ข้อดี จากการศึกษาพบว่า เป็นการลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ สามารถเข้ารับบริการตรวจรักษาอย่างครอบคลุมทุกโรค รวมถึงการถอนฟัน อุดฟัน การทำฟันปลอมฐานพลาสติกหรือการใส่ฟันเทียมในเด็กที่มีปัญหาปากแหว่งเพดานโหว่ รวมทั้งการเข้ารับการรักษาผ่าตัดทุกโรคและการทำคลอด ซึ่งการทำคลอดให้สิทธิไม่เกิน 2 ครั้ง นอกจากนี้ยังรวมถึงการทำหมันและการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคต่าง ๆ ยกเว้นวัคซีนทางเลือก การนอนโรงพยาบาลให้สิทธิค่าห้อง ค่าอาหาร กรณีผู้ป่วยสามัญ อีกทั้งคุ้มครองดูแลสุขภาพเด็ก ตั้งแต่วัยแรกเกิด ครอบคลุมทุกโรค รวมถึงการบริการด้านการเสริมพัฒนาการของเด็กและภาวะโภชนาการ ดูแลสุขภาพเด็กอย่างครบวงจร ยังมีบริการให้คำปรึกษาทั้งเรื่องสุขภาพ และเรื่องอื่น ๆ ทั่วไป รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้คนมีสุขภาพดีและมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

ข้อเสีย พบว่าการเข้ารับการรักษาได้เฉพาะโรงพยาบาลรัฐ ไม่สามารถใช้กับโรงพยาบาลเอกชนได้ ซึ่งก็อาจจะสร้างความลำบากให้กับผู้ที่อยู่ไกล เสียเวลาในการรอคอยนาน บางรายต้องไปรอเป็นครั้งก่อนวันจึงจะได้พบแพทย์เนื่องจากโรงพยาบาลรัฐบางแห่งมีผู้ป่วยจำนวนมาก ไม่คุ้มครองการรักษาที่เกินความจำเป็น พื้นฐานซึ่งกลุ่มบริการที่ไม่ได้รับความคุ้มครองในกลุ่มนี้ คือ การผสมเทียม เพื่อมีบุตร การรักษากรณีที่มีบุตรยาก การบริการทางการแพทย์เพื่อความสวยงาม ทำศัลยกรรมความงาม การเปลี่ยนแปลงเพศ หรือโรคบางอย่างที่อยู่ในระหว่างการค้นคว้าทดลอง เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบปัญหาในเรื่อง กรณีที่โรคที่ผู้ป่วยเป็นเกินศักยภาพของโรงพยาบาลตามสิทธิต้องมีการเคลื่อนย้ายส่งต่อ ต้องมีหนังสือส่งตัวจากแพทย์ของโรงพยาบาลแรก การรอคอยเตียง การเชื่อมต่อกันของข้อมูลผู้ป่วยยังไม่สามารถทำได้ ทำให้เกิดความล่าช้าต่อการรักษา และที่สำคัญคือ จำนวนโรงพยาบาลของรัฐไม่เพียงพอมีความแออัดของปริมาณผู้ป่วย จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ ทำให้เกิดการล่าช้าในการรักษาได้

ภาพที่ 3 ภาพการรอคอยการเข้ารับบริการ 30 บาทรักษาทุกโรคของประชาชนในโรงพยาบาล

จากการศึกษาและความคิดเห็นผู้เขียน โครงการบัตรทองหรือ 30 บาทรักษาทุกโรคนั้น ถือว่าเป็นนโยบายสาธารณะที่ดี ข้อดีมีมากมายสำหรับประชาชนคนไทยตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น หากมองในด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการก็มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้งบประมาณของประเทศที่สูง ในด้านการให้ความสำคัญหรือการสร้างสุขนิสัยในการป้องกันโรคของประชาชนอาจลดลง เนื่องจากไม่ต้องรับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษาหากเกิดการเจ็บป่วยซึ่งส่งผลให้จำนวนคนไข้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งในปัจจุบันจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ก็ไม่เพียงพออยู่แล้ว เสี่ยงสะท้อนจากกลุ่ม Nurses Connect พบว่า “30 บาทรักษาทุกโรคยอมดีในแง่ทำให้คนเข้าถึงบริการสุขภาพ ซึ่งเป็นเรื่องดี เพราะระบบสุขภาพต้องดูแลคนตั้งแต่เกิด จนถึงเสียชีวิต แต่ในอีกมุมก็ต้องปฏิรูประบบสาธารณสุขในแง่ของบุคลากรให้สอดคล้องกับความเป็นจริงด้วย คนไข้เยอะ แต่หมอไม่เพียงพอ ตรวจได้ไม่ถึง 5 นาทีต่อคนก็ยังเป็นปัญหาตลอด ดังนั้น รัฐบาลต้องให้ความสำคัญเรื่องนี้ต้องปฏิรูประบบสาธารณสุข ให้เป็นวาระสำคัญเสียที” (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2561)

บัตรประชาชนใบเดียวรักษาได้ทุกโรค สู่ รักษาทุกที่ ได้อย่างไร?

จากบัตรทอง 30 บาทรักษาทุกโรค ปี 2567 สมัยนายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี โดยมี นพ.ชลน่าน ศรีแก้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข มีการพัฒนารูปแบบ ยกระดับการให้บริการแนวใหม่ คือ “บัตรประชาชนใบเดียวรักษาทุกที่” มีการดำเนินการโดยแต่งตั้ง คณะกรรมการพัฒนาระบบสุขภาพแห่งชาติ ขึ้นเพื่อดำเนินโครงการ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2565)

ภาพที่ 4 นายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี ประกาศนโยบาย KICK OFF โครงการ 30 บาทรักษาทุกที่

ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลสุขภาพหน่วยบริการทุกระดับ เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการรับบริการ และเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพการให้บริการ ให้ประชาชนสามารถเข้ารับการรักษาโรคต่าง ๆ ในโรงพยาบาลในพื้นที่ที่กำหนดได้ทั้งหมด โดยนำร่องใน 4 จังหวัด ร้อยเอ็ด เพชรบุรี แพร่ และนราธิวาส เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2567 ที่ผ่านมา และทำการขยายผลต่อไป

จากการศึกษานโยบายบัตรประชาชนใบเดียวรักษาทุกที่ ของผู้เขียน อาจแบ่งเป็นการปรับเปลี่ยนหรือปฏิรูประบบ 3 ส่วน ดังนี้ 1. ระบบหรือรูปแบบของการเข้ารับบริการ สามารถเข้ารับบริการในโรงพยาบาลของรัฐ หรือสถานบริการพยาบาลเอกชนที่เข้าร่วมโครงการ ได้เพิ่ม “หน่วยบริการสาธารณสุขวิถีใหม่” หรือหน่วยบริการนวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มความสะดวกในการเข้ารับบริการให้กับประชาชนผู้ใช้สิทธิบัตรทอง ซึ่งมีการเพิ่มคลินิกต่าง ๆ ดังนี้ ร้านยาชุมชนอบอุ่น ดูแลเจ็บป่วยเล็กน้อย บริการเภสัชกรและรับยา คลินิกพยาบาลชุมชนอบอุ่น บริการทำแผล ล้างตา ล้างจมูก เป็นต้น คลินิกเทคนิคการแพทย์ชุมชนอบอุ่น คลินิกกายภาพบำบัด ชุมชนอบอุ่น คลินิกทันตกรรมชุมชนอบอุ่น คลินิกเวชกรรมชุมชนอบอุ่น ให้บริการตรวจรักษาโรคแบบผู้ป่วยนอก คลินิกแพทย์แผนไทยชุมชนอบอุ่น หากต้องมีการส่งต่อเพื่อไปรักษารักษาพยาบาลอื่นที่ไม่ได้อยู่ในสิทธิของผู้ป่วยหรือการรักษาข้ามเขตจังหวัด ผู้ป่วยไม่ต้องขอใบส่งตัว ในผู้ป่วยที่ต้องดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายแบบประคับประคอง มีสถานชีวาภิบาล หรือการดูแลระยะสุดท้าย หากต้องการพบแพทย์ก็สามารถใช้ระบบแพทย์ทางไกลได้ โดยผู้ป่วยไม่ต้องนอนโรงพยาบาล การรักษามะเร็งครบวงจร ครอบคลุมตั้งแต่การฉีดวัคซีนป้องกัน มะเร็งปากมดลูกในกลุ่มเด็ก การคัดกรองมะเร็งต่าง ๆ 2. ระบบการเชื่อมต่อด้านข้อมูลสุขภาพของผู้ป่วย ได้มีการพัฒนาระบบบันทึกข้อมูล ทั้งจาก รพ.รัฐ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข (สธ.) นอกสังกัด สธ. รพ.เอกชน รพ.สต. คลินิก ร้านยา ด้านระบบยืนยันตัวตน เช่น ดิจิทัลไอดี การตรวจสอบสิทธิ การยืนยันเข้ารับบริการ ลายมือ ชื่ออิเล็กทรอนิกส์ การยืนยันตัวตนคนต่างด้าว พัฒนาระบบประวัติสุขภาพอิเล็กทรอนิกส์ การบันทึกประวัติสุขภาพออนไลน์ สามารถออนไลน์เชื่อมโยงถึงกันทุกโรงพยาบาล เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในการตรวจสอบประวัติผู้ป่วย 3. ระบบการเบิกจ่าย มีการเชื่อมต่อข้อมูลการเบิกจ่ายค่าบริการในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ของโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข (สธ.) ผ่านระบบ Financial Data Hub ของกระทรวงสาธารณสุข ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเบิกจ่ายค่าใช้จ่าย มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ อีกทั้งกำลังพัฒนาระบบที่เรียกว่า Moph Claim NSHO เพื่อให้โรงพยาบาลส่งข้อมูล

เข้าระบบนี้มาที่กระทรวงสาธารณสุข ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลให้ก่อนส่งเคลม โดยเงินที่เบิกได้
สปสข.ก็จะส่งไปยังโรงพยาบาลโดยตรง

ภาพที่ 5 หน่วยบริการที่เข้าร่วมโครงการฯ “หน่วยบริการสาธารณสุขวิถีใหม่” (ภาพจาก ออนไลน์)

ข้อดี ข้อเสีย เิงการจัดการนโยบาย ตามแนวคิดผู้เขียน

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียเชิงการจัดการนโยบายบัตรประชาชนใบเดียวรักษาทุกที่

ด้าน	ข้อดี	ข้อเสีย
การเข้าใช้บริการ สำหรับประชาชน	- ความสะดวกสบายและใช้เป็นหลักประกันในด้านสุขภาพ - สร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนมากขึ้น - ลดปัญหาเรื่อง Contracted Unit for Primary care (CUP) ในการส่งต่อการรักษาที่เดิมมีความยุ่งยาก เสียเวลา ไม่สะดวกสำหรับประชาชน	- ผู้ป่วยจะไปกันแต่โรงพยาบาลใหญ่หรือไม่ เพราะรักษาได้ทุกที่ ยกเว้นคนไข้บางรายก็อาจจะไม่ยอมไปไกลจากบ้านก็จะประหยัดและสะดวก - โรคที่เกินศักยภาพของหน่วยบริการนั้น ๆ อาจทำให้เกิดการล่าช้าของการรักษา การใช้ระบบการปรึกษาออนไลน์ไม่เทียบเท่าการรักษาโดยตรง - หากหน่วยบริการที่อยู่ใกล้บ้าน ไม่มีความเข้มแข็งคุณภาพการบริการที่ไม่ดี ก็อาจส่งผลเสียต่อประชาชน
ความเหลื่อมล้ำ	- สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้มากเพราะหากนำสิทธิข้าราชการไปเปรียบเทียบกับสิทธิบัตรทอง หรือสิทธิประกันสังคมแล้วนั้น ข้าราชการยังต้องร่วมจ่ายเยอะมาก เนื่องจากข้อจำกัดของงบประมาณ ระบบราชการเรียกว่า Fee For Service หรือจ่ายตามบริการจริง เป็นการเบิกจ่ายคืนให้ตามบริการที่ได้รับ แต่ระบบสิทธิบัตรทอง 30 บาทและสิทธิประกันสังคมนี้เป็นระบบ Capitation หรือระบบเหมาจ่ายรายหัว ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการใช้งบประมาณมากมีระบบการควบคุมโดยกรมบัญชีกลาง ทำให้ข้าราชการร่วมจ่ายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี	- ระบบการให้บริการ และคุณภาพแต่ละหน่วยพยาบาลไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และมีเทคโนโลยีด้านการแพทย์ที่แตกต่างกันในปัจจุบัน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งแก้ไขได้ยาก
ระบบข้อมูลผู้ป่วย	- ระบบส่งต่อข้อมูลผู้ป่วยแบบอิเล็กทรอนิกส์ หากสามารถทำได้จะเป็นประโยชน์มหาศาล - มีกฎหมาย PDPA (Personal Data Protection Act)	- ความยากอย่างมากในการนำเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในส่วนของการเชื่อมต่อ รวบรวมข้อมูลผู้ป่วย อีกทั้งยังใช้งบประมาณสูงมาก ยังไม่ชัดเจนว่าจะทำสำเร็จหรือไม่ ใช้ระยะเวลานานแค่ไหน - การซื้อขายข้อมูล รวมทั้งปัญหาเรื่องอาชกรรมระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสูงมาก หากระบบยังไม่ดีพอ การบังคับใช้กฎหมายต้องเข้มงวด และมีระบบการตรวจสอบ

การจัดการ “หลักประกันสุขภาพของคนไทย” ให้เกิดประโยชน์สูงสุด กับหลัก “ธรรมาภิบาล”

ธรรม และ อภิบาล เป็น ธรรมาภิบาล (good governance) ซึ่งประกอบด้วยหลักสำคัญ 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักสำนึกรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่าเป็นความสอดคล้องกับความรู้สึกรู้สึกและความต้องการของสาธารณะชน และสาธารณะชนก็มีความคาดหวังให้ทุกภาคส่วนมีการปฏิบัติอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเพียงแต่กระแสนิยมเท่านั้น ทั้งนี้ ยังเป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุเพราะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีประสิทธิภาพและ

ประสิทธิผล เกิดความไว้วางใจ มั่นใจของประชาชน หากเป็นเรื่องของการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะด้วยแล้ว เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีหลักธรรมาภิบาล เป็นเครื่องมือ เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและประเทศชาติ (วรเดช จันทรศร, 2552)

ตามแนวคิดของผู้เขียนบทความ หลักประกันสุขภาพของคนไทย ด้วย “บัตรประชาชนใบเดียวรักษาได้ทุกที่” เป็นการทำงานร่วมกันหลายภาคส่วน นอกจากต้องมีนโยบายที่เข้มแข็งของกระทรวงสาธารณสุข มีผู้นำที่มีความรู้ มีวิสัยทัศน์เอาจริงเอาจังแล้ว ยังต้องมียุทธศาสตร์ประกอบด้านอื่น ๆ อีกมากมาย อาทิเช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายแพทย์ พยาบาล สหวิชาชีพ ทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่ราชการ และภาคเอกชน และภาคีร่วมต่าง ๆ ต้องมีการทำงานเชิงบูรณาการทั้งในกระทรวง และต่างกระทรวง อีกทั้งเป็นนโยบายที่ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูง ดำเนินงานภายใต้การดูแลสุขภาพและชีวิตของผู้คน “ประชาชน” ฉะนั้นการบริหารจัดการโครงการดังกล่าวนี้ต้องใช้หลักธรรมที่สำคัญ คือ “หลักธรรมาภิบาล (Good Governance)”

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) คืออะไร?

ธรรมาภิบาล เป็นวิธีการที่ดีในการอำนาจ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กร โดยหลักธรรมาภิบาลสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกภาคส่วน ๆ อาทิ ภาครัฐ ธุรกิจ ประชาสังคม ปังเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายของการใช้หลักธรรมาภิบาลคือเพื่อการมีความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งวิธีการที่จะสร้างให้เกิดมีธรรมาภิบาลขึ้นมาได้ก็คือ การมีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ ถูกตรวจสอบได้ และการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ แต่อาจประกอบไปด้วยหลักการอื่น ๆ อีกได้ด้วยแล้วแต่ผู้นำไปใช้ โดยสภาพแวดล้อมของธรรมาภิบาลอาจประกอบไปด้วยกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ประมวลจริยธรรม ประมวลการปฏิบัติที่เป็นเลิศและวัฒนธรรม (วรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2545)

ธรรมาภิบาลจึงเป็นเรื่องของหลักการบริหารแนวใหม่ ที่มุ่งเน้นหลักการ โดยมีใช้หลักการที่เป็นรูปแบบทฤษฎีการบริหารงาน แต่เป็นหลักการการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุดคือ ความเป็นธรรม, ความสุจริต, ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2545)

ในความเห็นของผู้เขียนบทความ ธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ หลักในการบริหาร การปกครอง การจัดการการควบคุมดูแล กิจกรรมงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ โดยใช้ยึดตามหลักธรรม หลักนิติธรรม จริยธรรม มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้

ธรรมาภิบาล หรือ good governance ในภาษาอังกฤษ หมายถึงหลักการบริหารจัดการที่ดี อันเกี่ยวข้องกับนโยบายของส่วนราชการและพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร สำหรับรัฐบาลไทยได้วางหลักของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีไว้ว่า ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หมายถึงการตรากฎหมาย กฎ กติกาที่ต้องเป็นธรรม การบังคับใช้เป็นไปตามกฎ กติกาที่ตกลงกันไว้ คำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ความยุติธรรมของสมาชิก หลักคุณธรรม หมายถึงการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตหลักความโปร่งใส หมายถึงสุจริตไม่คดโกง หรือมีความหมายตรงกันข้ามกับการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นความหมายในเชิงบวก หลักการมีส่วนร่วม หมายถึงการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองและทางการบริหาร การตัดสินใจที่เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร การให้ข้อมูลแก่ประชาชน การแสดงความคิดเห็น การให้คำปรึกษา การร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมควบคุมงานสาธารณะ หลักสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึงการตระหนักในสิทธิหน้าที่ สำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจต่อปัญหาสาธารณะ ความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาสาธารณะ การเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบต่อผลกระทบของตน หลัก

ความคุ้มค่า หมายถึงการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ใช้อย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ แข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ ยั่งยืน โดยมุ่งประโยชน์สูงสุด (รัชยา ภักดีจิตต์, 2564)

หลักธรรมาภิบาล กับการบริหาร “หลักประกันสุขภาพของคนไทย” สู่ความยั่งยืน

จาก “หลักธรรมาภิบาล” ในฐานะผู้เขียนบทความ ได้นำมาบูรณาการ วิเคราะห์ ถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของแต่ละภาคส่วน รวมถึงประชาชน หรือผู้ป่วยหรือผู้เข้ารับบริการในโครงการบัตรประชาชนใบเดียว ที่จะมีส่วนช่วยให้โครงการนี้ ที่สามารถบรรลุตามเป้าหมายและเป็นระบบหลักประกันด้านสุขภาพของประชาชนคนไทยได้อย่างยั่งยืน ได้อย่างไร โดยแบ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการนี้เป็น 4 ภาคส่วน และแสดงการวิเคราะห์การนำหลักธรรมาภิบาล มาใช้ในการบริหารจัดการโครงการบัตรประชาชนใบเดียวรักษาได้ทุกที่ ถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของแต่ละภาคส่วน ในการทำให้โครงการนี้ประสบผลสำเร็จและยั่งยืน ตามตารางด้านล่าง

ภาครัฐ ผู้รับผิดชอบโครงการ หมายถึง รัฐบาล กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) รวมถึงกระทรวงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้นำโครงการบัตรประชาชนใบเดียวรักษาได้ทุกที่ ในการรับผิดชอบจัดทำ บริหารจัดการโครงการนี้

ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย หมายถึง สถานพยาบาลทั้งภาครัฐ เอกชน คลินิก ร้านขายยา คลินิกกายภาพ และหน่วยบริการด้านสุขภาพ ที่เข้าร่วมโครงการนี้

ผู้ปฏิบัติงาน หมายถึง แพทย์ พยาบาล เภสัชกร นักกายภาพบำบัด นักเทคนิคการแพทย์ ทีมสหวิชาชีพ รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เป็นผู้ให้บริการในโครงการนี้

ประชาชน หมายถึง ประชาชน หรือผู้ป่วย หรือผู้รับบริการ ที่อยู่ในโครงการบัตรประชาชนใบเดียวรักษาได้ทุกที่

ตารางที่ 2 ตารางแสดงการวิเคราะห์การนำหลักธรรมาภิบาล มาใช้ในการบริหารหลักประกันสุขภาพของคนไทย ถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของแต่ละภาคส่วน ในการทำให้โครงการนี้ประสบผลสำเร็จและยั่งยืน

หลักธรรมาภิบาล ภาคส่วน	ภาครัฐ/ผู้รับผิดชอบโครงการ	ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ เสีย	ผู้ปฏิบัติงาน	ประชาชน
หลักนิติธรรม (RULE OF LEW)	- ออกกฎหมาย กฎระเบียบที่เป็นธรรม เน้นความเท่าเทียม สิทธิในการเข้ารับการรักษาโรคของประชาชน เป็นสำคัญ - มีการบังคับใช้กฎหมาย หมายกับผู้ที่ละเมิด ไม่ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด	- ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ	- ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ	- ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ
หลักคุณธรรม (MORALITY)	- เน้นการบริการ รักษาที่ทั่วถึง ไม่เลือกปฏิบัติ - มุ่งเน้นมาตรฐานการดูแลรักษาโรค - ควบคุมคุณภาพการให้การบริการให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน	- ปฏิบัติตามนโยบาย และยึดหลักความเสมอภาคเท่าเทียม สื่อสัตย์ ในการให้บริการ - ยึดผู้ป่วย หรือประชาชนเป็นศูนย์กลาง	- ยึดตามมาตรฐานวิชาชีพ เช่น วิชาชีพ แพทย์ พยาบาล สหวิชาชีพ	- ปฏิบัติตามนโยบายเงื่อนไขของโครงการ 30 บาทรักษาได้ทุกที่ - ให้ข้อมูลการรักษาตามสิทธิหน้าที่ของประชาชน (ผู้ป่วย)

ตารางที่ 2 ตารางแสดงการวิเคราะห์การนำหลักธรรมาภิบาล มาใช้ในการบริหารหลักประกันสุขภาพของคนไทย ถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของแต่ละภาคส่วน ในการทำให้โครงการนี้ประสบผลสำเร็จและยั่งยืน (ต่อ)

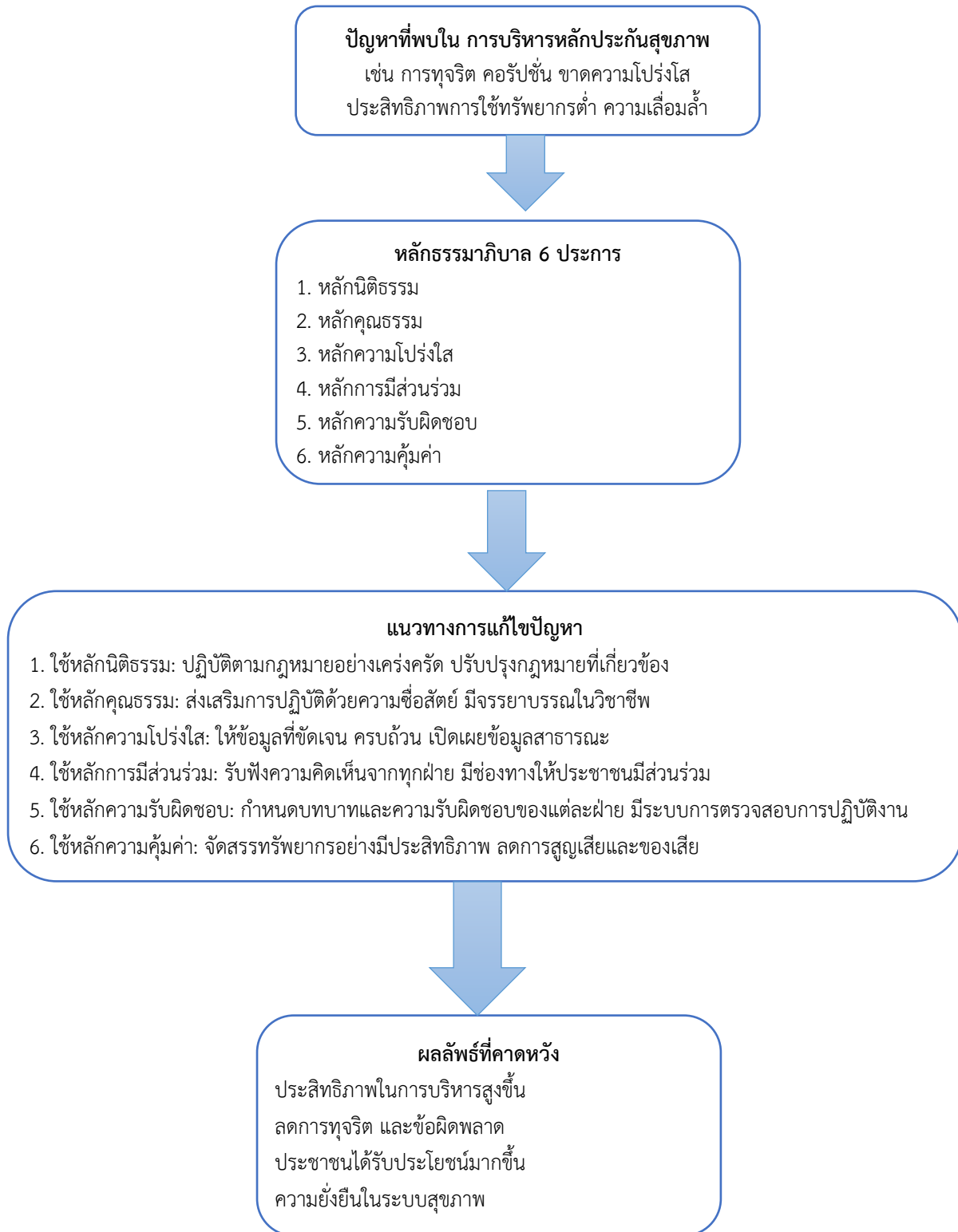
หลักธรรมาภิบาล ภาคส่วน	ภาครัฐ/ผู้รับผิดชอบโครงการ	ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย	ผู้ปฏิบัติงาน	ประชาชน
หลักความโปร่งใส (TRANSPARENCY)	- ดำเนินนโยบายโดยไม่ทุจริตคอร์รัปชัน - มีระบบการตรวจสอบที่เป็นรูปธรรม และตรวจสอบได้จากหลายฝ่าย - ระบบสายด่วน 1669 และมีช่องทางอื่น ให้ข้อมูลกับประชาชนได้อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา และเป็นผู้ตรวจสอบให้กับประชาชนได้	- ดำเนินนโยบายโดยไม่ทุจริตคอร์รัปชัน - มีระบบการตรวจสอบที่เป็นรูปธรรม และพร้อมรับการตรวจสอบได้จากหลายฝ่าย	- มีระบบการเก็บข้อมูลที่ถูกต้อง และสามารถนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ - นำเสนอสิ่งที่ปัญหาต่อผู้บังคับบัญชา ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน	- รู้สิทธิ และหน้าที่ของตน - ไม่เข้ารับการรักษา ซ้ำซ้อน หรือใช้รูปแบบวนซ้ำ - หากเกิดปัญหา รักษาแล้วไม่ดีขึ้น ไม่หาย ควรให้ข้อมูลที่ตรงไปตรงมา ชัดเจนกับแพทย์ หรือผู้ดูแลนั้น ๆ
หลักการมีส่วนร่วม (PUBLIC PARTICIPATION)	- มีระบบรองรับการรับข้อเสนอแนะ ร้องเรียนจากประชาชน ในเรื่อง สิทธิการรักษา ความไม่สะดวก ปัญหาต่าง ๆ เช่น สายด่วน 1669 หรือช่องทางที่เข้าถึงได้ง่าย สะดวก - การรับฟังข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วน เพื่อนำมาปรับใช้ เช่น อสม. โรงพยาบาลประจำตำบล อำเภอ คลินิก ร้านขายยา หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ที่เข้าร่วมโครงการ	- ร่วมรับฟัง และรับข้อร้องเรียน หรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากทุกส่วนเพื่อนำมาปรับแก้ - รวบรวมข้อมูล เพื่อส่งต่อ - ให้ความร่วมมือแก่กระทรวงสาธารณสุขในการดำเนินโครงการ	- ให้ความร่วมมือแก่กระทรวงสาธารณสุข และประชาชน ในการดำเนินโครงการ - ร่วมรับฟัง และรับข้อร้องเรียน หรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากทุกส่วนเพื่อนำมาปรับแก้ - รวบรวมข้อมูล เพื่อส่งต่อ	- ให้ความร่วมมือแก่กระทรวงสาธารณสุข และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง - พร้อมให้ข้อมูลที่ถูกต้อง
หลักความรับผิดชอบ (ACCOUNTABILITY)	- เมื่อเกิดปัญหา เช่น การรักษาที่ล่าช้าจนเป็นเหตุให้เกิดอันตราย หรือเสียชีวิต ต้องตรวจสอบ และเข้ามาเยียวยาหาผู้รับผิดชอบ - ติดตาม ประเมินผลโครงการ ด้วยความยุติธรรม เพื่อนำไปปรับระบบให้มีประสิทธิภาพ ถือเป็นความรับผิดชอบหลัก - การรับผิดชอบดูแลด้านข้อมูลของประชาชน ตาม พรบ. PDPA อย่างเคร่งครัด	- รับผิดชอบตามหน้าที่ของตนเอง - ติดตาม ประเมินผลโครงการด้วยความยุติธรรม เพื่อนำไปปรับระบบให้มีประสิทธิภาพ ถือเป็นความรับผิดชอบหลัก - การรับผิดชอบดูแลด้านข้อมูลของประชาชน ตาม พรบ. PDPA อย่างเคร่งครัด	- รับผิดชอบตามหน้าที่ของตนเอง - ติดตาม ประเมินผลโครงการด้วยความยุติธรรม เพื่อนำไปปรับระบบให้มีประสิทธิภาพ ถือเป็นความรับผิดชอบหลัก - การรับผิดชอบดูแลด้านข้อมูลของประชาชน ตาม พรบ. PDPA อย่างเคร่งครัด	- รับผิดชอบตามหน้าที่ของตนเอง - มุ่งเน้นการดูแลสุขภาพให้แข็งแรง แข็งแรง ป้องกันมากกว่าการรักษา เพื่อลดภาระของครอบครัว และประเทศ - ดูแลรักษาข้อมูลส่วนบุคคลตามสิทธิและหน้าที่
หลักความคุ้มค่า (COST EFFECTIVENESS)	- เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และคุ้มค่า ผลกระทบที่ดี โดยมีตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรม ซึ่งในเชิงสุขภาพ อาจเป็นเรื่องยาก เช่น อัตราการตาย อัตราการส่งต่อผู้ป่วยที่รวดเร็วไม่ชะลอการรักษา อัตราความพึงพอใจ เป็นต้น - เน้นจุดมุ่งหมายในการป้องกันโรค มากกว่าการรักษา	- เน้นการปฏิบัติที่นำไปสู่การเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และคุ้มค่า ผลกระทบที่ดี	- เน้นการปฏิบัติที่นำไปสู่การเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และคุ้มค่า ผลกระทบที่ดี	- เน้นการใช้ทรัพยากรด้านต่าง ๆ อย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพสูงสุด - การเข้ารับวัคซีน ป้องกันโรคตามแพทย์แนะนำ เพื่อลดความเจ็บป่วย - การดูแลสุขภาพให้แข็งแรง

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลกับปัญหา การแก้ไข และผลลัพธ์

หากนำแนวทางการใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อปรับปรุงการบริหารหลักประกันสุขภาพ และเพื่อเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลกับปัญหาที่เกิดขึ้นและวิธีการแก้ไข ให้มีความชัดเจนและช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ผู้เขียนจึงสรุปเป็นแผนภาพ (Diagramming) ดังนี้

ภาพที่ 6 แนวทางการใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อปรับปรุงการบริหารหลักประกันสุขภาพ

สรุป

นโยบาย “หลักประกันสุขภาพของคนไทย ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว” เป็นนโยบายที่ดีในการเพิ่ม การเข้าถึงการรักษา ลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนไทย ระบบนี้ได้รับการ สนับสนุนจาก WHO ที่ต้องการให้ทุกประเทศมีระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าภายในปี 2030 ซึ่งใกล้เข้า มาแล้ว สำหรับประเทศไทยในปี 2567 ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีเศรษฐา ทวีสิน และนพ.ชลน่าน ศรีแก้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ได้มีการพัฒนาแนวทางการบริการใหม่ “บัตรประชาชนใบเดียว รักษาทุกที่” โดยไม่มี Gatekeeper “ใกล้บ้าน ใกล้ใจ ใกล้ที่ทำงาน” เพื่อแก้ไขปัญหาของระบบบัตรทองเดิม การบริหารจัดการนโยบายนี้ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความคุ้มค่าต้องมีการบูรณาการจากหลายภาค ส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานต่าง ๆ และความร่วมมือของประชาชน โดยทุกฝ่ายต้องปฏิบัติตาม กฎหมายและกฎระเบียบ การใช้หลักธรรมาภิบาลช่วยในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานหลักประกันสุขภาพ ดังนี้ หลักนิติธรรม โดยปฏิบัติตามกฎหมายและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หลักคุณธรรม ส่งเสริมความ ซื่อสัตย์และจรรยาบรรณในวิชาชีพ หลักความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลอย่างชัดเจนและโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม รับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายและให้ประชาชนมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ กำหนดบทบาทและ ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน หลักความคุ้มค่า ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและลดการสูญเสีย “หลักธรรมาภิบาล” จึงเป็นหัวใจสำคัญในการทำนโยบายสาธารณะให้ประสบผลสำเร็จและพัฒนาประเทศ อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- บวรศักดิ์ อวรรณโณ. (2545). *สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) หมวดทั่วไป เรื่อง เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: องค์การคาของคุรุสภา.
- วรเดช จันทรศร. (2552). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สมาคมนักวิจัย มหาวิทยาลัยไทย.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2564). *หลักธรรมาภิบาล : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติในสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- รัชยา ภักดีจิตต์. (2564). *ธรรมาภิบาล : เพื่อการบริหารภาครัฐและภาคเอกชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬา.
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2561). *วิจัยระบบสุขภาพ 2561*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2565). *บัตรทอง 30 บาท คุ่มครองแบบ 360 องศา เชื้อที่นี้ ... รักษา ครอบคลุมอะไรบ้าง !!?*. สืบค้น 20 เมษายน 2567, จาก <https://www.nhso.go.th/news/3734>
- ศุภพรรัตน์ สุขพุ่ม. (2551). *การสร้างหลักประกันถ้วนหน้า*. สืบค้น 20 เมษายน 2567, จาก <https://library.parliament.go.th/sites/default/files/assets/files/works/academic%20office/books/pdf/NALT-work-academic-healthy.pdf>
- หนังสือพิมพ์มติชน. (2544). *ทักษิณ ชินวัตร เริ่มโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค*. สืบค้น 20 เมษายน 2567, จาก <https://www.facebook.com/pheuthaiparty/photos/a.4467188509980719/4189274174438822/?type=3>
- ไทยพีบีเอส ออนไลน์. (2567). *“ชีวิตคนไทย” 30 บาทรักษาทุกโรค สู่ บัตรประชาชนใบเดียวรักษาทุกที่*. สืบค้น 25 เมษายน 2567, จาก <https://www.thaibps.or.th/news/content/335824>
- วิกิพีเดีย. (2567). *30 บาทรักษาทุกโรค*. สืบค้น 20 เมษายน 2567, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/30บาทรักษาทุกโรค>

การจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่กับการจัดการองค์การสงฆ์*

MODERN BUDDHIST MANAGEMENT AND MONASTIC ORGANIZATION MANAGEMENT

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกรณ์), สมบัติ อรรถพิมล, พระมหากิตติกร กิตติกรโก

Phra Udomsittthinayok (Kumphol Kunungkaro), Sombut Attapimon,

Phramaha Kittikorn Kittirakkho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: opal_1982@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษา การจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่กับการจัดการองค์การสงฆ์ โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เว็บไซต์และการวิเคราะห์สังเคราะห์จากฐานแนวคิดตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า 1.การจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการประยุกต์หรือบูรณาการกับการบริหารจัดการองค์การที่ทันสมัย คือ ในสถานการณ์ปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ความทันสมัยในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อประสานงานต่าง ๆ มีความรวดเร็ว สามารถประยุกต์หลักธรรมมาใช้ ยกตัวอย่างเช่น หลักการมีสติ คือ ความระลึกได้ก่อนคิด ก่อนพูด ก่อนกระทำ และโยมนสิการคือพิจารณาไตร่ตรองไม่เชื่ออะไรรโดยไม่ได้รับการศึกษาข้อมูลที่ชัดเจน เป็นต้น ในส่วนที่ 2 คือการจัดการเชิงพุทธที่เน้นไปในแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีอยู่ 6 ด้าน กล่าวคือ คือการปกครอง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์และการสาธารณูปการ ซึ่งเป็นการจัดการองค์การของคณะสงฆ์ 2.การจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่จำเป็นต้องอาศัยหลักพระธรรมวินัยตั้งแต่สมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าได้วางหลักไว้รวมถึงการอ้างอิงถึงแนวคิดตะวันตกหรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์รวมถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการจัดการองค์การสงฆ์ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่การทำให้ชัดเจนและสิ่งสำคัญก็คือการประยุกต์หลักธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดจึงเป็นการสมบูรณ์แบบในเรื่องของการจัดการองค์การสงฆ์และรวมถึงการจะนำไปใช้ในการบริหารองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าเกิดใช้หลักธรรมเข้ามาด้วยก็จะประกอบกับสิ่งที่เป็นประโยชน์ทำให้เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการเชิงพุทธ; สมัยใหม่; องค์การสงฆ์

Abstract

This academic article aims to study modern Buddhist management and monastic organization management. By researching books, textbooks, and websites, and analyzing and synthesizing concepts based on Buddhist principles. The results of the study found that 1. Modern Buddhist management is the application of Buddhist principles or integration with modern organizational management. In the current situation, there has been a great deal of change. Modernity in information technology Communication and coordination are fast. Able to apply Dhamma principles, for example, the principle of mindfulness is remembering before

*Received June 3, 2024; Revised June 21, 2024; Accepted June 26, 2024

thinking, before speaking, before acting, and Yomanasikāra is considering and reflecting, not believing anything without having received clear information, etc. The second part is Buddhist management which focuses on the method. There are 6 aspects of monastic administration, namely governance, propagation of Buddhism, education, and educational assistance. Public assistance and public utilities which is the organizational management of the Sangha 2. Modern Buddhist management must rely on the principles of the Dhamma and Vinaya from the Buddha's time that the Lord Buddha laid down, including references to Western concepts or the Sangha Act, including various laws used in organizational management. The Sangha has a clear division of duties, and the important thing is the application of Dhamma principles for maximum benefit. Therefore, it is perfect in the matter of managing the Sangha organization and including its use in administration. Organization effectively If Dhamma principles are used, they will be combined with useful things to make the picture clearer.

Keywords: Buddhist Management; Modern; Buddhist Organization

บทนำ

ในปัจจุบัน ปัญหาในการสงฆ์ได้เกิดขึ้นมากมาย ทั้งที่เป็นปัญหาเล็กน้อยเช่น พระภิกษุออกเรียไร และจับเงินจับทอง ซื่อของด้วยตนเอง ซึ่งเป็นอาบัติเล็กน้อย แต่เป็นโลกวิฆะ และทำความผิดร้ายแรงถึงขั้น ปาราชิกขาดจากความเป็นพระเช่น อวดอุตริมนุสสรรม และเสพเมถุน หรือแม้กระทั่งร่วมกันฉ้อโกงเงินวัด ร่วมกับคฤหัสถ์ ดังที่เกิดขึ้นในกรณีเงินทองวัดเป็นตัวอย่างและทุกครั้งที่มีข่าวเกี่ยวกับพฤติกรรมของพระภิกษุ สงฆ์ทำผิดวินัย โดยเฉพาะความผิดที่เป็นโลกวิฆะ ชาวพุทธจะรู้สึกเสื่อมศรัทธา และทำตัวเหินห่างศาสนา ทั้งที่พุทธศาสนามีได้เสื่อม คำสอนยังอยู่ครบถ้วน ทั้งในส่วนของพระธรรมและวินัย แต่คนส่วนใหญ่แยกไม่ออก ระหว่างปัจเจกบุคคลกับองค์กรทางศาสนา จึงรวมว่า เมื่อพระภิกษุมีพฤติกรรมเสื่อมเสีย พุทธศาสนาก็เสื่อม เสียไปด้วย ทั้งที่ในความเป็นจริง พระภิกษุในประเทศไทยมีจำนวนแสนองค์ และส่วนใหญ่เป็นพระปฏิบัติดีอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัย โดยเฉพาะพระฝ่ายอรัญวาสีหรือพระป่า ส่วนที่ไม่ดีมีเพียงส่วนน้อย ดังนั้น ถ้านับ โดยจำนวนแล้วก็ถือว่าดีอยู่ แต่จะเป็นส่วนน้อย ก็ทำให้ศาสนาพุทธมัวหมองได้ ทั้งนี้เนื่องจากเหตุปัจจัย ดังต่อไปนี้ 1. ถึงแม้จะเป็นพระส่วนน้อยที่ปฏิบัติไม่ดี แต่บังเอิญส่วนน้อยนี้เป็นพระที่มียศ มีตำแหน่งสูงหรือ เป็นพระที่ชาวบ้านศรัทธาเลื่อมใส เช่น พระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียง เป็นต้น 2. ถึงแม้จะเป็นส่วนน้อย แต่ปล่อยไว้ โดยที่หน่วยงานที่รับผิดชอบในการปกครองคือ สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสงฆ์ฝ่ายปกครองนับตั้งแต่ เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบลขึ้นไปจนถึงเถรสมาคม ไม่แก้ไข ปล่อยปละละเลยนานจนกลายเป็นจำนวนมาก และความผิดที่ทำจนเคยชินก็จะกลายเป็นความถูกเช่น การจับเงิน และทอง รวมไปถึงการฉ้อฉลในยามวิกาล เป็นต้น ทั้งที่ผิดพระวินัย แต่ก็กลายเป็นถูกไปแล้วในหมู่ภิกษุที่ทำสิ่งนี้จนเคยชิน และชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ไม่เห็นว่า เป็นความผิดและ 3. ในการให้อุปสมบทแก่ผู้มีจิตศรัทธามาขอบวช ถ้ายึดตามหลักพระวินัยอย่างเคร่งครัด ผู้ที่มีความเบี่ยงเบนทางเพศคือ บัณเฑาะก์หรือกะเทยไม่สามารถบวชได้ แต่ในปัจจุบันมีให้เห็นดาษดื่น ทั้งที่บวช แล้วมีพฤติกรรมไม่เป็นที่เลื่อมใสของผู้พบเห็น แต่ไม่เห็นสำนักพุทธศาสนาและสงฆ์ฝ่ายปกครองดำเนินการ แก้ไข และป้องกันแต่อย่างใด จะมีจัดการบ้างก็ในกรณีที่ทำผิดโจ่งแจ้ง และเป็นข่าวกันเช่นกรณีของหลวงเจ้ เป็นต้น ที่ฝ่ายปกครองสงฆ์มีมติให้สึก แต่ก็ยังตามตัวไม่เจออยู่ในขณะนี้

ประเด็นที่สอง กล่าวคือ การพัฒนาพระสงฆ์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมาก เรียกได้ว่าสื่อออนไลน์ แทบจะแทรกซึมไปในผู้คนทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะสังคมโซเชียลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ไลน์

รวมไปถึงเว็บไซต์ที่ผู้คนทั่วโลกต่างเข้าถึงเปรียบเป็นโลกอีกใบหนึ่งที่เสมือนจริงสามารถเปิดเผยแสดงตัวตนได้อย่างอิสระ ไร้ขอบเขต ส่งผลให้หลายคนหลงใหลในเสน่ห์ความสุขของมัน จากการได้แสดงความคิดเห็นสื่อสารแบบสองทางโต้ตอบอย่างเสรีในกลุ่มคนวงกว้าง ที่ยังไม่สามารถควบคุมได้สังคมออนไลน์เปรียบเหมือน “ดาบสองคม” ที่มีความหมายว่า การกระทำที่อาจเกิดผลดีและผลร้ายได้พอ ๆ กัน หากผู้ใช้สื่อในโลกออนไลน์หรือชาวโซเชียลนั้นได้เล่นสื่อต่าง ๆ แบบไม่ระมัดระวังการกระทำ คำพูด พาดพิง หรืออาจทำให้ตนเองและผู้อื่นเสียหาย ล่าสุดเกิดกระแสร้อนแรงในโลกออนไลน์ ถือเป็นกรณีตัวอย่างอุทาหรณ์ที่ดีสำหรับชาวโซเชียลทั้งหลาย โลกดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วกลายเป็นความท้าทายต่อการใช้ชีวิตเป็นโจทย์ใหญ่สำหรับมนุษย์ทุกคนบนโลก และเป็นโจทย์สำคัญทางศาสนา ในฐานะของที่พึ่งสำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจที่สามารถเข้าถึงญาติโยมได้ง่ายและรวดเร็วด้วยเช่นกัน ชาวพุทธมีการปรับใจเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคนี้ ที่เราจะได้เห็นทั้งวัดออนไลน์ วัดบนเฟซบุ๊ก การทำบุญผ่านคิวอาร์โค้ด การสวดมนต์ให้พรผ่านไลน์โปรแกรม หรือแม้แต่การสันทนาธรรมผ่านสื่อโซเชียลมีเดียในรูปแบบต่าง ๆ ในการใช้โซเชียลมีเดียของพระนักเทศน์ทำให้ชาวพุทธได้ร่วมทำบุญ ฟังเทศน์ได้อย่างไร้พรมแดน เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต วัยรุ่นยุคดิจิทัลต่างให้ความสนใจปรับเปลี่ยนมุมมองการทำบุญในทางที่ดีขึ้นก็มีอยู่มาก วันนี้อย่างไรก็ตาม พุทธศาสนาในประเทศไทยกำลังเสื่อมถอย จะเห็นได้จากพฤติกรรมพระภิกษุที่ประพฤติผิดนอกรอยจากการใช้สื่อออนไลน์ในทางที่ผิดเทคโนโลยีได้เข้ามาลดช่องว่างระหว่างคนธรรมดากับพระมากขึ้นกว่าเดิม หากเรามองลึกลงไปแล้วเชื่อว่าโซเชียลมีเดียจะทำลายศาสนาแต่อย่างใด เหตุเพราะพระสงฆ์ในประเทศไทยก็มีทั้งดีและไม่ดี ไม่สามารถดับกิเลสในใจตนเองได้ ปลอ่ยให้สื่อโซเชียลกลายเป็นเครื่องมือในการทำผิดศีลธรรม แทนที่จะประยุกต์ใช้เทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ศาสนา กลับทำสิ่งที่เลวร้ายทำให้ชาวพุทธเสื่อมศรัทธาในศาสนาเข้าไปทุกที รวมถึงปัญหาเสพติด หรือ ความไม่เข้าใจในหลักการบริหารงานเชิงพุทธของคณะสงฆ์เอง ทำให้เกิดการบริหารงานที่ไม่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย หรือ ไม่รู้วิธีแก้ปัญหาที่ทันท่วงที ผู้เขียนจึงได้เขียนบทความวิชาการนี้เพื่อสะท้อนและถอดบทเรียนถึง การจัดการเชิงพุทธ กับ การจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อเป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการต่อไป

การบริหารจัดการเชิงพุทธ

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2541) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทางานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่นและนักบริหารมีหน้าที่วางแผน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคคลอำนวยการ และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทางเดียวกันเพื่อสู่เป้าหมายที่วางไว้ ส่วนความหมายของการบริหารในทางธรรม คือ วิธีการบริหารต่าง ๆ ที่ใช้กันทั่วไปพอสรุปได้ 3 ลักษณะ แต่ที่ดีที่สุดคือ แบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดเอาความสำเร็จเป็นพื้นฐานทำให้งานสำเร็จไม่เอาความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้องและยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความสามารถจะได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงานวิธีนี้เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” คือใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ พุทธทาสภิกขุ (มปป.) กล่าวว่า เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหายุ่งยากด้วยสติปัญญา (ลักษณ์ ศิวรักษ์, 2538) กล่าวว่าเป็นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตน และพัฒนางาน การพัฒนาตนต้องรู้เท่าทัน ความโลภ ความโกรธ และความหลง สำคัญต้องมีสติ

สุรพล สุยะพรหม และคณะ (2555) กล่าวว่า การจัดการเชิงพุทธ (Buddhist Management) ถือว่าเป็นสาขาหรือวิชาเอกแขนงหนึ่งของสาขาวิชาการจัดการ(Management) ที่เป็นการจัดประมวลความรู้ระหว่างศาสตร์ 2 ศาสตร์เข้ามามีบูรณาการด้วยกัน กล่าวคือเป็นการนำเอาศาสตร์แห่งการจัดการ

(Management Science) และพุทธศาสตร์ (Buddhist Studies) มาผสมผสานเป็นเนื้อเดียวกัน เมื่อนำเอา ศาสตร์ 2 ศาสตร์เข้ามามีบูรณาการเข้าด้วยกันจึงได้จัดให้มืองค์ความรู้สำหรับสาขานี้ออกเป็น 2 แนวทาง กล่าว คือ

แนวทางที่ 1 เป็นการศึกษาความรู้การจัดการทั่วไปตามแนวพระพุทธศาสนามีรายวิชาเหล่านี้เป็นอาทิ ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ การจัดการเชิงพุทธศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนา การจัดการ พฤติกรรมของมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา การควบคุมทางการจัดการตามแนวพระพุทธศาสนา การพัฒนา ประสิทธิภาพการทำงานตามแนวพระพุทธศาสนาและมนุษย์สัมพันธ์กับการจัดการเชิงพุทธ

แนวทางที่ 2 เป็นการศึกษาความรู้เรื่องของการจัดกิจการพระพุทธศาสนาโดยยึดถือตามหลักที่มหา เณรสมาคมที่เป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ประกาศใช้ประกอบด้วยองค์การทางพระพุทธศาสนา 6 องค์การ ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์

สัมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ (2546) กล่าวว่า ความเห็นของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการ บริหารนั้นเหมือนกับนักวิชาการทั่วไปให้ไว้ แต่ในทางพระพุทธศาสนาจะเน้นการนำธรรมมาใช้ร่วมและเสริมใน การบริหาร และการบริหาร ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการที่จะร่วมมือกันทำกิจการขององค์กรให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการดำเนินงานซึ่งสืบเนื่องและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการ จัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จการบริหารแบบใหม่ไม่ได้ยกเลิกการใช้ทฤษฎีหรือหลักการในยุคการจัดการแบบ วิทยาศาสตร์หรือยุคการบริหารแบบมนุษย์สัมพันธ์แต่กลับนำเอาหลักการและทฤษฎีเหล่านั้นมาทำการ ทดลองและวิจัยเพิ่มเติม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดความรู้และความคิดที่ชัดเจนขึ้น ส่วนนักวิชาการทาง พระพุทธศาสนามีความเห็นในเรื่องการบริหารเหมือนกับนักวิชาการทั่วไป ต่างกันที่ว่าทางพระพุทธศาสนาจะ เน้นการนำธรรมมาใช้ร่วมและส่งเสริมในการบริหาร กระบวนการบริหารตามที่กล่าวข้างต้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ ผู้บริหารองค์กรจะต้องทราบทั้งนี้ เพื่อจะได้บริหารงานหลักธรรมาภิบาล เป็นกระบวนการบริหารที่ว่าด้วยการ สร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งเป็นการบริหารที่เน้นถึงรายละเอียด ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริม และผลักดันองค์กรได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมให้มีประสิทธิภาพตาม หลักกฎหมายและการปกครองในระบบประชาธิปไตย มีส่วนร่วมรับผิดชอบในระบบบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคม

องค์กรปัจจุบันต้องเผชิญกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น องค์กรต้องมีการ ปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรในแบบเดิมกับองค์กรสมัยใหม่ก็มีความแตกต่างกัน เช่น การ จัดการแบบคงเดิมกับแบบพลวัตร รูปแบบไม่ยืดหยุ่นกับแบบยืดหยุ่น การเน้นที่ตัวงานกับเน้นทักษะ การมี สถานที่ทำงานและเวลาทำงานที่เฉพาะคงที่กับการทำงานได้ทุกที่ทุกเวลา องค์กรแบบเดิมจะมีลักษณะการ จัดการที่คงเดิมไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นบ้างก็เป็นในช่วงสั้น ๆ แต่องค์กร ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จะมีความคงที่บ้างเป็นช่วงสั้น ๆ จึงมีการจัดการแบบพลวัตร สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ตลอดเวลาองค์กรแบบเดิมมักมีการจัดการ แบบไม่ยืดหยุ่น ส่วนในองค์กรสมัยใหม่จะมีการจัดการที่ยืดหยุ่นกล่าวคือใน องค์กรสมัยใหม่จะไม่ยึดติดกับ แนวทางปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ต้องให้มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติ สามารถปรับเปลี่ยนได้ถ้า สถานการณ์แตกต่างไป

องค์กรแบบเดิมลักษณะของงานจะคงที่ พนักงานแต่ละคนจะได้รับมอบหมายงานเฉพาะ และทำงาน ในกลุ่มเดิมไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง แต่ในองค์กรสมัยใหม่พนักงานต้องเพิ่มศักยภาพของตนที่จะเรียนรู้และสามารถทา งานที่เกี่ยวข้องได้รอบด้าน และมีการสับเปลี่ยนหน้าที่และกลุ่มงานอยู่เป็นประจำ ตัวอย่างเช่น ในบริษัทผลิต

รถยนต์ พนักงานในแผนกผลิต ต้องสามารถใช้งานเครื่องจักรที่ควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์ได้ด้วย ซึ่งในคำบรรยายลักษณะงาน (job description) เดียวกันนี้เมื่อ 20 ปีก่อนไม่มีการระบุไว้ ดังนั้นในองค์การสมัยใหม่จะพัฒนาบุคลากรให้เพิ่มทักษะการทำงานได้หลากหลายมากขึ้น และในการพิจารณาค่าตอบแทนการทำงาน (compensation) ในองค์การสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะตอบแทนตามทักษะ (skill based) ยังมีความสามารถในการทำงานหลายอย่างมากขึ้น ก็ได้ค่าตอบแทนมากขึ้น แทนการให้ค่าตอบแทนตามลักษณะงานและหน้าที่รับผิดชอบ (job based)

องค์การแบบเดิม พนักงานจะทำงานในสถานที่ทำงานและเป็นเวลาที่แน่นอน แต่ในองค์การสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะให้อิสระกับพนักงานในการทำงานที่ใดก็ได้เมื่อไรก็ได้ แต่ต้องได้ผลงานตามที่กำหนด เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีเอื้อให้สามารถ สื่อสารถึงกันได้แม้ทำงานคนละแห่ง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลง ที่รวดเร็ว และโลกาภิวัตน์ทำให้คนต้องทำงานแข่งกับเวลามากขึ้นจนเบียดบังเวลาส่วนตัวและครอบครัว ดังนั้นองค์การสมัยใหม่จะให้เกิดความยืดหยุ่นในการทำงาน ทั้งเรื่องเวลาและสถานที่ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มวิถีการดำเนินชีวิตของพนักงานยุคใหม่

ย้อนรอยการจัดการตามแนวคิดตะวันตก

เสนาะ ติเยาว์ (2546) กล่าวว่า ตามแนวคิดของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) เห็นว่าระบบราชการมีความสำคัญมากเพราะทำให้องค์การขนาดใหญ่สามารถดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่มีลักษณะงานเป็นประจำต่อเนื่องกันไปโดยไม่ติดขัด นอกจากนั้นยังช่วยให้คนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่แตกต่างกันทำงานด้วยกันได้ และจัดการใช้ดุลพินิจที่เลื่อนลอย ไม่ชัดเจนของผู้บริหารอีกด้วยหากโครงสร้างองค์การระบบราชการและกระบวนการปฏิบัติงานจัดตั้งขึ้นอย่างเหมาะสม ก็จะทำให้การปฏิบัติต่อคนในองค์การและลูกค้าเป็นไปอย่างไม่มีอคติ สำหรับลักษณะขององค์การ ระบบราชการของเวเบอร์ คือ จะต้องมีการกำหนดหน้าที่แยกจากกันตามความชำนาญเฉพาะด้าน จากการกำหนดขอบเขตของงานแต่ละงานอย่างชัดเจน และกำหนดอำนาจหน้าที่เพื่อที่จะปฏิบัติงานนั้นได้ นอกจากนี้จะต้องมีการกำหนดสายการบังคับบัญชาอย่างเป็นทางการ ในสายการบังคับบัญชาที่กำหนดขึ้นในองค์การนี้ จะแสดงการแบ่งระบบของอำนาจหน้าที่ลดหลั่นจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งที่ต่ำกว่าจะรับคำสั่งจากผู้ที่อยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่า

นอกจากนี้ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ จะถือเป็นพนักงานคนหนึ่งเท่านั้น กล่าวคือ สิทธิในการที่จะบริหารหรือปฏิบัติหน้าที่จะถูกกำหนดให้ไว้กับตำแหน่ง ไม่ใช่กำหนด ให้กับผู้ที่อยู่ในตำแหน่ง ดังนั้นจึงไม่มีทางที่บุคคลอื่นใดแม้กระทั่งผู้ที่เป็นเจ้าของจะได้รับสิทธิ ที่กำหนดไว้ตามตำแหน่ง ยกเว้นแต่จะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในตำแหน่งนั้น ส่วนในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานและ การเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นจะต้องอาศัยหลักของความสามารถ ที่วัดได้จากผลการปฏิบัติงานในตำแหน่ง หรือจากการได้รับการฝึกอบรม และการให้ออกจากงานต้องมีหลักเกณฑ์ขององค์การระบบราชการ.จะต้องมีการกำหนดกฎและระเบียบต่าง ๆ อย่างชัดเจน กฎและระเบียบนี้จะทำให้เกิดการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน เกิดความเป็นธรรมและทำให้สมาชิกอยู่ในระเบียบวินัย องค์การ ลักษณะขององค์การระบบราชการในด้านการปฏิบัติงานนั้นจะต้องไม่อิงความ สัมพันธ์ส่วนบุคคล กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือการติดต่อระหว่างเพื่อนร่วมงานอื่น ๆ ในองค์การเดียวกัน หรือการติดต่อระหว่างองค์การ กับลูกค้าจะต้องเป็นการติดต่อที่ไม่อิงความสัมพันธ์ส่วนบุคคล

ส่วนผลงานของ อองรี ฟาโยล์ (Henri Fayol) ฟาโยล์ เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญมากที่สุดในด้านการจัดการ โดยท่านให้ความสนใจศึกษาถึงหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งผู้บริหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของทั้งผู้ร่วมงาน และผลจากการปฏิบัติงานอีกด้วย ผลงานของฟา

โยสได้รับการยอมรับว่าเป็นผลงานที่เข้ามาเสริมแนวความคิดของเทย์เลอร์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กล่าวคือ แนวความคิดของเทย์เลอร์จะให้ความสำคัญกับการจัดการในระดับปฏิบัติการ ส่วนฟาโยล์จะเน้นการจัดการในระดับสูง ฟาโยล์ได้ให้แนวคิดในการจัดการที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการ ได้แก่ การวางแผน เป็นการคาดการณ์ถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการผลิตขององค์การจึงต้องมีการวางแผนทางการปฏิบัติไว้ล่วงหน้า เช่น การกำหนดผลผลิต ปริมาณ ต้นทุน เวลา คุณภาพ เป็นต้น การจัดองค์การ เป็นการจัดโครงสร้างของงานและมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่ ผู้ปฏิบัติในแผนกต่าง ๆ เช่น แผนกจัดซื้อ แผนกตรวจสอบผลผลิต เป็นต้น การบังคับบัญชา เป็นการกำหนดหรือวางหลักเกณฑ์ในการบังคับบัญชาได้แก่นโยบายกฎระเบียบ ให้ผู้ปฏิบัติได้ยึดถือเพื่อให้การผลิตเป็นไปด้วยความราบรื่น การประสานงาน เป็นการกำหนดภาระหน้าที่แผนกต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงกับงานของทุกคนให้ประสานและเข้ากันได้ และการควบคุม เป็นกิจกรรมในการกำกับกิจกรรม การผลิตหรือให้บริการที่ทำให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้

สรุปได้ว่า การจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่ย้อนไปทางแนวคิดตะวันตก และกลับมาที่การจัดการทั่วไปดู เหมือนจะเป็นการบริหารธุรกิจ แต่จริง ๆ แล้ว ใช้ได้ทั้งการบริหารธุรกิจการบริหารรัฐ หรือ องค์กรอิสระต่าง ๆ จำเป็นต้องทราบถึงสภาพของความเปลี่ยนแปลงของโลก หรือ ความเปลี่ยนแปลงขององค์การอยู่เสมอ ซึ่งเน้น ใน 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการประยุกต์หรือบูรณาการกับการบริหารจัดการองค์การที่ทันสมัย คือ ในสถานการณ์ปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ความทันสมัยในเรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อประสานงานต่าง ๆ มีความรวดเร็ว แต่สิ่งที่หายไปคือคุณธรรมจริยธรรม หลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในทางพุทธศาสนามีจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น หลักการมีสติคือความระลึกได้ ก่อนคิด ก่อนพูด ก่อนกระทำ และโยมนสิการคือพิจารณาไตร่ตรองไม่เชื่ออะไรโดยไม่ได้รับการศึกษาข้อมูลที่ ชัดเจน เป็นต้น ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้หลักธรรมนอกเหนือ จากสติ อาจจะมีอิทธิบาท 4 กล่าวคือ หลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานกล่าว คือ ความรักในงาน ความเอาใจใส่ ความมีสมาธิอยู่กับงานที่ทำ มีพันธกิจที่ชัดเจน ไม่ก้าวร้าวหน้าที่ทำตามหน้าที่ และรับผิดชอบอย่างเต็มสติปัญญาความสามารถ รวมถึงการ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีทำให้เป็นผู้บริหารชั้นยอดและถึงแม้จะไม่ใช้ผู้บริหารก็เป็นผู้ตามที่ดีที่สามารถ ขับเคลื่อนองค์กรไปได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือการบริหารเชิงพุทธที่เน้นหลักพรหมวิหารธรรม 4 คือ มีความรักความปรารถนาดี อยากให้ผู้อื่นทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาศักยภาพในองค์กรอยู่เสมอรวมถึงการ พलयยินดีกับผู้อื่นกล่าวคือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเมื่อทำงานได้ตามเป้าหมาย การให้รางวัลและยินดีกับสิ่งที่ได้มา นั้นรวมถึงการวางแผนเมื่อผู้ที่มีความผิดได้รับโทษในองค์กรนั้นก็จะเป็นสิ่งที่จะต้องวางใจให้เป็น กลางปราศจาก อกตติงษ์ แม้จะกล่าวว่าบุคคลในโลกนี้มีอคติเป็นพื้นอยู่แล้วมีความคิดที่หลากหลายก็ไม่จำเป็นจะต้องมีทัศนคติ เชิงลบในการทำงานเพราะฉะนั้นการนำหลักธรรมที่เป็นเชิงพุทธนำมาใช้ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อ ผู้บริหารเพราะฉะนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องศึกษาและพัฒนาการบริหารจัดการเชิงพุทธและในส่วนที่ 2 คือการ จัดการเชิงพุทธที่เน้นไปในแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีอยู่ 6 ด้าน กล่าวคือ คือการปกครอง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์และการสาธารณูปการ ซึ่งเหล่านี้ก็ เป็นการจัดการองค์การของคณะสงฆ์ที่ผู้เขียนได้กล่าวเกริ่นข้างต้นเน้นในเรื่องของการปกครองกล่าวคือการที่ นำหลักธรรมรวมถึงพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายมาปกครองคณะสงฆ์เพื่อความ เรียบร้อยดีงามนั้นเป็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์และเป็นการรักษาศรัทธาแก่ประชาชนที่มีความนับถือ เลื่อมใสในพุทธศาสนามีการรักษาและสืบต่อคำสอนของพระพุทธเจ้าทำให้มีการนำหลักธรรมมาใช้ในการ ชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้น ใน 2 ส่วนนี้จึงมีความสำคัญที่เป็นการจัดการเชิงพุทธนำไปสู่การจัดการองค์กร แนวพุทธสมัยใหม่ในการสรุปเบื้องต้น

การจัดการองค์การสงฆ์

ในสมัยพุทธกาล (เมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่) เมื่อพระพุทธองค์ทรงเห็นว่ามีพระสงฆ์สาวกและพุทธสาวิกาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก งานของพระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างกว้างขวาง สังคมพุทธกลายเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่ สมควรที่จะมอบหมายภาระให้คณะสงฆ์ช่วยบริหาร เพื่อเป็นการปูพื้นฐานการบริหารให้แก่คณะสงฆ์ พระพุทธองค์จึงได้ทรงยกเลิกการบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทาและไตรสรณคมน์แล้ว ทรงอนุญาตให้พระภิกษุทำการบวชให้ผู้ที่มีศรัทธาต้องการบวชในพระพุทธศาสนาได้ด้วยวิธี “ญัตติจตุตถกรรมวาจา” และได้นำวิธีการบวชแบบไตรสรณคมน์ไปใช้กับการบวชของสามเณรแทน ซึ่งมีพุทธวิธีมอบหมายภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

การแบ่งงานกันทำ พงศ์สัณห์ ศรีสมทรัพย์ และชลิดา ศรมณี (2531) กล่าวว่า การที่มนุษย์เข้ามาร่วมกันทำงานในรูปขององค์การ และต้องการจะดำเนินการ ให้ประสบความสำเร็จบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้นั้น จะต้องมีการแบ่งหน้าที่และมอบหมายงานให้เหมาะสมกับบุคคลในลักษณะของการมอบหมายงานให้ทำตามความถนัดและความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคล หากได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้แล้ว การปฏิบัติงานก็มีโอกาสประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เมื่อนำหลักการนี้ มาวิเคราะห์ลักษณะการแบ่งงานในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลแล้วจะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ก็ทรงมีพุทธวิธีการจัดแบ่งงานในองค์ องค์กรสมัยพุทธกาลซึ่งมีลักษณะคล้ายๆ กันกับการจัดแบ่งงานขององค์การในปัจจุบัน โดยเฉพาะลักษณะงานที่พระพุทธองค์ทรงจัดแบ่งให้คณะสงฆ์สมัยพุทธกาลนั้นสามารถพิจารณาได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะที่เป็นงานหลักคือเป็นงานที่มีการดำเนินการอยู่เป็นประจำในองค์การพระพุทธศาสนาซึ่งสามารถแยกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1.1 งานด้านการปกครอง เป็นงานที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้เกิด ความเรียบร้อยดีงามในองค์การ อันประกอบไปด้วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้คือ การรับบุคคล เข้าเป็นสมาชิกองค์กรคณะสงฆ์ การบัญญัติพระธรรมวินัย การวางระเบียบการลงโทษการตัดสินอธิกรณ์ การส่งเสริมความสามัคคีและการทำสังฆกรรมประเภทต่าง ๆ

1.2 งานด้านการให้การศึกษา เป็นการส่งเสริมให้พุทธบริษัทได้รับประโยชน์ในส่วนของตน ด้วยการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาที่เป็นไปตามกระบวนการหรือ ตามลำดับขั้นของการศึกษา มีการจัดสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการศึกษามากที่สุดของภิกษุและคฤหัสถ์ เช่น การแต่งตั้งผู้ให้การอบรมศึกษาหรือแสดงธรรม การให้ถืออุปัชฌาย์และอาจารย์การให้ถือนิสัยสัทธิวิหาริกวัตรและอันเตวาสิกวัตร เป็นต้น

1.3 งานด้านการเผยแผ่ศาสนา เป็นการประกาศเผยแผ่หลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า ด้วยการส่งเสริมให้มีการศึกษาและการปฏิบัติ เช่น การส่งเสริมงานด้านการเผยแผ่การจัดส่งบุคคลไปทำงานด้านการเผยแผ่ในที่ต่าง ๆ และการตรวจเยี่ยมแนะนำวิธีการเผยแผ่ เป็นต้น (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40)

1.4 งานด้านสาธารณูปการ คือ การดูแล นวกรรม การก่อสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยและการใช้คนวัดให้ทำงาน เป็นต้น (วิ.จ. (ไทย) 7/294-323/89-150)

2. ลักษณะงานที่จัดเป็นแผนก (Department) ด้วยการพิจารณาลักษณะงานที่เกิดขึ้นในองค์กรคณะสงฆ์ เมื่อเห็นว่ามีกิจกรรมที่เหมือนกันก็จัดไว้ด้วยกันเป็นหมวดหมู่ของงาน ซึ่งลักษณะงานเช่นนี้ในองค์กรคณะสงฆ์ได้แก่ การสมมติแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทำการแทนสงฆ์ให้เป็นผู้มีหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งตามแต่สงฆ์จะเห็นสมควรด้วยกิจนั้น ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรคณะสงฆ์ เพราะการที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นคณะ ย่อมมีกิจการอันเป็นกลางที่เรียกว่าเป็นของคณะเกิดขึ้น คณะนั้นต้องจัดคนในคณะให้รับหน้าที่ทำกิจการนั้นเป็นแผนก ๆ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2543) กล่าวว่า การแต่งตั้งสมมติผู้ทำการแทนสงฆ์คือ การมีมติร่วมกันหรือการยอมรับร่วมกัน โดยการที่ประชุมสงฆ์ตกลงมอบหมายหรือแต่งตั้งภิกษุให้ทำกิจหรือเป็นเจ้าหน้าที่ในเรื่องอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อที่จะดำเนินการแทนคณะสงฆ์ตามที่ได้รับมอบหมายหน้าที่นั้น ๆ เป็นการแบ่งงานตามกิจที่มีขึ้นในสงฆ์หรือหมู่คณะนั้น ๆ โดยอาศัยความรู้ความสามารถของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นผู้ดำเนินการร่วมกัน ด้วยการมอบหมายงานแก่บุคคลที่เห็นว่า มีคุณสมบัติเหมาะสม พระภิกษุรูปเดียวแต่เป็นผู้มีความรู้และความสามารถอาจได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่หลาย ๆ อย่างพร้อมกันก็ได้ โดยประเพณีของผู้ทำการแทนสงฆ์ ตามพระพุทธร่องค์ทรงมีพุทธานุญาตไว้มี ดังนี้

1. เจ้าอธิการแห่งจีวร ประกอบไปด้วยผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้คือ ผู้รับจีวร เรียกว่า จีวรปฏกาคหะ ผู้เก็บจีวร เรียกว่า จีวรนิทหะ ผู้แจกจีวร เรียกว่า จีวรภาซกะ ภิกษุรูปเดียวอาจทำหน้าที่ทั้ง 3 ประการก็ได้ โดยการสมมติในคราวเดียวกัน

2. เจ้าอธิการแห่งอาหาร ประกอบไปด้วยผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้คือ เป็นผู้แจกภัต เรียกว่า ภัตตุเทศกะ เป็นผู้แจกยาคุ เรียกว่า ยาคุภาซกะ เป็นผู้แจกผลไม้ เรียกว่า ผลภาซกะ เป็นผู้แจกของขบเคี้ยว เรียกว่า ชัซชภาซกะ

3. เจ้าอธิการแห่งเสนาสนะ ประกอบไปด้วยผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้ คือ เป็นผู้มีหน้าที่แจกเสนาสนะ เรียกว่า เสนาสนคหาปกะ เป็นผู้แต่งตั้งเสนาสนะ เรียกว่า เสนาสนปัญญาปกะ ภิกษุรูปเดียวอาจรับทั้ง 2 หน้าที่ได้

4. เจ้าอธิการแห่งอาราม ประกอบไปด้วยผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้คือ มีหน้าที่เป็นผู้ใช้คนทำการวัดเรียกว่าอารามิกเปสกะผู้มีหน้าที่ใช้สามเณรเรียกว่า สามเณรเปสกะ เป็นผู้มีหน้าที่ดู นวกรรม เรียกว่า นวกัมมิกะ

การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเพื่อทำหน้าที่แทนสงฆ์ในสังฆกรรมต่าง ๆ พระพุทธเจ้าทรงวางหลักการกำหนดคุณสมบัติไว้แตกต่างกันตามแต่ละชนิด โดยหลักกว้าง ๆ นั้น จะต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติ คือ เว้นจากอคติ 4 และเป็นผู้ฉลาดและรู้จักกิจนั้น ๆ เป็นอย่างดี จึงจะได้รับ การแต่งตั้งจากสงฆ์ให้ทำหน้าที่ตามกิจที่เกิดมีนั้น ๆ (วิ.ม. (ไทย) 5/342/203)

ลักษณะงานที่ต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะด้าน ซึ่งเป็นการจัดแบ่งงานให้สมาชิกในองค์กรเพื่อปฏิบัติงาน โดยพิจารณาถึงความถนัดและความสามารถส่วนบุคคลเป็นหลัก ซึ่งในองค์กรคณะสงฆ์ตรงกับลักษณะงานในตำแหน่ง “เอตทัคคะ” ที่พระพุทธองค์ทรงแต่งตั้งให้แก่พระสาวกในฐานะที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมในด้านนั้น ๆ เป็นการเฉพาะ เช่น พระสารีบุตรเป็นผู้มีปัญญามากทรงแต่งตั้งเป็นเลิศกว่าภิกษุทั้งปวง ในด้านมีปัญญาและยังได้ชื่อว่าเป็นพระธรรมเสนาบดี ส่วนพระโมคคัลลานะ เป็นผู้มฤทธิมาก ก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในด้านมฤทธิทางงานช่วยในด้านการปกครองสงฆ์ เป็นต้น ตำแหน่งเหล่านี้ในระยะเวลาแรก ๆ มีไม่มากนัก แต่เมื่อพระพุทธองค์ทรงเห็นว่ามีสำคัญต่อพระสาวกและเหล่าพุทธบริษัท จึงได้ทรงแต่งตั้งให้ทั้งพุทธบริษัท 4 ที่มีความรู้ความสามารถแต่ละด้านที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นการให้กำลังใจและส่งเสริมการปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างของพุทธบริษัทรุ่นหลัง ๆ (อง.เอกก. (ไทย) 20/188-234/25-30)

การจัดการองค์การสงฆ์ในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการสงฆ์ในยุคของพระพุทธเจ้านั้นส่วนใหญ่จะไม่ค่อยเกิดปัญหาเรื่องพระสงฆ์ประพฤติผิดพระธรรมวินัยสักเท่าไรเพราะส่วนใหญ่จะเป็นอริยสงฆ์หรือเป็นผู้ที่ปฏิบัติเพื่อขัดเกลาจิตใจและบรรลุปะระกัมมเป็นพระอรหันต์ส่วนใหญ่ ในสมัยปัจจุบันนี้เป็นสมมติสงฆ์นอกเหนือจากการปกครองโดยธรรมวินัยแล้ว

จะมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กฎหมายมหาเถรสมาคม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ อีกหลายข้อที่ พระสงฆ์จำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจจึงจะสามารถครองตนอยู่ในพระพุทธศาสนาได้ เมื่อกล่าวไปถึง การจัดการองค์การของสงฆ์ในปัจจุบันเป็นลักษณะของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านคล้าย ๆ กับสมัย พุทธกาลแต่แตกต่างกันที่ว่ามีชื่อองค์การที่ชัดเจน เพราะในสมัยพระพุทธกาลที่พระพุทธเจ้ายังอยู่พระองค์ทรง บริหารจัดการโดยพระองค์เองโดยมีพระสาวกที่เป็นพระอรหันต์คอยดูแลรักษา ในเรื่องของพันธกิจของการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านผู้เขียนได้กล่าวเบื้องต้นไปแล้ว ประกอบด้วย

1. การปกครองถ้าจะเปรียบเทียบกับสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงบวชให้ เรียกการบวชนั้นว่า การ บวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา แต่พระสงฆ์รูปนั้นก็ต้องเป็นพระอรหันต์ ส่วนในสมัยหลังพุทธกาลการบวชก็จะ เน้นในเรื่องของอุตติงตตกรรม คือ การมีสังฆครบเพื่อการบวชอันนั้นคือการปัจจัยนำเข้า ส่วนการ ปกครองจะเป็นเน้นในเรื่องของธรรมวินัยเป็นส่วนใหญ่และมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์รวมถึงกฎหมายบางข้อที่ เข้ามากำชับเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์

2. การเผยแผ่จะเน้นในเรื่องของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกซึ่งจะคล้ายๆกับสมัยพุทธกาลคือ เน้นพระพุทธเจ้าไปโปรดเป็นหลักแต่ในสมัยปัจจุบันนี้มีการสื่อสารออนไลน์การจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่คงจะ เป็นการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์มากที่สุดการออกหนังสือหรือการตอบปัญหาสังคมได้อย่างมี ประสิทธิภาพและเสื่อมแหลมเป็นปัญญาของพระสงฆ์ที่จะต้องทำในปัจจุบันนี้

3. การศาสนศึกษามีความโดดเด่นในปัจจุบันปรับกลยุทธ์องค์การคือนอกจากมีเรื่องการศึกษาในเรื่อง ปริยัติกล่าวคือการศึกษาพระธรรมวินัยแล้ว ยังมีการศึกษาที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่เป็นการบูรณาการหลัก ในพระไตรปิฎกกับหลักสมัยใหม่ให้เข้ากันและสามารถประยุกต์ใช้ในการครองเพศตลอดชีวิตหรือการนำ หลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ส่วน

4. การศึกษาสงเคราะห์เป็นเรื่องที่พระสงฆ์บริหารจัดการอย่างมีประโยชน์อยู่แล้ว คือ สามารถที่จะ ส่งเสริมการศึกษาไม่ว่าจะเป็นศึกษาของฆราวาสหรือบรรพชิตก็ตามเจ้าอาวาสที่จะดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส หรือมีสมณศักดิ์จำเป็นจะต้องบันทึกสิ่งที่ทำเหล่านั้นเพื่อให้เป็นผลงานและเป็นประโยชน์แก่พุทธศาสนา

5. การสาธารณสงเคราะห์เป็นการทำประโยชน์ให้แก่ส่วนร่วม วัด บ้าน โรงเรียน จะเป็นจะต้องมีส่วน ร่วมอยู่ด้วยกันพระสงฆ์มีการบริหารจัดการที่เป็นประโยชน์คล้าย ๆ กับในเรื่องของในทางพุทธกาลจะมีการ สงเคราะห์ประชาชนแต่ในปัจจุบันมีการรับบริจาคหรือการใช้ทรัพย์สินที่ประชาชนถวายวัดให้เป็นประโยชน์มาก ที่สุด

6. การสาธารณูปการซึ่งเป็นภาพที่ปรากฏชัดเจนในแต่ละวัดที่พระสงฆ์จำเป็นต้องศึกษาและทำ ความเข้าใจและบริหารจัดการงานสาธารณูปการในวัดให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยเพราะฉะนั้นในสมัย พุทธกาลกับสมัยปัจจุบันนี้ก็มีความแตกต่างกันแต่สิ่งที่เหมือนกันก็คือพระธรรมวินัยและอุดมการณ์ที่ชัดเจนคือ เป็นการประกาศพระพุทธศาสนาให้อยู่ได้อีกหลายพันปีและเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ประชาชนเพราะว่า พระภิกษุหรือวัดจำเป็นต้องพึ่งประชาชนในเรื่องของปัจจัย 4 หรือ ข้าวปลาอาหาร ส่วนประชาชนจำเป็นต้อง พึ่งพระสงฆ์ในเรื่องของการบรรเทาความทุกข์ในเรื่องของจิตใจและสามารถสร้างองค์ความรู้ได้จากการศึกษา พุทธศาสนาโดยภาพรวม

สรุปได้ว่า การจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่จำเป็นต้องอาศัยหลักพระธรรมวินัยตั้งแต่สมัยพุทธกาลที่ พระพุทธเจ้าได้วางหลักไว้รวมถึงการอ้างอิงถึงแนวคิดตะวันตกหรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์รวมถึงกฎหมาย ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการจัดการองค์การสงฆ์ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่การทำงานที่ชัดเจนและสิ่งสำคัญก็คือการประยุกต์ หลักธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดจึงเป็นการสมบูรณ์แบบในเรื่องของการจัดการองค์การสงฆ์และรวมถึง

การจะนำไปใช้ในการบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพถ้าเกิดใช้หลักธรรมเข้ามาด้วยจะประกอบกับสิ่งที่เป็นประโยชน์ทำให้เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น

การจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่

การปกครอง การเผยแผ่ การศึกษา การศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การสาธารณูปการ (รวมถึงการใช้สื่อ การเข้าใจ บริบทสังคมและการบริหารงานเชิงประยุกต์)

หลักการจัดการองค์การสงฆ์

หลักพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมาย หลักธรรม เช่น สติ อธิปไตย 4 เป็นต้น

ประโยชน์จากการจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่และการจัดการองค์การสงฆ์

- ไม่เกิดปัญหาพระสงฆ์ประพฤติผิดพระธรรมวินัย พระสงฆ์มีศีลาจารวัตรทั้งดงาม
- มีการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ
- ประชาชนศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามั่นคง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

การจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่จำเป็นต้องอาศัยหลักพระธรรมวินัย ตั้งแต่สมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าได้วางหลักไว้ อีกทั้งการอ้างอิงถึงแนวคิดตะวันตกหรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์รวมถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่นำมาใช้หรือประยุกต์ในการจัดการองค์การสงฆ์ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่การทำงานที่ชัดเจนและสิ่งสำคัญก็คือการประยุกต์หลักธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดจึงเป็นการสมบูรณ์แบบในเรื่องของการจัดการองค์การสงฆ์และรวมถึงการจะนำไปใช้ในการบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าเกิดใช้หลักธรรมเข้ามาด้วยจะประกอบกับสิ่งที่เป็นประโยชน์ทำให้เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น การจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่มีแนวทางอยู่ 2 ประการประการที่ 1 คือนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นการบริหารรัฐกิจ การบริหารจัดการองค์กรเอกชนหรือแม้กระทั่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นการใช้หลักที่มีทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และแนวทางที่ 2 คือการบริหารกิจการพุทธศาสนาทั้ง 6 ด้าน ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนา ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และด้านสาธารณูปการ ที่เป็นการบริหารองค์การสมัยใหม่ซึ่งในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าก็ได้วางรากฐานเป็นเรื่องของพระวินัยและการมอบหมายหน้าที่ตามลำดับความสำคัญต่าง ๆ และเป็นการบริหารจัดการองค์การที่ทันสมัยการใช้สื่อเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ไม่เกิดโทษไม่เกิดความเสื่อมเสียให้แก่พุทธศาสนาการวางตนของ พระภิกษุที่เหมาะสมต่าง ๆ ถือว่าเป็นการจัดการองค์การสมัยใหม่ ผู้บริหารในองค์กรสงฆ์ในระดับสูงระดับกลาง จำเป็นจะต้องรู้หลักและสามารถบอกต่อขยายไปแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาไม่ว่าจะเป็นลูกวัดหรือคนในวัดรวมถึง

ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเหล่านี้นำไปใช้ จะเกิดประโยชน์มากที่สุด ผู้ที่จะได้รับผลกระทบหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์กับเรื่องนี้คือผู้ที่เป็นผู้บริหารผู้ที่เป็นผู้บังคับบัญชารวมถึงประชาชนที่จะได้รับผลกระทบเข้ามาใช้ในการปฏิบัติชีวิตประจำวันเพราะว่าสังคมโลกปัจจุบันเน้นความรวดเร็ว เน้นความสะดวกสบาย แต่สิ่งที่ขาดไปคือคุณธรรมจริยธรรมซึ่งจำเป็นจะต้องมีพระสงฆ์ที่เข้าใจแต่สิ่งที่จะทำให้ประชาชนเชื่อถือ แต่ก่อนที่ประชาชนจะเชื่อได้นั้นจำเป็นจะต้องมีความศรัทธาเลื่อมใสเสียก่อน หากมีเรื่องที่ไม่ดีหรืออื้อฉาวเกี่ยวกับพระสงฆ์ผู้ที่เป็นกระบอกเสียงการนำหลักธรรมมาใช้ก็จะไม่เกิดความน่าเชื่อถือ มีแต่การวิพากษ์วิจารณ์ในด้านลบ ดังนั้นการวางตัวของพระสงฆ์จึงเป็นสิ่งที่เป็นการจัดการเชิงพุทธสมัยใหม่ที่จำเป็นจะต้องปรับและนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พงศ์สันต์ ศรีสมทรัพย์ และชลิตา ศรมณี. (2531). *หลักการจัดองค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ห.จ.ก.แสงจันทร์การพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ ประยูร ธมมจิตโต. (2541). *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พุทธทาสภิกขุ. (มปป.). *การบริหารธุรกิจแบบพุทธ*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2538). *วินัยมุข เล่ม 3 หลักสูตรนักระธรรมชั้นเอก* (พิมพ์ครั้งที่ 28). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สัมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ. (2546). *ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรพล สุยะพรหม และคณะ. (2555). *ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2538). *การบริหารงานแบบพุทธ*. กรุงเทพฯ: บริษัทส่องสยาม จำกัด.
- เสนาะ ดิยาวี. (2546). *หลักการบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พินิจสาเหตุของอุทกภัยผ่านการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า : หลักอริยสัจ 4^{*} EXAMINING FLOOD CAUSING THROUGH THE BUDDHA'S ENLIGHTENMENT: FOUR NOBLE TRUTHS

พระอดิศักดิ์ อนาลโย (ศักดิ์ไพศาล)

Phra Adisak Analayo (Sakphisal)

วัดศรีโลหาราชบุรีรัมย์

Wat Sri Loharadbumrung

Corresponding Author E-mail: Asakphisal@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง พินิจสาเหตุของอุทกภัยผ่านการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า : หลักอริยสัจ 4 เป็นการศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ รวมถึงการสังเคราะห์ การวิเคราะห์สาเหตุของการเกิดปัญหาอุทกภัยโดยเข้าถึงสาเหตุที่แท้จริงโดยใช้หลักการของอริยสัจ 4 อันเป็นหลักธรรมที่สำคัญที่ได้มีกล่าวไว้ในพระอภิธรรมปิฎก อุทกภัยนั้นมีสาเหตุหลักมาจาก ปริมาณน้ำฝน หากแต่อากาศบนพื้นผิวโลกมีความร้อนที่สูงขึ้นจากปริมาณของก๊าซเรือนกระจก นักวิทยาศาสตร์ได้พบว่าในจำนวนก๊าซเรือนกระจกที่มีอยู่หลายชนิดนี้ แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์เป็นแก๊สที่ควบคุมอุณหภูมิของโลก ปริมาณแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ส่งผลถึงความแปรเปลี่ยนสภาพภูมิอากาศ และภาวะโลกร้อน อันมีผลต่อการละลายของภูเขาน้ำแข็งบริเวณขั้วโลกเหนือและขั้วโลกใต้ ทำให้ระดับน้ำทะเลสูงขึ้นและเกิดภาวะความแปรปรวนของอากาศ นำมาซึ่งผล คือ ความทุกข์ ภาวะที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลของสิ่งที่เข้ามา รุมเร้า สิ่งเหล่านี้ที่เป็นบ่อเกิดการกระตุ้นกิเลส เรียกว่า สมุทัย อันเป็นเหตุแห่งความเจ็บปวด การสามารถละวางความทุกข์ได้จนหมดสิ้นเท่ากับสภาวะที่เป็น นิโรธ คือความสิ้นของผู้ทุกข์ การจะทำให้หมดสิ้นความรู้สึกแห่งทุกข์ได้นั้นจำเป็นต้องมีวิธีการที่เรียกว่า มรรค การเข้าใจ อริยสัจ 4 ที่เริ่มต้นที่ตนเองอันเป็นองค์การในระดับที่เล็กที่สุด ด้วยการเข้าใจในความรู้สึกแห่งตนหาความวิฤตแห่งปัญหาเกิดขึ้นแล้วและดำเนินต่อไปพร้อมกับความพยายามแก้ไข แต่ละปัจเจกบุคคลสามารถวิเคราะห์ปัญหา และเข้าใจในความรู้สึกแห่งตนเอง พบกับความจริงอย่างที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องมีเป้าหมาย

คำสำคัญ: สาเหตุอุทกภัย; ตรัสรู้; พระพุทธเจ้า; อริยสัจ 4

Abstract

The article on examining the causes of floods through the Buddha's enlightenment: The Four Noble Truths is a study of documents, textbooks, and books, including synthesis. Analysis of the causes of flooding problems by reaching the true causes using the principles of the Four Noble Truths which is an important principle stated in the Abhidhamma Tipitaka. The main cause of floods stems from the increasing amount of rainfall. However, scientists have found that the rising temperature on Earth's surface is primarily due to the presence of greenhouse gases, particularly carbon dioxide. Carbon dioxide is a gas that controls the Earth's temperature. The amount of carbon dioxide affects climate change and global warming,

^{*}Received May 8, 2024; Revised June 4, 2024; Accepted June 5, 2024

leading to the melting of polar ice caps. This results in rising sea levels and contributes to atmospheric instability, resulting in suffering. The suffering caused by these disturbances is a consequence of things that disturb and provoke. These stimuli, which act as gas igniters, are called “samudaya,” the cause of suffering. The ability to lay down suffering until it is completely extinguished, which is called “nirodha,” is the cessation of suffering. To achieve the cessation of suffering, there must be a method known as “manga,” a path of understanding the Four Noble Truths that begins with oneself as the smallest unit of organization. By understanding one's feelings, analyzing the problem, and comprehending one's own emotions, individuals can face reality and proceed with efforts to solve problems correctly. Everyone can analyze problems and understand their feelings, encountering reality in a way that leads to the correct solution. The goal is to proceed with efforts to solve problems correctly.

Keywords: Flood Causing; Enlightenment; Lord Buddha; Four Noble Truths

บทนำ

อุทกภัยเป็นหนึ่งในภัยธรรมชาติ ที่สามารถสร้างความเสียหายให้แก่สรรพสิ่งที่มีชีวิตบนพื้นโลกได้อย่างมหาศาล ด้วยมวลน้ำที่มีปริมาณมากเกินไปที่มนุษย์จะสามารถต้านทานได้ โดยสาเหตุของอุทกภัยนั้นมีสาเหตุหลักมาจาก ปริมาณน้ำฝน หากแต่อากาศบนพื้นผิวโลกมีความร้อนที่สูงขึ้นจากปริมาณของก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse Gases) นักวิทยาศาสตร์ได้พบว่าในจำนวนก๊าซเรือนกระจกที่มีอยู่หลายชนิดนี้ แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์เป็นแก๊สที่ควบคุมอุณหภูมิของโลก (Department of Economic and Social Affairs of United Nations Secretariat, 2010) ปรากฏการณ์เรือนกระจก (Greenhouse Effect) ที่เกิดจากก๊าซเรือนกระจก ที่มีอิทธิพลจากการเพิ่มขึ้นของแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ในชั้นบรรยากาศ เมื่อมีปริมาณแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ ปกคลุมมากขึ้นในชั้นบรรยากาศก็จะส่งผลถึงความแปรเปลี่ยนสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) และภาวะโลกร้อน (Global Warming) อันมีผลต่อการละลายของภูเขาน้ำแข็งบริเวณขั้วโลกเหนือและขั้วโลกใต้ ทำใหกระดับน้ำทะเลสูงขึ้นและเป็นสาเหตุให้เกิดภาวะความแปรปรวนของอากาศ (Jevrejeva et al., 2018) ด้วยคำกล่าวในโอกาสงานฉลองวันชาติของสิงคโปร์ ผู้นำประเทศได้มีถ้อยแถลงว่า

“จำนวนมหาปัญหาที่สิงคโปร์กำลังประสบทั้งเรื่องความแปรปรวนของอากาศ การขาดแคลนอาหาร โรคระบาดชนิดใหม่ยังไม่เท่าความน่ากลัวจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น”
(Prime Minister’s Office, Singapore, 2019)

เมื่อหันมาพิจารณาดินแดนที่ให้คุณค่ากับทรัพยากรที่สามารถอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ อย่างเช่น ราชอาณาจักรภูฏาน อันเป็นประเทศที่สามารถควบคุมการเพิ่มปริมาณแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ นอกจากจะไม่เพิ่มจำนวนขึ้นแล้วแต่กลับลดจำนวนลงและเป็นที่ชื่นชมกับประชาคมโลกในการใช้ดัชนีความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness : GNH) นายกรัฐมนตรีของราชอาณาจักรภูฏาน ได้รับเกียรติให้กล่าวถึงความสำเร็จในการนำ GNH มาเป็นหลักชี้แนะแนวทางการบริหารประเทศ ด้วยพระราชปณิธานของสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก พระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรภูฏาน รัชกาลที่ 4 โดยทรงนำสิ่งที่เป็นแกนสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์ คือ ความเป็นเมืองพุทธ และมีพระธรรมเป็นแม่บทแห่ง

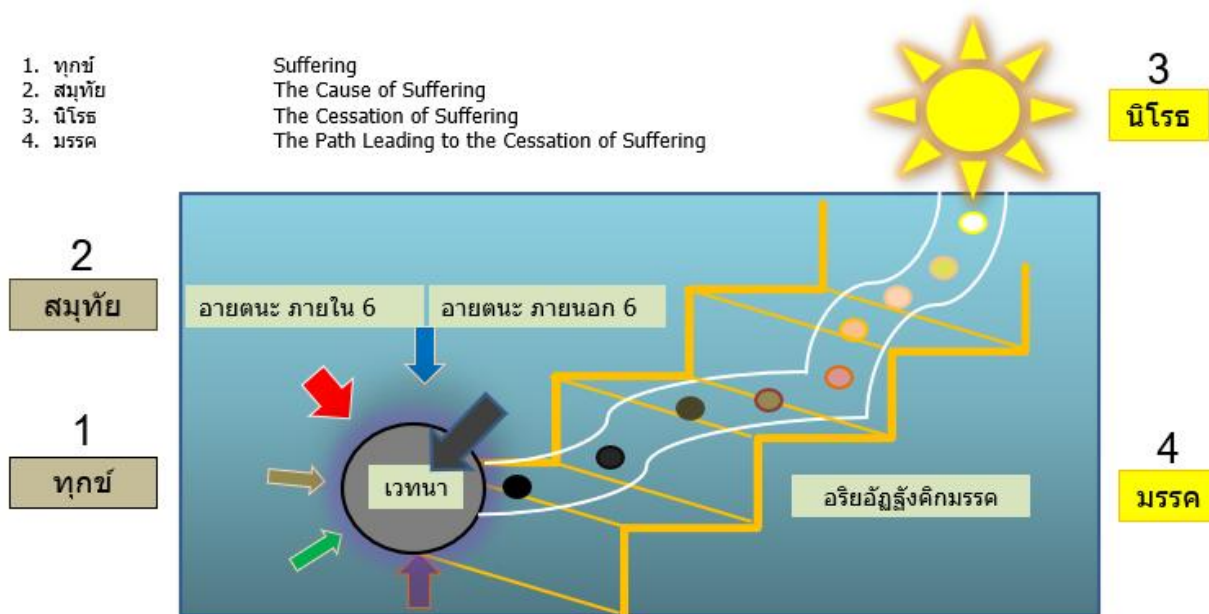
ความรู้ในการดำเนินการจัดทำนโยบายของคณะบริหารประเทศจนนำไปสู่แผนปฏิบัติการจนเกิดผลสัมฤทธิ์ โดยเนื้อหาสำคัญส่วนหนึ่งในการกล่าวปาฐกถา คือ “โลกกำลังเผชิญปัญหาที่เกิดจากความโลภที่ไม่รู้จักพอของมนุษย์” (Columbia University, 2010)

อริยสัจ 4 หลักธรรมอันเป็นเลิศ

อริยสัจ 4 รวมอยู่ในหลักธรรม “อัมมจักกัปปวัตตนสูตร” ที่พระพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงเป็นปฐมเทศนา ซึ่งเป็นวันที่พระพุทธเจ้าประกาศศาสนาเป็นครั้งแรกหลังจากตรัสรู้ เมื่อพราหมณ์ปัญจวัคคีย์ได้รับฟังธรรมะนี้ ก็ได้ขอบรรพชาเป็นพระภิกษุสงฆ์ จึงนับเป็นครั้งแรกที่พระพุทธศาสนาประกอบด้วย พระพุทธ พระธรรม และ พระสงฆ์ ความจริงของพระอริยะ, ความจริงอันประเสริฐ และหลักอริยสัจ 4 ที่ได้มีการอธิบายถึงหลักธรรมนี้ไว้ ดังนี้ อริยสัจ 4 คือ 1. ทุกขอริยสัจ (อริยสัจ คือ ทุกข์) 2. ทุกขสมุทัยอริยสัจ (อริยสัจ คือ เหตุเกิดแห่งทุกข์) 3. ทุกขนิโรธอริยสัจ (อริยสัจ คือ ความดับทุกข์) 4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ (อริยสัจ คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์) (อภิ.วิ. 35/235/163-173)

หากน้อมนำคำสอนแห่งพระศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยการประยุกต์หลักอริยสัจ 4 ที่สามารถสื่อความโดยเจาะจงให้มนุษย์ได้รับทราบแนวทางในการวิเคราะห์ ความต้องการที่เคลือบด้วยกิเลส ที่เมื่อมีการนำประชาคมติดอันถูกชักนำด้วยกิเลส ผลแห่งมหามติที่เป็นมวลแห่งกิเลสอันมีขนาดมหึมา จึงนำมาซึ่งผล คือ ความทุกข์เป็นที่สุด

ภาวะที่เกิดขึ้นนั้น เป็นผลของสิ่งที่เข้ามารุมเร้าเพื่อให้กิเลสได้แสดงอำนาจ สิ่งเหล่านี้ที่เป็นบ่อเกิดการกระตุ้นกิเลส เรียกว่า สมุทัย อันเป็นเหตุแห่งความเจ็บปวด การสามารถละวางความทุกข์ได้จนหมดสิ้นเท่ากับสภาวะที่เป็น นิโรธ คือความสิ้นของผู้ทุกข์ การจะทำให้หมดสิ้นความรู้สึกแห่งทุกข์ได้นั้นจำเป็นต้องมีวิธีการที่เรียกว่า มรรค การเข้าใจที่เริ่มต้นที่ตนเองอันเป็นองค์การในระดับที่เล็กที่สุด ด้วยการเข้าใจในความรู้สึกแห่งตนดังในภาพที่ 1 แสดงการทำความเข้าใจด้วยการสร้างลำดับการพัฒนาของสภาวะจิต เมื่อสามารถต้านทานกิเลสได้ โดยมีวิธีการนำหลักของมรรคมืองค์ 8 เข้ามาช่วยให้เกิดการพัฒนาของจิต ภาวะที่จิตแบกรับตามกำลังของกิเลสก็จะเบาบางลง

ภาพที่ 1 การเกิดขึ้นของอริยสัจ 4

การนำหลักอริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้กับการเชื่อมโยงสภาวะที่เกิดขึ้นในชีวิตและความเป็นจริงอันเป็นบ่อเกิดของความทุกข์ สภาพความเจ็บ ความโศกเศร้า การคร่ำครวญ ความทรมานทางกาย ความสุข ความคับข้องใจ อันเป็นต้นตอแห่งความทุกข์ทั้งปวงนี้ และความจริงแห่งความเจ็บปวดที่ดับไปด้วยการไม่ความยินยอมทำกิจกรรมใดตามใจ ระวังจากในกิจกรรมที่ทำด้วยตามใจชอบ คือ การดับจิต คือดับตั้งแต่การเกิดที่ความรู้สึกทันที ดังนี้แล้วความเจ็บปวดทางกาย ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ได้ยุติลงได้ทันที (Most Venerable Phra Brahmapundit, 2017)

พินิจสาเหตุของอุทกภัย ด้วย อริยสัจ 4

รายงานของคณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change เรียกย่อว่า IPCC) ด้วยจำนวนนักวิทยาศาสตร์ที่ร่วมกันทำงานวิจัยนี้ 234 คนจาก 195 ประเทศ โดยอ้างอิงเอกสารจำนวนมากกว่า 14,000 งานวิจัยทั่วโลกที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ได้ระบุว่า ผลกระทบที่เกิดสภาวะเรือนกระจกอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อุณหภูมิของโลกสูงขึ้นนั้น เกิดจากการกระทำของมนุษย์ชาติ (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2023) ด้วยการใช้เพลิงจากถ่านหินและแหล่งพลังงานจากใต้พื้นดิน เช่น น้ำมันดิบ แก๊สธรรมชาติ (Graven, 2016)

ในอดีตย้อนไปเมื่อประมาณ 3 ล้านปี โลกมีอุณหภูมิสูงกว่าในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) ประมาณ 1.5 ถึง 3 องศาเซลเซียส ระดับน้ำทะเล สูงกว่าในปัจจุบัน 5-25 เมตร และหากเปรียบเทียบกับปัจจุบัน อุณหภูมิของพื้นผิวโลกในช่วงปี ค.ศ. 2011-2020 สูงขึ้นกว่าช่วงปี ค.ศ. 1885-1900 ประมาณ 1.1 องศาเซลเซียส นับว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ดังนั้นการสร้างสภาวะเรือนกระจกจากการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อเนื่องเช่นนี้ ภายในปี พ.ศ. 2593 (ค.ศ. 2050) จะเป็นผลให้ระดับน้ำทะเลจะสูงขึ้นอีกประมาณ 80 เซนติเมตร และระดับน้ำทะเลจะสูงขึ้นกว่าในปัจจุบัน 200 เซนติเมตร ในปี พ.ศ. 2633 (ค.ศ. 2100) หากสามารถในอุณหภูมิของพื้นผิวโลกร้อนขึ้น 1.5 องศาเซลเซียส โดยจะส่งผลให้พื้นที่บนแผนที่โลกในส่วนที่เป็นพื้นที่ชายทะเลและพื้นที่ลุ่มต่ำใกล้เส้นทางน้ำที่ออกสู่มหาสมุทร หายจมหายไปอยู่ใต้ระดับน้ำทะเลเป็นจำนวนมาก (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2023) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสภาพอากาศที่แปรปรวน อันเนื่องมาจากการที่น้ำแข็งจากขั้วโลกที่หลอมละลายจากอุณหภูมิของพื้นผิวโลกสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วกว่าที่เคยคาดคะเนไว้ สาเหตุแห่งความรุนแรงนี้ก่อให้เกิดผลที่ตามมา เช่น การที่ต้องเผชิญกับอุทกภัยที่ยาวนานมากขึ้น ที่จะส่งผลกระทบในการสร้างความเสียหายด้วยการทำลายสุขภาพของผู้ที่รับผลกระทบ บ้านเรือน พื้นที่เพาะปลูก การคมนาคม สาธารณูปโภคและอุปกรณ์การสื่อสาร รวมถึงชีวิตของมนุษย์และสัตว์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการละลายของภูเขาน้ำแข็งเป็นการนำพามวลน้ำที่เกิดจากการละลายให้ไหลเข้าไปกระจายอยู่ในบริเวณแนวชายฝั่งทะเล (Coastline) ทั่วโลก ตั้งแต่ เอเชียใต้ และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชายฝั่งทะเลด้านทิศตะวันออกของทวีปอเมริกา ทวีปแอฟริกาและ ทวีปออสเตรเลีย โดยได้มีการประมาณค่าใช้จ่ายที่ทั้งโลกต้องเสียหายจากอุทกภัยหากอุณหภูมิของพื้นผิวโลกสูงขึ้น 2 องศาเซลเซียสภายในปี ค.ศ. 2040 (พ.ศ. 2583) จะส่งผลให้ ในปี ค.ศ. 2100 (พ.ศ. 2643) ทั้งโลกต้องเสียหายที่ประมาณ 11.7 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา หรือ ประมาณ 40 ล้านล้านบาท (Jevrejeva et al., 2018)

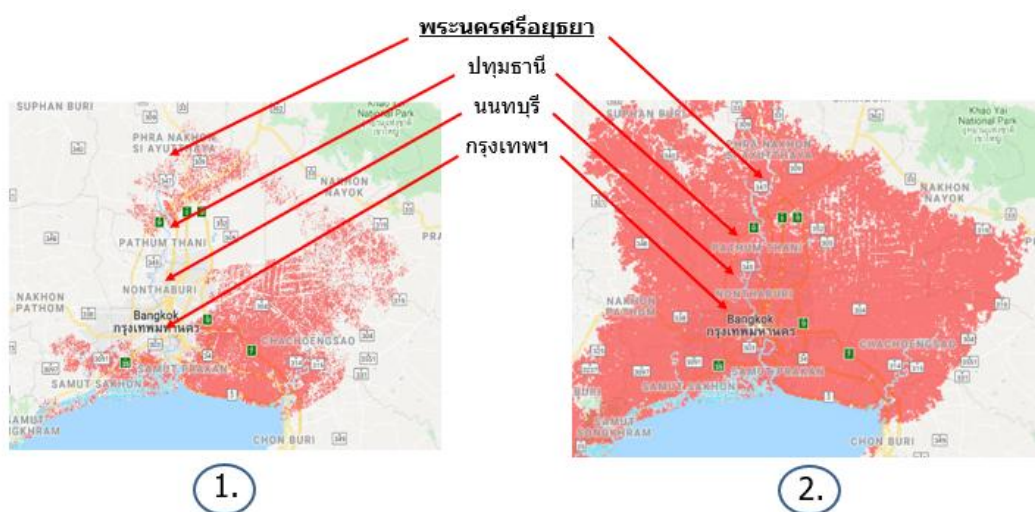
ดังนั้นบริเวณที่มีสภาพเป็นเขตร้อนรวมไปจนถึงบริเวณพื้นที่ลุ่มต่ำและชายฝั่งทะเลจึงมีความเสี่ยงสูงที่จะได้รับผลจากอุทกภัย ในแนวพื้นที่เขตร้อนนี้เป็นที่ตั้งของหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย อุทกภัยที่กำลังเข้ามาคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อความรุนแรงเพิ่มขึ้นและการสร้างผลกระทบที่นำมาซึ่งความเสียหายให้แก่ประเทศ

ไทย พายุฝนที่ก่อให้เกิดมรสุมน้ำในพื้นที่ ปริมาณน้ำฝนเมื่อไหลจากที่สูงลงมารวมตัวลงในพื้นที่ราบลุ่ม จะเกิดเป็นการล้นตลิ่งและไหลเข้าท่วมพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่การเกษตร ปศุสัตว์ ทรัพย์สินสาธารณะและทรัพย์สินส่วนบุคคล (Hooijer & Vernimmen, 2021) เมื่อการรวมตัวของมรสุมน้ำที่เกิดจากน้ำฝน ไหลมาผนวกเข้ากับพื้นที่เปราะบางด้วยระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นทำให้การไหลลงสู่มหาสมุทรจึงใช้เวลาเพิ่มขึ้น ถึงแม้จะมีความพยายามของภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือในการผันน้ำลงสู่ทะเล แต่ระยะเวลาที่ใช้จะเพิ่มมากขึ้น ด้วยทั้งปริมาณน้ำฝนและการเพิ่มสูงขึ้นของระดับน้ำทะเลจึงสร้างความลำบากมากยิ่งขึ้น อุทกภัยที่เกิดขึ้นจึงมีระยะเวลายาวนานกว่าเดิม

กรณีศึกษา: จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ในภาคกลางของประเทศไทย ลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางและยังมีแม่น้ำไหลมารวมกัน ดังนั้นจึงเป็นที่รวมของมรสุมน้ำจำนวนมากไหลมารวมในบริเวณพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเป็นพื้นที่หน้าด่านก่อนที่จะไหลลงสู่พื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง อันเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจ การบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ในการลดผลกระทบต่อนพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศรวมถึงการป้องกันผลกระทบที่อาจมีต่อกรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทย แผนยุทธศาสตร์การป้องกันอุทกภัย โครงการผันน้ำเพื่อกระจายปริมาณน้ำให้เปลี่ยนทิศทางการไหลไปยังลำน้ำสายต่างๆ และโครงการแก้มลิง อันเป็นแหล่งรองรับน้ำเพื่อลดปริมาณน้ำไม่ให้ไหลบ่าเข้าพื้นที่ลุ่มต่ำในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง โดยจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีศักยภาพรองรับน้ำได้มากที่สุด โดยรวมพื้นที่ โครงการทุ่งผักไห่ โครงการทุ่งโพธิ์พระยา โครงการทุ่งเจ้าเจ็ด โครงการทุ่งบางบาลและบ้านแพน สามารถรองรับน้ำได้ 1,047 ล้านลูกบาศก์เมตร (ประยูร เย็นใจ, 2563)

ภาพที่ 2 AI-Global Coastal DEM ที่คาดคะเนพื้นที่จมน้ำปี พ.ศ. 2583

(Climate Central Organization, 2022)

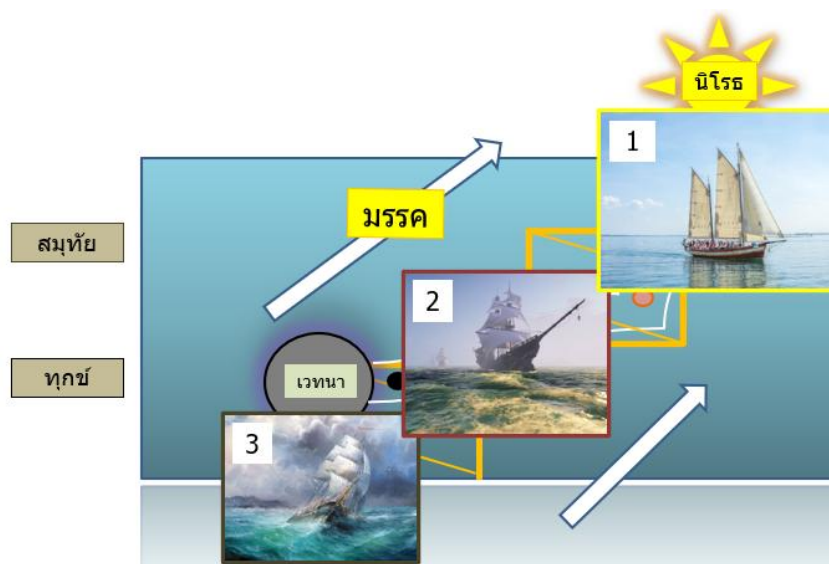
ความราบลุ่มของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สร้างศักยภาพในการรองรับน้ำ และยังรวมถึงศักยภาพในด้านการมีส่วนร่วมในการสร้างงานในภาคการผลิต ที่มีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวประชากร (Gross Domestic Product: GDP per capita) อยู่ในอันดับที่ 5 ในปี พ.ศ.2564 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়กรฐมนตรี, 2566) ความลำบากในการดำเนินชีวิตและการประกอบ

อาชีพโดยเฉพาะด้านการเกษตรที่การลงทุนบนพื้นที่ไม่สามารถยกย้าย หรือเก็บเกี่ยวได้ในเวลาอันควร ตามมาซึ่งความทุกข์ของผู้อาศัยในพื้นที่ประสบกับภาวะวิกฤตแห่งอุทกภัย โดยเฉพาะพื้นที่ที่ต้องประสบกับ ภาวะน้ำท่วมซ้ำซาก เช่น อำเภอบางบาล อำเภอบางไทร อำเภอผักไห่ และอำเภอเสนา ตัวอย่างเช่นในปี พ.ศ. 2565 ที่เกิดอุทกภัยเพียง 6 อำเภอ โดยรวม 4 อำเภอดังกล่าวเข้าด้วย พร้อมกับอีก 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยาและอำเภอบางปะอิน โดยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ประกาศให้พื้นที่ทั้ง 6 อำเภอ เป็นเขตพื้นที่ประสบภัยพิบัติ (เนชั่น สตอรี่, 2565)

AI-Global Coastal Digital Elevation Model (AI-Global Coastal DEM) ช่วยให้โลกได้รับการ คาดการณ์ว่าในแต่ละช่วงเวลาจะมีพื้นที่ที่ต้องเผชิญกับวิกฤตอุทกภัยบ้าง ดังที่ในแผนภูมิที่ 2 ได้แสดงผล กระทบเกิดขึ้นกับบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลโดยตรงรวมถึงประเทศไทย ภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าเมื่อในอดีตมี การคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2583 หรือ ค.ศ. 2040 จะมีพื้นที่ในประเทศไทยส่วนใดได้นับผลกระทบจากระดับ น้ำทะเลที่สูงขึ้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับภาพที่ 2 เป็นภาพที่คาดการณ์ไว้ล่าสุดเมื่อปี 2565 จะมีความ แตกต่างจากเดิมมากด้วยความร้อนที่มากขึ้น ทำให้พื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นจะมีวงกว้าง มากขึ้นกว่าเดิม

ภาพที่ 3 เปรียบเทียบสถานะของจิตใจในระดับที่แตกต่างกับเรือนผืนน้ำ

ด้วยผลกระทบที่เกิดขึ้น ย่อมสร้างให้เกิดความวิตกกังวลจากการได้รับทราบถึงผลกระทบที่จะมาถึง สำหรับเวทนาที่เกิดขึ้นนี้ เรียกว่า ทุกข์ อันมีผลเกิดมาจากน้ำทะเลมีระดับสูงขึ้น เป็นผลมาจากโลกมีอุณหภูมิ สูงขึ้น จากสิ่งที่มีปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์มากขึ้นจากการทำอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศผู้นำ ทางอุตสาหกรรมที่สัดส่วนการปล่อยก๊าซที่สร้างเรือนกระจก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ เรียกว่า สมุทัย ดังนี้จึงแสดงให้เห็นถึง ที่มาแห่งความทุกข์จากอุทกภัย นานาประเทศระดมความคิดเพื่อ พยายามหาทางชะลออุณหภูมิของโลกไม่ให้สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เรียกว่า นิโรธ หากเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ยังไม่ สามารถต้านทานกิเลสในตนได้จะไม่สามารถปรับทิศทางเพื่อทำตามมติของนานาประเทศ หนทางแห่ง มรรค เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้บุคคลลดละกิเลสลงได้ โดยลงมือปฏิบัติ ตามแนวทางแห่ง มรรคมืองค์ 8 ไม่เพียงแต่รู้ และเข้าใจเท่านั้น ดังที่แผนภูมิที่ 3 ได้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง จิตในรูปที่ 3 ที่ได้กระทบด้วยสภาวะ อย่างรุนแรงและไม่สามารถควบคุมตนเองได้ เปรียบได้เช่นเดียวกับเรือที่ต้องถูกท้องทะเลกลืนหายไปทีละ

แต่หากจิตได้รับการพัฒนาด้วยเพราะพากเพียรฝึกฝน ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์ใดเข้ามากระทบ หากแต่ถ้าไม่เกิด ความสั่นคลอนใดเกิดขึ้น จิตจะดำรงอยู่ด้วยความสงบได้ดังเช่นเรือที่สามารถแล่นไปบนผืนน้ำที่ราบเรียบดังใน รูปที่ 3 ดังนั้นการพิจารณาแก้ไขปัญหาวีชีวิตและการบริหารจัดการสิ่งใดก็ตามสามารถใช้หลักเหตุผลที่ปราศจาก อารมณ์เป็นเครื่องชี้แนะในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาละเอียดและอุปสรรคให้ผ่านไปได้อย่างสงบ

สรุป

การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ในหลัก อริยสัจ 4 ไม่ใช่เป็นเพียงหลักปรัชญา แต่มีกระบวนการที่สามารถ นำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อจัดการกับปัญหาได้ ด้วยการมองปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตด้วยความสงบ โดยมุ่ง ไปหาวัตถุประสงค์หลักที่เหตุแห่งทุกข์และหนทางแห่งมรรค หากจิตมีอาการโคลงเคลงอ่อนไหวไปตามปัญหาที่ เข้ามากระทบจะไม่สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้จึงจะสามารถจัดทุกสิ่งให้หมดสิ้นไปจากใจ และเริ่มต้นตั้งแต่การมองสาเหตุตลอดจนการทำให้ปัญหาหมดสิ้นไป โดยเริ่มต้นที่ระดับปัจเจกบุคคล ตลอดไป จนถึงวิธีแก้ไขปัญหามหาชน ชุมชน และประชาคมนานาชาติ เพราะที่มากเกิดเพียงการรวมปัจเจกบุคคลเข้า มารวมเป็นกลุ่มมหาชน เช่นเดียวกับปัญหาที่ประชาคมโลกกำลังเผชิญในอุทกภัยที่ก่อตัวรุนแรงขึ้นมาและมี การคาดการณ์ความรุนแรงที่จะตามมาในอนาคต ด้วยหลักอริยสัจนี้หากความวิกฤตแห่งปัญหาเกิดขึ้นแล้วและ ดำเนินต่อไปพร้อมกับความพยายามแก้ไข แต่ละปัจเจกบุคคลสามารถวิเคราะห์ปัญหา และเข้าใจในความรู้สึก แห่งตนเอง พบกับ ความจริงอย่างที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหได้อย่างถูกต้อง มีเป้าหมาย แต่การจะแก้ปัญหา ที่ดำเนินไปด้วยความเข้าใจ ทำให้บุคคลในชุมชน สามารถหลีกเลี่ยงการสร้างเสริมกิจกรรมที่จะก่อความ เสียหายจากอุทกภัย และดำเนินชีวิตด้วยความระมัดระวัง ละวางความทุกข์ได้

เอกสารอ้างอิง

- เนชั่น สตอรี่. (2565). *ปก.อยุธยา ออกประกาศแจ้ง 6 อำเภอ เป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติ ให้ปชช.เตรียมรับมือ*. Nation TV. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2567, <https://www.nationtv.tv/news/social/378886720>.
- ประยูร เย็นใจ. (2563). *การบริหารจัดการน้ำและการประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้พื้นที่ลุ่มต่ำลุ่มน้ำเจ้าพระยา กรณีศึกษา : ทุ่งผักไห่ (พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพฯ: เอกสารเผยแพร่ผลงาน กรมชลประทาน กระทรวง เกษตรและสหกรณ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2566). *ตาราง ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่ ฉบับ 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกฤษฎีกา.
- Climate Central Organization. (2022). *Climate Central Breakthrough Redraws Coastal Flood Maps*. Retrieved May 1, 2024, from <https://www.climatecentral.org/climate-central-redraws-coastal-flood-maps>, Access 26 December 2023.
- Columbia University. (2010). *Prime Minister of the Kingdom of Bhutan, Jigmi Y. Thinley at World Leaders Forum*. Retrieved May 1, 2024, from https://www.youtube.com/watch?v=Ht9t7W-N_so.
- Department of Economic and Social Affairs of United Nations Secretariat. (2010). *World Youth Report: Youth and Climate Change*. New York: The United Nations.
- Graven, H.D. (2016). The Carbon Cycle in a Changing Climate. *Physics Today*, 69(11), 48-54.

- Hooijer, A. & Vernimmen, R. (2021). Global LiDAR land elevation data reveal the greatest sea-level rise vulnerability in the tropics. *Nature Communications*, 12(1), 3592.
- Intergovernmental Panel on Climate Change. (2023). *AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023. Research Report: The Panel's 58th Session*. Switzerland: IISD.
- Jevrejeva, S., Jackson, L. P., Grinsted, A., Lincke, D., & Marzei, B. (2018). Flood damage costs under the sea level rise with warming if 1.5°C and 2°C. *Environmental Research Letters*, 13(7), 1-12.
- Most Venerable Phra Brahmapundit, Editor. (2017). *Common Buddhist Text: Guidance And Insight from The Buddha*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Prime Minister's Office, Singapore. (2019). *National Day Rally 2019*. Retrieved May 1, 2024, from YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=bintmky4vca>.

วิวัฒนาการกฎหมายมรดกในราชอาณาจักรสยามยุคต้นรัตนโกสินทร์*

EVOLUTION OF INHERITANCE LAW IN THE KINGDOM OF SIAM DURING THE EARLY RATTANAKOSIN PERIOD

พระครูธรรมธรรตฐาพร ปภสฺสโร

Phrakhrudhammathorn Sathaphorn Pabhassara

วัดมหานาม จังหวัดอ่างทอง

Watmahanam Angthong Province

Corresponding Author E-mail: manasabut@outlook.co.th

บทคัดย่อ

กฎหมายมรดกมีความสำคัญอย่างมากในการปกป้องสิทธิและความเป็นธรรมของการแบ่งมรดก ในกรณีที่มีการโอนทรัพย์สินจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งหลังจากเสียชีวิต โดยกฎหมายมรดกช่วยให้มั่นใจได้ว่าการแบ่งมรดกถูกต้องตามกฎหมายและตามความประสงค์ของผู้สร้างมรดก ตลอดจนช่วยลดความขัดแย้งในครอบครัวที่อาจเกิดขึ้นได้ หากไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนในการแบ่งมรดก ทำให้สามารถส่งเสริมความสันติสุขและความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวได้ นอกจากนี้ กฎหมายมรดกยังมีบทบาทในการส่งเสริมการเศรษฐกิจโดยช่วยสร้างความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สินและส่งเสริมการลงทุนในระยะยาวในสังคม

คำสำคัญ: วิวัฒนาการ; กฎหมายมรดก; รัตนโกสินทร์ตอนต้น

Abstract

Inheritance law is very important in protecting the rights and fairness of inheritance distribution. In cases where assets are transferred from one person to another after death. Inheritance law helps ensure that the inheritance is divided according to law and according to the wishes of the creator of the inheritance. As well as helping to reduce family conflicts that may occur. If there is no clear law regarding the division of inheritance This makes it possible to promote peace and good relationships in families. In addition, inheritance law also plays a role in promoting the economy by helping to create stability in property ownership and promote long-term investment in society.

Keywords: Evolution; Inheritance Law; Early Rattanakosin

บทนำ

จุดเริ่มต้นที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งเป็นกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในสมัยอดีตนั้น ก็คือ “สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ 1 ได้มีการชำระสะสางและรวบรวมกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยาขึ้นไว้ ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ประทับตราราชการไว้เป็นสำคัญ 3 ดวง คือ ตราพระราชสีห์ คชสีห์ และตราบัวแก้ว” (หลวงสุทธีวาทนฤพุมิ, 2517) จึงเป็นเหตุให้เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” สาเหตุที่ได้มีการรวบรวมกฎหมายเก่าขึ้นเมื่อต้นรัชกาลที่ 1 ปรากฏมูลกรณีในพระราชปรารภว่า นายบุญศรีช่างตีเหล็กหลวงร้องทุกข์กล่าวโทษพระเกษมกับนายราชาอรธว่าพิจารณาคดีไม่สัจเป็นธรรม” ในมูลคดีที่อ้างแดงป้อมพ้องหย่านายบุญศรี ซึ่งอ้างแดงป้อมนั้นได้กระทำความผิด โดยมีชู้กับนายราชาอรธ แต่ก็สามารถพ้องหย่าได้ตามกฎหมายจึงไม่เป็นธรรมแก่

*Received May 10, 2024; Revised June 21, 2024; Accepted May 15, 2024

นายบุญศรี กฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในสมัยนี้เป็นกฎหมายที่รวบรวมขึ้นไว้ในกฎหมายตราสามดวง จึงเป็นกฎหมายกรุงศรีอยุธยา ได้ชำระรวบรวมเสร็จเมื่อ พ.ศ.2347 (หลวงสุทิวาหนฤพุดิ, 2517) โดยการรวบรวมกฎหมายในสมัยอยุธยาขึ้น เพื่อจัดให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อจำแนกหลักเฉพาะกฎหมายเรื่องเดียวกันไว้ในแต่ละลักษณะ การประมวลกฎหมายในรัชกาลที่ 1 มีลักษณะต่าง ๆ รวม 29 ลักษณะด้วยกัน (กำธร กำประเสริฐ และสุเมธ จานประดับ, 2550) ซึ่งจะประกอบด้วยกฎหมายลักษณะฟัวเมียกฎหมายลักษณะมฤตก และกฎหมายสงฆ์รวมอยู่ด้วยที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง โดยกฎหมายลักษณะฟัวเมียได้บัญญัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา ตัวอย่างเช่น การสิ้นสุดการสมรส ในกรณีที่มีได้บวชหรืออุปสมบท สิ้นเดิมและสิ้นสมรสตกเป็นกรรมสิทธิ์ของภรรยา นับแต่สามีได้อุปสมบท ตามกฎหมายลักษณะฟัวเมียในบทที่ 38 เป็นต้น และตามกฎหมายลักษณะมฤตกนั้น ได้บัญญัติเรื่องการตกทอดแห่งทรัพย์มรดก ตัวอย่างเช่น คู่สามีภรรยาถ้าหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตก่อน ทรัพย์มรดกนั้นคือ สิ้นเดิมและสิ้นสมรส ซึ่งสิ้นเดิมของเจ้ามรดกนั้น ให้ตกทอดกับทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดก ส่วนสิ้นสมรสนั้น แบ่งกันคนละครึ่งกับคู่สมรส และส่วนที่แบ่งให้กับคู่สมรสนั้น คือเจ้ามรดกนั้นทรัพย์มรดกก็ตกทอดกับทายาทโดยธรรมเช่นเดียวกับสิ้นเดิม ตามกฎหมายลักษณะมฤตกในบทที่ 21 เป็นต้น

กฎหมายลักษณะฟัวเมียหรือพระอัยการลักษณะฟัวเมีย

ความสัมพันธ์ด้านทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา

กฎหมายลักษณะฟัวเมีย ได้บัญญัติเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาไว้ คือ เรื่องสิ้นเดิมและสิ้นสมรส ซึ่งเป็นต้นแบบในการบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับสินส่วนตัวและสิ้นสมรส อธิบายดังนี้

กฎหมายลักษณะฟัวเมีย บทที่ 64 บัญญัติ คือ “ชายก็ดี หญิงก็ดี ได้ทาสเปน ทรัพย์มรดกแห่งพ่อ แม่ พี่ น้องมาก็ดี ไถ่มาก็ดี แลได้รับพระราชทานพญาไร นา อกร เมื่อเขาฟัวเมียยังอยู่ด้วยกันใช้ ให้เอาเปนสมรส”

กฎหมายลักษณะฟัวเมีย บทที่ 72 บัญญัติ คือ “อนึ่ง บิดา มานดา พี่ น้อง ลูก หลาน หนหญิงก็ดี ชายก็ดี แลเขาล้มตายใช้ หนชายได้สิ่งสินมากน้อยเท่าใดก็ดี หนหญิงได้สิ่งสินมากน้อยเท่าใดก็ดี ท่านว่าเขาฟัวเมียได้ทำบุญด้วยกัน เขาให้เอาเปนสินสมรส แม้นบิดา มานดา ญาติ หนหญิง ให้สิ่งสินแก่หญิงก็ดีบิดา มานดา ญาติ หนชาย ให้แก่ชายก็ดี เมื่อวันมีแขกให้เอาเปนเดิม ถ้าให้เมื่อมาอยู่เปนฟัวเมียกันแล้ว ให้เอาเปนสมรส แม้นได้ไร นา อกร เมื่ออยู่เปนฟัวเมียก็ให้คิดเอาเปนสมรส” “สิ้นเดิม สิ้นเดิมเป็นทรัพย์ที่ชาย หญิงได้มาก่อน การเป็นสามีภรรยา กัน คำว่า สิ้นเดิม มีนัยเดียวกันกับคำว่า ทุนสิ้นเดิม จะต้องมึลักษณะที่สามารถใช้เป็นทุนได้ ในการอยู่กินเป็นสามีภรรยา กัน อาจเป็นทรัพย์ที่ทั้งสองฝ่ายเอามากองหรือรับรองว่าให้เป็นทุนในเวลาแต่งงานกัน ทรัพย์ที่ชายหญิงได้มาเมื่อวันมีแขก ให้เอาเป็นสิ้นเดิม (บทที่ 72) สิ้นสมรส คือ ทรัพย์สินที่สามี ภรรยา ได้มาภายหลังแต่งงานอยู่กินด้วยกัน” (องค์การคำของครูสภา, 2505)

พิเคราะห์ตามกฎหมายลักษณะฟัวเมีย บทที่ 64 นี้ จะบัญญัติเรื่องสิ้นสมรสที่บิดามารดามอบทรัพย์สินให้คู่สามีภรรยามีกรรมสิทธิ์ทั้งสองคน ซึ่งตามบทดังกล่าวนี้ โดยผลของกฎหมายนั้น ถือว่าทาสนั้นเป็นสิ้นสมรส ถึงแม้จะมีการไถ่ตัวทาสและได้ทรัพย์สินก็ถือว่าเป็นทรัพย์สินระหว่างสมรส และถ้าได้รับพระราชทานที่นาไรสวนก็ให้ตกเป็นสิ้นสมรส และบทที่ 72 นี้ ได้บัญญัติแบ่งแยกเรื่องสินส่วนตัวและสิ้นสมรสระหว่างสามีภรรยา เอาไว้ ดังนั้น สินส่วนตัว คือ ทรัพย์สินที่แต่ละฝ่ายได้มาก่อนแต่งงาน ย่อมเป็นกรรมสิทธิ์ของสามีหรือภรรยา ก่อนที่จะได้สมรส และภายหลังแต่งงานกันแล้วทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างอยู่ด้วยกันหรือทำมาหาได้ด้วยกันนั้น ย่อมตกเป็นสิ้นสมรสที่สามีภรรยามีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน

กรณีเหตุของการหย่าขาดจากการสมรสระหว่างสามีภรรยา

กฎหมายในอดีตเกี่ยวกับการหย่าร้าง มีบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะผัวเมีย ซึ่งเป็นหนึ่งในลักษณะของกฎหมายตราสามดวง ในบทที่ 65 บัญญัติว่า “สามีภริยามีชีวิตอยู่ด้วยกัน สามีให้หนังสือแก่ภริยา ภริยาให้หนังสือแก่สามี ต่อหน้าผู้เฒ่าผู้แก่ ท่านว่าฟังเอาหนังสือสามีภริยานั้นได้ เขาสามีภริยาขาดจากผัวเมียกัน” ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 65 นี้ พิจารณาแล้วน่าจะเป็นการตกลงยินยอมทั้งสองฝ่าย ที่ทำหนังสือการหย่าร้างต่อหน้าผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งอาจจะเป็นญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายก็ได้ ดังนั้น การหย่าตามกฎหมายลักษณะผัวเมียตามบทที่ 65 นี้ น่าจะต้องทำเป็นหนังสือเป็นหลักฐานว่าได้หย่าขาดจากกัน และเมื่อพิจารณาเรื่องของการหย่าตามกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในสมัยปัจจุบัน กฎหมายได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรณีเรื่องเหตุของการหย่าขาดจากการสมรสในกฎหมายลักษณะผัวเมียนั้น การที่สามีภรรยาต้องการหย่าขาดจากการสมรสในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์นี้จะแยกพิจารณาให้ได้ คือ

1. ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียบทที่ 65 วางหลักว่าต้องทำเป็นหนังสือ และมีพยานด้วย คือ การทำหนังสือต่อหน้าผู้เฒ่าผู้แก่ ดังนั้น การหย่าขาดกรณีนี้ น่าจะเป็นการตกลงยินยอมของฝ่ายสามีและภรรยา ที่ไม่ต้องการอยู่กินกันฉันสามีภรรยา เพราะอยู่ด้วยกันไม่ได้อย่างปกติสุข จึงต้องแยกทางกัน การหย่าขาดจากการสมรสจึงมีผลตามบทที่ 65 การสมรสสิ้นสุดทันที ซึ่งจะสอดคล้องกับการสิ้นสุดการสมรสในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตรา 1515 นั้น คือ ได้จดทะเบียนหย่ากัน

2. ในอดีตก็มีการฟ้องร้องเรื่องการหย่าร้าง ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ดังที่กล่าวมาใน เรื่องอำแดงป้อมฟ้องหย่าและได้มีคำตัดสินให้มีการหย่าขาดจากการสมรส ซึ่งน่าจะเป็นการตัดสินที่คล้ายคลึงกับกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาการสิ้นสุดการสมรสในปัจจุบัน

เมื่อมีการหย่า ก็ต้องแบ่งสินสมรส ตามกฎหมายลักษณะผัวเมีย โดยกฎหมายลักษณะผัวเมีย บทที่ 68 บัญญัติว่า “ผัวเมียอยู่ด้วยกัน ต่างคนต่างผิดใจกัน จะหย่ากันให้ ให้หญิงส่งสินสอดชั้นหมากแก่ชาย ถ้ามีลูกด้วยกันให้ ท่านมิให้ส่งสินสอดชั้นหมากแก่ชายเลย ให้เรียกสินเดิมทั้งสองข้าง สินสมรสใช้ให้แหวกปันเปนสามส่วน ให้ชายสองส่วน ให้แก่หญิงส่วนหนึ่ง ถ้าหญิงนั้นเขามีทุนเดิมซื้อชายได้กำไร แลชายหาทุนเดิมมิได้ใช้ ท่านให้ปันสินสมรสนั้นสามส่วน ได้แก่หญิงสองส่วน ได้แก่ชายส่วนหนึ่ง เพราะชายหาทุนมิได้ ชายได้ไปหารักษาจึงได้” ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 68 นี้ เป็นกรณีที่มีหย่าขาดจากการเป็นสามีภรรยา และได้มีการแบ่งปันสินสมรสในระหว่างที่อยู่กินด้วยกัน และการแบ่งสินสมรสนั้น ศาลฎีกาเคยมีคำพิพากษาที่สามีมีสินเดิมฝ่ายเดียววันนั้น หากภายหลังได้หย่าขาดจากกันสามีได้สินสมรสทั้งหมดเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ส่วนภรรยาไม่มีสิทธิในสินสมรส (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 152/2527) แต่ถ้าทั้งสามีภรรยามีสินเดิมทั้งสองฝ่ายนั้น ศาลฎีกาเคยมีคำพิพากษา คือ ถ้าทั้งสองฝ่ายมีสินเดิมให้แบ่งสินสมรสเป็น 3 ส่วน ชายได้ 2 ส่วน หญิงได้ 1 ส่วน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1351/2531) ซึ่งการแบ่งสินสมรสตามหลักฎีกานี้ ภรรยาได้รับสินสมรสน้อยกว่าสามี อาจจะเป็นเพราะว่า สามีมีภรรยาหลายคนที่ต้องเลี้ยงดู รวมทั้งบุตรที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูด้วย และกฎหมายลักษณะผัวเมียนั้น สามีน่าจะมีอำนาจจัดการสินสมรสฝ่ายเดียว เจตนารมณ์ของกฎหมายจึงวางหลักให้สามีได้รับสินสมรสมากกว่า

การสิ้นสุดจากการสมรสระหว่างสามีภรรยา

การสิ้นสุดการสมรสตามกฎหมายหรือไม่นั้น กฎหมายลักษณะผัวเมียนั้น วางหลักไว้ว่า การบวชหรืออุปสมบทนั้นเป็นเหตุให้การสมรสสิ้นสุดหรือยังไม่สิ้นสุด ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ โดยกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 นั้น ได้วางหลักไว้ว่าเมื่อสามีอุปสมบทแล้ว การสมรสนั้นสิ้นสุดทันที ซึ่งการวางหลักกฎหมายตามบทที่ 38 นั้นจะสอดคล้องกับกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 37 แต่บทที่ 37 นี้ กฎหมายได้วางเงื่อนไขไว้ว่า การสมรสนั้นสิ้นสุดหรือไม่สิ้นสุดนั้น ต้องพิจารณาว่าคู่สมรสต้องการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา

หรือต้องการหย่าร้างกัน ตามกฎหมายที่ได้วางเงื่อนไขไว้และตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 37 และบทที่ 38 นั้น กฎหมายยังได้บัญญัติเรื่องทรัพย์สินไว้ว่าทรัพย์สินของชายทั้งสินเดิมและสินสมรสนั้น ให้ตกแก่หญิงในภายหลังที่อุปสมบท

ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 37 นั้น จะวางหลักไว้แตกต่างจากบทที่ 38 ซึ่งในกรณีนี้ต้องพิจารณาตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ที่จะถือว่าการสมรสจะสิ้นสุดหรือไม่ตามเงื่อนไขที่กฎหมายได้วางหลักไว้ โดยกฎหมายในบทที่ 37 นี้ ได้บัญญัติไว้ว่า “สามีศรัทธาในพระศาสนา สละภรรยาแลทรัพย์สินสรรพ เหตุออกบวชเป็นภิกษุและสามเณรแล้ว สินเดิมและสินสมรสของชายสิทธิแก่หญิง พ่อ แม่ พี่ น้องชาย จะเอาอย่าฟังให้เลย ถ้าเมื่อแรกจะบวชนั้น ชายแหวกแบ่งปันทรัพย์สินใดไว้จึงได้ ถ้าหญิงยังครองตัวอยู่ถ้าผัว ผัวสึกออกมาอยู่กินด้วยหญิง อีกเล่าใช้บุตร ภรรยา แลทรัพย์สินของทั้งปวงนั้น ก็สิทธิแก่ชาย เหตุว่าเรือนท่านเคยอยู่ อยู่ท่านเคยนอน หมอนท่านเคยเรียง เสบียงท่านเคยกินถ้าหญิงทำชู้นอกใจผัวใช้ ให้ไหม” ดังนั้น พิจารณาตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 37 แล้ว สามารถวิเคราะห์ได้หลายประการด้วยกัน คือ

1. การบวชตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 37 ดังกล่าวนี้น่าจะเป็นการบวชในระยะสั้น โดยผู้บวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรนี้ ยังต้องการที่จะสึกออกมา ซึ่งมีได้มีเจตนาที่จะหย่าร้างกับภรรยาของตน จึงน่าจะสอดคล้องกับการอุปสมบทของชาวไทยพุทธในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น อุปสมบทตอนเช้าพรรษา อุปสมบททดแทนบุญคุณบิดา มารดา เป็นต้น โดยสามีเจตนาที่จะบวชระยะสั้น ซึ่งอาจจะเป็นเพียง 1 เดือน 3 เดือน หรือ 1 พรรษา และภายหลังสึกออกมาแล้ว ก็กลับมาอยู่กินฉันสามีภรรยาดังเดิม

2. กฎหมายลักษณะผัวเมียตามบทที่ 37 นี้ ยังมีเงื่อนไข ในกรณีที่ภรรยาต้องการกลับมาอยู่กินฉันสามีภรรยา การสมรสยังไม่สิ้นสุด และถ้าภรยานอกใจสามีไปหลับนอนกับชายอื่น ซึ่งตามบทที่ 37 ตอนท้ายนี้ ได้วางหลักไว้ให้ปรับไหม ซึ่งน่าจะเป็นการปรับไหมชายชู้ที่กระทำความผิดกับภรรยาของตนเอง ดังนั้น ถ้าภายหลังสึกออกมาแล้วกลับมาอยู่กินฉันสามีภรรยาดังเดิม ตามหลักกฎหมายก็ถือว่า การสมรสยังไม่สิ้นสุด ดังที่กล่าวมาเนื่องจากหญิงยินยอมอยู่กินด้วย และทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสและสินเดิมนั้นก็ตกเป็นกรรมสิทธิ์ดั้งเดิมของสามี เหมือนครั้งที่ยังไม่ได้อุปสมบท แต่ถ้าภรรยาไม่ต้องการอยู่กินกับสามี ตัวอย่างเช่น มีสามีคนใหม่ หรือทั้งสองฝ่ายมีเจตนาตั้งแต่อุปสมบทว่าจะไม่อยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา คือ ต้องการหย่าขาดจากกัน เมื่อภายหลังอุปสมบทไปแล้ว ตามกรณีที่ได้กล่าวมานี้ การสมรสก็น่าจะเป็นอันสิ้นสุดตามบทที่ 37 ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 โดยถือว่าการสมรสเป็นอันสิ้นสุด

3. ประเด็นเรื่องทรัพย์สินดังกล่าว ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 37 นี้ จะวางหลักเรื่องสินเดิมและสินสมรสนั้น ถ้าหากฝ่ายชายมิได้แบ่งทรัพย์สินให้กับทายาทของตนก่อนอุปสมบท สินเดิมและสินสมรสก็ตกเป็นของภรรยาแต่เพียงผู้เดียว และกฎหมายก็ยังห้ามมิให้แบ่งทรัพย์สินดังกล่าวแก่ทายาทของตนเมื่อได้บวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณร แต่ถ้าฝ่ายชายได้แบ่งปันทรัพย์สินให้กับบิดา มารดา ญาติ พี่ น้องของตนก่อนอุปสมบททรัพย์สินที่แบ่งปันให้ก็ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลที่ฝ่ายชายได้ยกให้กับบุคคลนั้นๆ ตามที่กฎหมายได้วางหลักเอาไว้

4. กฎหมายลักษณะผัวเมีย ให้ความเป็นธรรมแก่ภรรยาของพระภิกษุ ที่สมควรยกสินเดิมและสินสมรสให้กับภรรยาของตนเอง เพราะต้องดำรงเลี้ยงชีพด้วยตัวเองตามลำพังและอาจต้องมีบุตรที่ต้องเลี้ยงดูอีกด้วย แต่ถึงแม้ว่ามีได้ดูแลบุตรก็ตามทรัพย์สินบางอย่างอาจต้องมีค่าบำรุงรักษา หรือมีค่าใช้จ่ายต่างๆ ตัวอย่างเช่น โฉนดที่ดิน ต้องมีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดู หรือที่ดินก็ต้องจ่ายค่าภาษีให้กับรัฐ เป็นต้น ซึ่งถ้าหากว่าภายหลังสามีได้อุปสมบทและศรัทธาในพระพุทธศาสนาโดยไม่ต้องลาสิกขาบทอีกเลย ดังนั้น ทรัพย์สินทั้งหมดก็สมควรตกเป็นของหญิงที่เป็นภรรยาตามกฎหมาย

5. กรณีการอุปสมบท ตอนแรกอาจจะบวชระยะสั้น เพื่อต้องการกลับมาอยู่กับภรรยา และภรรยายังครองตัวเป็นโสด ซึ่งยังต้องการอยู่กับฉันสามีภรรยา เมื่อภายหลังสามีได้สึกออกมาดังที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1 แต่ภายหลังได้ศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงต้องการบวชอย่างถาวรหรือตลอดชีวิตโดยไม่สึกเลย เมื่อได้ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแล้ว ตามบทบัญญัติในบทที่ 37 การสมรสก็จะเป็นอันสิ้นสุดตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 เพราะกฎหมายวางหลักไว้ว่า สละซึ่งทรัพย์สินสิ่งสินและภรรยาตั้งแต่เริ่มอุปสมบทแล้ว และเมื่อได้อุปสมบทโดยไม่สึกออกมา ทรัพย์สินทั้งสินเดิมและสินสมรสนั้นก็ตกเป็นของภรรยาของพระภิกษุทั้งหมดนับตั้งแต่สามีได้อุปสมบท โดยสามีมิได้แบ่งทรัพย์สินให้กับทายาทหรือบุคคลอื่นๆ ก่อนที่จะอุปสมบท ดังกฎหมายได้วางหลักไว้

ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 นั้น กฎหมายได้บัญญัติให้การสมรสเป็นอันสิ้นสุดทันที เมื่อสามีได้บวชหรืออุปสมบท ซึ่งกฎหมายลักษณะผัวเมียบทที่ 38 บัญญัติไว้ว่า “หญิง ชายราษฏรอยู่กินเป็นผัวเมียกัน สามีสละภรรยาแลทรัพย์สินของบวคเป็นภิกษุ สามเณรแล้ว แลสึกออกมาจะคืนอยู่กับหญิงอีกใช้ ถ้าหญิงมีสมักเป็นภรรยาชายนั่นต่อไป ก็ตามใจหญิง เหตุว่าบวคแล้วขาดจากผัวเมียกัน ถ้าชายถูกลักข่มขืนหญิงนั้น ท่านให้ไหมชาย ดุจทำแก่หญิงม่ายนั้น”

ดังนั้น พิเคราะห์ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 แล้ว สามารถวิเคราะห์ได้หลายประการด้วยกัน คือ

1. ฝ่ายสามีนั้นศรัทธาในพระพุทธศาสนา ต้องการบวชหรืออุปสมบท ดังนั้นกฎหมายได้วางหลักว่า เมื่อศรัทธาพระพุทธศาสนาแล้วต้องการอุปสมบท จึงมีเจตนาที่จะตัดขาดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยารวมทั้งทรัพย์สินนั้น ก็สมควรยกให้กับภรรยาทั้งหมด เมื่อได้อุปสมบทแล้ว ซึ่งการอุปสมบทตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 นี้ อาจจะต้องการอุปสมบทตลอดชีวิต หรืออุปสมบทระยะเวลาหนึ่งแล้วสึกออกมา

2. เมื่อฝ่ายสามีได้อุปสมบทแล้ว กฎหมายก็วางหลักไว้ว่า การสมรสเป็นอันสิ้นสุดทันทีตามกฎหมายโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ซึ่งน่าจะคล้ายกับการจดทะเบียนหย่าขาดจากการสมรสในกฎหมายปัจจุบัน ตามมาตรา 1515 ซึ่งหมายความว่า ฝ่ายภรรยาก็เป็นหญิงม่ายและถ้าหากฝ่ายชายสึกออกมาภายหลัง ก็เป็นพอม่ายตามเจตนารมณ์ของกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 38

3. หากสามีสึกออกมา และต้องการกลับมาอยู่กับภรรยาคนเดิมนั้น กฎหมายวางหลักว่า ถ้าภรรยาไม่ยอมอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาดังเดิมนั้น ก็แล้วแต่เจตนาของฝ่ายหญิง ซึ่งถ้าภรรยาคนเดิมไม่ต้องการอยู่ด้วยกัน และฝ่ายชายทำอนาจารกับฝ่ายหญิงกฎหมายก็วางหลักให้ปรับฝ่ายชายเหมือนกับทำกับหญิงม่ายโดยกฎหมาย ผลของกฎหมายนั้น ถือว่าเป็นบุคคลอื่นไปแล้ว ซึ่งไม่มีนิติสัมพันธ์ใดๆ ต่อกัน

4. ในกรณีที่ฝ่ายหญิงตกลงยินยอมอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาดังเดิมนั้น กฎหมายก็มีได้วางหลักเรื่องทรัพย์สินทั้งที่เป็นสินเดิมและสินสมรสนั้น ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของฝ่ายชายเช่นเดิม ซึ่งตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น เมื่ออุปสมบทการสมรสก็เป็นอันสิ้นสุดทันทีที่ทรัพย์สินตกเป็นของภรรยาตั้งแต่อุปสมบทแล้ว ถึงแม้ว่าฝ่ายหญิงยินยอมอยู่ด้วยกันดังเดิมกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินก็ไม่ตกเป็นของฝ่ายชาย เมื่อพิเคราะห์แล้วก็น่าจะเหมือนกับการสมรสครั้งใหม่กับหญิงอื่น ถึงแม้ว่าจะเคยเป็นสามีภรรยากันมาก่อนก็ตาม

ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียที่เกี่ยวกับภรรยาต้องการบวช ตัวอย่างเช่น บวชเป็นแม่ชี ภรรยาก็ต้องได้รับความยินยอม จึงถือว่าเป็นเหตุให้การสมรสสิ้นสุดตามบทที่ 39 บัญญัติว่า “ภริยาสามีจะไปบวค สามีก็ยอมให้ภริยาไปบวค ท่านว่าสามีภริยาขาดจากผัวเมียกัน ถ้าภริยาสึกออกมาสามีอื่นใช้ ท่านว่าหาโทษมิได้ ถ้าสามีมิได้สละให้บวค ภริยากระทำความผิด แล้วหนีไปบวค ถ้าสึกออกมา มีชู้ มีผัวใช้ ให้ไหมโดยขนาด เพราะเหตุว่าสามีเขามีได้สละให้ไปบวค” ซึ่งตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 39 นี้ จะแตกต่างกันที่ สามีต้องให้ความยินยอมเท่านั้น การสมรสก็จะสิ้นสุดตามกฎหมายลักษณะผัวเมีย ดังเห็นได้ว่า ทั้งสองมาตรานี้ ได้วางหลัก

ไว้ว่า เมื่อได้บวชแล้ว การสมรสย่อมสิ้นสุดทันที ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาที่ไม่มีนิติสัมพันธ์ใด ๆ แล้ว ตั้งแต่ได้บวชตามเจตนาของตนเองที่ต้องการศึกษาพระธรรมวินัยที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งทั้งกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 และบทที่ 39 นี้ พิจารณาแล้วจะแตกต่างกัน ถ้าสามีต้องการบวชหรืออุปสมบท ก็ไม่ต้องได้รับความยินยอมกับภรรยาก็ได้แต่ฝ่ายภรรยาเมื่อต้องการบวชต้องได้รับความยินยอมจากสามี ซึ่งโดยผลของกฎหมายนั้นถือว่าการสมรสสิ้นสุดทันทีโดยพิเคราะห์ได้ คือ

1. ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 39 เมื่อภรรยาได้สึกออกมา ถ้าภรรยาต้องการอยู่ด้วยกับสามีคนเดิม โดยฝ่ายชายยินยอม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 แล้ว ก็จะคล้ายกันดังที่กล่าวมาแล้ว คือ เป็นการสมรสครั้งใหม่ถึงแม้ว่าจะเป็นสามีคนเดิมก็ตาม ดังที่กล่าวมาแล้วในกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38

2. ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 39 เมื่อภรณยานั้นต้องการบวชโดยไม่ได้รับความยินยอมจากสามี เมื่อสึกออกมาและภายหลังได้มีคู่สมรสคนใหม่นั้น ถือว่าสามีได้รับความเสียหาย เพราะการสมรสยังไม่สิ้นสุดตามกฎหมาย ดังนั้น กฎหมายได้วางหลักให้ปรับไหมสามีคนใหม่ เนื่องจากว่าสามีคนเดิมยังมีได้หย่าร้างกัน ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ ถ้าสามีไม่ได้ยินยอมให้บวช โดยผลของกฎหมายนั้น ถือว่าการสมรสยังไม่สิ้นสุด

กฎหมายลักษณะมรดกหรือพระอัยการลักษณมรดก

กฎหมายลักษณะมรดก บัญญัติขึ้นโดยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ในปีพุทธศักราช 2155 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งใน 29 ลักษณะของกฎหมายตราสามดวงที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องมรดกตามพระอัยการลักษณมรดก มรดกย่อมได้แก่ บรรดาทรัพย์สินของผู้ตาย (ถ้าธ ก่าประเสริฐ และสุเมธ จานประดับ, 2515) ตามหลักกฎหมายในลักษณะมรดกนี้ ได้วางหลักในการการแบ่งทรัพย์สินมรดกของสามี ภรรยา หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายก่อนก็มีสิทธิรับมรดกของอีกฝ่ายตามกฎหมายลักษณะมรดก

กฎหมายลักษณะมรดก เป็นหนึ่งในลักษณะของกฎหมายตราสามดวง ที่วางหลักไว้ในการแบ่งมรดก ตัวอย่างเช่น กฎหมายลักษณะมรดก ในบทที่ 1 บทที่ 3 ที่วางหลักในการแบ่งทรัพย์สินมรดกของผู้มีบันดาศักดิ์ ส่วนกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 18 และบทที่ 21 เป็นการแบ่งทรัพย์สินมรดกของบุคคลธรรมดาหรือประชาชนทั่วไป เป็นต้น ในกรณีนี้จะพิเคราะห์การแบ่งทรัพย์สินมรดกของผู้มีบันดาศักดิ์ ซึ่งกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 3 ได้บัญญัติไว้ คือ “เสนาบดีมลตรีมุขลูกขุน เจ้าราชินิกุล หมื่นพันทนายผู้มีบันดาศักดิ์ทั้งปวง แลบิดามานดา แต่งให้มีเรือนแต่อายุสมควรจะมีเรือน แลคนทั้งนั้นมีทรัพย์สินสิ่งสิ้นด้วยผลราชการอันพระราชทานให้ก็ดี ด้วยทำมาหากินด้วยกันก็ดี แลผู้นั้นถึงแก่มรณภาพลง ให้เอาเครื่องสรรพาวุธช้างม้าเครื่องพทยาบ่าวไพร่แลเรือยาวแต่ 7 วาขึ้นไป ยกไว้เปนหลวงแลทรัพย์สินสิ่งสิ้นหากรรมกร (ชาย. หญิง) เรือกสวนไร่นานั้น ยังมากนักน้อยเท่าใดให้ประมาณไว้ ถ้าแลผู้มรณภาพนั้นมีเงินมากนักน้อยเท่าใดก็ดี ให้บิดามานดาบุตรภรรยาเอาทรัพย์สินนั้นขึ้นนี้ จงครบก่อน ถ้าแลผู้มรณภาพหาไม่ได้ก็ดี ให้เอาทรัพย์สินของทั้งปวงซึ่งยังอยู่นั้น แบ่งออกเปนส่วน ให้ทำเปนสี่ภาค ๆ หนึ่งเข้าพระคลัง ภาคหนึ่งให้แก่บิดามานดา ถ้าบิดาถึงแก่มรณภาพยังแต่มรดกให้มรดกนั้นได้ทรัพย์สินทั้งส่วน ถ้าบิดามานดาหย่าร้างกันแล้ว ให้ได้ทรัพย์สินคนละกึ่ง ส่วนแลภาคหนึ่ง ให้แก่พี่น้องลูกหลานแลญาติกาถึงผู้มรณภาพ ภาคหนึ่งให้แก่ภริยา ถ้าแลผู้มรณภาพหาแม่เจ้าเรือนมิได้ ให้ยกไว้เปนหลวง”

และพระอัยการลักษณมรดกบทที่ 1 ซึ่งมีบทบัญญัติท่อนหนึ่ง คือ “ถ้าแลผู้มีบันดาศักดิ์ตั้งแต่นา 400 ขึ้นไป ถึงแก่มรณภาพและแบ่งปันทรัพย์สินมรดกเปนส่วนซึ่งจะได้แก่บิดามานดาแลญาติพี่น้องบุตรภรรยาหลานเหลนลือนั้น” “ผู้ที่เปนขุนนางมีศักดินาส่งตั้งแต่ 400 ไร่ขึ้นไปหากราบราชการและได้รับพระราชทานทรัพย์สินจากพระมหากษัตริย์ เมื่อทำความดีความชอบ เช่น ได้รับพระราชทานเครื่องศาสตราวุธช้างม้าเครื่องพทยา ถือว่าเป็นของหลวง ถ้าถึงแก่ความตายให้ส่งคืนท้องพระคลัง และถ้ายังมีทรัพย์สินอื่นๆ นอกจากของหลวง

เหลืออยู่อีก ก็ให้แบ่งมรดกออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบ่งให้แก่บิดามารดา (ถ้าฝ่ายใดตายให้ฝ่ายที่มีชีวิตอยู่ได้ส่วนแบ่งครึ่งหนึ่ง) ส่วนที่ 2 แบ่งให้คู่สมรส แต่ในกรณีที่ชายมีภริยาหลายคน ให้ภริยาหลวงได้มากกว่าอนุภริยา (ถ้าไม่มีคู่สมรสให้ตกเป็นของแผ่นดิน) แต่มีเงื่อนไขว่า ต้องรักษาไว้และปลงศพผู้ตาย ส่วนที่ 3 แบ่งให้แก่ญาติ ซึ่งได้แก่ลูกหลานเหลนลื้อพี่น้องปู่ย่าตายายลุงป้าน้าอาของผู้ตาย ได้รับส่วนแบ่งเท่าๆ กัน” (พรชัย สุนทรพันธุ์, 2546) กฎหมายลักษณะมรดกที่ได้รวบรวมกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น น่าจะเริ่มวางหลักการแบ่งทรัพย์สินของเจ้ามรดกให้ตกทอดตามกฎหมาย เมื่อพิจารณาจากกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 3 นี้ ได้วางหลักในการแบ่งทรัพย์สินมรดกออกเป็นสี่ส่วน คือ

1. ตกเป็นของแผ่นดิน

2. ตกเป็นของบิดามารดาของเจ้ามรดก ถ้าหากว่าบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต ก็ให้ทรัพย์สินตกเป็นของบิดาหรือมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ แต่ถ้าบิดามารดาหย่าร้างกัน ก็ให้แบ่งกันคนละครึ่งตามส่วนที่บิดามารดาจะได้รับทรัพย์สินมรดก

3. ตกเป็นของทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดก ได้แก่ ลูกหลานเหลนลื้อพี่น้องปู่ย่าตายายลุงป้าน้าอาของเจ้ามรดก ได้รับส่วนแบ่งเท่า ๆ กัน ในส่วนที่แบ่งให้หนึ่งส่วนนี้

4. ภรรยาของเจ้ามรดก

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า การแบ่งทรัพย์สินมรดกตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 1 นี้จะเป็นการแบ่งทรัพย์สินมรดกของผู้ที่มีตำแหน่งในหน้าที่การงานราชการยังไม่สูงมากนัก และเมื่อเทียบกับกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 3 แล้ว ซึ่งในบทที่ 3 นี้ น่าจะมีหน้าที่การงานในตำแหน่งที่สูงกว่ากฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 1 ดังนั้นดังที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการแบ่งทรัพย์สินมรดก ในกรณีนี้ที่เจ้ามรดกเป็นผู้มีบัณฑิตศักดิ์ ซึ่งอาจมีทรัพย์สินมรดกมากพอที่จะแบ่งให้กับทายาทโดยธรรมทุก ๆ คน เท่ากันได้

สำหรับบุคคลทั่วไปหรือราษฎรแล้ว ตามกฎหมายลักษณะมรดกก็จะคล้ายกับกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 1 และบทที่ 3 แต่อาจจะมีการแบ่งทรัพย์สินมรดกแตกต่างอยู่บ้างบางประการ โดยการแบ่งทรัพย์สินมรดกตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 18 และบทที่ 21 จะแยกพิจารณาได้ คือ ตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 18 บัญญัติว่า “บิดามารดาแต่งให้บุตรหญิงชายมีเรือนแล้วแต่ทว่าได้ให้ทรัพย์สินสิ่งสินนั้นน้อยแลบิดามารดานั้นมรณภาพทรัพย์สินสิ่งสินยังมีมากให้แบ่งปันทรัพย์สินนั้นให้แก่บุตรอันมีเรือนแล้วแต่ทั้งส่วนบุตรหญิงชายซึ่งยังมีได้แต่งให้มีเรือนนั้น”

ตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 21 บัญญัติว่า “หญิงชายสมรสด้วยกันแลเขานั้นตายจากกัน ท่านให้ยกสินเดิมให้แก่ญาติพี่น้องเขาตามมากน้อยแลสมรสทำได้ด้วยเท่าใดให้แบ่งปัน” ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 18 แล้วนั้น ทรัพย์สินมรดกของบิดามารดานั้น ตกทอดแก่ทายาทชั้นบุตรทุก ๆ คน ที่สมควรได้รับตามส่วนที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ แต่จะมีความแตกต่างกันในการรับทรัพย์สินมรดกนั้น คือ บุตรที่แต่งงานไปแล้วนั้น ได้ทรัพย์สินจากบิดามารดาไปบางส่วน และเมื่อภายหลังบิดามารดาเสียชีวิตถ้าหากมีทรัพย์สินยังมีมาก ก็ให้แบ่งทรัพย์สินมรดกให้กับบุตรที่แต่งงานไปแล้วครึ่งหนึ่งของทรัพย์สินมรดกทั้งหมด และอีกครึ่งส่วนให้ตกทอดแก่บุตรที่ยังไม่ได้แต่งงาน ซึ่งการแบ่งทรัพย์สินมรดกในกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 18 นี้เป็นการแบ่งทรัพย์สินมรดกให้กับทายาทโดยธรรม แต่ทายาทดังกล่าวนี้ ก็เป็นเพียงทายาทชั้นบุตรเท่านั้น ซึ่งจะแตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่นำมาบังคับใช้ในปัจจุบัน ที่ทรัพย์สินมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมตาม 1629 วรรคแรก ที่วางหลักไว้ว่า ทายาทมีทั้งหมด 6 ลำดับชั้น แต่การรับทรัพย์สินมรดกต้องเป็นไปตามลำดับชั้นที่มีสิทธิจะได้รับตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 21 นั้น ได้วางหลักเรื่องทรัพย์สินมรดกของคู่สมรส ในกรณีที่ชายหญิงได้สมรสแล้ว ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เสียชีวิตไปก่อนหน้านั้น สินเดิมตกเป็นของญาติฝ่ายตนที่มีสิทธิจะได้รับทรัพย์สินมรดกและสมรสนั้นทำมาหาได้ด้วยกัน ก็ต้องแบ่งระหว่าง

สามีภรรยาโดยจะแตกต่างกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น คือ ภรรยาที่มีสิทธิได้รับในทรัพย์สินมรดกที่เป็นสินส่วนตัวด้วย ซึ่งกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในปัจจุบันนี้ การแบ่งทรัพย์สินมรดกนั้น คือทายาทชั้นบุตรบิดามารดาญาติลำดับชั้นอื่นๆ และภรรยาก็มีสิทธิรับทรัพย์สินมรดกด้วย ส่วนการแบ่งสินสมรสตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 21 นั้น ก็วางหลักว่า ต้องแบ่งคนละครึ่ง ระหว่างคู่สมรสด้วยกันนี้ จะสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่นำมาบังคับใช้ในปัจจุบัน แต่สินสมรสที่แบ่งกันคนละครึ่งกับสามีหรือภรรยา (เจ้ามรดก) นั้น จะแตกต่างกัน คือ คู่สมรสไม่มีสิทธิรับทรัพย์สินที่ตกเป็นทรัพย์สินมรดกที่ได้จากการแบ่งสินสมรสเนื่องจากกฎหมายวางหลักให้ตกทอดแก่ญาติพี่น้องของเจ้ามรดกตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 21

กฎหมายลักษณะมรดก ที่บัญญัติเกี่ยวกับการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุขึ้นตามกฎหมายได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะนั้น คือ กฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 2 และบทที่ 36 โดยกฎหมายมิได้วางหลักว่าเป็นทรัพย์สินมรดก เนื่องจากว่าทรัพย์สินของพระภิกษุก่อนอุปสมบทนั้นตกเป็นของภรรยา นับตั้งแต่อุปสมบทแล้ว ตัวอย่างเช่น ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 ดังนั้น จึงไม่มีทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุที่จะตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมในกรณีที่พระภิกษุมรณภาพ ซึ่งการตกทอดแห่งทรัพย์สินของพระภิกษุขึ้นตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 36 บัญญัติไว้ว่า “ภิกษุจุติจากอาตมภาพแลคหฬ จะปันเอาทรัพย์สินมรดกนั้นมิได้ เหตุว่าเขาเจตนาทำบุญให้แก่เจ้าภิกษุเป็นของอยู่ในอารามท่านแล้ว ถ้าเจ้าภิกษุอุทิศไว้ให้ท่านแก่คหฬๆ จึงรับทานท่านได้ อนึ่ง ถ้าคหฬมรณภาพบิดามารดาญาติพี่น้องลูกหลานเป็นเจ้าภิกษุอยู่ในสิกขาบทแล้ว จะปันเอาทรัพย์สินมรดกคหฬนั้นมิได้ เหตุว่าเป็นบุตรพระเจ้าแล้ว ถ้าคหฬผู้มรณภาพนั้นอุทิศไว้ถวายสวัญญาณกะทรัพย์และสวัญญาณกะทรัพย์แก่เจ้าภิกษุผู้เป็นญาติพี่น้องลูกหลานจึงรับเอาทรัพย์สินทั้งนั้นเป็นของเจ้าภิกษุได้ ถ้าเจ้าภิกษุจุติจากอาตมภาพ ทรัพย์สินนั้นคงเป็นของในอาราม ผู้ใดว่าจะกล่าวเอาท่านว่าหาไม่ได้เลย”

จุติ หมายถึง เคลื่อนเปลี่ยนสภาพจากกำเนิดหนึ่งไปเป็นอีกกำเนิดหนึ่ง (มักใช้กับเทวดา) (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

“ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างอุปสมบท ไม่ว่าจะได้อะไรโดยมีผู้ทำบุญถวาย หรือได้อะไรโดยทางใดก็ตาม และจะได้นำเข้ามาปกครองอยู่ในอารามหรือไม่ก็ตาม ย่อมตกเป็นสมบัติของวัดเสมอไป เว้นแต่พระภิกษุนั้นจะได้อุทิศไว้ให้เป็นทานแก่ผู้ใด จึงจะตกเป็นของผู้นั้นโดยไม่เป็นสมบัติของวัด” (โชค จารุจินดา, 2531)

อวิญญานกะทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์สินซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ ที่ดิน บ้านเรือน ไร่ นา เป็นต้น สวัญญาณกะทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์สินซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต ได้แก่ ข้าทาส ข้าง ม้า โคกระบือ เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546)

กฎหมายพระสงฆ์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งมีราชปณิธานอันแรงกล้าที่จะทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเคียงคู่กับฝ่ายอาณาจักร ดังที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในนิราศทำดินแดงว่า “ตั้งใจจะอุปถัมภ์กษัตริย์พระพุทธศาสนาป้องกันขอบขันฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี” ดังนั้นพระองค์จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตรากฎพระสงฆ์ขึ้น รวม 10 ฉบับ เพื่อให้เป็นมาตรการทางกฎหมายสำหรับลงโทษแก่พระภิกษุบางหมู่ บางเหล่า ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยสืบไป (แสง อุดมศรี, 2550)

ยกตัวอย่างบางตอนของกฎหมายคณะสงฆ์ ฉบับที่ 6 ที่บัญญัติการกระทำที่พระภิกษุได้ปฏิบัติตนเป็นที่เสื่อมเสียกับพระพุทธศาสนา ดังนี้ คือ “ทุกวันนี้ภิกษุ แลสามเณร ผู้รับทานรักษาสิกขาบทนั้น ฟ้นเพื่อนมาก โลกรับเงินทองของอันมีควรด้วยกิจพระวินัย สั่งสมทรัพย์สิ่งของเที่ยวผละสมณะสถานทำการของฆราวาส

การศกการเบญจาเปนมอนวตหมอยาหมอดูใช้สอยอาษาการกระทำลให้สิ่งของต่างๆ แก่กระทำลเพื่อประโยชน์จะให้เกิดลาผลเลียงชีวิตผิตธรรม มิครณัก” (แสวง อุตมศรี, 2550)

ตามความคิดเห็น เมื่อพิเคราะห์ตามกฎพระสงฆ์ฉบับที่ 6 นี้แล้ว พระภิกษุกระทำผิตพระธรรมวินัยเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น ในเรื่องทรัพย์สินต่างๆ ที่เป็นปัญหาสำคัญเพราะยังมีความโลภมากด้วยกิเลสตัณหา โดยไม่สละทางโลก ที่สร้างปัญหา มีแต่ความวุ่นวาย ทั้งยังทำให้ประชาชนเดือดร้อนในการกระทำของตนเอง เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น เพื่อให้ตนเองมีความสุขสบาย และการอุปสมบทก็มีใช่เป็นการประกอบอาชีพอันจะหารายได้ให้กับตนเองในการดำรงชีพ เหมือนกับอาชีพที่ประชาชนทั่วไปต้องทำมาหากินเพื่อความอยู่รอดของตนเองในการดำรงชีพนั้น ดังนั้น เมื่ออุปสมบทแล้วสมควรต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนา ต้องทำตนให้เป็นที่เคารพนับถือต่อศาสนิกชนทั่วไป ที่บุคคลเหล่านั้นเคารพเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แต่มนุษย์หรือพระภิกษุก็เป็นบุคคลทั่วไปที่ยังมีกิเลสตัณหา จะแตกต่างกันที่พระภิกษุเป็นบุคคลที่เคารพนับถือของศาสนิกชนที่นับถือศาสนาพุทธที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ถ้าหากปฏิบัติตนผิตพระธรรมวินัยก็ทำให้ศาสนาผิตหมอง และอีกประการที่กฎหมายได้บัญญัติไว้อย่างเช่น กฎหมายลักษณะผัวเมียบทที่ 38 เรื่องทรัพย์สิน (สินเดิมและสินสมรส) การอุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว ก็ยอมสละกิเลส เพราะเป็นบุตรของพระพุทธเจ้า จึงสมควรยกทรัพย์สินให้กับภรรยาของตนเอง โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าวนั้นเลย แต่ถ้าพระภิกษุปฏิบัติตนเป็นที่เสื่อมเสียพระพุทธศาสนาแล้ว ก็ต้องมีกฎระเบียบที่ต้องลงโทษในแต่ละสถานตามกฎหมายพระสงฆ์ที่ได้บัญญัติไว้ดังกล่าว เพื่อเป็นเยี่ยงอย่างกับพระภิกษุรูปอื่นๆ ที่คิดจะปฏิบัติตนไปในทางที่เสื่อมเสียแก่พระพุทธศาสนา ยกตัวอย่างกฎหมายพระสงฆ์ฉบับที่ 6 ที่บัญญัติไว้ในบทลงโทษที่พระภิกษุกระทำผิต คือ “ถ้าแลพระราชคณะเจ้าธิการภิกษุสามเณรฆราวาสสังกะธธรรมการผู้ใดๆ มีกระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ แลละเมินเสียมิได้กำชับว่ากล่าวกันกระทำให้พระศาสนาเศร้าหมองดูหนึ่งแต่ก่อนนั้นฝ่ายพระราชคณะพระภิกษุสามเณรจะเอาญาติโยมเปนโทษฝ่ายฆราวาสทั้งปวงจะให้ลงพระอาชญาเยี่ยงตามโทษนุโทษ” (แสวง อุตมศรี, 2550)

สรุปตามกฎหมายพระสงฆ์ที่ได้ตราไว้ เพื่อให้พระภิกษุปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ห้ามผัวผืน เพราะจะทำให้ศาสนาเสื่อมเสีย ไม่เป็นที่เคารพศรัทธาของศาสนิกชน เพราะเมื่ออุปสมบทแล้วจะปฏิบัติตนเยี่ยงฆราวาสไม่ได้ ต้องสำรวมกิริยาบทให้เป็นที่เคารพนับถือของฆราวาส ให้สมกับเป็นบุตรของพระพุทธเจ้า ซึ่งถ้าหากพระภิกษุรูปไหนกระทำการผัวผืน ก็จะมีโทษตามความหนักเบา ตัวอย่างเช่น ให้สึกจากการเป็นพระภิกษุ เป็นต้น กฎพระสงฆ์นี้มีได้ตราไว้เกี่ยวกับการรับมรดกของพระภิกษุในระหว่างอุปสมบท และการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุไว้ว่า เมื่อมรณภาพแล้วมรดกจะตกทอดกับบุคคลใด การตราดังกล่าวจึงเป็นเพียงพระธรรมวินัยที่บัญญัติให้พระภิกษุทุกรูปต้องปฏิบัติตามเพื่อมิให้พระพุทธศาสนาเสื่อมเสียเท่านั้น

สรุป

กฎหมายมรดกเป็นกฎหมายที่ควบคุมการโอนทรัพย์สินที่ได้รับมรดกจากบุคคลที่เสียชีวิต โดยมักจะรวมถึงการกำหนดขอบเขตของมรดก กระบวนการโอนทรัพย์สิน และภาษีที่เกี่ยวข้องกับมรดก กฎหมายมรดกมักจะแสดงถึงขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติเมื่อมีการตายของบุคคลที่มีทรัพย์สิน การตั้งทะเบียนมรดก การสร้างพินัยกรรม และกระบวนการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแจกแจงทรัพย์สินในกรณีมรดก รวมทั้งการติดตามคดีที่เกี่ยวข้องกับการแยกแยะทรัพย์สินในศาลซึ่งมักจะช่วยให้คนที่มีความสนใจ เข้าใจกฎหมายและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับมรดกได้ง่ายขึ้น โดยยึดถือกฎหมายและข้อบังคับที่เป็นที่ยอมรับในรัฐนั้นๆ อย่างไรก็ตาม ต้องมีการคำนึงถึงสถานการณ์และกฎหมายที่มีอิทธิพลต่อการแจกแจงทรัพย์สินในแต่ละรัฐ และอาจมีการเพิ่มเติมหรือปรับปรุงตามการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กัณฐ์ กำประเสริฐ และสุเมธ จานประดับ. (2515) *กฎหมายตราสามดวง เล่ม 3*. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กัณฐ์ กำประเสริฐ. (2550). *หนังสือประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1351/2531, เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 152/2527, เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์
- โชค จารุจินดา. (2531). *คำบรรยายลักษณะมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- พรชัย สุนทรพันธุ์. (2546). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. (2546). *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง 3 : ครอบครัว-มรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 21). นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊ค.
- แสง อุดมศรี. (2550). *ประมวลกฎหมายคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์.
- หลวงสุทิวาหนฤพุด. (2517). *คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์การคำของคุรุสภา. (2505). *กฎหมายตราสามดวง เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์.

วิวัฒนาการของการครอบครองปรปักษ์*

THE EVOLUTION OF HOSTILE POSSESSION

พระครูชินวীরบัณฑิต (เอก ชินวิโส), เจษฎากรณ์ คุณคำเทัญ, ธวัช แยมปีว

Phrakru Chinnavirapandit (Ek Jinavamso), Chedsadakorn Khunkhumten, Thawach Yaempiw

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: eak.mcu1@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิวัฒนาการของการครอบครองปรปักษ์ คำว่า “ครอบครองปรปักษ์” เป็นคำที่ใช้กันแพร่หลายสำหรับวงการกฎหมายในปัจจุบัน โดยใช้สำหรับการนิยามการกระทำที่ทำให้ได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคลอื่น ด้วยการครอบครองตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ซึ่งการกระทำดังกล่าว นักกฎหมายไทยได้มีการตีความอย่างหลากหลายว่า จุดประสงค์ที่แท้จริงของการครอบครองปรปักษ์คืออะไร และจะต้องอาศัยความสุจริตหรือไม่ และถ้าการกระทำนั้นไม่สุจริต หรือทรัพย์สินที่ครอบครองปรปักษ์มาจากการกระทำความผิดแล้ว จะได้กรรมสิทธิ์อย่างไร หลักคิดของการครอบครองปรปักษ์จากวิวัฒนาการของการครอบครองปรปักษ์มีจุดร่วมและจุดที่แตกต่างของหลักคิดที่มีต้นกำเนิดแตกต่างกันออกไปเพื่อนำมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาการครอบครองปรปักษ์

คำสำคัญ: วิวัฒนาการ; กฎหมาย; การครอบครองปรปักษ์

Abstract

This article aims to study the evolution of hostile possession. The term “Hostile possession” is widely used in the legal profession today. It defines the act of acquiring ownership of another person's property by possession for the period specified by law. Thai lawyers have interpreted this action in various ways. What is the true purpose of adverse possession, and does it require honesty? And if the action is dishonest or property in the enemy's possession due to the commission of an offence, how do I get ownership? The concepts of adverse possession from the evolution of adverse possession share commonalities and differences with those of different origins for application in solving the problem of hostile possession.

Keywords: Evolution; Law; Hostile Possession

บทนำ

การครอบครองปรปักษ์ตามกฎหมายโรมัน

1. **Usucapio** สังคมโรมัน เป็นสังคมของการเริ่มต้นในการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน และขยายออกไปเป็นรัฐ ทรัพยากรในรัฐ โดยเฉพาะทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการสงคราม จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องได้รับความคุ้มครอง โดยในสมัยเริ่มต้นยังไม่มีการทำทะเบียนในทรัพย์สินที่ชัดเจน จึงใช้ระบบพิธีการและ

*Received May 7, 2024; Revised May 13, 2024; Accepted May 15, 2024

ระบบพยานในการโอนทรัพย์สิน เพื่อจะได้รับรู้ว่าทรัพย์สินนั้นตกอยู่กับใคร ใครเป็นผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินนั้น และใครที่รัฐจะสามารถใช้อำนาจอันเกี่ยวกับทรัพย์สินต่อบุคคลผู้นั้นได้

ทั้งนี้ ทรัพย์สินที่มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจเหล่านี้ ประกอบไปด้วยทาส สัตว์ พาหนะและสัตว์เลี้ยงสำคัญ 4 อย่าง ได้แก่ วัว ม้า ลา พ่อ และต่อมาก็มีการขยายไปทั่วอิตาลี

โดยการโอนทรัพย์สินเหล่านี้ กระทำได้สองวิธี (ประชุม โฉมฉาย, 2553) ดังนี้

วิธีแรก คือ การส่งมอบต่อผู้รับโอนต่อหน้าพยาน (Res Mancipi) นั่นคือ เมื่อตกลงซื้อขายแล้ว ต้องเปล่งวาจาแสดงเจตนาส่งมอบต่อหน้าพยานห้าคน โดยทุกคนต้องเป็น พลเมืองโรมัน แต่วิธีนี้ใช้เฉพาะการส่งมอบสังหาริมทรัพย์เท่านั้น

วิธีที่สอง คือ การส่งมอบโดยการกระทำต่อหน้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองผู้มีอำนาจ (Praetor) เรียกวิธีนี้ว่า Cession

ดังนั้น เมื่อมีการส่งมอบผิดวิธีเกิดขึ้น เช่น มีการซื้อขายข้างกัน เพียงแค่ตกลงและชำระราคา ก็ไม่อาจทำให้เกิดการโอนกรรมสิทธิ์ที่สมบูรณ์ขึ้นได้ กรรมสิทธิ์ยังอยู่ที่ผู้ขาย ในขณะที่ผู้ซื้อจะมีเพียงสิทธิครอบครองเท่านั้น ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาตามมา เช่น การใช้สิทธิเรียกร้องในตัวทรัพย์สิน หรือการใช้อำนาจในแง่ทรัพย์สินสิทธิว่าใครมีสิทธิดีกว่ากัน และสามารถใช้อัตริย์กันอย่างไร

เพื่อขจัดปัญหาในส่วนนี้ เมื่อผู้รับมอบเป็นผู้ใช้และครอบครองทรัพย์สินดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้มีเจตนาโดยตรงในการได้กรรมสิทธิ์ ส่วนผู้ส่งมอบก็มีเจตนาสละกรรมสิทธิ์แล้ว เพียงแต่ทำตามแบบพิธีทางมหาชนที่ไม่ถูกต้องเท่านั้น โดยเจตนาทางเอกชนนั้น ได้ส่งออกไปและมีผู้รับแล้ว นักกฎหมายในสมัยนั้น จึงได้คิดระบบที่จะทำให้ผู้รับมอบได้กรรมสิทธิ์ขึ้นมา นั่นคือ การครอบครองปรปักษ์ ซึ่งเป็นการตอบปัญหาที่เกิดขึ้นว่าด้วยการโอนทรัพย์สินที่ได้ทำให้ถูกต้องตามแบบวิธี ในขณะที่ผู้โอนไม่ได้สนใจเกี่ยวกับทรัพย์สินที่โอนแล้ว เพราะได้ค่าตอบแทนไปแล้ว ส่วนผู้รับโอนก็ได้เข้าครอบครองทำประโยชน์ในทรัพย์สินนั้นมาโดยตลอด ทั้งนี้ การปล่อยให้เหตุการณ์ที่ผู้ทำประโยชน์ไม่มีกรรมสิทธิ์ ส่วนผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ไม่สนใจในทรัพย์สินนั้นเกิดขึ้น ย่อมก่อให้เกิดความสับสนในทางกฎหมาย ขาดความชัดเจน และความแน่นอนในเรื่องของการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน (วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, 2551)

การได้กรรมสิทธิ์โดยอายุความการครอบครองในทรัพย์สิน ซึ่งเรียกกันว่า Usucapio โดยชาวโรมัน ได้ใช้และพัฒนา Usucapio ตั้งแต่อาณาจักรอยู่บนคาบสมุทรอิตาลี เมื่อเริ่มใช้กฎหมายสิบสองโต๊ะ (ราว ๆ 450 BC.) จนกระทั่งย้ายอาณาจักรมาอยู่ทางตะวันออก ซึ่งกฎหมายโรมันมองว่าเป็นเรื่องทางเอกชน แต่การทำพิธีส่งมอบเป็นเรื่องมหาชน ดังนั้น เมื่อทำวิธีทางมหาชนผิดพลาดไป กฎหมายก็รองรับให้ฐานะทางเอกชนในการได้มาซึ่งสิทธิเป็นการรับรองเจตนาของเอกชน ซึ่งการครอบครองปรปักษ์ดังกล่าวในช่วงแรก ชาวโรมันได้ทำให้คนได้กรรมสิทธิ์ในสิ่งที่เขาควรจะได้ ไม่ใช่เพียงการครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นในระยะเวลายาวนานจนได้กรรมสิทธิ์ เหมือนในกฎหมายอังกฤษ

โดยองค์ประกอบของการครอบครองปรปักษ์อย่าง Usucapio ในสมัยดังกล่าว มีดังนี้ (Thomas, 1975)

ประการแรก คือ ต้องไม่ใช่ทรัพย์สินที่รัฐหวงห้ามไว้ เช่น สถานที่ทางศาสนา สถานที่ที่ประชาชนอุทิศให้ศาสนา หรือสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

ประการที่สอง คือ ต้องไม่ใช่ของโจร (Res Furtiva) ของที่ถูกลักขโมย หรือได้มาในทางที่ไม่สุจริต การซื้อต่อมาจากโจรโดยเป็นทรัพย์สินที่มาจากการกระทำผิด แม้จะสุจริตก็ไม่ทำให้เกิดสิทธิในการครอบครองปรปักษ์ และต้องไม่ใช่การครอบครองทรัพย์สินหวงห้าม ได้แก่ ทรัพย์สินที่อุทิศให้ศาสนา ทรัพย์สินทางศาสนา ทาสที่หลบหนี

ประการที่สาม คือ ต้องมีมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ เช่น มีการทำนิติกรรมส่งมอบทรัพย์สินหรือมีนิติเหตุ เช่น การได้เข้าครอบครองทรัพย์สินโดยคำสั่งของรัฐ เช่นนี้เรียกว่า *Iusta Causa* โดยกรณีการใช้คำสั่งของรัฐนั้น โรมันได้ใช้ในการแก้ปัญหาบางกรณี เช่น การที่นักกฎหมายโรมันได้ใช้ *Usucapio* สำหรับการแก้ปัญหาทางสังคมด้านต่าง ๆ เช่น บุตรบุญธรรมที่ถูกเลิกรับเป็นบุตรบุญธรรม ก็อาจสามารถรับมรดกได้ โดยบุตรบุญธรรมในกฎหมายโรมันนั้นยึดตามหลักธรรมชาติ คือ จะต้องใช้ชื่อ สกุลของบิดาใหม่ และถือเป็นญาติกับครอบครัวใหม่ อีกทั้งจะได้รับมรดกจากครอบครัวใหม่ และจะถูกตัดขาดจากมรดกของครอบครัวเก่าโดยสิ้นเชิง แต่เมื่อถูกเลิกรับบุตรบุญธรรมแล้ว *Praetor* ก็สามารถสั่งให้บุตรบุญธรรมกลับเข้าครอบครองมรดกของครอบครัวเดิมได้ โดยวิธี *Usucapio* (ประชุม โฉมฉาย, 2555) ซึ่งการครอบครองปรปักษ์ในทรัพย์สินมรดกโดยคำสั่งของ *Praetor* ในกรณีดังกล่าวมีระยะเวลาในการครอบครองปรปักษ์เพียงหนึ่งปี และเมื่อพ้นหนึ่งปีทำให้ผู้ครอบครองได้รับสถานะที่เหมือนทายาทตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อที่จะทำหน้าที่จัดการกองมรดก โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ในกองมรดก (หัสวุฒิ วิจิตวิริยกุล, 2533)

ประการที่สี่ คือ *Bona Fides* นั่นคือมีเจตนาบริสุทธิ์ ซึ่งเจตนาดังกล่าว คือ การเชื่อโดยบริสุทธิ์ว่าตนมิได้ฝ่าฝืนสิทธิของใคร และเชื่อโดยบริสุทธิ์ใจว่าตนเป็นเจ้าของ

ประการสุดท้าย คือ ต้องครอบครองทรัพย์สินติดต่อกันครบอายุความ ในขั้นต้นนี้ไม่ได้เคร่งครัดในเรื่องระยะเวลา จะกำหนดไว้สั้นประมาณ 1-2 ปี เพราะมีความเคร่งครัดในข้อผูกมัดอย่างอื่นอยู่แล้ว โดยสำหรับอายุความนี้ จะมีการเปลี่ยนแปลงให้มากขึ้นในหลายกรณี บางกรณีเพิ่มเป็น 5 ปี หรือ 10 ปี แต่สำหรับ *Usucapio* ข้อผูกมัดอื่นๆ ก็ยังคงเดิมไม่เปลี่ยน แม้ระยะเวลาจะถูกเปลี่ยนแปลงในบางกรณีก็ตาม

นอกจากนี้ ในส่วนของข้อยกเว้นสำหรับ *Usucapio* ประกอบไปด้วย

1. ข้อยกเว้นสำหรับทรัพย์สินที่บกพร่อง นั่นคือ ในกฎหมายโรมัน มีการพัฒนาการครอบครองปรปักษ์ในทรัพย์สินที่โอนโดยสิทธิบกพร่อง (ไม่ใช่บกพร่องเพราะเป็นทรัพย์สินที่มาจากการกระทำความผิด) ว่า ผู้ได้รับการครอบครองโดยสุจริต (*Bona Fide Possessor*) ซึ่งได้รับทรัพย์สินจากผู้ที่ได้สิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยสุจริต (*Bonitary Owner*) ซึ่งได้รับโอนทรัพย์สินมาอีกที จากเจ้าของทรัพย์สิน แต่ได้รับโอนโดยสิทธิที่บกพร่อง ระหว่างที่รอให้อายุความใน *Usucapio* สำเร็จ ผู้ที่ได้สิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินสามารถใช้ *Actio Publiciana* อันเป็นการร้องต่อทางการให้คุ้มครองสิทธิเมื่อถูกรบกวน เนื่องจากมีผู้สอดเข้ามาเกี่ยวข้องกับสิทธิโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งสามารถใช้ได้กับทุกคน แม้แต่เจ้าของทรัพย์สิน แต่ผู้ได้รับการครอบครองโดยสุจริต จากผู้รับโอนทรัพย์สินมาอีกทีจากเจ้าของทรัพย์สิน โดยสิทธิที่บกพร่อง ไม่สามารถใช้ *Actio Publiciana* กับเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงได้ แต่สามารถใช้กับบุคคลอื่น ๆ ที่มีใจเจ้าของทรัพย์สินได้ หากจะทำได้ ก็ทำได้แต่เพียงฟ้องผู้ขายทรัพย์สิน ให้ใช้ค่าเสียหายจาก ความบกพร่อง (Nicholas, 1977) เช่น นาย ก ขายทรัพย์สินให้นาย ข แต่ไม่ได้ทำตามแบบ ต่อมา นาย ข ได้ขายทรัพย์สินดังกล่าวให้ นาย ค เช่นนี้ หาก นาย ค. ได้รับโอนมาโดยสุจริต ก็ย่อมจะได้รับความคุ้มครองจากบุคคลภายนอกอื่น ๆ ยกเว้นจากการติดตามเอาคืนทรัพย์สินของ นาย ก ส่วน นาย ข หาก นาย ก มาติดตามเอาคืนทรัพย์สิน ก็สามารถใช้ *Action Publiciana* ได้ นั่นคือ การครอบครองปรปักษ์ของ นาย ข นั้น อายุความจะไม่สะดุดหยุดลง

หลักการคุ้มครองผู้ที่ครอบครองทรัพย์สิน แม้ทรัพย์สินดังกล่าวจะมีความบกพร่องก็ตาม ที่ประชุม โฉมฉาย ให้ความเห็นว่า เป็นเพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจ ผู้ครอบครองเป็นผู้เข้าทำประโยชน์ในทรัพย์สิน โดยเฉพาะที่ดิน หากรัฐไม่ช่วยส่งเสริม ก็จะเกิดการละทิ้งที่ดิน เป็นการสูญเสียการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติของสังคมไปเปล่า ๆ (ประชุม โฉมฉาย, 2553)

2. ข้อยกเว้นเรื่องทรัพย์สินของแผ่นดิน (Moyle, 1928) ในสมัยจักรพรรดิ Pius กฎหมายของ Papinianus (AD.142-212) ได้วางหลักว่า ทรัพย์สินของแผ่นดินนั้น หากเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ทุกคนใช้ร่วมกันแล้ว

เอกชนย่อมไม่สามารถที่จะเป็นเจ้าของได้ แต่มีทรัพย์สินของแผ่นดินบางประเภทที่สามารถครอบครองปกป้องได้ นั่นคือ ทรัพย์สินของเอกชนที่ตกแก่ท้องพระคลัง (Treasury) โดยทรัพย์สินดังกล่าว มาจากมรดกที่ไม่มีผู้รับ อันจะต้องตกแก่แผ่นดิน ซึ่งเมื่อเจ้ามรดกตายลง ทรัพย์สินดังกล่าวจะถูกขึ้นทะเบียนเป็นของแผ่นดิน แต่หากทรัพย์สินดังกล่าวถูกขายไปโดยสุจริตก็สามารถครอบครองปกป้องได้

ต่อมา ในสมัยจักรพรรดิ Macus (AD.121-180) ได้มีหลักการว่า ผู้ที่ซื้อทรัพย์สินของท้องพระคลังดังกล่าว หากครอบครองเป็นเวลา 5 ปี มีสิทธิที่จะปฏิเสธการใช้สิทธิติดตามคืนทรัพย์สินของเจ้าของทรัพย์สินได้ ซึ่งกรณีนี้มีผู้มองว่า ผู้อ้างสิทธิว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน น่าจะเป็นทายาทที่เข้ามาหลังจากทรัพย์สินถูกยึดสู่ท้องพระคลัง ซึ่งในเวลาต่อมาจักรพรรดิ Zeno (AD.425-491) ได้มีหลักปกป้องกรรมสิทธิ์จากการใช้ทรัพย์สินจากท้องพระคลัง ด้วยการรับมอบจากนิติกรรม ไม่ว่าจะจากการซื้อทรัพย์สินหรือการให้ นั่นคือ ไม่ต้องมีการชำระราคา มีเพียงความสุจริตและการส่งมอบทรัพย์สินเท่านั้นก็ใช้ได้

จะเห็นได้ว่า กฎหมายไม่ต้องการให้ทรัพย์สินที่ไม่มีเจ้าของแล้วหมดประโยชน์ไป หากมีผู้มาครอบครองใช้สอย ก็สามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้ โดยยังคงมีอายุความ ให้เจ้าของทรัพย์สินติดตามทรัพย์สินคืนจากท้องพระคลัง และจากผู้ครอบครองได้อยู่ นั่นคือ เป็นการคุ้มครองประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกัน ก็ไม่ละเลยที่จะคุ้มครองประโยชน์แห่งเจ้าของกรรมสิทธิ์ด้วย โดยมีข้อผูกมัดที่สำคัญ คือ ความสุจริตและระยะเวลา แต่การชำระราคาไม่ใช่ข้อผูกมัดในยุคหลัง ๆ

3. ข้อยกเว้นทรัพย์สินที่มาจากการกระทำความผิด (Roby, 1975) ทรัพย์สินของโจรที่ได้มาจากการกระทำความผิด (RES FURTIVA) และทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้กำลัง (RES VI POSSESSAE) ตามกฎหมายโรมันใน Lex Julie Et Plautia และ Lex Atinia ถือว่า ตัวทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดมี “มลทิน” เมื่อทรัพย์สินมีมลทินเสียแล้ว ไม่ว่าจะโอนไปกี่ทอด ก็ไม่สามารถได้กรรมสิทธิ์ได้ แม้จะสุจริตก็ตาม เพราะความสำเร็จในการได้กรรมสิทธิ์มิได้ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลผู้โอน หรือรับโอน แต่ขึ้นอยู่กับตัวทรัพย์สินที่โอน เมื่อทรัพย์สินที่โอนมีมลทิน แม้โอนไปยังบุคคลใด มลทินก็ยังอยู่ ผู้ที่ได้ทรัพย์สินไปไม่สามารถครอบครองปกป้อง โดยอ้าง Usucapio ได้เลย อย่างไรก็ตาม แม้ทรัพย์สินจะมีมลทิน แต่ถ้าได้กลับสู่ผู้มีสิทธิตามกฎหมาย ก็ถือว่ามลทินได้หายไป ซึ่งสามารถได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น โดยการครอบครองปกป้องได้ นั่นคือต้อง “ล้างมลทิน” เสียก่อน โดยมีข้อกำหนดบางประการสำหรับการล้างมลทิน ดังนี้

A: การจำ หรือจำนอง หรือการให้ยืม เมื่อผู้รับจำจำ หรือจำนอง หรือยืมทรัพย์สินได้ยกยอกทรัพย์สินที่อยู่ในอารักขาของตน แต่ในที่สุด ได้คืนทรัพย์สินนั้นแก่เจ้าของ

B: เมื่อทาสลักทรัพย์สินของนาย โดยที่นายทราบถึงการลักทรัพย์สินนั้น ทาสจะต้องนำทรัพย์สินกลับมาคืนนาย โดยที่นายได้ทราบการกลับมาของทรัพย์สิน

C: การคืนทรัพย์สินให้แก่ตัวแทน โดยปราศจากการรับรู้ของตัวการ ไม่ทำให้ทรัพย์สินถูกล้างมลทินได้ แต่การคืนทรัพย์สินในความรับรู้ของผู้พิทักษ์ ในกรณีการลักทรัพย์สินของผู้วิกลจริต สามารถล้างมลทินได้

D: ทรัพย์สินที่ถูกลักไป แล้วโอนให้แก่ผู้อื่น โดยความรับรู้ของเจ้าของ หรือเป็นทายาทของเจ้าของทรัพย์สินและทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินมรดกอยู่แล้ว หรือการที่เจ้าของได้รับค่าเสียหาย จากโจรแล้ว กรณีเหล่านี้ทรัพย์สินย่อมถูกล้างมลทิน

จากข้อกำหนดดังกล่าวสรุปได้ว่า การจะล้างมลทินได้ มิใช่เพียงว่าทรัพย์สินได้กลับคืนสู่เจ้าของเท่านั้น แต่เจ้าของทรัพย์สินหรือบุคคลตามที่กฎหมายกำหนด ต้องรู้ถึงการกลับคืนของทรัพย์สินด้วย ไม่ใช่ว่า หากโจรลักทรัพย์สินแล้วแอบนำกลับมาคืนในร้านค้า แต่เจ้าของร้านค้าไม่ทราบ ได้ขายทรัพย์สินต่อมาให้โจร เช่นนี้ ทรัพย์สินดังกล่าวก็ยังคงมีมลทิน ไม่สามารถทำการครอบครองปกป้องได้ ซึ่งมองว่า การไม่สามารถครอบครองปกป้องทรัพย์สินที่มีมลทิน จากการกระทำความผิดเป็นหลักการในการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สิน ที่จะสามารถ

ติดตามคืนทรัพย์สินได้ทุกเมื่อ โดยไม่มีอายุความ หากเจ้าของทรัพย์สินได้รับความเสียหายจากการที่คนร้ายพรากทรัพย์สินไป ซึ่งเป็นการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สิน

นอกจากเรื่องมลทินของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดแล้ว กฎหมายโรมัน ยังกำหนดข้อยกเว้นอื่น ๆ อันเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดอีก เช่น แกะที่ถูกลักไปย่อมมีมลทิน ไม่สามารถครอบครองปกป้องได้ แต่หากตัดขนออกจากตัวแกะ แล้วขายชนแกะไป ตามหลักผู้ครอบครองโดยสุจริต ย่อมมีสิทธิได้ดอกผลในระหว่างที่ตนสุจริต โดยผู้ซื้อสุจริต ผู้ซื้อก็ได้กรรมสิทธิ์ หลักการเดียวกันนี้ ใช้ได้กับดอกผลของต้นไม้ และลูกของสัตว์ด้วย อีกกรณีที่ใช้หลักการเดียวกัน คือ ทาสหญิง ที่ถูกขโมยไปในขณะตั้งครรภ์ ย่อมมีมลทิน แต่ทารกในครรภ์ เมื่อคลอดออกมาแล้วจะปลอดจากมลทิน ผลก็คือ บุคคลภายนอกที่ซื้อทาสหญิงโดยสุจริตขณะตั้งครรภ์ สามารถครอบครองปกป้องทารกที่คลอดออกมาได้ แต่ผู้ขโมยทาสหญิงและทายาทของขโมย จะต้องรับผลของความผิดของขโมยไปด้วย นั่นคือแม้ทายาทจะไม่ทราบการกระทำผิดนั้น แต่ก็ไม่มีความสมบูรณ์ที่จะครอบครองปกป้องลูกทาสได้ เพราะแม้ลูกของทาสจะปลอดจากมลทิน แต่ผู้เข้าครอบครองขาดคุณสมบัติเรื่อง ความสุจริต

จากที่กล่าวมาทั้งหมดล้วนเป็นมลทินที่ติดอยู่กับทรัพย์สิน แต่สำหรับอสังหาริมทรัพย์ มีหลักการเพิ่มเติมที่ว่า การได้มาของที่ดินนั้นมี “การกระทำ” ของบุคคลที่ใช้กำลังแย่งกันหรือไม่ เช่น หากมีการขบไล่จากที่ดินโดยใช้กำลัง ก็ไม่สามารถครอบครองปกป้องได้ แม้ผู้ถูกไล่จะไม่สุจริต และผู้ขบไล่จะเป็นเจ้าของที่แท้จริง ทั้งสองคนจะถูกคำสั่งของรัฐให้ออกจากที่ดิน จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่า ที่ดินเป็นของใครอย่างแท้จริง จากกรณีเช่นนี้ จะเห็นได้ว่า กฎหมายโรมัน ไม่ต้องการให้ประชาชนตัดสินกันเองโดยใช้กำลัง อย่างไรก็ตาม หากมีการขบไล่ผู้ครอบครองที่ดินโดยใช้กำลัง แต่ไม่ได้เข้าถือครอง เมื่อที่ดินปราศจากผู้ถือครองจึงว่างลง ที่ดินที่ว่างลงสามารถ Usucapio ได้ โดยคำสั่งของรัฐ เพราะผู้ครอบครองเดิมได้ละทิ้งที่ดินไปแล้ว ซึ่งต้องทำความเข้าใจให้ดีว่า ในกรณีนี้ ไม่ใช่การ Usucapio ด้วยการบุกรุก เพราะการบุกรุกขาด Justa Causa ไม่สามารถครอบครองปกป้องโดยวิธี Usucapio ได้ แต่กรณีนี้ มี Iusta Causa คือ นิติเหตุอันเป็นคำสั่งของรัฐ ดังนั้น หากทำการบุกรุกที่ดินของผู้อื่น ต้องไปใช้หลักการทางกฎหมายอื่น ในการที่จะได้กรรมสิทธิ์ ไม่ได้ใช้ Usucapion

2. Longi Temporis Praescriptio การครอบครองปกป้องของโรมัน นอกจาก Usucapio แล้ว ยังมีการอุปถัมภ์ของการครอบครองปกป้องในลักษณะอื่นอีก ในระยะเวลาที่อาณาจักรโรมันเริ่มแผ่ขยายไปนอกคาบสมุทรอิตาลี นั่นคือ Longi Temporis Praescriptio ซึ่งเกิดขึ้นมาเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาบุคคลที่ไม่ได้รับการคุ้มครองโดย Usucapio กล่าวคือ ใช้กับบุคคลที่ไม่ใช่ชาวโรมัน ซึ่งองค์ประกอบพื้นฐานคล้ายกับ Usucapio คือ ต้องมี Iusta Causa ต้องได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริต ไม่ใช่ความรุนแรงและไม่ใช่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการทำความผิด อีกทั้งยังใช้สำหรับทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ จนถึงสมัยของจักรพรรดิ Justinian แต่สิ่งที่แตกต่างกัน คือ ระยะเวลาที่ยาวกว่าในการครอบครอง นั่นคือ 10 ปี สำหรับกรณีโจทก์และจำเลยอยู่ในจังหวัดเดียวกัน และ 20 ปี ในกรณีที่โจทก์และจำเลยอยู่คนละจังหวัด แต่เมื่อมาถึงสมัยจักรพรรดิ Justinian (AD.482-565) ได้แยก Longi Temporis Praescriptio ไว้ใช้สำหรับอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ส่วนสังหาริมทรัพย์ให้ใช้ Usucapio ซึ่งใช้เวลาครอบครองปกป้องเพียง 3 ปี (Prichard, 1906)

ทั้งนี้ ผู้ครอบครองใช้ Longi Temporis Praescriptio เพื่อป้องกันสิทธิของตนเอง ไม่ใช่ใช้เพื่อการได้กรรมสิทธิ์ โดยนัยนี้คือ ทำให้สิทธิของเจ้าของเดิมหมดไป เป็นอายุความที่เจ้าของเดิมจะต้องเสียสิทธินั้นเองเพื่อสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่ผู้ครอบครองมีสิทธิที่จะยึดถือทรัพย์สิน โดยต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ตนได้ใช้สอยทำประโยชน์พอสมควร และไม่ถูกก่อกวนภายในอายุความ หากจะอธิบายให้เข้าใจโดยง่าย ก็คือ เป็นกรณีที่เจ้าของเดิมฟ้องติดตามเอาคืนทรัพย์สิน แต่ผู้ครอบครองใช้ Prescriptio เพื่อยืนยันว่าตนมีสิทธิที่จะไม่ถูกรบกวนจากการกลับเข้ามาครอบครองอีกของเจ้าของเดิม (Roby, 1975) เป็นการทำให้เจ้าของเดิมสิ้นสิทธิในการเรียก

ทรัพย์สิน โดยให้เจ้าของเดิมสืบทอดสิทธิในการติดตามทรัพย์สิน โดยไม่สามารถฟ้องขับไล่ผู้เข้ามาครอบครองคนใหม่ได้ เป็นการขาดอายุความในการฟ้องเรียกกรรมสิทธิ์คืน (Prichard, 1906) นั่นเอง แต่ผู้เข้ามาครอบครองคนใหม่ ก็ต้องมีการครอบครองในระยะเวลาหนึ่งด้วย มิใช่เข้ามาเพียงวันเดียวก็ได้กล่าวครอบครอง อุปมาได้กับเจ้าของเดิมสืบทอดสิทธิไปทุกวัน วันละส่วน ส่วนผู้เข้ามาครอบครองก็ได้สิทธิขึ้นมาทุกวัน วันละส่วน วันเวลาดังกล่าวเดินไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งสิทธิของเจ้าของเดิมหมด และสิทธิของผู้เข้ามาครอบครองครบเต็มส่วนพอดี

กฎหมายโรมัน ในส่วนของการครอบครองปรปักษ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองคุณค่าทางเศรษฐกิจ อยู่บ้าง โดยเห็นได้จาก การที่กฎหมายยอมให้ทรัพย์สินที่บกพร่องจากการโอน ได้รับการคุ้มครองจากเจ้าของ ยอมให้ทรัพย์สินที่มีมลทินได้รับการล้างมลทิน และยอมให้ทรัพย์สินจากท้องพระคลังบางประเภทครอบครองปรปักษ์ได้ เพื่อประโยชน์แก่ตัวทรัพย์สินนั้น เนื่องจากหากทรัพย์สินไม่ได้รับการใช้ ก็จะไม่มีความประโยชน์ใดๆ คือ สูญเปล่านั่นเอง แต่แม้จะคุ้มครองคุณค่าทางเศรษฐกิจเท่าใด กฎหมายโรมัน ก็ยังคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สินเหนือกว่าการคุ้มครองคุณค่าทางเศรษฐกิจ โดยมีข้อผูกมัดเรื่องความสุจริต และ *Iusta Causa* อีกทั้งไม่อนุญาตให้ครอบครองปรปักษ์ทรัพย์สินที่มาจากกระทำความผิดอีกด้วย

3. Longissimi Temporis Praescriptio เป็นการครอบครองปรปักษ์ที่มีอายุความยาวที่สุดในกฎหมายโรมัน ซึ่งเริ่มต้นในสมัยจักรพรรดิ Constantine (AD.272-337) โดยใช้ อายุความ 40 ปี ในการติดตามทรัพย์สิน ส่งผลให้ผู้ครอบครองปรปักษ์ได้รับความคุ้มครองแม้ได้ทรัพย์สินมาโดยไม่สุจริต แต่พอมาในสมัยจักรพรรดิ Theodosius (AD.347-395) อายุความดังกล่าวลดลงเหลือ 30 ปี จนมาถึงจักรพรรดิ Justinian (AD.428-565) ได้ใช้อายุความ 3 ปี สำหรับสังหาริมทรัพย์ และ 10 ปี สำหรับอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ในเมือง และ 20 ปี สำหรับอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ในชนบท โดยผู้ครอบครองต้องมีความสุจริต และมีเหตุอันจะอ้างกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายได้ และ 30 ปี สำหรับการครอบครองปรปักษ์ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ โดยการครอบครองดังกล่าว ผู้ครอบครองมีความสุจริตแต่ขาด *Iusta Causa* ซึ่งในสมัย Justinian หากเป็นการครอบครองปรปักษ์ โดยมีความสุจริตและ *Iusta Causa* สำหรับสังหาริมทรัพย์ใช้ *Usucapio* และสำหรับอสังหาริมทรัพย์ ใช้ *Tongi Temporis Praescriptio* (Prichard, 1906)

ดังนั้น ทรัพย์สินที่ไม่ได้ตั้งต้นมาจากการทำนิติกรรม หรือมีนิติเหตุอันชอบด้วยกฎหมาย แต่มาจากการกระทำความผิดหรือมีมลทิน ในสมัย Justinian จึงสามารถครอบครองปรปักษ์ได้ แต่ผู้ที่เป็นโจร หรือทำให้ทรัพย์สินเกิดมลทินตั้งแต่ต้น ก็ยังไม่อาจใช้การครอบครองปรปักษ์โดยวิธีนี้ เพราะไม่มีความเป็นองค์ประกอบหลักของการครอบครองปรปักษ์กรณีนี้ โดยมีตัวอย่างในบางกรณี ดังนี้

A: บุคคลที่ซื้อทรัพย์สินมาจากการขโมยด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือ ไม่ทราบว่าเป็นทรัพย์สินที่ถูกขโมยมาในกรณีนี้ ขโมยไม่มี *Iusta Causa* แน่แน่นอน แต่ผู้รับโอนทรัพย์สินจากขโมย มีความสุจริต ดังนั้น จึงสามารถครอบครองปรปักษ์ได้ แต่ด้วยอายุความ 30 ปี

B: ที่ดินที่ถูกเจ้าของทิ้งไว้ หรือเป็นมรดกที่ไม่มีทายาท แล้วมีผู้บุกรุกเข้าไปครอบครองโดยไม่ได้ใช้กำลัง เพราะหากใช้กำลังแล้ว ย่อมครอบครองปรปักษ์ไม่ได้ตั้งแต่ต้น เพราะเจ้าของจะต้องขับไล่ตั้งแต่แรก อีกทั้งผู้ไล่และผู้ถูกขับไล่โดยใช้กำลัง ก็จะถูกเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินคดี ดังนั้น กรณีที่ดิน จึงต้องเข้าไปโดยไม่มีการใช้กำลัง เมื่อบุกรุกเข้าไปโดยไม่ใช้กำลังแล้ว นำที่ดินที่บุกรุกนี้ไปโอนต่อ โดยผู้รับโอนไม่ทราบมาก่อนว่า ที่ดินถูกบุกรุกและขาด *Iusta Causa* แต่ได้รับที่ดินไว้โดยสุจริต เช่นนี้ สามารถครอบครองปรปักษ์ได้โดยใช้อายุความ 30 ปี (Moyle, 1928)

กฎหมายโรมันในช่วงหลังที่เพิ่มอายุความจนถึง 30 ปี คุ้มครองคุณค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น เพราะแม้ทรัพย์สินจะมาจากการกระทำความผิดก็ตาม ก็ยังสามารถได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองนานได้ โดยทรัพย์สินดังกล่าวไม่จำเป็นต้องทำให้มลทินหมดไป โดยการกลับสู่เจ้าของเดิมเสียก่อน แต่หากชั่งน้ำหนักดู

ความสำคัญแล้ว แม้จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ต้องผ่านระยะเวลาที่ยาวนานถึง 30 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาก จนเจ้าของที่แท้จริงคงจะเลิกติดตามหรือละทิ้งทรัพย์สิน หรืออาจจะล้มหายตายจากไปแล้ว นั่นคือเจ้าของทรัพย์สินมีโอกาสติดตามทรัพย์สินถึง 30 ปี แม้จะลดข้อผูกมัดเกี่ยวกับ *Iusta Causa* ไป แต่อายุความที่เพิ่มขึ้นมาเช่นนี้ ก็เป็นข้อผูกมัดที่แสดงให้เห็นว่าน้ำหนักของการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ยังคงเหนือกว่าน้ำหนักของการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจอยู่ เพราะแม้จะยอมให้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินเพื่อความงอกเงยทางเศรษฐกิจ แต่กว่าจะได้กรรมสิทธิ์ก็ต้องใช้เวลานานมาก และอาจไม่ได้กรรมสิทธิ์ หากเจ้าของได้ใช้สิทธิติดตามทรัพย์สิน

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า กฎหมายโรมันในทุกยุคสมัยและทุกลักษณะของการครอบครองทรัพย์สิน มุ่งคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าของกรรมสิทธิ์ โดยการให้ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นแล้วได้กรรมสิทธิ์เป็นไปโดยยาก ด้วยข้อผูกมัดด้านหลักความสุจริต การใช้ *Iusta Causa* และการใช้อายุความ ซึ่งหากข้อผูกมัดอย่างใดอย่างหนึ่งน้อยลง ข้อผูกมัดอย่างอื่นก็จะเพิ่มขึ้น เช่น ให้เวลาเจ้าของติดตามคืนทรัพย์สินน้อย แต่ให้การครอบครองทรัพย์สินต้องมีนิติกรรมหรือนิติเหตุอันชอบด้วยกฎหมายและต้องสุจริต หรือให้การครอบครองทรัพย์สินง่าย โดยครอบครองทรัพย์สินที่มาจากการกระทำผิดก็ได้ แต่ต้องสุจริตและมีระยะเวลานาน

อย่างไรก็ตาม ก็มีใช้ว่ากฎหมายโรมันไม่คุ้มครองคุณค่าทางเศรษฐกิจเสียเลย เพราะกฎหมายโรมัน ก็ยังมีหลักการที่ทำให้ทรัพย์สินไม่สูญเปล่า นั่นคือ พยายามหาเจ้าของให้ ทรัพย์สินนั้นจะมีความบกพร่องหรือเป็นทรัพย์สินที่มีมลทิน เพื่อทรัพย์สินนั้นจะได้เกิดการใช้สอยและเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจต่อไป ไม่สูญเปล่า แต่การคุ้มครองดังกล่าว เมื่อชั่งน้ำหนักดูแล้วน้อยกว่าความยากในข้อผูกมัดของการครอบครองทรัพย์สินมาก จึงพอสรุปได้ว่าการครอบครองทรัพย์สินตามกฎหมายโรมัน ให้การคุ้มครองประโยชน์เจ้าของกรรมสิทธิ์เหนือการคุ้มครองคุณค่าทางเศรษฐกิจ

การครอบครองทรัพย์สินตามกฎหมายชนเผ่าเยอรมัน

ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่า คำว่า กฎหมายชนเผ่าเยอรมัน มิใช่แปลว่ากฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเท่านั้น แต่เป็นกฎหมายของชนเผ่าดั้งเดิมในทวีปยุโรปที่อาศัยและก่อตั้งอาณาจักรอยู่ในบริเวณที่เป็นราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในปัจจุบัน อันประกอบไปด้วยหลายชนเผ่า เช่น Visigoths, Frankish, Teutons, Vandals และ Ostrogoths เป็นต้น ซึ่งได้ใช้คำว่าชนเผ่าเยอรมัน เนื่องจากเป็นคำที่ชาวโรมันใช้เรียกชนชาติรวมๆ ที่อยู่นอกคาบสมุทรอิตาลีในงานเขียนของตน (Brissaud, 1968)

ในเรื่องสังหาริมทรัพย์ตามกฎหมายชนเผ่าเยอรมัน ไม่ได้มีหลักการในเรื่องการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ไว้ โดยมีข้อผูกมัดด้านความสุจริตเหมือนกฎหมายโรมัน ซึ่งหลักการเกี่ยวกับการได้เป็นเจ้าของสังหาริมทรัพย์มีว่า หากมีข้อสงสัยว่าสังหาริมทรัพย์เป็นของผู้ใดก็ให้ดูที่การครอบครองว่า ใครครอบครองทรัพย์สินอยู่ คนนั้นก็มิสิทธิเหนือทรัพย์สิน โดยหากเป็นทรัพย์สินที่โจรได้มาด้วยการกระทำความผิด ก็ต้องมีการพิสูจน์การกระทำความผิดนั้น หากพิสูจน์ได้ เจ้าของทรัพย์สินจึงจะได้ทรัพย์สินคืน แต่หากทรัพย์สินนั้นได้โอนไปยังบุคคลที่สามแล้ว ไม่ว่าจะโดยสุจริตหรือไม่ เจ้าของทรัพย์สินก็ไม่มีทางได้ทรัพย์สินคืน เพราะการวัดความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน กฎหมายมองว่าผู้ใดครอบครองผู้นั้นก็ได้ทรัพย์สินนั้นไป

สำหรับกรรมสิทธิ์ในที่ดินของกฎหมายชนเผ่าเยอรมัน กรรมสิทธิ์ที่มีแต่เฉพาะผู้นำของชนเผ่า เจ้าชายหรือเจ้าครองนคร และขุนนางในสมัยศักดินาเท่านั้น ที่จะมีกรรมสิทธิ์ ซึ่งในสมัยสังคมนิยม ผู้ที่เข้าไปครอบครองทำประโยชน์ทางการเกษตรในที่ดิน โดยมีได้ยื้อแย่งหรือใช้กำลัง ย่อมได้สิทธิที่จะหวงกั้นที่ดินจากทุกคน แต่เมื่อสิ้นสมัยศักดินาแล้วกษัตริย์จะเป็นผู้ถือครองที่ดินในระบบศักดินา จนกระทั่งระบบศักดินา

เปลี่ยนเป็นระบบโฉนดที่ดิน ซึ่งในช่วงศักดินานี้เองการใช้ที่ดินไม่ได้ใช้ในฐานะกรรมสิทธิ์ แต่ใช้ในสิทธิทำประโยชน์เหนือที่ดิน

อีกทั้งเรื่องการครอบครองปรปักษ์ก็ไม่ได้เป็นเรื่องได้สิทธิในทรัพย์สิน แต่เป็นที่รู้จักว่าเป็นการกระทำที่ทำให้เจ้าของทรัพย์สินเสียสิทธิในการติดตามคืนทรัพย์สิน โดยการเสียสิทธิดังกล่าวอยู่ในอายุความแบบชนเผ่าเยอรมัน ซึ่งก็คืออายุความแบบ A Year And A Day ซึ่งเป็นอายุความที่สั้น

อายุความ A Year And A Day

อายุความ A Year And A Day หรือ อายุความ 1 ปี กับอีก 1 วัน เป็นอายุความที่ใช้แพร่หลายในชนเผ่าเยอรมัน โดยจะใช้ในทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินหรือทางหนี้ และเป็นทั้งอายุความได้สิทธิหรือเสียสิทธิ ตัวอย่างเช่น

A: คนต่างถิ่น จะไม่ถูกขับไล่โดยการเรียกร้องของคนในถิ่นเดิม เมื่อเขาได้อยู่อาศัยในพื้นที่ถึง 12 เดือนแล้ว

B: ถ้าผู้ร้องซึ่งผิดนัด (ไม่มาศาล) ในคดีที่ตนอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินไม่ปรากฏตัวภายในเวลา 1 ปี กษัตริย์จะตัดสินให้เขาต้องสูญเสียซึ่งการครอบครองทรัพย์สิน

C: ทรัพย์สินที่มาจากการกระทำความผิดอาญาอันอยู่ในความดูแลของทางการ แต่หากพ้นเวลา 1 ปี และ 1 วัน ไปแล้ว ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า เป็นทรัพย์สินของใคร ทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของท้องพระคลัง

D: ทาสติดที่ดินในระบบศักดินาช่วงศตวรรษที่ 10-12 สามารถเป็นอิสระจากเจ้าของที่ดินได้ โดยการอพยพเข้าสู่เมืองเป็นเวลา 1 ปี 1 วัน ทาสเหล่านั้น จะกลายเป็นคน เมือง และเจ้าของที่ดินที่ทาสจากมา จะใช้สิทธิเรียกทาสกลับคืนไปไม่ได้ ตามคำกล่าวที่ว่า Stadtluft Macht Frei (Urban Air Makes You Free)

จนถึงศตวรรษที่ 13 อายุความดังกล่าวได้นำมาใช้สำหรับทรัพย์สินที่มาจากการกระทำผิด และทรัพย์สินดังกล่าวกำลังจะถูกโอนต่อไป เจ้าหน้าที่ทางปกครองจะถามต่อชุมชนทั้งสามครั้ง หากไม่มีผู้ใดอ้างตนว่าเป็นเจ้าของที่แท้จริง ทรัพย์สินนั้นก็จะถูกโอนต่อไปได้ ทั้งนี้ สำหรับผู้ที่มาร้องคัดค้านไม่ได้ ด้วยเหตุผลอันสมควรทางการจะให้เวลา 1 ปี หากไม่มา ผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินอยู่ก็จะได้ทรัพย์สินไป กรณีเช่นนี้เอง ถูกพัฒนาขึ้นให้เป็นการครอบครองปรปักษ์ โดยใช้อายุความให้เจ้าของทรัพย์สินเสียสิทธิที่จะติดตามทรัพย์สินคืนเมื่อผ่านพ้นระยะเวลาที่กำหนด (Brissaud, 1968)

อายุความอันสั้นดังกล่าว เป็นกฎหมายจารีตประเพณีเก่าแก่ซึ่งชนเผ่าเยอรมันใช้มาก่อนที่จะมีการแก้ไขปรับปรุงเรื่องอายุความให้ยาวขึ้น ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน การครอบครองปรปักษ์จะไม่มีอายุความเช่นนี้แล้ว แต่ก็แสดงให้เห็นว่าในอดีตชนชาติในยุโรปมองว่าทรัพย์สินสามารถเปลี่ยนมือได้โดยง่าย ด้วยวิธีการเข้าไปถือครองและใช้สอยทรัพย์สิน แม้จะไม่สุจริตก็มี โอกาสที่จะมีสิทธิเหนือทรัพย์สินนั้นได้ ซึ่งต่างจากกฎหมายโรมัน ที่มีข้อผูกมัดเคร่งครัดเรื่องความสุจริต จึงอาจกล่าวได้ว่า การครอบครองปรปักษ์ของชนเผ่าเยอรมันในช่วงกฎหมายจารีตประเพณีเก่าคุ้มครองคุณค่าทางเศรษฐกิจ มากกว่าคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สิน โดยมองว่าเจ้าของทรัพย์สินต้องระวัง และไม่ปล่อยปละละเลยทรัพย์สิน หากปล่อยปละละเลยหรือละทิ้งทรัพย์สิน บุคคลอื่นที่เขามีความสามารถในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินได้ ก็สมควรได้สิทธิในทรัพย์สินไป ทั้งนี้ ยังมีการคุ้มครองกรรมสิทธิ์อยู่บ้างตรงที่ให้เวลาติดตามคืนทรัพย์สิน 1 ปี แต่เป็นระยะเวลาที่น้อยมาก

กฎหมายพระ

ก่อนศตวรรษที่ 16 ซึ่งเป็นช่วงที่สันตะปาปาสำนักโรมันคาทอลิกเข้ามามีบทบาททางการเมืองในภาคพื้นยุโรปรวมถึงในเรื่องกฎหมาย ซึ่งสำนักวาติกันและชาววิญญาณ ถูกอัดแน่นด้วยแนวคิดและปรัชญาของกรีกและโรมัน เนื่องจากการถ่ายทอดความรู้จากจักรวรรดิจากโรมันตะวันตก จนกระทั่งเมื่อกรุงคอนสแตนติโนเปิลล่มสลาย เพราะพ่ายแพ้ต่อจักรวรรดิออตโตมัน (DK London, 2011) การครอบครองปรปักษ์แบบชนเผ่า

เยอรมันจึงถูกเปลี่ยนแปลงโดยกฎหมายของพระ โดยอายุความไม่ได้เป็นปัจจัยเดียวที่จะทำให้ได้ซึ่งกรรมสิทธิ์ โดยมีการเพิ่มอายุความให้ยาวขึ้นเป็นสามปีและห้าปีตามลำดับ อีกทั้งยังต้องมีความสุจริตในทุกๆ อายุความ โดยความสุจริตดังกล่าวไม่ใช่เป็นเพียงความสุจริตเมื่อแรกเข้าครอบครองทรัพย์สินแต่ต้องสุจริตระหว่างครอบครองทรัพย์สินด้วย นั่นคือ จะต้องไม่ทราบโดยเจตนาบริสุทธิ์ว่าตนไม่มีสิทธิในทรัพย์สินนั้นตลอดอายุการครอบครองทรัพย์สิน โดยในศตวรรษที่ 11 พระสันตะปาปา Innocent ที่ 3 ได้นำหลัก “ไม่มีการได้มาโดยอายุความสำหรับผู้ครอบครองโดยไม่สุจริต - Possessor Mala Fide Ullo Tempore Non Praescribit” มาใช้

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีที่ต้องมีความสุจริตตลอดการครอบครองในทุกๆ อายุความก็ไม่ได้ตั้งอยู่ตลอดไป เพราะหักล้างคุณค่าทางเศรษฐกิจมากเกินไป โดยถูกมองว่าอาจเป็น เพราะหากต้องครอบครองโดยสุจริตทุกกรณี แต่ทราบในระหว่างครอบครองว่าเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นโดยเจ้าของทรัพย์สินได้ละทิ้งทรัพย์สินไปแล้ว เช่นนี้ทรัพย์สินดังกล่าวก็จะไม่มีเจ้าของ และสูญเสียประโยชน์ในทางเศรษฐกิจที่จะใช้สอยทรัพย์สินไป ประกอบกับหลังศตวรรษที่ 16 สันตะสำนักได้เสื่อมความนิยมลงในหมู่ชนชั้นสูง สุดท้ายแล้ว หลักการสุจริตระหว่างการครอบครองทรัพย์สินและทุกลักษณะการครอบครองจึงต้องเลิกใช้ไป (แต่ยังใช้อยู่กับการครอบครองทรัพย์สินที่มีอายุความสั้น) โดยอายุความที่ไม่มีองค์ประกอบเรื่องหลักสุรตินั้น ใช้ระยะเวลา 30 ปี (แต่กฎหมายกฎหมายเยอรมันยังคงใช้เรื่องความสุจริตในระหว่างการครอบครองอยู่สำหรับอายุความการครอบครองทรัพย์สินสังหาริมทรัพย์โดยสุจริต)

กฎหมายพระเป็นสื่อตามกฎหมายโรมันมาใช้ในเรื่องความสุจริต คือ เป็นการสืบทอดกฎหมายโรมันมาสู่ภาคพื้นยุโรป โดยจุดประสงค์ของกฎหมายพระเป็นเรื่องศาสนาและศีลธรรม ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายโรมันที่มุ่งคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สิน

กฎหมายภาคพื้นยุโรปหลังศตวรรษที่ 16

เมื่อผ่านพ้นยุคแห่งการปกครองของพระโดยสำนักวาติกัน กฎหมายโรมันที่เหล่าพระรับเข้ามาเป็นกฎหมายพระก็ยังคงอยู่ นั่นคือ หลักสุจริตในเวลาที่ได้เข้าครอบครองทรัพย์สิน และหลัก Color Of Title ซึ่งเป็นหลักที่ว่า ผู้ครอบครองทรัพย์สินต้องมีสิทธิโดยธรรมชาติในการได้กรรมสิทธิ์ซึ่งทรัพย์สิน กล่าวคือ มีสิทธิได้กรรมสิทธิ์จากเจ้าของทรัพย์สิน แต่มีความผิดพลาดบางอย่าง เช่น โฉนดหรือเอกสารมีความบกพร่อง ซึ่งคล้ายกับหลัก Iusta Causa นั่นคือ มีนิติกรรมหรือนิติเหตุอันชอบด้วยกฎหมายในการเข้าครอบครองนั่นเอง

แต่ในขณะเดียวกัน กฎหมายในภาคพื้นยุโรปก็ยังไม่ทอดทิ้งหลักการของจารีตประเพณีดั้งเดิม ที่อนุญาตให้ได้รับกรรมสิทธิ์โดยยึดหลักประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งปราศจากความสุจริต และ Iusta Causa แต่ทรัพย์สินดังกล่าวจะใช้อายุความเดียวกับทรัพย์สินที่ได้มาโดยสุจริตไม่ได้ ดังนั้น กฎหมายในช่วงนี้ จึงมีอายุความสองอายุความ นั่นคือ อายุความสามัญ (Ordinary) และอายุความวิสามัญ (Extra Ordinary) เพื่อแยกความสำคัญของประโยชน์ที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง

หากกฎหมายมุ่งคุ้มครองกรรมสิทธิ์ ก็จะต้องมีข้อผูกมัดด้านความสุจริต นั่นคือ ผู้ครอบครองจะต้องไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นโดยง่าย ซึ่งมีหลักของความสุจริตและ Iusta Causa ไว้ป้องกัน ไม่ให้ผู้ครอบครองได้ทรัพย์สินไปโดยมิชอบ โดยในกรณีนี้ จะใช้อายุความสั้นกว่าอายุความของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ที่อนุญาตให้ครอบครองทรัพย์สินโดยไม่สุจริต และขาด Iusta Causa ได้ ซึ่งการครอบครองทรัพย์สินโดยสุจริตจะเห็นได้ว่ารับมาจากกฎหมายโรมัน Usucapio แต่การครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ต้องใช้หลักสุจริตเป็นกฎหมายดั้งเดิมของชนเผ่าเยอรมัน

โดยกฎหมายชนเผ่าเยอรมันที่หลงเหลืออยู่ ยังคงหลงเหลืออยู่ในแง่ “หลักการ” ที่คุ้มครองประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งยอมให้ได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่มีมลทินหรือมาจากการกระทำความผิดเท่านั้น แต่ไม่ได้นำอายุความ 1 ปี 1 วัน มาใช้ด้วย เนื่องจากได้รับอิทธิพลของกฎหมายโรมันในอายุความของ Longissimi Temporis

Praescriptio (ในกรณีนี้ Rapelje Howell เสนอว่า อายุความยาวนี้เป็นของชนเผ่าเยอรมันอยู่แล้ว และเป็นไปได้ที่โรมันในยุคท้ายๆ ได้นำอายุความนี้ไปใช้) (Jean Brissaud, 1968) ส่วนการรับ Usucapio มาใช้ ก็ได้ นำอายุความของ Longi Temporis Praescriptio มาใช้ โดยไม่ได้ใช้อายุความ 2-3 ปีแต่อย่างใด ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายในภาคพื้นทวีปยุโรปมิได้รับหลักการของกฎหมายโรมันมาทั้งหมด โดยในขณะเดียวกันก็ไม่ได้ละทิ้งหลักการดั้งเดิมของตนเอง

กฎหมายอังกฤษ

กฎหมายอังกฤษได้พัฒนามาจากชนเผ่า Norman กลายเป็นหลักของ Common Law ซึ่งเมื่อกฎหมายโรมันเริ่มมีอิทธิพลต่ออาณาจักรภาคพื้นยุโรป เกาะอังกฤษโดย อาณาจักรบริเตนก็ยังคงใช้ Common Law ของตนอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษากฎหมายอังกฤษเพื่อให้เห็นการพัฒนาการของกฎหมายการครอบครองทรัพย์สินในกระแสที่แตกต่างกันออกไป (ประชุม โฉมฉาย, 2553)

การก่อกำเนิดของกฎหมายการครอบครองทรัพย์สิน ที่ส่งผลในการยอมรับกันด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากระบบ Common Law ในหลัก “การ ครอบครองทางกายภาพ” พอสมควร โดยองค์ประกอบพื้นฐานไม่ได้มีหลักความสุจริตเป็นตัวบ่งชี้การได้กรรมสิทธิ์ ซึ่งแตกต่างกับหลักการของกฎหมายโรมัน (Sherman, 1911-1912) โดยการครอบครองทางกายภาพมีความสำคัญมากในกฎหมายอังกฤษ นั่นคือผู้ที่ครอบครองทรัพย์สิน (ไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์) ย่อมจะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น โดยที่สามารถใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกได้ทุกคน ยกเว้นเจ้าของที่แท้จริง และการครอบครองอาจได้มาโดยชอบหรือมิชอบด้วยกฎหมายก็ได้ โดยการครอบครองสังหาริมทรัพย์โดยมิชอบ เช่น เกิดจากการลักทรัพย์ ถ้ามีติดต่อกันเป็นเวลานาน อาจก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องอันไม่สามารถแยกออกจากกรรมสิทธิ์ได้ นั่นคือ การได้ทรัพย์สินเป็นเจ้าของโดยการครอบครองทรัพย์สิน

ทั้งนี้ การครอบครองที่ดินทางกายภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญ เนื่องจากการ ครอบครองเท่านั้น ที่เป็นตัวบ่งชี้ว่าผู้ใดมีสิทธิในการใช้สอยประโยชน์ของที่ดิน เพราะในยุคศักดินากรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของกษัตริย์ และกษัตริย์เป็นผู้ยกให้บุคคลต่างๆ เข้าครอบครองที่ดินในสองลักษณะ คือ Freehold และ Leasehold โดย Freehold หมายความว่า กรรมสิทธิ์จะสิ้นสุดไปเมื่อเจ้าของตาย หรือตามเงื่อนไขเวลา หรือสิ้นสุดเมื่อขาดทายาทที่จะรับมรดก ส่วน Leasehold เป็นการครอบครองทรัพย์สินอันมีกำหนดเวลาแน่นอน จะเห็นได้ว่า กรรมสิทธิ์สมบูรณ์ที่แท้จริงเป็นของกษัตริย์ ซึ่งกรรมสิทธิ์ใน Freehold หากเปรียบแล้วน่าจะเหมือนสิทธิที่ได้ครอบครองนานมากกว่า ฉะนั้น กฎหมายอังกฤษในสมัยกลางที่ดินจึงขึ้นอยู่กับสิทธิครอบครอง จนหลังศตวรรษที่ 16 ได้นำหลักกรรมสิทธิ์เข้ามาใช้พร้อมกับระบบทุนนิยม เมื่อภูมิหลังของกฎหมายอังกฤษให้ความสำคัญกับการครอบครองเช่นนี้ ผู้ที่ครอบครองทรัพย์สิน จึงได้เปรียบกว่าผู้ที่ไม่ได้ครอบครองทรัพย์สิน แต่อ้างตนว่าเป็นเจ้าของ

เมื่อกฎหมายอังกฤษ ไม่ให้ความสำคัญกรรมสิทธิ์เท่ากับการครอบครองเช่นนี้ ฉะนั้น ในสมัยโบราณหากมีคดีพิพาทเกี่ยวกับที่ดินระหว่างบุคคลที่อ้างการยึดถือหรือครอบครองเหมือนกัน ศาลจะไม่ตัดสินคดีด้วยการดูว่าใครเป็นเจ้าของ แต่จะพิจารณาว่าใครเป็นผู้มีสิทธิเหนือกว่า ผู้ที่นำสืบได้ว่าตนเป็นผู้มีสิทธิเหนือกว่าจะเป็นฝ่ายชนะ โดยศาลอังกฤษได้วางหลักการการพิสูจน์ไว้ให้แก่ฝ่ายเจ้าของเดิมว่า เบื้องต้นต้องพิสูจน์ให้ได้ก่อนว่าตนถูกแย่งการครอบครองจริง มีการรับหรือขับเจ้าของออกจากที่ดิน เมื่อพิสูจน์ข้อนี้ได้ ก็ต้องพิสูจน์ต่อไปว่า ผู้ที่แย่งการครอบครองนั้น ครอบครองอย่างไม่ต่อเนื่อง และหากการครอบครองขาดช่วง ก็ต้องมีการเข้าครอบครองต่อโดยเจ้าของเดิม และศาลจะเข้าไปดูว่าการครอบครองของใครสมเหตุสมผล มีระยะเวลายาวนานและเป็นปัจจุบันกว่ากัน ซึ่งศาลจะใช้เกณฑ์ว่าสภาพที่ดินนั้นเป็นอย่างไร ใหญ่หรือเล็ก พอที่จะทำอะไรได้ ธรรมชาติของที่ดินเป็นอย่างไร เหมาะแก่การอยู่อาศัยหรือทำเกษตรกรรม และการใช้โดยปกติของบุคคลทั่วไปเขาใช้ที่ดินที่มีสภาพ และธรรมชาติที่ดินเช่นนี้กันอย่างไร (Mackenzie & Phillip, 2010) โดยเหตุที่ศาล

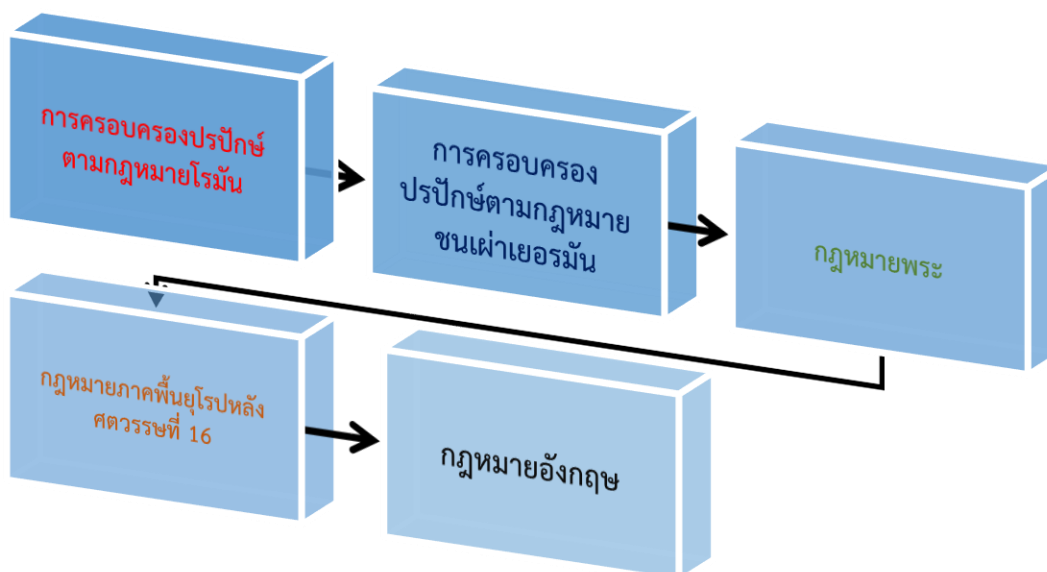

จะต้องดูลักษณะการเข้าครอบครองเช่นนี้ เพราะการเข้าไปใช้ทรัพย์สินตามกฎหมายอังกฤษต้องเป็นการครอบครองที่ไม่สอดคล้อง หรือขัดกับการใช้ที่ดินตามความประสงค์ของเจ้าของที่ดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่เจ้าของที่ดินไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร การครอบครองปรปักษ์ในกรณีนี้ จึงต้องมีความเป็นปรปักษ์กับเจ้าของเดิมด้วย เช่น เพียงเข้าไปใช้ที่ดินที่กำลังจะมีการพัฒนา หรือกำลังจะยกให้แก่ราชการ โดยการเข้าไปทิ้งขยะหรือเพาะปลูกเท่านั้น ไม่อาจทำให้เกิดอำนาจปรปักษ์ในการได้กรรมสิทธิ์ได้ (โสภณ รัตนกร, 2530)

โดยสรุป การครอบครองปรปักษ์แบบอังกฤษ เป็นความคิดที่จะพิสูจน์กรรมสิทธิ์เท่านั้นว่า ผู้ใดครอบครองทรัพย์สินอย่างเหมาะสมในระยะเวลาานพอ ก็ย่อมมีสิทธิในการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือกว่าคนอื่น แม้แต่เจ้าของเดิมก็ตาม ทั้งนี้ เพราะกฎหมายเล็งเห็นถึงความชัดเจนทางกายภาพว่า การกระทำทางกายภาพในแง่ของการครอบครองและเวลานั้นเอง จะเป็นตัวพิสูจน์ว่าใครมีสิทธิดีกว่ากัน

ดังนั้น การที่กฎหมายอังกฤษยอมรับการครอบครองยาวนานของผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินโดยเจตนาเป็นเจ้าของ และบุคคลที่เป็นเจ้าของคนเก่าไม่ได้ใส่ใจในทรัพย์สินนั้นแล้ว จึงทำให้การตั้งต้นการครอบครองที่ไม่สุจริตไม่จำเป็นที่จะเป็นบ่อเกิด การลักทรัพย์ หรือการกระทำความผิดอื่นๆ เป็นการได้กรรมสิทธิ์ขึ้นมาได้ ด้านเหตุผลทางเศรษฐกิจอันเป็นนโยบายของรัฐที่ต้องการให้ผู้ที่ใช้ทรัพย์สินนั้นจริงๆ ได้เป็นเจ้าของ เพื่อเป็นผู้ผลิตให้แก่รัฐต่อไปได้ ไม่ใช่ปล่อยปละละเลยทรัพย์สินไว้เฉยๆ ด้วยเหตุนี้แม้แต่คนพาลเกร (เสนีย์ ปราโมช, 2528) ก็อาจได้บำเหน็จ (มานิตย์ จุมปา, 2548) เป็นกรรมสิทธิ์ เมื่อได้เข้าไปใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่ได้กำหนดตามระยะเวลา เพราะให้อาณาเจ้าของมาติดตามคืนแล้ว แต่ไม่ได้ติดตามคืนในเวลาดังกล่าว กฎหมายอังกฤษจึงเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองคุณค่าทางเศรษฐกิจเหนือกว่ามุ่งคุ้มครองเจ้าของ กรรมสิทธิ์ แต่กฎหมายอังกฤษไม่ได้มีอายุความหลากหลายที่ใช้ในต่างกรณีกันเหมือนกฎหมายโรมัน หรือกฎหมายในภาคพื้นยุโรป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

ในกฎหมายภาคพื้นยุโรป ส่วนใหญ่ใช้อายุความอย่างยาว คือ 30 ปี เป็นอายุความทั่วไปที่ไม่ได้บัญญัติหลักสุจริตไว้ ซึ่งหากศึกษาอายุความในกฎหมายไทยซึ่งได้มีการบัญญัติเป็นภาษาอังกฤษในกฎหมายเมื่อตอนร่างกฎหมายว่า “Bad Faith” และบัญญัติให้นำอายุความทางอาญามาใช้ด้วย แต่ในขณะที่อายุความของกฎหมายต่างประเทศในการได้สิทธิ ไม่ได้ใช้อายุความทางอาญา แต่ใช้อายุความทางแพ่งโดยเฉพาะ ซึ่งเรื่องความสัมพันธ์กับการเรียกทรัพย์สินทางอาญา อายุความในกฎหมายต่างประเทศยาวเกินไปมาก จะเห็นได้ว่า อายุความได้สิทธิในทางแพ่งในเรื่องการครอบครองปรปักษ์ล้วนเกินไปหรือเท่ากับอายุความทางอาญาทั้งสิ้น นั่นคือ

การตั้งอายุความทางอาญาขึ้นมา 30 ปี ก็ยาวกว่าอายุความทางแพ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน ในกรณีการครอบครองโดยสุจริต อีกทั้งอายุความที่ยาวก็ไม่ได้แปรผันตามอายุความทางอาญาอย่างเดียว เพราะไม่มีอายุความใดเท่ากับอายุความทางอาญาทุก ๆ อายุความ แต่อายุความถูกตั้งให้ “แตกต่าง” จากอายุความการครอบครองทรัพย์สินโดยสุจริตอย่างมีนัยสำคัญ นั่นคือ การไม่ยอมรับให้ผู้ครอบครองทรัพย์สินโดยสุจริตต้องใช้อายุความมากกว่าผู้ครอบครองทรัพย์สินโดยไม่สุจริตนั่นเอง หลักการที่ทำให้ต้องแยกอายุความการครอบครองทรัพย์สินโดยสุจริตและไม่สุจริตออกจากกัน นั่นคือ กฎหมายไม่ควรที่จะให้ได้กรรมสิทธิ์ในอายุความที่ไม่แตกต่างกันระหว่างผู้สุจริตและผู้กระทำความผิด มิฉะนั้น จะเกิดผลเป็นการสนับสนุนให้บุคคลผู้ไม่สุจริตกระทำความผิดเพื่อให้ได้กรรมสิทธิ์โดยอายุความ อย่างไรก็ตาม ในกฎหมายไทยเมื่อใช้อายุความทางอาญา ผลกลับกลายเป็นว่า อายุความในการครอบครองทรัพย์สินในบางความผิด กลับเท่ากับอายุความที่ผู้สุจริตครอบครองทรัพย์สินได้กรรมสิทธิ์ ซึ่งจะเกิดเป็นปัญหาในการใช้กฎหมายตามมา

เอกสารอ้างอิง

- ประชุม โฉมฉาย. (2553). *กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น: จารีตโรมันและแอ่งไกลแซกซอน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประชุม โฉมฉาย. (2555). *หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มานิตย์ จุมปา. (2548). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยทรัพย์สิน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์. (2551). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 ว่าด้วยทรัพย์สิน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- เสนีย์ ปราโมช. (2528). *อธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์: กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- โสภณ รัตนกร. (2530). การครอบครองทรัพย์สิน: ชื่อที่อาจทำให้หลงผิด. *วารสาร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 14(2), 73-80.
- หัสวุฒิ วิจิตวิริยกุล. (2533). การครอบครองทรัพย์สิน: ข้อความคิดและวิวัฒนาการ. *วารสารคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 20(4), 86-98.
- Brissaud, J. (1968). *A history of French Private Law*. New York: Augustus M. Kelley.
- DK London. (2011). *The Philosophy Book*. London: Dorling Kindersley Limited.
- MacKenzie, J.A. & Mary Phillip, M. (2010). *Textbook on Land Law*. Oxford University Press: UK.
- Moyle, J.B. (1928). *The Institutes of Justinian*. Oxford: The Clarendon Press.
- Nicholas, B. (1977). *An Introduction to Roman Law*. Oxford: The Clarendon Press.
- Prichard, A.M. (1906). *Leage's roman private law*. London: Macmillan Co Ltd.
- Roby. H.J. (1975). *Roman Private Law in the times of Cicero and of the Antonines*. Cambridge: University Press.
- Sherman, C.P. (1911-1912). *Aquisitive Perscription uniformity*. (The Yale Law Journal). Vol. 21. (1911-1912). It's existing world-wide.
- Thomas J.A.C. (1975). *The Institutes of Justinian, text, translation and commentary*, Amsterdam: North-Holland Publishing Company.

ปรัชญาการเมือง : กรณีศึกษาแนวคิดของอริสโตเติล*

POLITICAL PHILOSOPHY: A CASE STUDY ARISTOTLE'S IDEAS

พระมหาฉัตรชัย ปญญาวัฒน์โน

Phramaha Chatchai Panyawatthano

วัดถ้ำสิงห์

Wat Tham Sing

Corresponding Author E-mail: chatchaiponsri@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง ปรัชญาการเมือง : กรณีศึกษาแนวคิดของอริสโตเติล ผลการศึกษา พบว่า อริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีกที่มีคุณูปการต่อแนวคิดทางการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยได้นำเสนอหลักการทางการเมือง กล่าวคือ 1. มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองและเป็นสัตว์สังคม หมายถึง มนุษย์ไม่สามารถอยู่ดำรงได้เพียงลำพังเหมือนสัตว์อื่น แต่จะดำรงชีพได้อย่างสมบูรณ์ก็ต่อเมื่ออยู่ภายในขอบเขตของนครรัฐ 2. การก่อตัวเกิดรัฐได้นั้น เริ่มจากปัจเจกบุคคล แล้วขยายออกไปเป็นครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน และเป็นนครรัฐในที่สุด โดยนครรัฐจะทำหน้าที่สร้างหลักประกันความมั่นคงและพัฒนาอารยธรรมแก่มนุษย์ 3. อริสโตเติลสนับสนุนหลักการปกครองโดยกฎหมายเพราะการปกครองที่ดีจะต้องเป็นการปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายและกฎหมายจะเป็นเครื่องมือในการกำกับ ดูแล รักษาความยุติธรรมภายในสังคม โดยอาศัยกฎหมายจากกฎหมายธรรมชาติ และกฎหมายที่มนุษย์กำหนดขึ้น 4. สนับสนุนให้มีการถือครองสมบัติส่วนตัวปฏิเสธแนวคิดการถือกรรมสิทธิ์ครอบครองแบบสาธารณะ 5. การปกครองของรัฐ ได้แก่ ราชาธิปไตย อภิชนาธิปไตย โพลิตี ทรราช ทรนาธิปไตย และ ประชาธิปไตย และ 6. สนับสนุนการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ รูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดตามทัศนะของอริสโตเติลได้นำเสนอการปกครองโดยรัฐธรรมนูญ เป็นรัฐที่ถูกปกครองโดยราษฎรเป็นผู้เลือกมาเพื่อบริหารประเทศ

คำสำคัญ: ปรัชญา; การเมือง; อริสโตเติล

Abstract

Article titled Political Philosophy: A Case Study of Aristotle's Ideas The results of the study found that Aristotle, a Greek philosopher made contributions to political thought from the past to the present. He presented political principles, namely: 1. Man is a political animal and a social animal, meaning that man cannot survive alone like other animals but can survive fully within the boundaries of a city-state, 2. The formation of a state begins with an individual and expands to a family, village, and community, and finally, a city-state by the city-state serves to ensure stability and develop civilization for humans, 3. Aristotle supports the principle of government by law because good governance must be lawful government and law will be a tool for regulating, overseeing, and maintaining justice within society, by relying on laws from natural law and law established by humans, 4. Supporting the ownership of private property, rejecting the concept of public ownership, 5. State government includes monarchy, aristocracy, polity, tyranny, oligarchy, and democracy and 6. Support constitutional

*Received May 18, 2024; Revised June 29, 2024; Accepted July 2, 2024

government, the best form of government according to Aristotle is constitutional government, which is a state ruled by the people who are chosen to run the country.

Keywords: Philosophy; Political; Aristotle's

บทนำ

คำว่า ปรัชญาการเมือง ประกอบด้วยคำ 2 คำ กล่าวคือ คำว่า ปรัชญา ซึ่งพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า ปรัชญา คือ วิชาที่ว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริง ซึ่งความหมายนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของปรัชญา คือ เรื่องที่เป็นจะเป็นปรัชญาได้นั้นจะต้องให้องค์ความรู้และความจริงอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้ศึกษา ไม่ใช่ความคิดเห็นที่ปราศจากข้อมูลหรือจินตนาการ และคำว่า การเมือง มีนักวิชาการได้นิยามว่า คือ การกระทำรวมหมู่แบบใดก็ตามที่มนุษย์ได้กระทำร่วมกันหรือกิจกรรมของมนุษย์ที่ใช้จัดการกับเรื่องบางเรื่องร่วมกัน (Wagner, 2006) ดังนั้น ปรัชญาการเมือง คือ ความพยายามที่จะรู้ให้ถ่องแท้เกี่ยวกับธรรมชาติของสิ่งที่เป็นการเมืองและระเบียบที่ดี (วินัย ผลเจริญ, 2556) โดยให้ความสำคัญกับการแสวงหาความจริงของสรรพสิ่งทางการเมือง เป็นการศึกษาที่ตั้งอยู่บนฐานคิดว่า ผลงานของนักปรัชญาการเมืองเป็นองค์ความรู้ที่เป็นความจริงแท้ คงความเป็นอมตะแม้ว่าจะดำเนินผ่านยุคสมัย สถานที่และผู้คน ขณะที่การศึกษาความคิดทางการเมืองมีความเชื่อว่าผลงานของนักปรัชญาการเมืองเป็นเพียงความพยายามของการแสวงหาคำตอบให้แก่ปรากฏการณ์ทางสังคมการเมืองในช่วงนั้น ๆ อีกทั้งเป็นความรู้ที่มีความเชื่อมโยงไม่อาจพิจารณาแยกขาดจากเงื่อนไขของเวลา สถานที่และประวัติศาสตร์ได้ (พิศาล มุกตาร์ศรี, 2558)

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือการศึกษาปรัชญาการเมืองด้วยวิธีการกลับไปศึกษางานต้นฉบับของนักปรัชญาการเมืองอดีตอย่างอริสโตเติลที่ยังคงความเป็นอมตะ นอกจากมีความจริงแท้ทางการเมืองที่ดำรงอยู่ข้ามยุคสมัย ยังเป็นความรู้ที่สามารถใช้อ้างอิงและนำมาอธิบายเพื่อวิเคราะห์และเข้าใจการเมืองในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี และนอกจากนั้นการศึกษาความคิดของนักปรัชญาทางการเมืองจะช่วยให้เรามองเห็นความคิดจากอดีตที่ถูกส่งผ่านมาปัจจุบันด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมุ่งศึกษาถึงความคิดหรือปรัชญาทางการเมืองของอริสโตเติล คือ การได้ศึกษาถึงภูมิหลัง ที่มาและความคิดของนักปรัชญาและแนวความคิดโดยพยายามวิเคราะห์ถึงหลักการสำคัญที่อริสโตเติลได้ให้คำตอบไว้ในยุคสมัยกรีก เช่น ผู้ปกครองที่ดี ความยุติธรรม ระเบียบการเมืองที่ดีหรือธรรมชาติในสังคมการเมืองของมนุษย์เป็นอย่างไร เป็นต้น ฉะนั้น ในบทความนี้ ผู้เขียนจึงได้กำหนดกรอบการศึกษาเอาไว้ 2 ประเด็น คือ 1. ศึกษาถึงประวัติของอริสโตเติล 2. วิเคราะห์ถึงปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล

ประวัติของอริสโตเติล

อริสโตเติล เกิดที่เมืองสตาگیرัส (Stagirus) อาณานิคมกรีก และเป็นท่าเรือตั้งอยู่บนฝั่งของแคว้นเทรซ (Thrace) ก่อน ค.ศ. 384 ปี บิดาชื่อ นิโคมาคัส (Nicomachus) แพทย์ประจำสำนักของกษัตริย์อะมินตัส (Amyntas) แห่งมาซิโดเนีย ผู้เป็นพระบิดาของพระเจ้าฟิลิปและทรงเป็นอัยกาของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช เมื่อบิดาสิ้นชีวิตแล้ว ผู้ปกครองได้ส่งอริสโตเติลเข้ามายังเมืองเอเธนส์ ศูนย์กลางทางสติปัญญาของโลก ในครั้งนั้น อริสโตเติลได้มาเป็นศิษย์ของเพลโต เมื่อเขามีอายุได้ 17 ปี สมัยที่เรียนอยู่ที่อะคาเดมีนั้น อริสโตเติลวางตัวเป็นผู้ดีเหนือคนอื่น สุภาพอ่อนโยน พูดเสียงค่อย พิถีพิถันในการแต่งตัว เขาจึงเป็นแบบฉบับแห่งการแต่งกายเหนือกว่านักศึกษาทั้งหลาย แต่อริสโตเติลก็สนใจความรู้ต่าง ๆ เป็นอันมาก แสดงความเฉลียวฉลาดอย่างไม่น่าเชื่อที่คนเดียว ๆ จะสามารถมีความรู้ได้หลายสาขาเช่นนั้น มีทั้งการเมือง การละคร กวีนิพนธ์ ฟิสิกส์

แพทย์ จิตวิทยา ประวัติศาสตร์ ตรรกวิทยา ดาราศาสตร์ จริยศาสตร์ ธรรมชาติวิทยา คณิตศาสตร์ วาทยศิลป์ ชีววิทยา เป็นต้น เพลโตเคยกล่าวตลก ๆ ว่า อะคาเดมีของเขามี 2 ส่วน คือ ส่วนร่างกายเป็นของนักศึกษาทั้งหลาย แต่ส่วนสมองเป็นของอริสโตเติล (สมัคร บุราราวส, 2522)

อริสโตเติลได้อยู่ถวายความรู้แก่พระเจ้าอะเล็กซานเดอร์เป็นเวลาประมาณ 5 ปี ครั้นเมื่อพระเจ้าฟิลิปสวรรคตแล้ว พระเจ้าอะเล็กซานเดอร์ได้หันไปเตรียมตัวเพื่อการครองโลก ดังนั้น หน้าที่ของอริสโตเติลจึงสิ้นสุดลง เขากลับมายังเมืองเอเธนส์อีก และได้ตั้งสำนักปรัชญาของตนขึ้นชื่อว่า ลิซีอุม (The Lyceum) หรือรู้จักกันอีกนัยหนึ่งว่า จงกรม (Peripatetics) เพราะอริสโตเติลชอบเดินไปมาในขณะที่ทำการสอน กาลต่อมาเมื่อพระเจ้าอะเล็กซานเดอร์มหาราชสิ้นพระชนม์อย่างกะทันหันที่เมืองบาลิโลน ในปีก่อน ค.ศ. 323 โดยมีพระชนม์เพียง 33 พรรษาเท่านั้น ทำให้เอเธนส์แข็งเมือง อริสโตเติลจึงหนีไปอยู่ที่เมืองซาลซีส ในแคว้นยูโบเอีย (Euboea) โดยกล่าวว่า ชาวเมืองเอเธนส์จะไม่ได้มีโอกาสทำบาปแก่นักปรัชญาเป็นครั้งที่ 2 หลังจากได้กระทำแก่โซเครตีสมาแล้ว อริสโตเติลอยู่ที่นั่นได้เพียงปีเดียวก็สิ้นชีวิต ด้วยความเจ็บป่วย เมื่อปี 322 ก่อนคริสตกาล ขณะอายุได้ 63 ปี (Stace, 1965)

อริสโตเติลมีนิสัยรักความรู้เป็นอย่างมาก จึงได้ทุ่มเทเวลาค้นคว้าหาความรู้ของสิ่งต่าง ๆ เขาจึงเป็นนักอ่าน นักสังเกต นักทดลองที่ยิ่งใหญ่ เขาต้องการความจริงที่พิสูจน์ได้ เหตุนี้ความรู้ของเขาจึงเป็นไปในแนวทางวิทยาศาสตร์ การเขียนของเขาก็เช่นกัน เขามุ่งพิสูจน์ความจริงที่เขาพบเป็นสำคัญยิ่งกว่าอย่างอื่น งานเขียนของเขาจึงขาดความนุ่มนวล ขาดสุนทรียภาพ ซึ่งผิดกับข้อเขียนของเพลโต (Thilly, 1976)

อริสโตเติลเขียนหนังสือไว้มาก ประมาณ 400 เล่ม แต่เหลือตกทอดมาเพียง 1 ใน 4 ของจำนวนทั้งหมด และงานที่เหลือนี้ก็มีลักษณะไม่สมบูรณ์ ขาด ๆ วั่น ๆ โดยเฉพาะอภิปรัชญา (Metaphysics) ซึ่งบางตอนก็ไม่ติดต่อกันและบางตอนก็เป็นของปลอมงานเขียนของเขาเริ่มในช่วง 13 ปี สุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นระยะที่ความคิดทางปรัชญาของเขาพัฒนาขึ้นถึงที่สุดแล้ว และความคิดของเขาค่อนข้างจะโน้มเอียงไปในทางวิทยาศาสตร์กายภาพมากกว่าเรื่องนามธรรม เขาสนใจศาสตร์ทุกสาขาและได้บุกเบิกศาสตร์สาขาใหม่ขึ้น คือ ตรรกวิทยาและสัตวศาสตร์ และบรรดาตำราที่เขาเขียนขึ้นนั้นที่สำคัญ คือ อภิปรัชญา จริยศาสตร์ รัฐศาสตร์ ศิลปะ ดาราศาสตร์ จิตวิทยา ในทางปรัชญา อริสโตเติลก็ได้ให้กำเนิดปรัชญาแขนงต่าง ๆ ไว้มากหลายสาขา กล่าวคือ ตรรกวิทยา อภิปรัชญา ฟิสิกส์ จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ (ศรีธัญย์ วงศ์คำจันทร์, 2537)

กล่าวได้ว่า อริสโตเติล ถือว่าเป็นนักปรัชญาระดับปรมาจารย์แห่งยุคที่นับได้ว่าผลงานของเขาเป็นสายธารพัฒนาการทางความคิดที่มีอิทธิพลเหลือคณาให้กับผู้คนในสังคมยุคถัดมา เรียกได้ว่า ผลงานของอริสโตเติลเป็นผลงานที่มีคุณค่ายิ่งแก่มนุษยชาติทั้งมวล ไม่ว่าจะเป็นทางวิทยาศาสตร์ ศาสนา และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลงานด้านปรัชญาทางการเมืองที่อริสโตเติลได้มอบเอาไว้ให้เป็นมรดกทางปัญญาอันล้ำค่าแก่ผู้สนใจได้ศึกษา ดังจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไป

ปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล

แม้ว่าอริสโตเติลจะเป็นผู้ที่มีความสนใจหลากหลาย อาทิ วิชาปรัชญา ชีววิทยา ดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ เครื่องกล ศิลปะ ตรรกศาสตร์ และเมตาฟิสิกส์ แต่สิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะเน้นย้ำในบทความนี้ ก็คือ แนวคิดปรัชญาทางการเมืองของอริสโตเติล เพราะเป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าต่อปรัชญาการเมืองตะวันตก และเป็นรากฐานของปรัชญาการเมืองกระแสหลักในปัจจุบัน ซึ่งผู้เขียนขอสรุปแนวคิดปรัชญาทางการเมืองไว้ 6 ประเด็นสำคัญ คือ

1. มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองและสัตว์สังคม วาทกรรมของอริสโตเติลที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองและสัตว์สังคมนี้ เป็นการมุ่งหมายถึงมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ต้องมาอยู่ร่วมกันเพื่อความปลอดภัย และ

ตอบสนองที่จำเป็นให้แกกัน เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ ซึ่งในการนี้จะต้องมีการจัดระบอบการปกครองเพื่อรักษาความสงบสุขและความยุติธรรม จะอย่างไรก็ดี เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ในประเด็นนี้ ผู้เขียนจะขอรวบรวมถึงแนวคิดที่นักวิชาการได้ให้ความหมายของวาทกรรมดังกล่าว โดยแบ่งเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ

1.1 มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง ตามแนวคิดของอริสโตเติล มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองที่มีธรรมชาติอยู่ร่วมกันในสังคมขนาดใหญ่ที่เรียกว่าเมืองหรือรัฐ มนุษย์ไม่สามารถแยกกันอยู่เป็นหน่วยหรือตามลำพังได้ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อการดำรงชีพและความมั่นคงปลอดภัยด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงรวมตัวกันตั้งรัฐขึ้นมา รัฐจึงเป็นสถาบันที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ มนุษย์จะสามารถค้นพบจุดหมายปลายทางแห่งชีวิตของตนเองได้เฉพาะภายในรัฐเท่านั้น หากไม่มีรัฐ มนุษย์ก็ไม่ต่างอะไรกับสัตว์ป่า (พระราชวรานี (ประยูร ธมมจิตโต), 2540) อาจมีคำถามว่า ทำไมมนุษย์จำเป็นต้องเป็นสัตว์การเมือง เหตุผลดังกล่าว ตามทฤษฎีของอริสโตเติล มองว่ามนุษย์เป็นสัตว์การเมืองเพราะว่า (วิรัช เตียงหงษากุล, 2529) 1. มนุษย์เป็นสัตว์ที่จะต้องอยู่ในชุมชน มนุษย์จะสมบูรณ์เมื่ออยู่รวมกันในกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตมนุษย์แตกต่างจากชีวิตสัตว์อื่นและพืช 2. การได้อยู่ในรัฐจะทำให้มนุษย์แสดงศักยภาพหรือธรรมชาติที่แฝงเร้นอยู่ในตัวออกมาได้อย่างเต็มที่ 3. โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ในชุมชนหรือรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เทวดาและสัตว์ครึ่งจันอาจดำรงชีวิตอยู่ได้โดยปราศจากการจัดระบบหรือปราศจากรัฐ แต่สำหรับมนุษย์แล้ว การที่จะบรรลุจุดหมายสูงสุดได้ต้องอยู่ในชุมชนหรือรัฐเท่านั้น เพราะการได้อยู่ในชุมชนหรือรัฐที่มีระเบียบแบบแผน จะช่วยให้มนุษย์ฉลาดและมีคุณธรรม ดังที่ อริสโตเติลกล่าวไว้ว่า จำเพาะมนุษย์เท่านั้นที่จะรู้ได้ในเรื่องชั่วดี ยุติธรรม อยู่ดีธรรมและคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ผู้ที่รู้จักคุณค่าดังกล่าวเท่านั้น ย่อมมาอยู่รวมกันและจัดตั้งเป็นกลุ่มขึ้น (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2543) 4. ชีวิตของมนุษย์ภายในชุมชนหรือรัฐเท่านั้น ที่สร้างมนุษย์ให้มีฐานะสูงกว่าสัตว์ป่า และมีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

1.2 มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ในประเด็นนี้ว่า หมายถึง มนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่ต้องอยู่กับบิดามารดา พี่น้อง บุตร ภรรยา และสหาย ตลอดถึงคนอื่นในชุมชน ในสังคม ในเมือง (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2533) อาจมีคำถามว่า เหตุผลอะไรที่มนุษย์ต้องเป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถอยู่ตามลำพังได้ คำตอบก็คือ มนุษย์มีความต้องการและเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ กล่าวคือ 1. ความต้องการ หรือความอยาก ซึ่งเกิดจากความพร่อง หรือความไม่สมบูรณ์ในตัวเองของมนุษย์เพราะความไม่สมบูรณ์ในตัวเอง มนุษย์จึงต้องอาศัยกันและกันด้วยการสร้างครอบครัว แล้วรวมกลุ่มกันก่อตั้งชุมชนและรัฐขึ้นมา เพื่อช่วยให้การพัฒนาตนเองสมบูรณ์ หรือเพื่อเติมเต็มให้กับชีวิตของตนเอง ความต้องการในที่นี้ หมายถึง ความต้องการทางจิตใจในสองด้าน คือ 1. ต้องการสมบูรณ์ในด้านเหตุผล ทำให้มนุษย์ฝึกฝนตนเองในด้านพุทธิปัญญา และ 2. ต้องการสมบูรณ์ในด้านอารมณ์ ทำให้มนุษย์ฝึกฝนตนเองในด้านคุณธรรม อริสโตเติล เชื่อว่า ความต้องการทั้งสองด้านนี้ จะทำให้มนุษย์เข้าถึงภาวะสูงสุดของการเป็นมนุษย์ได้ และในการทำให้ตนมีความสมบูรณ์ในสองด้านดังกล่าว มนุษย์จำเป็นต้องอาศัยรัฐ อาศัยกลุ่มอาศัยสังคม สำหรับเป็นสถาบันที่ช่วยจัดระบบการดำรงชีวิตให้ และดูแลด้านอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้การก้าวสู่จุดหมายของตนเป็นไปอย่างราบรื่น ส่วนความต้องการทางร่างกาย เช่น ความหิวกระหาย เป็นต้น ถือว่าเป็นเพียงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เท่านั้นซึ่งการสนองความต้องการพื้นฐานอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้มนุษย์เข้าถึงภาวะสูงสุดของการเป็นมนุษย์ได้ 2. สัญชาตญาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด ดังที่อริสโตเติล กล่าวว่า สัญชาตญาณในการรวมกลุ่มหรือสัญชาตญาณทางสังคม เป็นสิ่งที่ถูกฝังอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิด (สมยศ เชื้อไทย, 2545)

กล่าวโดยสรุป มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองและเป็นสัตว์สังคม หมายถึง มนุษย์โดยธรรมชาติหรือโดยกำเนิดแล้ว ไม่ชอบการมีชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวหรือดำรงชีวิตอยู่เพียงลำพังแต่ มนุษย์มีความต้องการรวมกลุ่มสร้างสังคม สร้างเมืองขึ้นมา ทั้งนี้เพราะมนุษย์รู้สึกว่าการมีความพร่องหรือมีความไม่สมบูรณ์ชีวิต จึง

ต้องการทำให้ชีวิตของตนให้เต็มเปี่ยม แต่ในการเติมเต็มให้กับชีวิตนั้น ไม่สามารถทำได้เพียงลำพัง จำเป็นต้องอาศัยกันและกันในหมู่มนุษย์ การณ์บางอย่างจำเป็นต้องอาศัยองค์กร หรือ อาศัยสถาบันที่มีความมั่นคงเพียงพอที่จะเป็นที่พึ่งได้ แต่องค์กรหรือสถาบันนั้น ๆ มนุษย์จะต้องช่วยกันสร้างขึ้นมา สถาบันทางสังคมหรือรัฐจึงเกิดจากปัจเจกชนรวมกลุ่มกันสร้างขึ้นมาแล้วใช้เป็นที่จัดระบบเพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีความสมบูรณ์ในชีวิต ซึ่งกำหนดจุดหมายไว้ที่การมีความสุขและคุณธรรม นี่แสดงให้เห็นว่า การรู้จักอยู่ในรัฐเท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์เข้าถึงภาวะสูงสุดของความเป็นมนุษย์ได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับรัฐ อริสโตเติล มองว่า รัฐเป็นประชาคมการเมืองชั้นสูงสุดซึ่งรับรองความสงบสุขทั้งหมดของประชาชน โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ความดีอันสูงสุดเหนือความดีทั้งหลาย อริสโตเติลมองว่ามนุษย์ต่างกับสัตว์ที่รวมอยู่กันเป็นกลุ่ม เพราะนอกจากจะเพื่อป้องกันอันตรายแล้ว มนุษย์ยังอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสิ่งดี ๆ ในสังคมอีกมาก มนุษย์จึงไม่อาจอยู่ลำพังในโลกได้ สำหรับอริสโตเติล สิ่งที่ไม่ได้อยู่ในระบบการเมือง หากไม่ใช่สัตว์ (Beast) ก็ต้องเป็นเทวดา (God)

รัฐโดยสภาพที่แท้จริงไม่ใช่การรวมกันของพลเมืองแต่ละคน อย่างกองทหารเป็นผลรวมของเมืงทหาราย รัฐมีชีวิตเป็นของตนเอง และในทำนองเดียวกัน พลเมืองแต่ละบุคคลก็มีชีวิตเป็นของตนเองเช่นกัน รัฐมีจุดหมายเป็นของตนเอง พลเมืองก็มีจุดหมายของตนเอง แต่จุดหมายของรัฐรวมเอาจุดหมายของพลเมืองเข้าไว้ด้วย เหตุนี้จึงเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องที่ยอมรับฝ่ายหนึ่งปฏิเสธฝ่ายหนึ่ง พวกที่ถือว่ารัฐเท่านั้นที่เป็นจริง ปัจเจกชนไม่จริง ก็เป็นแบบรัฐในอุดมคติของเพลโต ซึ่งถือว่ารัฐเท่านั้นที่เป็นจริง รัฐเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง ปัจเจกชนไม่มีความหมาย พลเมืองต้องอาศัยตนอย่างเต็มที่เพื่อรัฐและดำรงอยู่ของรัฐ อริสโตเติลเห็นว่าเพลโตผิดพลาดในข้อที่ว่า รัฐเท่านั้นมีจุดหมายในตัว ส่วนปัจเจกชนไม่มีจุดหมายในตัว ความจริงปัจเจกชนมีจุดหมายในตัว เป็นอินทรีย์ภาพหนึ่งของรัฐซึ่งเป็นอินทรีย์ภาพสูงสุด จึงไม่อาจลิดรอนสิทธิได้ การปกครองไม่ควรเป็นแบบอุดมรัฐของเพลโต

อาจกล่าวได้ว่า อริสโตเติลให้ความเห็นเกี่ยวกับรัฐที่ประกอบด้วยส่วนย่อยต่าง ๆ คือพลเมือง เขากล่าวว่า คนที่อาศัยอยู่ในเมือง คือ พลเมืองนั้น เป็นไปไม่ได้ หากควรเป็นคนที่มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและในการบริหารงานของรัฐ พลเมืองควรรู้ว่าเมื่อไรควรเชื่อฟัง เมื่อไรควรใช้อำนาจ โดยหวังผลคือคุณงามความดีสำหรับรัฐเสมอไป อุปมานครรัฐว่าเป็นกีฬา พลเมืองต้องเป็นผู้เล่น ไม่ใช่ผู้ดู พลเมืองดีคือคนที่ทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จำเป็น เพื่อความดีของรัฐ ที่จำต้องถามก็คือพลเมืองดีเป็นคนดีด้วยหรือไม่ คำตอบก็คือ ในแต่ละเมืองมีหน่วยงานต่าง ๆ มาก คนที่จะทำงานเหล่านี้ได้ต้องเป็นพลเมืองดี คือ คนที่สามารถทำการงานของรัฐได้ตามรัฐธรรมนูญเพื่อเพื่อความดีของรัฐ แต่หากจำเป็นต้องเป็นคนดีด้วยไม่ เช่น ต้องทำสงครามเพื่อสันติภาพ แต่การทำสงครามต้องฆ่าคน การฆ่าคนจะถือว่าเป็นการทำดีได้อย่างไร ดังนั้นเป็นต้น พร้อม ๆ กันนั้นพลเมืองโดยทั่ว ๆ ไป ก็เชื่อว่าทุกคนจะเป็นคนดี แต่ผู้ที่ป็นรัฐบุรุษ หรือผู้ที่รับผิดชอบกับการงานของมหาชนจำเป็นต้องเป็นคนดีด้วย ฉะนั้น เมืองที่ดีจะดีด้วยตนเองเท่านั้นไม่ได้ หากต้องมีพลเมืองคนหนึ่งหรือหลายคนร่วมปกครอง โดยพร้อมที่จะใช้อำนาจเท่าๆ กับพร้อมที่จะเชื่อฟังการใช้อำนาจ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2520)

สรุปแล้ว อริสโตเติล มีความเห็นว่า รัฐซึ่งเริ่มจากปัจเจกชน แล้วขยายเป็นครอบครัว หมู่บ้าน และรัฐในที่สุด มนุษย์จำเป็นต้องมีรัฐเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคง ความสงบสุข และความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ตน เพราะบุคคลแต่ละบุคคลไม่ อาจบรรลุผลดังกล่าวได้ถ้าไม่มีรัฐ เช่น ถ้าไม่มีรัฐ ตัวเองก็มิอาจเป็นไท มิอาจผู้ร้ายก็ไม่อาจปราบปราม เกิดโรคระบาดก็ไม่อาจควบคุม ไม่สามารถมีสังคมที่พัฒนา ไม่สามารถสร้างอารยธรรมของชาติและของโลกได้ เหล่านี้เป็นต้น

3. สนับสนุนหลักการปกครองโดยกฎหมาย อริสโตเติล กล่าวว่า การปกครองโดยกฎหมายเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาว่าการปกครองโดยมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นผู้ใดก็ตาม (กิติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2548) อริสโตเติล มีความแตกต่างจากเพลโตมากในประเด็นของการปกครองตรงที่ว่า อริสโตเติลเป็นนักวิทยาศาสตร์ หรืออีกนัย

หนึ่ง คือ เป็นนักปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้เขาจึงไม่เห็นด้วยกับเพลโตที่เสนอให้หาคนที่มีความรู้มาปกครองประเทศ เพราะอริสโตเติลเข้าใจถึงลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ว่ามีความเห็นแก่ตัวและเอารัดเอาเปรียบ เขาจึงไม่เชื่อในการปกครองโดยบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีความเฉลียวฉลาดเพียงใด ดังนั้นการปกครองที่ดีจึงต้องปกครองโดยกฎหมาย (Rule of Law) ซึ่ง อริสโตเติล เห็นว่า กฎหมายที่ดีคือกฎหมายที่ช่วยรักษาความยุติธรรมของสังคมไว้ได้ และความยุติธรรมก็จะเป็นสิ่งที่ผูกพันให้มนุษย์ในสังคมให้อยู่ร่วมกัน หลักความยุติธรรมตามปรัชญาของอริสโตเติลเป็นรากฐานของกฎหมาย 2 ประเภท 1. กฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) คือ กฎเกณฑ์ที่กำหนดแบบแผนการปฏิบัติของมนุษย์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ มีลักษณะเหมือนกันทุกแห่งหน และการมีอยู่ไม่ขึ้นอยู่กับการยอมรับหรือไม่ยอมรับ ไม่ได้เกิดจากการงานจงใจของผู้ใด เช่น กฎเกณฑ์ที่ไม่ให้มนุษย์ทำอันตรายผู้อื่น เป็นกฎเกณฑ์สากลที่เป็นกฎหมายธรรมชาติ หรือที่เรียกว่าในทางกฎหมายอาญาว่าเป็นความผิดในตัวเอง (Mala in Se) 2. กฎหมายที่มนุษย์กำหนดขึ้น คือ กฎเกณฑ์ที่กำหนดแบบแผนการปฏิบัติของมนุษย์ ซึ่งผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดขึ้น หรือเกิดจากแนวปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องบางประการที่เกิดจากความเจริญของสังคม เช่น กฎจราจรคือกฎแห่งความปลอดภัยในการคมนาคม กฎหมายที่มนุษย์กำหนดขึ้นจึงมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและเปลี่ยนแปลงไปตามกาล เวลา เป็นกฎข้อบังคับกำหนดให้กระทำหรือห้ามไม่ให้กระทำ หรือที่เรียกว่ากฎหมายอาญาว่าเป็นความผิดเพราะกฎหมายห้าม (Mala Prohibita) (สมยศ เชื้อไทย, 2549)

การที่มนุษย์ในสังคมจะปฏิบัติตามกฎหมายหรือศีลธรรม อริสโตเติลมองว่า รัฐควรเข้ามามีบทบาทในการเข้ามามีบริหารจัดการให้คนส่วนใหญ่ปฏิบัติตาม เช่น คนอยากประพฤติธรรมก็เพราะเห็นสังคมมีธรรม แต่การที่สังคมจะมีคุณธรรมได้ ก็ต้องอาศัยกฎหมายเข้ามาช่วยอีกหนึ่ง เพราะคนส่วนใหญ่จำเป็นต้องใช้กฎหมายมาบังคับ และก็จริงว่า คนส่วนมากกลัวถูกลงโทษยิ่งกว่าจะคำนึงถึงเหตุผลหรือคุณธรรมสูงส่งใด ๆ เพราะฉะนั้น รัฐควรจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อชักนำให้พลเมืองมีศีลธรรม และถ้าจำเป็นก็ควรใช้การลงโทษและอุปายทางกฎหมายต่าง ๆ เพื่อบีบบังคับให้คนมีศีลธรรม ดังนั้นใครก็ตามที่ปรารถนาจะยกระดับผู้คนให้มีคุณธรรม ก็จำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในทางกฎหมายเป็นอย่างดีด้วยจึงจะช่วยให้จุดหมายของตนสัมฤทธิ์ผล อริสโตเติลให้ความสำคัญต่อรัฐศาสตร์มาก จริยศาสตร์กับรัฐศาสตร์ไม่อาจแยกจากกันได้ จุดหมายของจริยธรรมจำต้องได้รับการสนับสนุนโดยกฎหมายและวิธีการปกครอง (พิน ดอกบัว, 2544)

4. สนับสนุนให้มีการถือครองสมบัติส่วนตัว อริสโตเติลคิดว่า มนุษย์ควรจะมีสมบัติส่วนตัว เพราะว่าเป็นสิ่งที่ช่วยในการดำรงชีพ มนุษย์ต้องกิน ต้องนุ่งห่ม และมีที่พักอาศัย ซึ่งสมบัติเหล่านี้จะเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องการเพื่อการดำรงชีพ สาเหตุที่อริสโตเติลมีแนวคิดเช่นนี้ก็เพราะว่า อริสโตเติลต่อต้านแนวคิดระบบคอมมิวนิสต์ที่มองว่า สมบัติควรเป็นของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวนั่นเอง

การเป็นเจ้าของสมบัติร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นเจ้าของผู้หญิงและเด็กร่วมกัน จะลงเอยด้วยการผิดใจกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด แล้วการทะเลาะวิวาทและอาชญากรรมจะตามมา การปกครองแบบเพลโตย่อมจะทำให้ลายความรับผิดชอบส่วนบุคคลเสียสิ้นสิ่งที่ทุก ๆ คนเป็นเจ้าของร่วมกันนั้น ย่อมหาคนเอาใจใส่ได้ยาก ทุก ๆ คนย่อมเอนเอียงที่เกียจให้คนอื่นทำแทน (สมิคร บุราวาส, 2522)

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องธรรมชาติที่มนุษย์ต้องมีสมบัติส่วนตัว ส่วนในเรื่องคอมมิวนิสต์ของชนชั้นปกครองตามแนวคิดของเพลโตนั้น อริสโตเติลไม่เห็นด้วย เพราะเขาไม่เชื่อว่าจะมีมนุษย์ที่สามารถอุทิศให้แก่รัฐได้ถึงเพียงนั้น อริสโตเติลตั้งข้อสังเกตว่าชนชั้นปกครองเหล่านี้อาจจะทะเลาะเบาะแว้งกันเองก็ได้ เนื่องจากใช้ของร่วมกัน อยู่ด้วยกัน หลับนอนร่วมกัน และเขาไม่เชื่อว่าระบบคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นระบบในอุดมคติจะเป็นจริงได้

5. รูปแบบของการปกครอง 6 ประเภท อริสโตเติลเสนอรูปแบบของระบบการเมือง โดยได้จำแนกลักษณะการปกครองของรัฐต่าง ๆ โดยใช้คุณภาพชีวิตของคนปกครองและจำนวนผู้ปกครองเป็นเกณฑ์ คือ

5.1 รูปแบบการปกครองที่ดี 3 แบบ

5.1.1 ราชาธิปไตย (Monarchy or Royalty) เป็นรูปแบบการปกครองที่เน้นคุณธรรมสูงสุดของผู้ปกครองเป็นสำคัญ อำนาจอการปกครองอยู่ในมือของคน ๆ เดียว ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณธรรม มีลักษณะเป็นราชาปราชญ์ (Philosopher King) และการใช้อำนาจเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทั้งหลาย จัดเป็นรูปแบบการปกครองที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในบรรดาการปกครองที่ดีทั้ง 3 แบบ เพราะมีความคล่องตัว กษัตริย์สามารถใช้อำนาจได้ โดยเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว

5.1.2 อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) เป็นรูปแบบการปกครองที่เน้นคุณสมบัติพิเศษของกลุ่มชนชั้นสูงใน สังคมเป็นสำคัญ กำหนดให้ผู้ปกครองเป็นกลุ่มชนชั้นสูงที่มีคุณธรรมและวัฒนธรรม รวมทั้งมีฐานะทางสังคมและการศึกษาที่เหนือกว่าคนอื่น และใช้อำนาจการปกครองเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวม เป็นรูปแบบการปกครองที่ดี รองลงมาจากรูปแบบราชาธิปไตย กำหนดให้ผู้ปกครองเป็นคณะบุคคลหรือกลุ่มชนที่มีคุณธรรม ยิ่งดีกว่าให้อำนาจการปกครองไปตกอยู่ในมือของคน ๆ เดียว เพราะต่างฝ่ายก็จะทำหน้าที่ ตรวจสอบการใช้อำนาจของกันและกัน การมีอำนาจก็อาจทำให้หลงในอำนาจและสูญเสียคุณธรรมไปได้ เพราะไม่มีการตรวจสอบกัน

5.1.3 โพลิตี หรือ มัชฌิมชนาธิปไตย (Polity) เป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนทั้งหมดมีส่วนร่วมในการปกครอง มีสิทธิเลือกผู้นำหรือผู้ปกครองของตนเอง กำหนดให้ผู้ปกครองมาจากชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นตัวแทนที่ได้รับการคัดเลือกจากคนรวยและคนจน และใช้อำนาจเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม เป็นรูปแบบการปกครองที่ดีน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการปกครองที่ดีทั้งหลาย (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2538)

5.2 รูปแบบการปกครองที่เลว 3 แบบ

5.2.1 ทิราชา (Tyranny) เป็นรูปแบบการปกครองที่ปกครองโดยคน ๆ เดียวเช่นเดียวกับแบบราชาธิปไตย ผู้ปกครองมีอำนาจเบ็ดเสร็จเพียงผู้เดียว (Absolute Power) และมีการใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว ไม่คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชน มีการกดขี่ข่มเหงและหลอกลวงเอาเปรียบประชาชน จัดเป็นรูปแบบการปกครองที่เลวที่สุดในบรรดา รูปแบบการปกครองที่เลวทั้ง 3 รูปแบบ และการปกครองแบบราชาธิปไตย ซึ่งเป็นการปกครองที่ดีที่สุดเอง ก็มีแนวโน้มที่จะกลับกลายเป็นแบบทิราชาได้ตลอดเวลา ถ้าหากการใช้อำนาจนั้นปราศจากการควบคุมและกำกับจากประชาชน

5.2.2 คณาธิปไตย (Oligarchy) หรือ ธนาธิปไตย (Plutocracy) เป็นรูปแบบการปกครองโดยคณะบุคคลเช่นเดียวกับแบบ อภิชนาธิปไตย ผู้ปกครอง คือ คณะบุคคลหรือกลุ่มชนชั้นที่มีความมั่งคั่งที่สุดของสังคม การใช้อำนาจการปกครองมุ่งหวังทรัพย์สินเป็นสำคัญ อาจกล่าวได้ว่า เป็นกรปกครองโดยกลุ่มของคนรวย คนมั่งมี (Rodee, 1957)

5.2.3 ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นรูปแบบการปกครองที่เน้นในเรื่องสิทธิ เสรีภาพเท่าเทียมกันของชนในรัฐเป็นสำคัญ ผู้ปกครองมาจากชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งหมายถึงมหาชนที่เป็นคนจน อำนาจตกอยู่ในมือของคนจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศเพราะถือว่ามนุษย์มีเสรีภาพเท่าเทียมกันตั้งแต่เกิด และใช้อำนาจก็เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคนจนเท่านั้น อริสโตเติล จัดรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนี้ว่าเป็นการปกครองที่มีความเลวในระดับที่สาม เมื่อเปรียบเทียบกับกรปกครองที่เลวทั้ง 3 รูปแบบ (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2538)

จะเห็นว่า อริสโตเติล ไม่ยึดรูปแบบใดในการปกครองว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่ดี หรือรูปแบบการปกครองที่เลว ฉะนั้น ถ้าผู้ปกครองดี มีคุณธรรมในการปกครอง รัฐหรือเมืองนั้นก็ดีไปด้วย พลเมืองที่อยู่ในรัฐนั้นก็ดีไปด้วย และประพฤติปฏิบัติไปในทางที่ดี ตั้งอยู่ในหลักของคุณธรรมจริยธรรมไปด้วย

6. สนับสนุนการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ ระบบการปกครองที่ดีที่สุดตามทฤษฎีของอริสโตเติล คือ ระบบการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ (Polity) เป็นการผสมผสานระหว่างระบบคณาธิปไตย และระบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแนวทางสายกลาง ระหว่างการปกครองโดยคนร่ำรวย (คณาธิปไตย) กับการปกครองโดยคนจน (ประชาธิปไตย) ซึ่งจะให้โอกาสแก่ราษฎรทุกคนได้มีส่วนร่วมในการปกครองโดยยุติธรรม โดยยึดรัฐธรรมนูญเป็นหลัก รัฐแบบ Polity ประกอบด้วยชนชั้นใหญ่ ๆ 3 กลุ่ม คือ

6.1 ชนชั้นสูงหรือพวกคนร่ำรวย กลุ่มคนเหล่านี้มีสัดส่วนประชากรน้อยที่สุด และมีอุปนิสัยที่มีความเห็นแก่ตัว ไม่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่ชอบใช้เหตุผล

6.2 ชนชั้นกลาง กลุ่มชนชั้นนี้เป็นกลุ่มคนที่มีเหตุผลมากกว่าเพื่อน เพราะไม่เห็นแก่ตัวแบบคนมั่งมี ไม่ละโมภะแบบพวกยากจน เป็นกลุ่มที่มีความสุขุมเยือกเย็น มีความอดุสาหะ

6.3 ชนชั้นล่าง กลุ่มเหล่านี้มีจำนวนมากแต่มีความต้องการที่ไม่สิ้นสุดและมีความละโมภะ จึงเป็นกลุ่มที่ขาดเหตุผลเช่นเดียวกัน ถ้าให้คนสองกลุ่มอยู่ร่วมกันในรัฐจะเกิดการปะทะระหว่างสองกลุ่ม

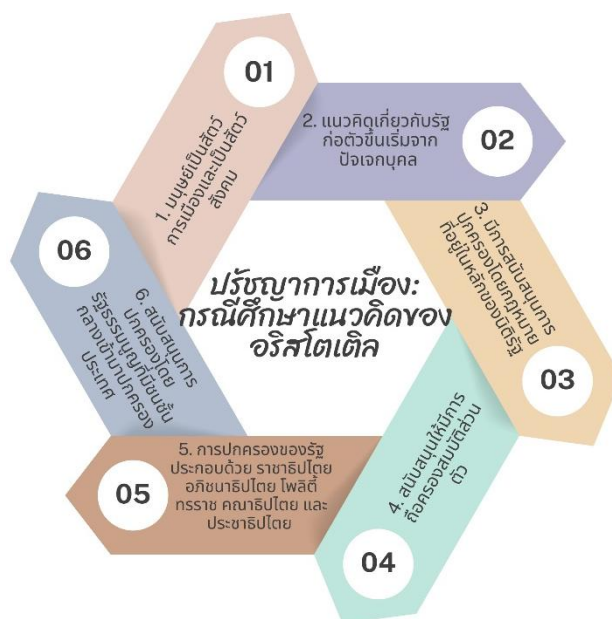
อริสโตเติลยังมีความเห็นว่า คนแต่ละชนชั้นในสังคมนั้น จะมีลักษณะเฉพาะของตนเอง กล่าวคือ คนร่ำรวยมีความรู้ว่าจะปกครองอย่างไร แต่จะไม่ยอมรับในระเบียบข้อบังคับ อีกทั้งยังมีความได้เปรียบกว่าชนชั้นอื่น และ ยังมีความละโมภะในเรื่องทรัพย์สินในขณะที่คนจนมีความเข้าใจยอมรับและเชื่อฟังในระเบียบข้อบังคับ หากแต่ขาดน้ำใจ อัจฉาในทรัพย์สินสมบัติของคนรวย และยอมฟังการปลุกระดมที่สัญญาว่าจะมีการแบ่งทรัพย์สิน คน 2 ชนชั้นนี้มักจะแตกแยกและขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ด้วยเหตุผลดังกล่าว อริสโตเติล จึงเชื่อว่า ชนชั้นกลางจะรับฟังเหตุผลมากที่สุด เป็นกลุ่มที่มีความสุขุมเยือกเย็น มีความอดุสาหะ และเป็นผู้คอยเฝ้าดูการบริหารของรัฐ อริสโตเติลใช้ชนชั้นกลางเป็นแกน ของโครงสร้างชนชั้นทางสังคม

ดังนั้น ชนชั้นกลางจึงเป็นกลุ่มคนที่มีเหตุผลมากกว่าเพื่อน เพราะไม่เห็นแก่ตัวแบบคนมั่งมี และไม่ละโมภะแบบพวกยากจน ด้วยเหตุนี้ อริสโตเติลจึงได้นำเสนอรูปแบบการปกครองที่เรียกว่า Polity อันเป็นการปกครองโดยประชาชนที่ได้รับการปกครองโดยชนชั้นกลาง เพราะคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่อยู่กึ่งกลางระหว่างพวกชนชั้นสูงกับชนชั้นล่าง อันเป็นพวกที่มีความรู้และความสามารถ มีความเห็นอกเห็นใจและเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด ซึ่งการปกครองโดยโพลิตีนี้มีหลักการที่สำคัญคือการใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองของรัฐ

จะเห็นได้ว่า ระบอบการปกครองที่อริสโตเติลยืนยันว่าเป็นการปกครองที่ดีที่สุด ก็คือ ระบอบการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ โดยมีกฎหมายที่สามารถตรวจสอบซึ่งกันและกัน อันเป็นการลดทอนการทุจริต ทำให้เกิดความเป็นระเบียบภายในสังคม ซึ่งรัฐธรรมนูญจะมีการตราบทบัญญัติออกมาเพื่อป้องกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนแต่ละคน รวมไปถึงป้องกันผลประโยชน์อันเกิดแก่ประชาชนได้

โดยผู้ศึกษามองว่า ปรัชญาการเมือง: กรณศึกษาแนวคิดของอริสโตเติลพบคำตอบที่น่าสนใจประเด็นหลัก 6 ประการ กล่าวคือ 1. มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองและเป็นสัตว์สังคมจากการปฏิสังสรรค์ในการทำกิจกรรมของคนในสังคม 2. แนวคิดเกี่ยวกับรัฐ ก่อตัวขึ้นเริ่มจากปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมแล้วก่อตัวเป็นรัฐจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกันในสังคม 3. มีการสนับสนุนการปกครองโดยกฎหมายที่อยู่ในหลักของนิติรัฐที่ได้รับการตราขึ้นจากกฎหมายธรรมชาติ และกฎหมายที่มนุษย์กำหนดขึ้น 4. สนับสนุนให้มีการถือครองสมบัติส่วนตัว ไม่ยอมรับแนวคิดการถือครองแบบสาธารณะ 5. การปกครองของรัฐ ประกอบด้วย ราชาธิปไตย อภิชนาธิปไตย โพลิตี ทรราช คณาธิปไตย และ ประชาธิปไตย และ 6. สนับสนุนการปกครองโดยรัฐธรรมนูญที่มีชนชั้นกลางเข้ามาปกครองประเทศ โดยผู้ศึกษาได้วาดเป็นภาพที่สามารถเข้าใจได้โดยง่ายดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ปรัชญาการเมือง: กรณีศึกษาแนวคิดของอริสโตเติล

สรุป

จากภาพรวมของการนำเสนอในบทความนี้ ทำให้เราได้มองเห็นแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับการนำเสนอปรัชญาทางการเมืองของอริสโตเติล เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว จะพบประเด็นสำคัญในการนำเสนอกระบวนการที่นำไปสู่การก่อตัวของเมืองใน 6 ประเด็นหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

1. มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองและเป็นสัตว์สังคม หมายความว่า คนจะพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ได้ก็ต่อเมื่อได้มารวมกันเป็นกลุ่ม สังคม ชุมชน และเป็นเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับการพัฒนาตนโดยธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ จากการดำรงชีวิตและเรียนรู้จากการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ จากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ในสังคม จนก่อตัวเกิดเป็น “รัฐ” ในที่สุด

2. แนวคิดเกี่ยวกับรัฐ อริสโตเติล มองว่า การก่อตัวเกิดเป็นรัฐได้นั้น เริ่มจากการที่ปัจเจกบุคคล ขยายเป็นครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน และกลายเป็นรัฐ โดยที่มนุษย์จำเป็นต้องมีรัฐไว้เพื่อเป็นหลักสร้างความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองให้กับชีวิตของตน เพราะรัฐจะทำหน้าที่ในการคุ้มครอง บำรุงรักษาทรัพยากรของพลเมืองไว้และสร้างอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองให้แก่ชาติ เปรียบเหมือนกับพลเมืองเป็นอวัยวะของร่างกายที่ต่างก็ทำหน้าที่เพื่อบรรลุไปสู่เป้าหมายของการเป็นอวัยวะนั่นเอง

3. สนับสนุนหลักการปกครองโดยกฎหมาย ตามทัศนะของอริสโตเติลยืนยันอย่างชัดเจนว่า การปกครองที่ดีจะต้องเป็นการปกครองที่อยู่ในหลักของนิติรัฐหรือความชอบธรรมทางกฎหมาย เพราะกฎหมายจะเป็นเครื่องมือในการช่วยรักษาความยุติธรรมภายในสังคม โดยอาศัยกฎหมายจาก 1. กฎหมายธรรมชาติ และ 2. กฎหมายที่มนุษย์กำหนดขึ้น

4. สนับสนุนให้มีการถือครองสมบัติส่วนตัว เหตุผลหลักที่สำคัญที่อริสโตเติลมองว่ามนุษย์ควรมีสมบัติส่วนตัวก็เพื่อปฏิเสธแนวคิดของเพลโต ที่สนับสนุนถือกรรมสิทธิ์ครอบครองแบบสาธารณะ เพราะมองว่าเป็นอุดมคติเพื่อฝันที่ไม่เชื่อว่ามนุษย์จะสามารถอุทิศตนให้แก่รัฐถึงเพียงนั้นได้

5. การปกครองของรัฐทั้ง 6 ประเภท ได้แก่ รูปแบบการปกครองที่ดี 1. ราชาธิปไตย (Monarchy) เป็นการปกครองโดยคนเดียว 2. อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) เป็นการปกครองโดยกลุ่มคน 3. โพลีไทรarchy (Polity) เป็นการปกครองโดยคนจำนวนมาก 4. ทิราธิปไตย (Tyranny) เป็นการปกครองโดยคนเดียว 5. โคราติปไตย (Cracy) เป็นการปกครองโดยคนจำนวนมาก

(Oligarchy) เป็นการปกครองโดยกลุ่มคน และ 6. ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นการปกครองโดยคนจำนวนมาก อริสโตเติล ได้อธิบายว่า รูปแบบการเมืองใดก็ตาม ที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ถือเป็นรูปแบบที่ดีในขณะเดียวกัน รูปแบบการปกครองที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวก นั้น เป็นรูปแบบที่ไม่ดี

6. สนับสนุนการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ รูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดตามทัศนะของอริสโตเติลได้นำเสนอการปกครองโดยรัฐธรรมนูญ เป็นรัฐที่ถูกปกครองโดยราษฎรเป็นผู้เลือกมาเพื่อบริหารประเทศ ซึ่งชนชั้นที่จะเข้ามาปกครองจะต้องเป็นชนชั้นกลางเพราะเป็นกลุ่มคนที่รับฟังเหตุผลมากที่สุด มีความสุขุมเยือกเย็นและเหมาะสมจะเป็นก้านขนของโครงสร้างชนชั้นทางสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กิติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2548). นิติรัฐ. *วารสารข่าวกฎหมายใหม่*, 3(1), 53-56.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2533). *ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ*. กรุงเทพฯ: แพรววิทยา.
- พระราชวรมนู (ประยูร ธมมจิตโต). (2540). *ปรัชญากรีก: ป่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคล็ดลับไทย จำกัด.
- พิศาล มุกตารัตน์. (2558). *การศึกษาแนวคิดในการสร้างสถาบันทางการเมืองและกระบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ผู้นำมีคุณธรรมและพลเมืองมีความเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- พิน ดอกบัว. (2544). *ปวงปรัชญากรีก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- วินัย ผลเจริญ. (2556). *ทฤษฎีสังคมและการเมือง*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิรัช เตียงหงษากุล. (2529). *การพัฒนาชุมชน ตามแนวความคิดนักปรัชญาตะวันตก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์. (2537). *ปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อมรการพิมพ์.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2538). *การเมือง: แนวคิดและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมยศ เชื้อไทย. (2545). *ความรู้นิติปรัชญาเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- สมักร บุรวาส (ผู้แปล). (2522). *ประวัติและลัทธิปวงปรัชญาเมธี*. กรุงเทพฯ: แพรววิทยา.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2520). *นักปรัชญาการเมืองฝรั่ง*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2543). *แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- Rodee, C.C. (1957). *Introduction to Political Science* (4th ed.). New York: McGraw Hill.
- Thilly, F. (1976). *A History of Philosophy*. Allahabad: Central Book Depot.
- Stace, W.T. (1965). *A Critical History of Greek Philosophy*. New York: Macmillan.
- Wagner, P. (2006). *Social theory and political philosophy. In Handbook of Contemporary European Social Theory*. London and New York: Routledge.

หลักอริยสัจ 4 กับการกำหนดนโยบายสาธารณะ*

THE 4 NOBLE TRUTHS AND THE PUBLIC POLICY MAKING

อรอนงค์ แจ่มพงศ์พันธ์, ชนาธิป พรหมวัน, นิชนันท์ บุญโข

Onanong Changpongpan, Chanathip Promwan, Nichanun Boonkho

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: ooi1967@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ หลักอริยสัจ 4 กับการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งมีความเหมือนกันอยู่หลายประการ ถึงแม้หลักอริยสัจ 4 จะอธิบายในมุมมองของปัจเจกบุคคลเพื่อให้รู้และเข้าใจกฎของธรรมชาติ ส่วนการกำหนดนโยบายสาธารณะเป็นการอธิบายถึงการแก้ไขปัญหาโดยส่วนรวมของสังคม หากมองในรายละเอียดจะพบว่ากระบวนการกำหนดนโยบายก็ต้องอาศัยหลักอริยสัจ 4 เป็นพื้นฐานการกำหนดเป็นนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับสังคมเช่นเดียวกันดังนี้ 1. ทุกข์ คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกสถานที่ทุกเวลา และทุกโอกาส การกำหนดนโยบายต้องค้นหาทุกข์ คือ การระบุปัญหา ที่แท้จริงให้ได้ก่อน 2. สมุทัย คือ เหตุแห่งความทุกข์ ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นต้องมีสาเหตุ ต้องเกิดจากอะไรบางอย่าง คือ การวิเคราะห์ปัญหาปัญหาสาธารณะต่าง ๆ มักไม่ได้เกิดขึ้นมาโดยเอกเทศแต่มีลักษณะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน 3. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหาทั้งหลายนั้นดับได้ด้วยการดับที่สาเหตุของปัญหา ซึ่งเกี่ยวกับการพิจารณาทางเลือก 4. มรรค คือ วิถีทางแห่งความดับทุกข์/ปัญหา ก็คือ การอนุมัติและประกาศเป็นนโยบาย เป็นขั้นตอนเป็นขั้นตอนที่ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดแล้ว และระบุหน่วยงานที่เหมาะสมรับผิดชอบ

คำสำคัญ: หลักอริยสัจ 4; การกำหนดนโยบายสาธารณะ

Abstract

This article is a study of the Four Noble Truths and the formulation of public policy. Which have many similarities Although the Four Noble Truths are explained from the perspective of an individual in order to know and understand the laws of nature, As for determining public policy, it describes solving problems as a whole of society. If we look at the details, we will find that the policy-making process must rely on the 4 Noble Truths as the basis for formulating policies to solve problems for society as follows: 1. Dukkha is a problem that can happen to everyone in every place. At every time and every opportunity, policymaking must search for suffering, that is, identify the real problem first. 2. Samudaya: the cause of suffering. The problem must have a cause. It must come from something, namely problem analysis. Various public problems often do not arise individually but have interrelated characteristics. 3. Nirodha is the cessation of suffering. All suffering or problems can be extinguished by extinguishing the cause of the problem. Which is about the Consideration of alternatives 4. Magga is the way to end suffering/problems, that is, it is approved and

*Received May 24, 2024; Revised July 1, 2024; Accepted July 2, 2024

announced as a policy. It is a step-by-step process where the best choice is made and identifies the appropriate responsible agency.

Keywords: The 4 Noble Truths, Public Policy Making

บทนำ

นโยบายสาธารณะคือ เครื่องมือที่รัฐบาลใช้บริหารประเทศ ที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นโยบายสาธารณะที่ดีเมื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดผลก็จะช่วยแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการบางอย่างของประชาชนได้ แต่ถึงแม้จะมีหลายนโยบายที่น่าสนใจ หรือที่รัฐบาลพิจารณาว่าดีสำหรับทุกคน นโยบายที่ว่่านั้น อาจจะไม่สัมฤทธิ์ผลตามที่คาดหวัง และบางนโยบายอาจไม่สามารถเกิดขึ้นจริงด้วย นโยบายสาธารณะ (Public Policy) เป็นแนวทางที่รัฐบาลหรือสถาบัน กำหนดขึ้น อาจทำออกมาในรูปโครงการ แผนการ เพื่อเป็นหนทาง ชี้นำให้เกิดการปฏิบัติต่างๆ ที่สอดคล้องกับแนวทางที่ตั้งไว้เพื่อแก้ปัญหา หรือตอบสนองความต้องการของ กลุ่มเป้าหมาย คือประชาชนกลุ่มหนึ่ง ในพื้นที่หนึ่ง ซึ่งอาจไม่ใช่คนทั้งประเทศก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าอยากให้ แนวทางนั้นเกิดขึ้นและมีผลต่อกลุ่มเป้าหมายใดบ้าง โดยนโยบายสาธารณะมักจะปรากฏตามการหาเสียง เลือกตั้ง การแถลงนโยบายของรัฐบาลที่เสมือนเป็นการแจ้งให้ประชาชนทราบว่า รัฐบาลมีแนวทางจัดการกับ ประเด็นต่าง ๆ อย่างไร (เอสดีจี มูฟ, 2567)

ปัจจุบันนโยบายสาธารณะไม่จำเป็นต้องเกิดจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว แต่อาจเกิดจากการผลักดัน ของประชาชนหรือนักวิชาการก็ได้ ถึงอย่างนั้น การจะทำให้นโยบายสาธารณะเกิดขึ้นจริงและดำเนินต่อไปด้วย ความต่อเนื่อง ต้องอาศัยการสนับสนุนโดยรัฐบาลซึ่งเป็นผู้มีอำนาจ และทรัพยากรที่จะทำให้นโยบายตาม นโยบายเหล่านั้นเกิดขึ้นได้ในทางปฏิบัติ ดังนั้นรัฐบาลต้องมีความเข้าใจและกำหนดนโยบายให้ตรงกับความเป็นจริงหรือตรงกับปัญหาของสังคมที่กำลังรอการแก้ไขทั้งอย่างเร่งด่วน และแก้ไขในระยะยาว ซึ่งการนำ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยก็จะทำให้การกำหนดนโยบายนั้น ๆ ตรงกับปัญหาและแก้ไขปัญหานั้น ได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และหลักธรรมนั้นได้แก่ หลักอริยสัจ 4 คือ ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญของ พระพุทธศาสนาและถือได้ว่าเป็นแก่นแท้หรือหัวใจของศาสนา อันประกอบด้วยองค์ 4 คือ 1. ทุกข์ ความจริง ว่าด้วยความทุกข์ หรือปัญหา 2. สมุทัย ความจริงว่าด้วยเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้น 3. นิโรธ ความจริงว่าด้วยความดับทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหาทั้งหลายนั้นดับด้วยการดับที่สาเหตุ 4. มรรค คือ ความจริงว่าด้วยวิถีทาง แห่งความดับทุกข์/ปัญหา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ.ปยุตโต), 2552) เพราะนโยบายสาธารณะนำมาจาก ปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งสามารถเกิดได้กับทุกคน ในทุกสถานที่ ทุกเวลาและทุกโอกาส หากการกำหนดสาธารณะที่ ไม่ตรงกับปัญหาจริง การแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนก็ไม่เกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการกำหนดนโยบาย เพียงแค่ต้องการความนิยมหรือเพื่อต้องการคะแนนเสียงในการเลือกตั้งเท่านั้นหรือที่เรียกว่าประชานิยม ทำให้ การแก้ปัญหาทำให้ไม่ยั่งยืน

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นบทความเกี่ยว “หลักอริยสัจ 4 กับการกำหนดนโยบายสาธารณะ” จะ เป็นการนำเสนอข้อมูลให้เห็นถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไรกับการกำหนด นโยบายสาธารณะ หากการกำหนดนโยบายเกิดขึ้นจากปัญหาที่แท้จริงของสังคม การแก้ไขปัญหาที่จะตรงจุด และเกิดความยั่งยืนได้ในอนาคต ทั้งนี้บทความฉบับนี้อาจมีข้อจำกัดในเรื่องของข้อมูลที่ไม่ครอบคลุมทุกด้าน ทุกมิติ แต่หวังว่าบทความฉบับนี้จะประโยชน์อันเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยและเป็นแนวทางในการ นำหลักธรรมไปประยุกต์หรือไปบูรณาการในการกำหนดนโยบายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ สังคมไทยต่อไป

หลักอริยสัจ 4

ความหมายของอริยสัจ 4

อริยสัจ 4 มีความหมายตามนัยพระบาลี ดังนี้ “ภิกษุทั้งหลาย อริยสัจ 4 ประการเหล่านี้แล เป็นของแท้ อย่างนั้น ไม่คลาดเคลื่อนไปได้ ไม่กลายเป็นอย่างอื่น ฉะนั้น จึงเรียกว่า อริยสัจ” (ส.ม. (ไทย) 19/1703/543.)

“... ภิกษุทั้งหลาย เพราะได้ตรัสรู้ อริยสัจ 4 นี้ ตามเป็นจริง พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้นามเรียกว่า เป็นอริยะ” (ส.ม. (ไทย) 19/1707/545.) หัวใจคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ที่อริยสัจ 4 ประการ (จตตาริ อริยสัจจานิ) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในปฐมเทศนาแก่สหายเก่าของพระองค์ คือ ปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (ปัจจุบันเรียกว่าสารนาถ) ใกล้เมืองพาราณสี ในพระธรรมเทศนาภังคินีตั้งที่มีหลักฐานในคัมภีร์ดั้งเดิมนั้น พระองค์ได้ทรงแสดงอริยสัจ 4 ประการไว้เพียงย่อมน้อย แต่ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนารุ่นแรกๆ มีหลายแห่งที่ได้อธิบายอริยสัจ 4 ประการนี้ซ้ำแล้วซ้ำอีก พร้อมด้วยรายละเอียดมากมาย และหลายแห่งหลายทาง ถ้าศึกษาอริยสัจ 4 โดยอาศัยหลักฐานอ้างอิง และคาอธิบาย (จากคัมภีร์) เหล่านี้ เราจะได้รู้เรื่องราวที่ดี และถูกต้องตามคำสอนอันเป็นแก่นหลักธรรมทั้งปวงของพระพุทธองค์ตรงตามคัมภีร์ดั้งเดิม อริยสัจ 4 ประการคือ

1. ทุกข์
2. สมุทัย การเกิดขึ้น หรือสาเหตุแห่งทุกข์
3. นิโรธ ความดับทุกข์
4. มรรค ทางที่นำไปสู่ความดับทุกข์

อริยสัจนั้นมียोगค์ประกอบหรือส่วนประกอบ 4 ประการ ดังพระบาลีว่า “... จตตาริ มานิ ภิกข เว อริยสัจจานิ กตมานิ จตตาริ ทุกข อริยสัจจ ทุกขสมุทยอริยสัจจ ทุกขนิโรธ อริยสัจจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสัจจ ทุกขสมุทยอริยสัจจ ทุกขนิโรธอริยสัจจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสัจ” (ส.ม.(บาลี) 19/1081/367-368.)

สรุปว่า อริยสัจ มียोगค์ประกอบ 4 คือ ทุกข์, ทุกขสมุทัย เรียกสั้นๆ ว่า สมุทัย, ทุกขนิโรธเรียกสั้นๆ ว่า นิโรธ, ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เรียกสั้นๆ ว่า มรรค สำหรับความหมายของอริยสัจแต่ละข้อๆ มีอธิบายตามพระบาลี ดังนี้ “... ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แล เป็นทุกขอริยสัจ คือ ขาติ (ความเกิด) ก็เป็นทุกข์ ขรา (ความแก่) ก็เป็นทุกข์ พยาธิ (ความเจ็บไข้) ก็เป็นทุกข์ มรณะ (ความตาย) ก็เป็นทุกข์ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ การพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ ปราศจากสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นอย่างทุกข์ โดยย่ออุปาทานขันธ 5 เป็นทุกข์ ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แล เป็นทุกข์

สมุทัยอริยสัจ คือ ต้นเหตุที่ทำให้มีภพใหม่ประกอบด้วยความเพิลิตเพิลินและความติดใจ คอยเพิลิตเพิลินอยู่ในอารมณ์นั้นๆ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา (และ) วิภวตัณหา ภิกษุทั้งหลายข้อนี้แล เป็นทุกขนิโรธอริยสัจ คือ การที่ตัณหานั้นแลดับไปได้ด้วยการสํารอกออกหมดไม่เหลือ การสละเสียได้ สลัดออก พ้นไปได้ ไม่ห่วงงเหนียวพัวพัน ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ คือ อริยมรรคมีองค์ 8 นี้แหละ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิ (วิ.ม.หา. (ไทย) 4/14/18.)

อริยสัจดังที่กล่าวมานี้ โดยสรุปแล้ว ก็มีเพียง 1 คือ ทุกข์และความดับทุกข์เท่านั้น ดังพระพุทธพจน์ว่า “ทั้งในกาลก่อนและในบัดนี้เราสอนแต่เรื่องทุกข์ และความดับทุกข์เท่านั้น” (ม.ม. (ไทย) 12/286/276.)

โดยอริยสัจข้อทุกข์และทุกขสมุทัยรวมเป็นเรื่องทุกข์ และข้อทุกขนิโรธกับทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา รวมเป็นเรื่องความดับทุกข์ ทุกข์ในอริยสัจ 4 นี้ โดยสรุป ท่านหมายเอาทุกข์ในเบญจขันธ์เพราะว่า เบญจขันธ์นั้น

เป็นศูนย์รวมแห่งทุกข์ทุกชนิด ดังพระบาลีพุทธพจน์ว่า “ก็โดยย่อ อุปาทานชั้น 5 เป็นทุกข์...” (ที.มหา. (ไทย) 10/285/343.)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2552) ได้อธิบายขยายความไว้ว่า อริยสัจ 4 คือ หลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าเป็นแก่นแท้หรือหัวใจของศาสนา เป็นสัจธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ซึ่งมีความลึกซึ้งมาก อริยสัจ คือ ความจริงอันประเสริฐ หรือความจริงของอริยบุคคล เพราะผู้รู้ อริยสัจ 4 ด้วยปัญญา ผู้นั้นจะกลายเป็นผู้ประเสริฐหรือเป็นอริยสัจ ถือได้ว่าอริยสัจเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมดจะสรุปไว้ในอริยสัจ 4 ทั้งสิ้น อันประกอบด้วยองค์ 4 สรุปได้ดังนี้

1. ทุกข์ คือ ความจริงว่าด้วยความทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหาอาจเกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกสถานที่ทุกเวลา และทุกโอกาส คนเราเมื่อแก้ไขปัญหาใดปัญหาหนึ่งไปได้ ปัญหาใหม่ก็อาจเกิดติดตามมาให้แก้ไขอีกได้ตลอดเวลา สรุปได้ว่า ความทุกข์หรือปัญหาอาจเกิดกับใครก็ได้ทุกคน เราจะต้องไม่ประสาท ต้องพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับความจริง

2. สมุทัย คือ ความจริงว่าด้วยเหตุแห่งความทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นต้องมีสาเหตุ ต้องเกิดจากอะไรบางอย่าง ไม่ใช่มีขึ้นลอย ๆ สาเหตุที่แท้จริงของความทุกข์ คือ ความอยากที่เกินพอดี ซึ่งเรียกว่า ตัณหา เช่น ความอยากได้อย่างโน้นอย่างนี้อันเกิดจากตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ อยากได้บ้านสวย ๆ อยากมีรถยนต์ อยากมีเงินมาก ๆ ก็เกิดการทำลายธรรมชาติ มีการตัดต้นไม้ทำลายป่าได้ ทำลายสิ่งแวดล้อมที่อยู่คู่กับสิ่งมีชีวิตมาเป็นเวลานานเพื่อตอบสนองความอยากของมนุษย์ พระพุทธเจ้าสอนว่า สรรพสิ่งเกิดจากเหตุ สรรพสิ่งจะดับหรือหมดไปก็เพราะเหตุ ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้น เป็นไปหรือดับสลายไปเฉย ๆ โดยไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย พูดอีกนัยหนึ่งพระพุทธศาสนามีได้สอนให้เชื่อในเรื่องบังเอิญ ในบางครั้ง บางกรณี ที่เราคิดว่ามันเป็นไปโดยบังเอิญ ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัยนั้น เป็นเพราะว่าเรามองไม่เห็นหรือไม่เข้าใจเหตุหรือปัจจัยของมัน จึงทึกทักเอาว่า สิ่งนั้นเกิดขึ้นหรือดับไปโดยบังเอิญ

3. นิโรธ คือ ความจริงว่าด้วยความดับทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหาทั้งหลายนั้นดับได้เมื่อความทุกข์เกิดจากสาเหตุ ถ้าเราดับสาเหตุเสีย ความทุกข์หรือปัญหานั้นก็ย่อมดับไปด้วย หากดับทุกข์หรือปัญหาได้หมดสิ้นในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า นิพพาน จึงเหลือแต่ความสงบสุขอย่างยิ่ง

4. มรรค คือ ความจริงว่าด้วยวิธิต่างแห่งความดับทุกข์/ปัญหา มีองค์ประกอบ 8 ประการ คือ

1. เห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) คือ เห็นสิ่งต่างๆ ตามที่เป็นจริง
2. ดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) คือ ไม่ลุ่มหลงมัวเมาด้วยความสุขทางกาย ไม่พยายาบท และไม่คิดทำ

ร้ายผู้อื่น

3. เจรจาชอบ (สัมมาวาจา) คือ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบคาย และไม่พูดสิ่งไร้

สาระ

4. กระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ) คือ ไม่ทำลายชีวิต ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดทางกาม

5. เลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) คือ การทำมาหากินด้วยอาชีพที่สุจริตไม่คิดโกง ไม่หลอกลวง ไม่ทำกิจการในสิ่งที่เป็นผลร้ายต่อคนทั่วไป

6. พยายามชอบ (สัมมาวายามะ) คือ ความพยายามที่จะป้องกันมิให้ความชั่วเกิดขึ้น ความพยายามที่จะกำจัดความชั่วที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป ความพยายามที่จะสร้างความดี ที่ยังไม่เกิดขึ้น และความพยายามที่จะรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ตลอดไป

7. ระลึกชอบ (สัมมาสติ) คือ การไม่หลงลืม รู้ตัวอยู่เสมอว่ากำลังเห็นสิ่งต่างๆ ตามที่เป็นจริง

8. ตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) คือ การที่สามารถตั้งจิตให้จดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน

สรุป อริยสัจ 4 ก็คือ ความจริงของชีวิตเพราะว่าในชีวิตของคนเรานั้น มีอริยสัจครบทั้ง 4 อยู่ประจำตัวแล้ว ทุกข์มีอยู่จริงในชีวิตทั้งทุกข์ทางกายและทางใจ เหตุให้เกิดทุกข์ คือ ตัณหาที่มีอยู่จริงในชีวิต จะหมายถึงการแก้ทุกข์เพื่อความสิ้นทุกข์หรือปราศจากทุกข์ที่ต้องแก้ในชีวิตของเรานี้เองไม่ใช่ที่อื่นหรือสิ่งอื่น และวิธีการแก้ทุกข์ก็ต้องลงมือแก้ในชีวิต คือ เบญจขันธ์นี้ให้ถูกต้องตรงประเด็นและครบถ้วน และที่สำคัญ อริยสัจ 4 คือหลักการแก้ไขปัญหาชีวิตที่ถูกต้องและสมบูรณ์แบบ หมายความว่า เมื่อจะแก้ปัญหาวินัยให้ได้ผลสมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว ก็ต้องดำเนินการตามหลักการของอริยสัจ 4 กล่าวคือ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ก่อนอื่นก็ต้องรู้จักสภาพแห่งปัญหาตามเป็นจริง เมื่อรู้สภาพแห่งปัญหาแล้วก็ต้องค้นหาสาเหตุแห่งปัญหาให้ได้ว่า มันเกิดมาจากอะไร ต่อจากนั้น ก็กำหนดจุดหมายในการแก้ปัญหาวินัย ต้องการผลของการแก้ปัญหาระดับใด และประเด็นสุดท้าย ก็คือ การกำหนดขั้นตอนวิธีปฏิบัติหรือดำเนินการในการแก้ปัญหาวินัยและลงมือปฏิบัติตามนั้นอย่างจริงจัง เสร็จแล้วมีการทบทวนดูแต่ละขั้นตอนในการแก้ปัญหาวินัย เพื่อความถูกต้องและเรียบร้อย หากยังมีจุดบกพร่องอยู่ก็ต้องหาทางแก้ไขจนกว่าจะแก้ปัญหาวินัยได้สำเร็จ

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

ความหมายของนโยบายสาธารณะ

Ira Sharkansky (1970) ให้นิยามนโยบายสาธารณะไว้ว่า นโยบายสาธารณะ คือ กิจกรรมที่กระทำโดยรัฐบาล ซึ่งครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของรัฐบาล อาทิเช่น การจัดการศึกษา การจัดสวัสดิการ และการก่อสร้างทางหลวงโดยรัฐบาล รวมทั้งข้อกำหนดและระเบียบในการควบคุมและกำกับกับการดำเนินกิจกรรมของปัจเจกบุคคลและนิติบุคคลทั้งมวล ตลอดจนการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ อาทิเช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยของตำรวจ การตรวจสอบราคาสินค้า การควบคุมการจำหน่ายยาและอาหาร เป็นต้น

Thomas R. Dye (1984) ให้ความหมายไว้ว่า นโยบายสาธารณะ คือ สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะทำหรือไม่ทำ ในส่วนที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำจะครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมดของรัฐบาล ทั้งกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบางโอกาส อาทิเช่น การควบคุมการขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมและความพยายามในการขจัดความขัดแย้งกับสังคมอื่นๆ เป็นต้น และมีวัตถุประสงค์ให้กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำบรรลุเป้าหมายด้วยดี ในการให้บริการแก่สมาชิกในสังคม การที่รัฐบาลเก็บเงินจากประชาชนในรูปของภาษีอากรต่างๆ ทำให้นโยบายสาธารณะมีผลในการควบคุมพฤติกรรมของประชาชนในลักษณะต่างๆ อีกด้วย อาทิเช่น การที่รัฐบาลเก็บภาษีสินค้าฟุ่มเฟือยในอัตราสูง ทำให้ประชาชนบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยน้อยลง หรือการที่รัฐบาลยกเว้นการเก็บภาษีสินค้าที่จำเป็นบางประเภท ทำให้ประชาชนบริโภคสินค้าเหล่านั้นมากขึ้น เป็นต้น

James E. Anderson (1994) ให้ทัศนะเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะไว้ว่า นโยบายสาธารณะ คือ แนวทางการปฏิบัติหรือการกระทำซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ผู้ปฏิบัติหรือชุดของผู้กระทำที่จะต้องรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องของสังคม โดยจุดมุ่งหมายชัดเจนว่า สิ่งใดที่จะต้องกระทำให้สำเร็จมิใช่สิ่งที่รัฐบาลเพียงแต่ตั้งใจจะกระทำหรือเสนอให้กระทำเท่านั้น เป็นการจำแนกให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างนโยบายกับการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญระหว่างการเลือกทางที่ต้องการเปรียบเทียบกัน (Competing alternatives) กล่าวคือ การตัดสินใจของรัฐบาลอาจแสดงออกถึงความตั้งใจหรือข้อเสนอของรัฐบาลที่จะกระทำเท่านั้น โดยในความเป็นจริงอาจไม่เกิดการกระทำขึ้นได้เลยก็ได้ แต่ในด้านนโยบายสาธารณะนั้นจะต้องปรากฏการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน

Kenneth Prewitt & Sidney Verba (1983) ให้ทัศนะเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะไว้ว่า นโยบายสาธารณะ คือ พันธะสัญญาระยะยาวในการดำเนินกิจกรรมอย่างแบบแผนของรัฐบาล โดยมุ่งเน้นถึงสิ่งที่

รัฐบาลกระทำจริงมากกว่าสิ่งที่รัฐบาลพูด Prewitt และ Verba เห็นว่าเพื่อทำความเข้าใจต่อนโยบายสาธารณะของรัฐบาลอย่างชัดเจน ประชาชนจะต้องติดตามการบัญญัติกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติอย่างใกล้ชิด รวมทั้งกฎกระทรวงและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่ฝ่ายบริหารนำมาใช้ในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ปรากฏเป็นจริงในกรณีเฉพาะของกฎหมายแต่ละกรณี ซึ่งแต่ละขั้นตอนล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ขั้นตอนของการบัญญัติกฎหมาย : ฝ่ายนิติบัญญัติผ่านพระราชบัญญัติควบคุมมลพิษในเขตชุมชน
2. ขั้นตอนการบริหาร : หน่วยควบคุมมลพิษจะต้องกำหนดระเบียบ และแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้กฎหมายมีลักษณะเฉพาะเจาะจง โดยต้องระบุให้ชัดเจนว่า ในอากาศจะมีปริมาณฝุ่นได้เท่าไร และจะให้เวลานานเท่าใดแก่ผู้ทำให้เกิดมลพิษที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย
3. ขั้นตอนการปฏิบัติ : เจ้าหน้าที่จะต้องจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับตรวจสอบปริมาณฝุ่นในอากาศในพื้นที่ที่กำหนด ถ้าผลไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนดเจ้าหน้าที่จะต้องกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายระบุไว้ เพื่อให้กฎหมายมีผลบังคับใช้อย่างแท้จริง

สรุป นโยบายสาธารณะ คือ สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ ในส่วนที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำจะครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมดของรัฐบาล ในส่วนที่ไม่กระทำเนื่องจากรัฐบาลมองว่าไม่เกิดประโยชน์หรือเกิดประโยชน์น้อย ไม่คุ้มกับการใช้จ่ายงบประมาณ

กระบวนการกำหนดนโยบาย

แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายสาธารณะเป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมของภาครัฐบาล การตัดสินใจดำเนินการของรัฐบาล การจัดสรรทรัพยากรทั้งหมดในเกิดประโยชน์ต่อประชาชน นักวิชาการหลายท่านกำหนดขั้นตอนในการกำหนดนโยบายไว้มากมายอย่างน่าศึกษา ดังนี้

Harold D. Lasswell & Abraham Kaplan (1970) ได้จำแนกกระบวนการในการกำหนดนโยบายออกเป็น 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นการค้นหาและรวบรวมข้อมูล 2. ขั้นการรับรองและสนับสนุนการกำหนดนโยบาย 3. ขั้นการดำเนินงานและการกำหนดนโยบาย 4. ขั้นการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม 5. ขั้นการนำนโยบายไปประยุกต์ปฏิบัติ 6. ขั้นการประเมินผลนโยบาย 7. ขั้นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขั้นการแสวงหาทางเลือกเพื่อโยบาย

William W. Boyer (1975) ให้ข้อเสนอในการกำหนดนโยบายดังนี้ 1. ขั้นเสนอความคิดริเริ่ม 2. ขั้นยกร่างนโยบายขั้นต้น 3. ขั้นการเข้ามีส่วนร่วมของสาธารณะชน 4. ขั้นการเข้ามีส่วนร่วมขั้นสุดท้าย 5. ขั้นการประเมินผลทบทวนนโยบาย

John E., Milan J. Dluhy & Roger M. Lind (1981) จำแนกกระบวนการในการดำเนินนโยบายออกเป็น 4 ขั้นตอน คือขั้นวิจัยและวิเคราะห์นโยบาย ขั้นการพัฒนาและกำหนดโครงสร้างนโยบาย ขั้นการเสนอใช้และการนำนโยบายไปปฏิบัติ ขั้นการประมาณการและการประเมินผลนโยบาย

Dye, Thomas R. (1978) ได้ระบุถึงกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะว่าเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่อาจสรุปขึ้น เป็นขั้นตอนใหญ่ ๆ 5 ขั้นตอน คือ 1. การระบุปัญหาเป็นขั้นตอนที่มีการแสดงออกถึงความต้องการต่าง ๆ ที่เรียกร้องการกระทำของรัฐบาล 2. การจัดทำข้อเสนอเป็นขั้นตอนที่มีการจัดระเบียบวาระเพื่อให้มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางและจัดทำข้อเสนอแผนงานเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหา 3. การประกาศเป็นนโยบายเป็นขั้นตอนที่มีการคัดเลือกข้อเสนอแนะนโยบายเสริมสร้างแรงสนับสนุนทางการเมืองและการประกาศใช้นโยบาย 4. การดำเนินการตามนโยบาย เป็นขั้นตอนของการจัดหน่วยงานรับผิดชอบจัดหาค่าใช้จ่ายหรือบริการที่จำเป็นให้และทำการจัดเก็บภาษีอากร 5. การประเมินผลในขั้นตอนนี้จะมีการศึกษาแผนงานต่าง ๆ รายงานผลที่เกิดจากแผนงานเหล่านั้นประเมินผลผลกระทบของโครงการที่มีต่อสังคม ทั้งที่เป็น

กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มที่ไม่เป็นเป้าหมายด้วยรวมตลอดถึงเสนอแนะแนวทางการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงต่อไป

สรุป การกำหนดนโยบายสาธารณะเกี่ยวข้องกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการบริหาร เป็นเรื่องของการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะครอบคลุมตั้งแต่การระบุปัญหา การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา การเสนอร่างนโยบาย และการอนุมัติประกาศเป็นนโยบาย

สรุป

หลักอริยสัจ 4 เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายสาธารณะนั้นมีความเหมือนกันอยู่หลายประการ ถึงแม้หลักอริยสัจ 4 จะอธิบายในมุมของปัจเจกบุคคลเพื่อให้รู้และเข้าใจแหล่งที่มาของตนเองว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้น ให้เข้าใจกฎของธรรมชาติ ส่วนการกำหนดนโยบายสาธารณะเป็นการอธิบายถึงการแก้ไขปัญหาโดยส่วนรวมของสังคม หากมองในรายละเอียดจะพบว่ากระบวนการกำหนดนโยบายก็ต้องอาศัยหลักอริยสัจ 4 เป็นพื้นฐานการกำหนดเป็นนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับสังคมเช่นเดียวกัน ดังพอสรุปได้ดังนี้

1. ทุกข์ คือ ความจริงว่าด้วยความทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกโอกาส ความทุกข์หรือปัญหาเกิดกับใครก็ได้ทุกคน ทุกสังคม ทุกบริบท ดังนั้นการกำหนดนโยบายขั้นที่ 1 คือ การระบุปัญหา ซึ่งเป็นการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานที่จริงหรือข้อมูลภาคสนามเพื่อทำให้สามารถจำแนกได้ว่าปัญหาใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่า เมื่อกำหนดปัญหาที่ถูกต้องได้แล้ว ก็จะเป็นแนวทางของนโยบายที่เหมาะสมกับความเป็นจริงต่อไป

2. สมุทัย คือ ความจริงว่าด้วยเหตุแห่งความทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหานั้นต้องมีสาเหตุ ต้องเกิดจากอะไรบางอย่าง ไม่ใช่มีขึ้นลอย ๆ สาเหตุที่แท้จริงของความทุกข์ คือ ความอยากที่เกินพอดี ซึ่งเรียกว่า ตัณหา เช่น ความอยากได้อย่างโน้นอย่างนี้อันเกิดจากตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ การกำหนดนโยบายขั้นที่ 2 คือ การวิเคราะห์ปัญหา ปัญหาสาธารณะต่าง ๆ มักไม่ได้เกิดขึ้นมาโดยเอกเทศ แต่มีลักษณะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งจะต้องทำการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อหาสาเหตุของปัญหาและผลกระทบของปัญหาตลอดจน การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกปัญหาที่จะนำไปกำหนดเป็นนโยบายต่อไป การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหามีได้มีลักษณะที่สืบเนื่องมาจากปัจจัยหนึ่งเพียงปัจจัยเดียว แต่ปัญหาสาธารณะแต่ละปัญหามักประกอบด้วยหลายสาเหตุ และบางสาเหตุก็เกี่ยวพันโยงกันเป็น “ลูกโซ่ของปัญหา” ซึ่งบางสาเหตุก็อาจแก้ไขได้ในระยะสั้น บางสาเหตุก็ต้องแก้ไขในระยะยาว และต้องมีการวิเคราะห์ทางเลือก เป็นการนำเอาทางเลือกที่มีทั้งหมดมาทำการศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในแต่ละทางเลือกที่ละทางเลือก

3. นิโรธ คือ ความจริงว่าด้วยความดับทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหาทั้งหลายนั้นดับได้เมื่อความทุกข์เกิดจากสาเหตุ ถ้าเราดับสาเหตุเสีย ความทุกข์หรือปัญหานั้นก็ย่อมดับไปด้วย หากดับทุกข์หรือปัญหาได้หมดสิ้น การกำหนดนโยบายขั้นที่ 3 คือ การพิจารณาทางเลือก ขั้นนี้จะนำผลจากการวิเคราะห์ทางเลือกจากขั้นตอนที่แล้วมาเทียบเคียงเปรียบเทียบกับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคาดหวังของการกำหนดนโยบายแต่ละครั้งว่าให้ความสำคัญกับประเด็นใดบ้าง รวมถึงการทดสอบทางเลือก การจัดทำร่างนโยบาย และการเสนอแนะกลยุทธ์ในการดำเนินนโยบายด้วย

4. มรรค คือ ความจริงว่าด้วยวิถีทางแห่งความดับทุกข์/ปัญหา การกำหนดนโยบายขั้นที่ 4 คือ การอนุมัติและประกาศเป็นนโยบาย ในขั้นตอนของการตัดสินใจอนุมัติและประกาศเป็นนโยบาย เป็นขั้นตอนที่ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดแล้ว และระบุหน่วยงานที่เหมาะสมรับผิดชอบจัดหาค่าใช้จ่ายหรือบริการที่จำเป็นให้และทำการจัดเก็บภาษีอากรด้วย

องค์ความรู้

จากการศึกษาข้อมูลสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้สรุปได้ดังนี้ หลักอริยสัจ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. **ทุกข์ :** ความจริงว่าด้วยความทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกโอกาส ตรงกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ ด้านการระบุปัญหา : เป็นการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานที่จริงหรือข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้สามารถจำแนกได้ว่าปัญหาใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่า เพื่อเป็นแนวทางของนโยบายที่เหมาะสมกับความเป็นจริง 2. **สมุทัย :** เหตุแห่งความทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นต้องมีสาเหตุ ต้องเกิดจากอะไรบางอย่าง ไม่ใช่มีขึ้นลอย ๆ สาเหตุของความทุกข์ คือ ความอยากที่เกินพอดี ตรงกับด้านการวิเคราะห์ปัญหา : การวิเคราะห์ปัญหาเพื่อหาสาเหตุของปัญหาและผลกระทบของปัญหาตลอดจน การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority) เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกปัญหาที่จะนำไปกำหนดเป็นนโยบายต่อไป 3. **นิโรธ :** ความจริงว่าด้วยความดับทุกข์หรือปัญหา ปัญหาทั้งหลายนั้นดับได้เมื่อปัญหาเกิดจากสาเหตุ ถ้าดับสาเหตุของปัญหา ปัญหานั้นก็ย่อมดับไปด้วย ตรงกับด้านการพิจารณาทางเลือก : นำผลจากการ

วิเคราะห์ทางเลือกมาเทียบเคียงว่าจะให้ความสำคัญกับประเด็นใดบ้าง รวมถึงการทดสอบทางเลือก การจัดทำร่างนโยบาย และการเสนอแนะกลยุทธ์ในการดำเนินนโยบายด้วย 4. มรรค : ความจริงว่าด้วยวิถีทางแห่งความดีทุกข้อ/ปัญหา การกำหนดนโยบายขั้นที่ 4 ตรงกับด้านการอนุมัติและประกาศเป็นนโยบาย : ขั้นตอนของการตัดสินใจอนุมัติและประกาศเป็นนโยบาย เป็นขั้นตอนที่ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด และระบุหน่วยงานที่เหมาะสมรับผิดชอบ

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เอสดีจี ูฟ. (2567). ทำไมนโยบายสาธารณะไทย (ยัง) ไปไม่ถึงความยั่งยืน?. สืบค้น 23 พฤษภาคม จาก : https://www.sdgmovement.com/2021/09/07/sdg-updates-reasons-why-thais-public-policy-has-not-yet-sustainable/#_ftn1.
- Anderson, J.E. (1994). *Public Policy-Making: Introduction* (2nd ed.). New York: Houghton Mifflin Company.
- Dye, T.R. (1978). *Understanding Public Policy* (3rd ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Harold D.L. & Abraham, K. (1970). *Power and Society*. New Haven: Yale University Press.
- John E., et al. (1981). *New Strategic Perspectives on Social Policy*. [Subtitle]: (Pergamon Policy Studies on Social Policy series). Tropic Paperbacks: Pergamon Press.
- Prewitt, K. & Verba, S. (1983). *An Introduction to American Government*. (4th ed.). New York: Harper & Row.
- Shankansky, I. (1970). *The Political Scientist and Policy Analysis: An Introduction in Policy Analysis in Political Science*, ed. Ira Shankansky. Chicago: Markham Publishing Company.
- William, W.B. (1975). Implementation Analysis and Assessment. *Policy Analysis*. 1(3), 531-566

พรหมวิหารธรรมเพื่อผู้นำในองค์กร*

FOUR SUBLIME STATES OF MIND FOR LEADERS IN ORGANIZATIONS

พระมหาฉัตรชัย ปญญาวัตตโน

Phramaha Chatchai Panyawatthano

วัดถ้ำสิงห์

Wat Tham Sing

Corresponding Author E-mail: chatchaiponsri@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “พรหมวิหารธรรมเพื่อผู้นำในองค์กร” มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาการนำพรหมวิหาร 4 อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาไปใช้เพื่อผู้นำในองค์กรสำหรับการบริหารจัดการโดยใช้การศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำองค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธวิธีประจำใจเพราะเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าและเกิดประโยชน์ นอกจากนั้นการปฏิบัติตัวของผู้นำยังเป็นแบบอย่างให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติตามด้วย ซึ่งจะต้องมีหลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารองค์กร ประกอบด้วย 1. การแบ่งปันความรัก คือการมีเมตตาและความหวังดีต่อบุคลากรในองค์กร อยากรให้ได้รับความสุข 2. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีจากการช่วยเหลือเพื่อแผ้ว จะต้องคิดหาทางช่วยเหลือบุคลากรในองค์กรที่กำลังตกอยู่ในความทุกข์ยากลำบากให้พ้นจากความทุกข์ ไม่นิ่งเฉย ดูดาย มีจิตใจที่อยากจะช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ผ่านไป 3. การส่งเสริมสนับสนุน ผู้นำจะต้องมีความพลอยยินดี มีความชื่นชมยินดีเมื่อบุคลากรประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป พร้อมทั้งจะส่งเสริมสนับสนุน ไม่กีดกันริษยา และ 4. การวางตนให้เป็นกลางและเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียงด้วยความชอบหรือชัง ปฏิบัติด้วยความเป็นธรรม

คำสำคัญ: พรหมวิหารธรรม; ผู้นำ; การเปลี่ยนแปลง

Abstract

This academic article on “Four Sublime States of Mind for Leaders in Organizations” is aimed at studying the approaches of the four sublime states of mind, which is a Buddhist doctrine to use for leaders in organizations for management. This article was studied from documents, textbooks, and research. The results of the study found that it is very important for organizational leaders to have Dhamma in their hearts because they are the ones who play an important role in making the organization prosperous and beneficial. In addition, the conduct of leaders is also an example for the personnel in the organization to follow. He must have the four sublime states of mind in managing the organization, consisting of 1. sharing love Which is having kindness and good intentions towards the personnel in the organization and wanting them to be happy, 2. creating good relationships from generous assistance requires thinking of ways to help personnel in the organization who are in distress to escape from suffering, not being silent, indifferent, and having a mind that wants to help and solve problems to be overcome, 3. Promotion and support Leaders must be happy when their

*Received May 18, 2024; Revised June 29, 2024; Accepted July 2, 2024

personnel are successful and progress further, ready to encourage and support them, not discourage jealousy, and 4. be neutral and consistent, not biased by preferences. Or hate, act with fairness.

Keywords: Four Sublime States of Mind; Leaders; Organizations

บทนำ

บุคคลผู้ที่ทำหน้าที่ในตำแหน่งบริหารต่าง ๆ ในทุกระดับทุกองค์การต่างมีบทบาทของความเป็นผู้นำทั้งสิ้น การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ มีความชัดเจนยิ่งขึ้นซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานตามนโยบาย และการปรับตัวของสังคมไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เผชิญกับการแข่งขันในโลกข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน ตลอดจนความสำเร็จที่จะต้องปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในการได้เปรียบเสียเปรียบในเชิงการแข่งขัน (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2543) ผู้นำที่มีความพร้อมที่จะรับมือกับภาวะการเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทยในทุกระดับ ทุกองค์การ เพื่อพัฒนาประเทศให้มีศักยภาพ และสามารถแข่งขันในระดับสังคมโลกได้

นักวิชาการได้วิเคราะห์สภาพความเป็นจริงในสังคมไทยปัจจุบันไว้หลายลักษณะมีดังนี้ (ประเวศ วะสี, 2544)

1. สภาพสังคมไทยเต็มไปด้วยความขัดแย้ง แตกแยก ไม่รวมมือ เหมือนสภาพใก้อยู่ในเชิง ขาดจุดมุ่งหมายร่วมกัน ขาดการรวมพลัง สภาพเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า สังคมไทย ขาดภาวะผู้นำที่จะทำให้องค์การหรือสังคมมีจุดมุ่งหมายร่วมกันและรวมพลังไปสู่ความสำเร็จ

2. สภาพแวดล้อมสังคมไทยในปัจจุบัน ขาดภาวะผู้นำและมีความแตกสลาย ทางสังคมทั้งในระดับครอบครัว สถานศึกษา มหาวิทยาลัย สถาบัน คณะและองค์การต่าง ๆ สำหรับสาเหตุของปัญหาการขาดแคลนผู้นำในสังคมไทยมีหลายปัจจัย เช่น

2.1 สภาพสังคมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนไป กับวัฒนธรรมเก่าบางอย่างใช้ไม่ได้เช่น สังคมสมัยใหม่มีปัญหาใหม่ ๆ ที่เป็นปัญหาใหญ่แก่ไขยาก เช่น ใช้อำนาจทุกชนิดแก้ปัญหาใหม่ไม่ได้ผลสำหรับปัญหาใหม่นี้ต้องการแนวคิดและแนวทางใหม่ หรือกระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) ในการแก้ปัญหา

2.2 การขาดวิสัยทัศน์ร่วมกัน ปัจจุบันประเทศกำลังมีปัญหารุนแรงสภาพการณ์ต่าง ๆ ในสังคมไทยขณะนี้ เป็นสภาวะวิกฤต ต้องการผู้นำหรือภาวะผู้นำ และต้องการปัญญาของสังคม ดังนั้นภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาองค์การ และการจัดการ เพราะจะทำให้มีการปฏิบัติ เกิดจุดมุ่งหมายขององค์การ บรรลุเป้าหมาย ภาวะผู้นำล้วนมีความสำคัญเพราะก่อให้เกิดผลที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัด บางคนทำให้องค์การที่เฉื่อยชา กลายเป็นกระฉับกระเฉงว่องไว บางคนทำให้องค์การที่คึกคักวิสัยทัศน์กว้างไกล กลายเป็นองค์การที่ทำงานอยู่ในขอบเขตที่แคบ ๆ ระบบราชการที่จะต้องแก้ ขอย่างเร่งด่วน ต้องการภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง มีความตั้งใจที่จะแก้ปัญหาอย่างกล้าหาญ อดทน และต่อเนื่อง สามารถสร้างความมั่นใจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ในขณะที่สังคมไทยกำลังเผชิญหน้ากับวิกฤติการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีปัจจุบันซึ่งมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในหลายด้าน โดยเทคโนโลยีจัดเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การสื่อสาร การแพทย์ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเปลี่ยนแปลงของสังคมในมิติต่าง ๆ การบริหารจะประสบความสำเร็จได้ และได้การยอมรับ ผู้นำจะต้องมีการสื่อสารทำความเข้าใจ กับตัวบุคคลอย่างชัดเจนว่าระบบดังกล่าวมีผลดีต่อกระบวนการทำงานในอนาคต เพื่อให้บุคลากรแสดง

ศักยภาพสูงสุดของตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้ายังได้แสดงคุณธรรมผู้เป็นผู้นำไว้หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นลักษณะ ภายในหรือคุณธรรมของผู้ผู้นำ ต้องมีคุณธรรมประกอบด้วยเมตตา มีความรักมีความปรารถนาดีไม่ตรีจิตคิดช่วยเหลือให้ผู้อื่นประสบแต่ประโยชน์ และมีความสุขโดยทั่ว มีความกรุณา หรือความสงสารด้วยการคิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความเดือดร้อนทั้งร่างกายและจิตใจ มีมุทิตาจิตคือความพลอยยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี และประการสุดท้ายที่สำคัญคือมีอุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง คือ การวางใจเป็นกลางโดยพิจารณาข้อเท็จจริง เมื่อตัดสินใจในเรื่องใดแล้วควรพิจารณาใคร่ครวญด้วยปัญญา ไม่ใช่อารมณ์ในการแก้ไขปัญหา มีเหตุผลถูกต้องและเที่ยงธรรม (ที.ปา. 11/305/275) เมื่อผู้นำสามารถปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร 4 ได้ในองค์กรและในสังคมก็จะมีสุขสงบสุข มีความเจริญก้าวหน้า ช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้กำลังใจกันและรู้จักให้อภัยกันอยู่ ตลอดเวลาสังคมที่เราอยู่ปัจจุบันจะมีความสุขสงบสุขอย่างมาก ถ้าหากว่าทุกคนในสังคมแต่ละคนได้นำเอาหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำในองค์กร เนื่องจากผู้นำมีอิทธิพลต่อความสุขและความเจริญรุ่งเรืองขององค์กรนั้น ๆ นั่นเอง (พระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548)

อย่างไรก็ดี บทความนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงผู้นำที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์ อธิบาย ตีความและประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและการบริหารซึ่งเอื้อต่อการดำเนินชีวิตในยุคการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร อีกทั้งการที่จะต้องออกแบบเครื่องมือหรือคู่มือของหลักพรหมวิหารให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ สอดคล้องกับปัญหาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับการบริหารในองค์กรโดยบูรณาการหลักการทางพรหมวิหารธรรมเพื่อสนองต่อการบริหารของผู้นำในองค์กร หากมีเช่นนั้นแล้วธรรมะย่อมไร้ซึ่งคุณค่าหากไม่สามารถที่จะสนองต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงและคงจะทำให้คำว่า ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นอากาลโก คือ ไม่ล้าสมัย ดุจยาค่าหรือถูกลดทอนหากไม่ได้รับการนำมาปฏิบัติได้จริงตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง

ความหมายของหลักพรหมวิหารธรรม

ในพระพุทธศาสนา ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหมหรือผู้ประเสริฐ เรียกว่า พรหมวิหาร ได้แก่ ผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางประดุจพระพรหม ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตดีหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (ที.ปา. 11/305/275) ในขณะที่พระเถระจารย์ได้ให้ความหมายของพรหมวิหารธรรมไว้ว่า พรหมวิหารเป็นคุณธรรมอันประเสริฐ เนื่องจากเป็นข้อปฏิบัติเพื่อสัตว์อื่น เพราะต้องส่งจิตไปให้สัตว์อื่น และเป็นคุณธรรมที่ปราศจากโทษเหมือนพวกพรหมและพระโพธิสัตว์ซึ่งอยู่ด้วยจิตปราศจากโทษ มุ่งแสวงหาประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งปวง (พระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548) จากการนิยามความหมายเกี่ยวกับคำว่า “พรหมวิหาร” นี้ ทำให้เราประจักษ์ชัดว่า เป็นธรรมที่เป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐหรือหลักจริยธรรมที่ประเสริฐบริสุทธิ์ที่ต้องมีไว้เพื่อกำกับความประพฤติให้เป็นไปโดยชอบ ถูกต้องซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะเป็นผู้ประเสริฐได้จะต้องมีเกณฑ์ชีวิตอันประกอบไปด้วยชุดแนวคิดย่อย 4 ประการ คือ

1. เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข คำว่า เมตตา หมายถึงความสนิทสนม คือ ความรักใคร่ที่เว้นจากราคะ ความกำหนัด ได้แก่ ความปรารถนาให้เกิดความสุขความเจริญแก่ผู้อื่น ความปรารถนาดีอยากให้มีความสุข ความมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า (แก้ว ขิตตะขบ, 2546) จะเห็นว่ามนุษย์โลกจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้จำเป็นต้องใช้หลักเมตตาหรือความรักมาเป็นฐานรองรับ ซึ่งหลักเมตตาในทางพระพุทธศาสนา ไม่ได้จำกัดเฉพาะเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปยังสัตว์มีชีวิตทุกชนิดอีกด้วย

2. กรุณา คือ คือความสงสาร คิดอยากจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ใฝ่ใจในการอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ทั้ง (พระพุทโธชาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2548) หลักกรุณาที่กล่าวมานี้เป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เพื่อเป็นกรอบให้มนุษย์คอยห่วงใย ช่วยเหลือซึ่งกันและ ในขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะเข้าไปปกป้องชีวิตอื่นที่ไม่ได้จำกัดแค่เฉพาะมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสัตว์อื่นที่เกิดมาบนโลกใบนี้

3. มุทิตา หมายถึง ความเป็นผู้มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ คือ เมื่อผู้ได้รับความสำเร็จ มีความสุข ความเจริญก้าวหน้า ก็พลอยชื่นชมยินดีในสิ่งที่ผู้อื่นได้รับ ไม่มีความอิจฉาริษยาในความสำเร็จของผู้อื่นด้วยการพูดแสดงความยินดีบ้าง เป็นต้น (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548)

4. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ คำว่า อุเบกขา หมายถึง ความวางเฉยได้แก่วางตนเป็นกลาง ในเมื่อจะแผ่เมตตาไปก็ไม่สมควรเช่น เอาใจช่วยจน เป็นต้น หรือความวางใจเป็นกลางอันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉย สงบใจ มองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีเขาสมควรรับผิดชอบตนเองหรือเขาได้รับผลอันสมควรกับความรับผิดชอบของเขา (แก้วจิตตะขบ, 2546)

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ

ความหมายของผู้นำ

คำว่า ผู้นำ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประการ ได้แก่

1. ผู้นำ คือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มหลาย ๆ คนที่มีอำนาจอิทธิพลหรือความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็นความต้องการ หรือคำสั่งของเขาได้ ผู้มีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติงาน หรือพฤติกรรมของผู้อื่น ภาวะผู้นำ เกี่ยวกับความ เป็นผู้นำ มากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความมากน้อยของอำนาจอิทธิพลหรือความสามารถในการจูงใจคน

2. ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอำนาจเหนือในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

3. ผู้นำแตกต่างจากหัวหน้า หรือผู้บริหารคนสองคนนี้อาจเป็นคนเดียวกันก็ได้ แต่ไม่จำเป็นต้องเสมอไป หัวหน้าหรือผู้บริหารหลายคน มีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่งแต่อาจไม่ใช่ ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่ม ผู้นำที่แท้จริงอาจเป็นคนอื่นซึ่งไม่ใช่หัวหน้า หรือผู้บริหาร แต่มีอำนาจ มีอิทธิพลและมีความสามารถจูงใจคนให้ประพฤติปฏิบัติตามความคิดเห็นความต้องการ หรือ คำสั่งของตนได้ ทั้ง ๆ ที่ไม่มีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่งใด ๆ (ภิญโญสาร, 2526)

ดังนั้น “ผู้นำ” คือบุคคลที่มีลักษณะคุณสมบัติที่สามารถชักจูงให้คนอื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ หรือได้รับความไว้วางใจอันเนื่องจากคุณลักษณะพิเศษของบุคคลนั้นเอง ให้เป็นผู้ที่มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถชักชวนหรือชี้นำให้บุคคลอื่นช่วยปฏิบัติภาระต่าง ๆ ให้สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยผู้นำจะต้องเป็นผู้มีอำนาจ มีความรู้ ความสามารถ มีอิทธิพล มีศิลปะ ในการนำหรือการจูงใจผู้อื่นให้กระทำหรือดำเนินกิจการต่าง ๆ ของกลุ่มหรือของตนเองให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่ผู้นำมีต่อผู้ตามในองค์กร

คุณลักษณะของผู้นำในองค์กร

การที่ผู้นำจะประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนต่อการบริหารการจัดการจะต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. มิวทัศน์ทัศน์ (vision) การเป็นผู้นำที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น ผู้นำจะต้องมีวิสัยที่กว้างไกล ผู้มีวิสัยทัศน์ที่ดีมักจะเป็นผู้ที่ประสบการณ์และได้เห็นโลกทัศน์กว้างไกลและมีจิตวิเคราะห์ (critical mind) อยู่ในตัวเองรู้ว่าควรจะต้องทำอะไรในการตอบสนองต่อวิสัยที่กำหนดขึ้น รวมถึงความคิดในมุมต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ (Creativity and Innovation) ในการพัฒนาระบบหรือกระบวนการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

2. เข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง (A Good Understanding of Why Change Is Necessary) ผู้นำจะต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีความคิดอยากที่จะเปลี่ยนแปลงก่อนที่จะโดนบังคับให้เปลี่ยนแปลงทั้งนี้ผู้นำจะต้องสามารถวิเคราะห์สถานการณ์และสถานะของวิชาชีพได้อย่างชัดเจนและลึกซึ้ง จึงจะสามารถเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงได้

3. สามารถทำงานกับคนหลากหลายรูปแบบ (An Ability To Work With A Wide Range of People) การผลักดันการเปลี่ยนแปลงจะต้องประสานการทำงานกับหน่วยงานและบุคคลในหลายรูปแบบทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นโดยลำพังผู้นำคนเดียวไม่ได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ดังนั้น ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่สามารถประสานการทำงานได้ในทุกระดับ มีความเข้าใจในธรรมชาติของแต่ละองค์กรและบุคคล มีทักษะในการนำเสนอ มีทักษะในการติดต่อสื่อสารที่ดี (Good Communication Skills) และที่สำคัญผู้นำจะต้องเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ (Continual Learning) รับรู้และยอมรับในข้อมูลใหม่ ๆ เพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาพัฒนาและปรับปรุงตนเอง หน่วยงาน และทีมงานให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. มองโลกในแง่ดี (Be Optimistic) และมีคุณธรรมและจริยธรรม (Ethical Leadership) การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมด้านจริยธรรมของสังคมที่มาจากสาเหตุของการยั่วยุและอำนาจทางการเงินมากกว่าความดี เกิดการแข่งขันเพื่อเอาชนะแทนการร่วมมือและมองคนอื่นเป็นคู่แข่งมากกว่าเป็นพันธมิตร ผู้นำที่ดีจะต้องประกอบด้วยคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม รวมทั้งการมองโลกในแง่ดี สามารถร่วมงานกับผู้อื่นได้ดี ซึ่งจะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างราบรื่นและโปร่งใส (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2548)

ด้วยเหตุนี้ การบริหารองค์กรในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ ผู้นำถือว่าเป็นตัวแปรสำคัญในการที่จะนำพาองค์กรของตนรอดพ้นจากวิกฤติของปัญหาในมิติต่าง ๆ ทั้งนี้ ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ มีความริเริ่มสร้างสรรค์เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลง สามารถทำงานกับผู้ที่บังคับบัญชาได้ และมองโลกในแง่ดี

การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อผู้นำในองค์กร

ในประเด็นหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาอันเป็นการบูรณาการโลกและธรรมให้ประสานสอดคล้องกันได้อย่างประสานกลมกลืน เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถประพจน์ได้ นำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตร การทำงานและการบริหาร ซึ่งหลักพรหมวิหารจัดเป็นหลักการถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่พระพุทธเจ้าได้วางเป็นหลักการหรือเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับนักบริหารดังที่พระเถระจารย์ได้กล่าวไว้ว่า นักบริหารต้องมีพรหมวิหารธรรม คือ ธรรมสำหรับผู้ใหญ่ 4 ประการ เพราะเมตตาจะทำให้รู้จักมองแง่ดีของเพื่อนร่วมงาน กรุณาจะทำให้เปิดใจกว้างรับฟังปัญหา มุทิตาทำให้ส่งเสริมการทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ และอุเบกขาจะทำให้มีความยุติธรรมในการให้รางวัลและลงโทษโดยรู้เท่าทัน (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต, 2546) ซึ่งในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะอภิปรายนำเสนอใน 2 ประเด็นหลัก คือ

1. ความสำคัญของการนำหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการบริหารองค์กรยุคเปลี่ยนแปลง คำถามหลักที่ผู้เขียนสนใจก็คือ การผสมผสานพรหมวิหารธรรมมีวิธีเข้ากับการบริหารองค์กรยุคเปลี่ยนแปลงนั้นก่อให้เกิด

ประโยชน์อย่างไร คำตอบก็คือ การนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้นั้น เป็นเสมือนกับการเติมเต็มให้กับการบริหารองค์กรยุคเปลี่ยนแปลง เพราะการที่ดำเนินการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์เป็นเอกเทศไม่มีการนำหลักจริยธรรมเข้ามากำกับสอดส่องความประพฤติจะทำให้เกิดการแข่งขันกันมากจนเกินไปมุ่งหวังแต่การสนองตอบต่อระบบทุนนิยมและการสร้างกำไร โดยไม่คำนึงความถูกต้องและผลกระทบต่าง ๆ ที่ตามมา เช่น การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ผู้นำในองค์กรถูกบีบด้วยเหตุปัจจัย หลาย ๆ ประการ ทั้งด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยมีนักวิชาการได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับประเด็นที่ว่า องค์กรในยุคปัจจุบันที่มองข้ามสิ่งที่เป็นนามธรรมที่คอยยกระดับจิตใจแต่มุ่งให้ความสำคัญเฉพาะสิ่งที่เป็นรูปธรรม จับต้องได้ วัดผลได้ และวัดความสำเร็จเฉพาะสิ่งที่เป็นตัวเลข แทนที่จะมองเรื่อง อื่น ๆ ที่น่าคำนึงถึงอีกมากมายที่จะช่วยจรโลงมนุษย์ ถ้าหากโลกนี้ขาดศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องดีงามแล้ว โลกใบนี้ของเราจะดำรงอยู่ได้อย่างไร (ดนัย จันทรเจ้าฉาย, 2552) อย่างไรก็ตามหากมีการผสมผสานหลักพรหมวิหารธรรมเข้ากับการบริหารในองค์กรก็จะทำให้เกิดการแบ่งปันความรู้ (เมตตา) ช่วยเหลือ (กรุณา) ไม่เห็นแก่ตัว (พลอยยินดี) ดำรงตนเองอยู่ในความเป็นกลางไม่อคติ (อุเบกขา) และดังที่นักวิชาการได้กล่าวถึง ประเด็นการนำพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้กับการบริหารไว้อย่างน่าสนใจว่า การบริหารจัดการแบบพุทธเข้าไปผสมผสานกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ จะทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในเชิงการบริหารงานและการพัฒนาองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ก่อให้เกิดความมีเมตตา กรุณา ไม่อคติ ยึดธรรมเป็นหลัก ไม่ยึดตนเอง เป็นสำคัญ และไม่เห็นแก่ตัว (พระมหาบุญมี มาลาวชิโร, 2553)

2. หลักการปฏิบัติพรหมวิหารธรรมเพื่อการบริหารองค์กรยุคเปลี่ยนแปลง เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อองค์กรและบุคคลในองค์กร ผู้นำจึงเป็นตัวแปรสำคัญในการผลักดันกลไกต่าง ๆ ขององค์กรให้ประสบความสำเร็จและรอดพ้นจากวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ไปได้

จะอย่างไรก็ดี ผู้นำในยุคความเปลี่ยนแปลงกำลังเผชิญกับความท้าทายในมิติต่าง ๆ ซึ่งการปรับตัวให้สอดคล้องกับการแก้วิกฤติการณ์ต่าง ๆ ย่อมส่งผลโดยตรงต่อความอยู่รอดขององค์กร ด้วยเหตุนี้ ผู้นำจึงต้องนำหลักพรหมวิหารมายึดถือปฏิบัติ จึงจะทำให้การบริหารเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่เกิดปัญหา ต่าง ๆ ตามหลักการดังนี้ คือ

1. การแบ่งปันความรัก คำถามสำคัญคือ ผู้นำจะต้องแบ่งปันความรัก ภายใต้โลกที่วิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วได้อย่างไร จึงจะทำให้การบริหารองค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายและนโยบาย คำตอบก็คือ การจะบริหารองค์กร โครงสร้างและบุคลากร สิ่งผู้นำพึงปฏิบัติเป็นขั้นพื้นฐานคือ การยึดหลักเมตตาหรือความรัก โดยการมอบความรักและความหวังดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาใช้หลักการแบ่งปันความรัก ความปรารถนาดีต่อการแสดงออกจึงจะทำให้ส่งผลให้เกิดทัศนคติเชิงบวกด้วยเหตุนี้ การมีเมตตาจึงเป็นหลักการพื้นฐานที่ผู้นำควรต่อปฏิบัติต่อบุคลากรหรือเพื่อนร่วมงาน ไม่มีอคติหรือลำเอียง รู้จักเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อองค์กร มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ผูกพันเมตตาทั้งต่อคนที่ชอบและไม่ชอบ ดังนั้นความมีเมตตาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะเมตตาทำหน้าที่ประดุจเกลียวเชือกที่มาร้อยรัดหัวใจระหว่างผู้นำและผู้ใต้บังคับบัญชาให้สามารถคิด พูด และแสดงออกต่อกันและด้วยเมตตา สามารถจัดการบริหารในองค์กรให้สอดคล้องกับนโยบายขององค์กรให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ

2. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี กล่าวคือ ผู้นำและผู้ใต้บังคับบัญชามีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยมีความกรุณา คือ การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกันในทางตรงและทางอ้อม จัดได้ว่าเป็นมาตรการสำคัญในการแสดงออกอันจะนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีกว่าจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงลบ ทั้งนี้ผู้นำจะต้องใช้หลัก

กรุณา สำหรับการช่วยเหลือผู้ได้บังคับบัญชาและสามารถช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อต้องการความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในองค์กรหรือปัญหาส่วนตัว ไม่เพิกเฉยหรือละเลย ซึ่งผู้นำจะรับรู้ว่าคุณหรือบุคลากรต้องการความช่วยเหลือ ก็ต่อเมื่อพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อเท็จจริงระหว่างกันเนื่อง ๆ ทั้งนี้การแลกเปลี่ยนหรือการสื่อสารกันควรจะเป็นไปในลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและมากกว่าการที่จะเอาชนะกันด้วยเหตุผลหรือจากอำนาจบารมี ที่ตนเหนือกว่า เช่น ผู้นำที่มีนิสัยเกรี้ยวกราด อารมณ์ร้อน ชอบดุด่า ว่ากล่าวโดยไม่รับฟังเหตุผล เหยียดหยามจากการพูดจา หรือเป็นการใช้วาจาหยาบคาย ก็อาจจะทำให้บรรยากาศในองค์กรอยู่ภาวะของความขัดแย้งในภายได้ ฉะนั้นควรเป็นไปด้วยความเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน

3. การส่งเสริมสนับสนุน หลักการข้อนี้เป็นแนวคิดที่เกิดจากหลักมูทิตา โดยผู้นำในองค์กรสามารถปฏิบัติได้โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีโอกาสพัฒนาความรู้และความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ เช่น แสดงออกซึ่งความยินดีเมื่อบุคลากรหรือเพื่อนร่วมงานของตนเองได้รับการความก้าวหน้าทางอาชีพ ไม่อิจฉาหรือกีดกันเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่า แต่จะพูดแสดงความยินดี และอาจจะทำได้โดยส่งบัตรอวยพรไปแสดงความยินดี หรือมอบกระเช้าดอกไม้ไปให้ เป็นต้น

4. การวางตนให้เป็นกลางและสมถ์ต้นเสมอปลาย เป็นการสังเคราะห์การปฏิบัติหลักอุเบกขา ซึ่งผู้นำจะต้องมีความเป็นกลางไม่เอนเอียงหรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ตระหนักถึงความถูกต้อง ยุติธรรม และใช้ปัญญาพิจารณาอย่างมีเหตุผล กล่าวคือ ผู้นำที่จะเข้าไปบริหารองค์กรต่าง ๆ ควรดำรงสถานะของความเป็นกลางดำรงตนองให้ปราศจากอคติหรือความลำเอียงไม่ว่าจะเป็นความลำเอียงเพราะรัก หลง โกรธ หรือเกรงกลัวต่อบุคลากร จะต้องมีความยุติธรรม ทำเทียม ความโปร่งใส เปิด และตรวจสอบได้ในทุก ๆ กระบวนการของการดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับพระเถรจารย์ได้กล่าวไว้ในประเด็นนี้อย่างน่าสนใจว่า ความวางใจเป็นกลาง จะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขังไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2543)

โดยผู้ศึกษามองว่า พรหมวิหารธรรม เป็นหลักการหรือเครื่องมือที่พระพุทธเจ้าทรงออกแบบเพื่อผู้นำในองค์กรที่ไม่เพียงแต่ครอบคลุมทุกกิจกรรมของชีวิตระดับปัจเจกชนหรือผู้นำเท่านั้น แต่ยังขยายเชื่อมโยงไปยังหน่วยงาน ซึ่งหน่วยงานจะประกอบด้วยบุคลากรในองค์กรจำนวนหนึ่งมาปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ผู้นำในองค์กรจึงต้องมีการรอบของการประพฤติในด้านจริยธรรม กล่าวคือ หลักพรหมวิหารธรรม อันประกอบด้วย

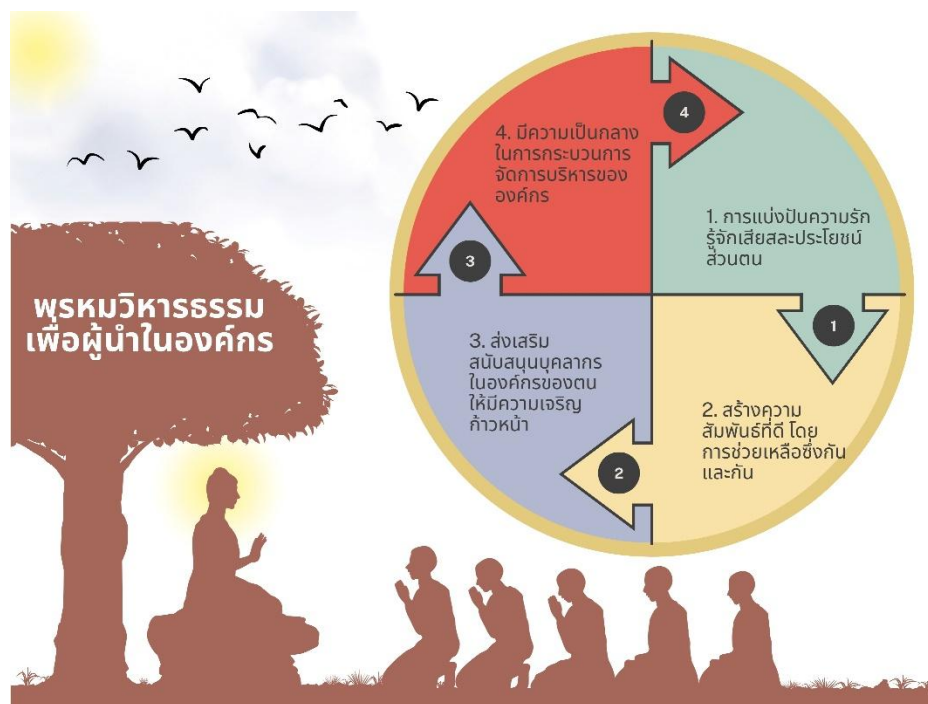
1. การแบ่งปันความรัก รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ขององค์กร แสดงน้ำใจกับเพื่อนร่วมงาน หรือบุคลากรในหน่วยงานในโอกาสตามสมควร รวมถึงรู้จักอดกลั้นและอดทนในด้านอารมณ์และจิตใจให้อภัย ไม่อาฆาตเคັน ถ้าหากผู้นำมีเมตตาธรรมแล้วจะทำให้บรรยากาศภายในองค์กรมีความรื่นเย็น ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งได้

2. สร้างความสัมพันธ์ที่ดี โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันหรือพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจา ด้วยความรู้สึกที่อยากเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คอยเห็นอกเห็นใจ และเห็นคุณค่าบุคลากรในองค์กร รวมถึงช่วยเหลือและแก้เมื่อผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนด้วยแรงกายและแรงใจ

3. ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรในองค์กรของตนให้มีความเจริญก้าวหน้า ช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของพนักงาน แสดงความเชื่อมั่นและไว้วางใจในตัวพนักงาน รวมถึงยินดีเมื่อพนักงานของตนประสบความสำเร็จ

4. มีความเป็นกลางในการกระบวนการจัดการบริหารขององค์กร ไม่แสดงอคติต่อพนักงาน ประพฤติตรงต่อหน้าที่หรือรับรู้หน้าที่ของตนเองอยู่ตลอดเวลาโดยผู้ศึกษาได้วาดเป็นภาพที่สามารถเข้าใจได้โดยง่าย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 พรหมวิหารธรรมเพื่อผู้นำในองค์กร

สรุป

งานเขียนเรื่อง พรหมวิหารธรรมเพื่อผู้นำในองค์กรนี้ ในเบื้องต้น ผู้เขียนได้กำหนดในการศึกษาต่อประเด็นของหลักพรหมวิหารในทางพระพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำในองค์กร ขั้นตอนสุดท้าย ผู้เขียนจึงได้บูรณาการแนวคิดการประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อผู้นำในองค์กรเพื่อให้ได้ตัวแบบที่สำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้กับผู้นำในองค์กร และจากการศึกษาทำให้พบคำตอบที่น่าสนใจ คือ หลักพรหมวิหารธรรมในกรอบของยุคการเปลี่ยนแปลงเป็นการนิยามความหมายของหลักพรหมวิหารภายใต้สภาพการณ์ที่มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แต่ถึงกระนั้นผู้เขียนก็ไม่ได้ละเลยหรือมองข้ามการตีความขอบเขตของหลักพรหมวิหารธรรมในยุคต้นแต่อย่างใด เพราะการได้ทราบแนวคิดของพระพุทธศาสนายุคต้น คือ พระไตรปิฎก เป็นฐานก่อนน่าจะทำให้เรามีเกณฑ์หรือมีเครื่องมือในการชี้ชัดว่า แนวคิดต่าง ๆ ที่มีการนำเสนอไว้ในยุคถัดมานั้นหลุดออกไปจากฐานแนวคิดเดิมมากน้อยเพียงใด ฉะนั้น การนิยามความหมายและการจำกัดขอบเขตของพรหมวิหาร จึงให้ความสำคัญของหลักธรรมเพื่อนำมาสร้างเป็นกรอบวัดความประพฤติหรือจริยธรรมสำหรับผู้นำ

สิ่งที่น่าสนใจของการศึกษาก็คือ จากการศึกษาพบว่า หลักการพื้นฐานของจริยธรรมแนวพุทธที่ว่าด้วยหลักพรหมวิหารธรรม นับได้ว่าเป็นทางเลือกอีกประการหนึ่งที่จะเป็นทางออกของผู้นำในยุคเปลี่ยนแปลงเพราะเป็นการช่วยเติมเต็มในการบริหารให้มีความสำนึกในศีลธรรม อันเป็นการบริหารที่อยู่บนพื้นฐานแห่งการไม่เบียดเบียนทั้งตนเอง สถาบัน องค์กร และสังคม เป็นการประยุกต์ใช้ที่ไม่เพียงแต่คำนึงถึงประโยชน์ของตนเองเป็นหลักแต่ยังตระหนักถึงประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กรเป็นสำคัญ ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้จะต้องยึดหลัก 4 ประการด้วยกัน คือ 1. ต้องมีการแบ่งปันความรัก คือ การใช้เมตตาในการบริหารงานบุคคลช่วยให้บุคลากรมีความรักใคร่สามัคคีปรองดองช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2. ต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดี คือ สร้างมิตรภาพจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกันหรือพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจาด้วยความรู้สึกลึกซึ้งที่อยากเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 3. ต้องส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรภายในสังกัดของตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างเต็มที่ และ 4. ต้องมีความกลางในการกระบวนกาจัดการบริหารขององค์กร มีความเสมอต้นเสมอปลาย ฉะนั้น ผู้นำ

เป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่จะขับเคลื่อนองค์กรไปข้างหน้าให้เกิดทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้นผู้นำจะต้องมีการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการบริหารเพื่อเกิดประโยชน์และประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- แก้ว ชิตตะขบ. (2546). *รวมวิชาธรรมศึกษาขั้นตรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- दनัย จันทรเจ้าฉาย. (2552). *กลยุทธ์น่านน้ำสีขาว*. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี.
- ประเวศ วะสี. (2544). *ภาวะผู้นำ พยาธิสภาพสังคมไทยและวิถีแก้ไข*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ศพรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2546). *มณีแห่งปัญญา: หนังสือคู่มือสำหรับนักบริหาร*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด*. กรุงเทพฯ: วัดราชโอรสาราม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2548). *มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์สวยจำกัด.
- พระพุทโธมหาราช (ป.อ.ปยุตโต). (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ 100 ปี* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: บริษัทธนาเพรส จำกัด.
- พระมหาบุญมี มาลาวิชโร. (2553). *พุทธบริหาร: สู่สุดยอดนักบริหารผู้ทรงภูมิที่ลูกน้องรักและเทิดทูนอย่างจริงใจ*. กรุงเทพฯ: อิงค์บียอนด์ บัค.
- ภิญโญ สาร. (2526). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2543). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2548). *คู่มือการแปลงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติด้วยการบริหารโครงการ*. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้ง.

10 นโยบายหลักกระทรวงมหาดไทย : ความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม*

10 MAIN POLICIES OF THE MINISTRY OF INTERIOR: PRACTICAL POSSIBILITIES OF LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS BY APPLYING ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES

พนิดา อมราภิรม

Panida Amarawikrom

บริษัท เอ็น.เอ.ที.แอนด์เคาน์ จำกัด

N.A.T. Account Co., Ltd.

Corresponding Author E-mail: panida.nat2020@gmail.com

บทคัดย่อ

กระทรวงมหาดไทยได้กำหนด 10 นโยบายหลัก เพื่อดำเนินการ สำหรับ หน่วยงานในสังกัด ในภาพรวมอาจมีความเป็นไปได้สูง สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงมหาดไทย การนำนโยบายหลักทั้ง 10 นโยบาย ไปสู่การปฏิบัติ มีประเด็นที่ต้องพิจารณาหลายประการ เนื่องจากนโยบายหลัก ได้กำหนด ในภาพรวม สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กร ที่ปฏิสัมพันธ์กับประชาชน อย่างใกล้ชิด จำเป็นต้อง มีการวิเคราะห์นโยบาย และดำเนินนโยบายไปตามกระบวนการของนโยบาย บูรณาการกับการใช้หลักพุทธธรรมคือหลักฆราวาสธรรม 4 ได้แก่ สัจจะ ซื่อสัตย์ พุดจริงทำจริง มหะ การฝึกฝน ฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับนโยบายทั้ง 10 ประการ ขั้นตอนความอดทน พากเพียรพยายามอดทนอดกลั้นในการวางแผนดำเนินนโยบาย จาคะ เสียสละทรัพยากรและกำลังคนในการดำเนินการตามนโยบาย จะทำให้สามารถดำเนินนโยบายให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: นโยบาย; หลักพุทธธรรม; กระทรวงมหาดไทย; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The Ministry of Interior had set 10 main policies for operations for affiliated organizations. Overall, there may be a high possibility. For local administrative organizations which were organizations under the Ministry of Interior, pushing all 10 main policies into practice must have to consider several issues because the main policy has been set in general. Local government organization which was an organization that interacts closely with the public requires policy analysis, and operation of the policy according to the policy process by integration with Buddhadhamma which was Gharavasadhamma included Sacca: truth and honesty which was telling the truth and doing the truth, Dama: taming and training oneself which was training the personnel to have knowledge and ability regarding all 10 policies, Khanti: tolerance which was trying to be patient and tolerant in planning the implementation of the policy and Caga: liberality was sacrificing resources and manpower to implement

*Received May 7, 2024; Revised May 13, 2024; Accepted May 15, 2024

policies. Proceeding in that way will be able to implement the policy to achieve the goals effectively.

Keywords: Policy; Buddhist Principles; Ministry of Interior; Local Administrative Organization

บทนำ

กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานระดับกระทรวงที่ดูแล ประชาชน เป็นหลักซึ่งมีหน่วยงานในกำกับ ได้แก่ สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทยกรมการปกครอง กรมที่ดิน กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมการพัฒนาชุมชนกรมโยธาธิการและผังเมือง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบพิเศษ และยังมีหน่วยงานรัฐวิสาหกิจในกำกับเช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การไฟฟ้านครหลวง การประปานครหลวง การประปาส่วนภูมิภาคองค์การตลาดองค์การจัดการน้ำเสีย (กระทรวงมหาดไทย, 2567) มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบำบัดทุกข์บำรุงสุข การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การอำนวยความสะดวก เป็นธรรมของสังคม การส่งเสริมและพัฒนากิจการปกครอง การพัฒนาการบริหารราชการส่วนภูมิภาค การปกครองท้องถิ่น การส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและพัฒนาชุมชน การทะเบียนราษฎรความมั่นคงภายใน กิจการสาธารณภัย การพัฒนาเมือง และราชการอื่นตามที่มิกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ กระทรวงมหาดไทยหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงมหาดไทย

รัฐบาลปัจจุบันซึ่งมีนายเศรษฐา ทวีสินเป็นนายกรัฐมนตรี ได้กำหนด นโยบายหลัก 10 นโยบาย เพื่อให้หน่วยงานในสังกัดของกระทรวงมหาดไทย ได้นำไป วิเคราะห์ และนำไปสู่กระบวนการของการปฏิบัติ โดยบูรณาการให้เข้ากับบริบทของหน่วยงานของตน ทั้งนี้ได้เน้นย้ำถึงความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และภารกิจหลัก ทั้งนี้เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณสามารถสนับสนุนทั้งยุทธศาสตร์ บุคลากร และอุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือต่าง ๆ ได้ตามความต้องการของแต่ละหน่วยงานอย่างบูรณาการร่วมกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของการใช้จ่ายงบประมาณ และสิ่งสำคัญจะต้องมีการรักษาวินัยทางการคลังด้วย เพราะเมื่อ ตั้งเป้าหมายไว้แล้วต้องไม่มีคำว่า “เป็นไปไม่ได้” และการจะทำให้ทุกอย่างเป็นไปได้นั้น ก็เริ่มได้จากการ วางแผนที่ดี ซึ่งงบประมาณประจำปีนี้ จะทำให้ท่านและทีมงานมีความพร้อมที่จะดำเนินการตามแผนงานให้ สำเร็จต่อไป (รัฐบาลไทย, 2566)

การกำหนดนโยบาย 10 ประการข้างต้น เป็นการให้แนวทาง เพื่อให้หน่วยงานในกำกับ ได้พิจารณา และวิเคราะห์นโยบายประกอบกับการจัดทำแผนงบประมาณในปีงบประมาณ 2567 หน่วยงานในกำกับ ต่าง นำเอานโยบาย 10 ประการข้างต้นมาวิเคราะห์ เข้ากับบริบทของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การปกครองส่วน ท้องถิ่น ซึ่งอยู่ภายใต้กำกับของกระทรวงมหาดไทย ก็ได้นำเอานโยบาย 10 ประการมาวิเคราะห์เพื่อให้ สอดคล้องกับการใช้งบประมาณในปีงบประมาณ 2567 ด้วย ทั้งนี้การนำเอานโยบาย 10 ประการข้างต้น ซึ่งได้ กำหนดในภาพรวม มาประยุกต์ให้เข้ากับ บริบทของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อาจจะต้องใช้ปัจจัยหลาย ประการ ประกอบกับหลักพุทธธรรม ซึ่งก็คือหลักของจรรยาบรรณ 4 ประการ จึงจะสามารถทำให้นโยบายทั้ง 10 ประการนั้น มีความเป็นไปได้ มีภาพเห็นเป็นประจักษ์ สู่สายตาของประชาชนเกิดประโยชน์ต่อ ประชาชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินงานตามนโยบาย ในส่วนของแผนงานโครงการต่าง ๆ ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย

นโยบายสาธารณะ หมายถึง อำนาจในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าของสังคมทั้งหมด ซึ่งผู้ที่มีอำนาจในการ จัดสรร คือ รัฐบาล และสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำเป็นผลมาจากการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่า

ของสังคม (Easton, 1953) นโยบายสาธารณะเป็นความสำคัญและจำเป็นสำหรับการศึกษาทางการเมือง การปกครอง การบริหาร และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ นโยบายสาธารณะมีรากฐานมาจากสภาพปัญหาต่างๆ ของสังคม และเป็นปัญหาที่ประชาชนคาดหวังว่ารัฐจะต้องรับผิดชอบในการแก้ไข ทำให้ปัญหาเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการทางการเมือง ซึ่งเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างประชาชน (Public) พรรคการเมือง (Political Parties) รัฐสภา (Congress) ตุลาการ (Courts) ระบบราชการ (Bureaucracy) ระบบบริหาร (Executive) และราชการส่วนท้องถิ่น (Local Governments) เป็นต้น สิ่งที่จะต้องพิจารณาก็คือ บุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ ดังกล่าวมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะอย่างไร และผลของนโยบายสาธารณะกระทบต่อชีวิตของประชาชนในสังคมอย่างไร และมากน้อยเพียงใด ผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย คือ ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ อาจจะเรียกว่ากลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง และประชาชน (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2553)

การกำหนดนโยบายสาธารณะอาจจะพิจารณาถึงประเด็นที่เหมาะสมด้วย กล่าวคือนโยบายสาธารณะที่ดีที่ประชาชนพึงประสงค์ ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ซึ่งมีหลักการที่สำคัญคือ การพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม ปัญหาสำคัญที่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการต่าง ๆ การสร้างดัชนีตัวชี้วัดใหม่ในการพัฒนา เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า นานาประเทศใช้ตัวเลข จีดีพี ซึ่งหมายถึงผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และการเฝ้าระวังสื่อมวลชนที่มีบทบาทต่อการหนดและพัฒนานโยบายสาธารณะ การกำหนดนโยบายมีกระบวนการดังนี้

1. การจำแนกปัญหาหรือการระบุปัญหา: การพิจารณาปัญหาจากการเรียกร้องของประชาชนที่ต้องการให้รัฐแก้ไขว่าเป็นลักษณะใด เช่น ปัญหาความยากจน โดยสามารถจำแนกได้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นยาวนานและประชาชนคุ้นเคย เช่น ปัญหาความยากจน การทุจริต และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น โรคที่กำลังระบาด เป็นต้น

2. การจัดทำทางเลือกนโยบาย : การกำหนดวาระสำคัญของการจำแนก โดยมีการอภิปรายนโยบายเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหานำไปสู่ทางเลือกนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติ

3. การอนุมัติให้ความเห็นชอบของนโยบาย : ขั้นตอนสำคัญในการตัดสินใจนโยบายว่าจะเลือกทางใด ต้องคำนึงถึงผลที่เกิดและความสอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนและต้องผ่านความเห็นชอบจากสถาบันนิติบัญญัติ

4. การนำนโยบายไปปฏิบัติ : การกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์

5. การประเมินผลนโยบาย : การศึกษาดำเนินงานของโครงการและการประเมินผลเสนอแนะและข้อปรับปรุง (Dye, 1984)

สรุปได้ว่า นโยบายสาธารณะเป็นสิ่งที่รัฐบาลเลือกทำหรือไม่ทำ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายสาธารณะคือกลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมืองและประชาชน กระบวนการในการ ดำเนิน นโยบายประกอบด้วย การจำแนกปัญหาหรือการระบุปัญหา การจัดทำนโยบาย ทางเลือก การเลือกนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติและการประเมินผลนโยบาย ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้จะนำไปสู่ การบรรลุเป้าหมายของนโยบาย ตามที่กำหนด

นโยบายกระทรวงมหาดไทย

กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานระดับกระทรวงที่ดำเนินงานเพื่อประชาชน โดยเป้าหมายของจุดเน้นจะอยู่ที่ประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นสำคัญ การกิจหลากหลายในความรับผิดชอบต้อง

มีการกำหนดขอบเขตให้ชัดเจน ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน สืบค้นทั้งผู้ปฏิบัติและผู้รับบริการการบริการประชาชน อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วจะเป็นหัวใจของการปฏิบัติงาน ซึ่งอนาคตนับแต่บัดนี้ไป จะถูกชี้นำด้วย นโยบาย และแผน อย่างมีระบบตัวผู้ปฏิบัติหรือบุคลากรของ มหาวิทยาลัยทุกระดับจะได้รับการพัฒนาทั้ง คุณภาพ ทักษะ และ พฤติกรรมให้เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีงานเพื่อประชาชน (กระทรวงมหาดไทย, 2566) ดังนั้นการ กำหนดนโยบายจึงเน้นไปที่ประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2566 กระทรวงมหาดไทย โดยนายอนุทิน ชาญวีรกูล รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้เสนอนโยบาย 10 นโยบายประกอบด้วย

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างรายได้ โดยการน้อมนำแนวพระราชดำริมาประยุกต์ใช้
2. น้ำดื่มสะอาดฟรี ลดค่าใช้จ่ายให้ประชาชน
3. การลดค่าใช้จ่ายพลังงานไฟฟ้าและน้ำมันของทุกส่วนราชการ
4. ส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด
5. การจัดระเบียบสังคมปราบปรามผู้มีอิทธิพล
6. การบริการประชาชนแบบ One Stop Service
7. การอำนวยความสะดวก และดูแลความปลอดภัยนักท่องเที่ยว
8. การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก การผลิต การตลาด และการจำหน่าย
9. การแก้ไขปัญหายาเสพติด
10. สนับสนุนการพัฒนาระบบสาธารณสุขปฐมภูมิ และการเตรียมความพร้อมท้องถิ่นรองรับสังคม

ผู้สูงอายุ

จะเห็นได้ว่านโยบายทั้ง 10 นโยบาย เน้นการทำงานเพื่อประชาชน การกำหนดนโยบายจึงมีผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องคือพรรคการเมืองและประชาชนรวมถึงผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันเสนอแนะซึ่งนำไปสู่การกำหนดนโยบาย ประชาชนทั้ง 10 นโยบายข้างต้น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานในกำกับของกระทรวงมหาดไทย บริหารงานภายใต้กรม ส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ตามภารกิจที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดคือส่งเสริมและสนับสนุนองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการพัฒนาและให้คำปรึกษา แนะนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่น การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลัง และการบริหารจัดการ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะ (กระทรวงมหาดไทย, 2566)

การปกครองท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจ ก็คือการที่รัฐมอบอำนาจปกครองบางส่วน ซึ่งมีใช้ อำนาจในทางนิติบัญญัติและมีใช้อำนาจในทางตุลาการ แต่เป็นอำนาจทางบริหารหรือจัดทำบริการสาธารณะ ต่าง ๆ เฉพาะในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับกองกำลังในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของรัฐให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น สรุปรูปการปกครองท้องถิ่น คือ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องการปกครอง โดยการกระทำด้วย ตนเอง โดยมีการจัดตั้งองค์กรที่เป็นตัวกลางในการให้บริการสาธารณะ ในการบริหารงานจะเป็นการให้บุคคล ภายในท้องถิ่นเลือกตั้งตัวแทนภายในท้องถิ่นเข้ามาบริหารตามระบอบประชาธิปไตย (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2550)

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการบริหารงานตามคำแนะนำของกรมส่งเสริม การปกครองท้องถิ่น ที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการกำกับดูแลการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภารกิจหลักคือ ดำเนินการพัฒนาระบบ รูปแบบ และโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและ สนับสนุนในการจัดทำ ประสานและบูรณาการให้แผนพัฒนาท้องถิ่นและวางระบบในการติดตามและประเมิน ผล

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น และปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2545)

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมนโยบายกระทรวงมหาดไทย

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมนโยบายกระทรวงมหาดไทย อาจจะพิจารณาใช้หลักธรรมได้หลากหลาย แต่ในมิตินี้เห็นว่าหลักพรหมจรรย์ธรรม จำเป็นอย่างยิ่งต่อกระบวนการของนโยบาย ทำให้การดำเนินการเกี่ยวกับนโยบายเป็นไปด้วยความราบรื่น หลักพุทธธรรมในข้อนี้ยังสามารถช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายทำงานได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

พรหมจรรย์ธรรม 4 คือ หลักธรรมสำหรับพรหมจรรย์ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ธรรมะสำหรับความเป็นพรหมจรรย์ที่ดี เป็นประชาชนที่ดี หรือเป็นผู้ร่วมงานที่ดี ซึ่งมีอยู่ 4 ข้อด้วยกัน คือ

1. สัจจะ (Truth and Honesty) ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริใจ พุดจริง ทำจริง เป็นเหตุให้นามาสัจจะ ซึ่งความเชื่อถือหรือไว้วางใจกัน ด้วยการฝึกให้เป็นคนจริง มีหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นผลที่ได้มาจากการพูดจริง ทำจริง ทั้งจริงต่อตัวเองและจริงต่อผู้อื่น จริงต่อเวลา จริงต่อหน้าที่การงาน ซึ่งบุคคลประเภทนี้จะแสดงความรับผิดชอบออกได้ ดังนั้น คนที่มีสัจจะ เขาจึงมีหลักประจำใจง่าย ๆ ว่า ไม่ว่าจะทำอะไรก็ต้องทำให้ดีที่สุดจะพูดจาอะไรก็ต้องซื่อตรงที่สุด ทั้งยังมีจิตใจที่มั่นคงในศีลธรรม จึงทำให้ประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

2. ทมะ (Taming and Training Oneself; Adjustment) การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา สัจจะจะไปไม่ได้ถ้าหากเราไม่รู้จักควบคุมจิตใจตัวเอง ซึ่งจิตมันจะคิดวนวายสับสนด้วยอำนาจแห่งกิเลส คือ รัก โลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำ จะทำให้ตัวเราทั้งสัจจะ เราจึงต้องเอาทมะเข้าควบคุมกำกับจิตใจตัวเองให้มีสติ และปัญญาเพื่อรู้เท่าทันจะได้รักษาสัจจะนั้นไว้ได้ ผู้ที่มีทมะเป็นหลักธรรมประจำใจจึงต้องสามารถหยุดตัวเองได้ คือ ชะใจตัวเอง ไม่กระทำในเรื่องที่เสียหาย ไม่ทำความชั่ว ไม่ถลำไปในทางที่เสื่อม นั่นคือ ต้องรักษา ศีล 5 ได้ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทั้งปวง

3. ขันติ (Tolerance; Forbearance) ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็ง อดทน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญมากใช้ควบคุมพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของทั้งคนและสัตว์ เป็นบารมีธรรมในพระพุทธศาสนา

4. จาคะ (Liberality; Generosity) ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ การสละสิ่งของอันเป็นของ ๆ ตนแก่บุคคลที่ควรจะให้ปัน การสละอารมณ์บูดและเน่าออกจากใจ จะทำให้ใจสะอาด สงบ สดชื่น เบิกบาน พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ จิตใจไม่มีความคับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว มีน้ำใจให้แก่กัน

เมื่อนำเอาหลักพรหมจรรย์ธรรมประยุกต์ใช้ในกระบวนการของนโยบายจะส่งผลให้ การระบุปัญหาที่มีความถูกต้องแม่นยำขึ้นเพราะใช้หลักของความจริง และการมองเห็นประโยชน์ของประชาชน นอกจากนี้การกำหนดนโยบายก็จะชัดเจนมากขึ้นเพราะสามารถระบุปัญหาได้ชัดเจน การนำนโยบายไปปฏิบัติก็จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามเนื่องจากผู้ปฏิบัติใช้หลักของจาคะคือเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความอดทนในการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับนโยบาย พร้อมทั้งหมั่นฝึกอบรมตนเองให้มีความรู้ความสามารถอยู่เสมอ

จากเนื้อหาข้างต้นเมื่อมองในมิติความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ แนวทางที่จะเป็นไปได้คือการผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง นำเอานโยบายทั้ง 10 นโยบายดังกล่าวไปสู่ขั้นตอนของการปฏิบัติจริง ๆ โดยการกำหนดให้อยู่ในแผนปฏิบัติการขององค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นทุกแห่งทั่วประเทศ แต่เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ มีบริบทที่แตกต่างกัน การนำเอาหลักธรรมาภิบาล 4 มาประยุกต์ใช้จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุด ในเบื้องต้นควรพิจารณาในประเด็นที่ว่า นโยบายทั้ง 10 นโยบาย เป็นนโยบายในลักษณะประชานิยม ที่เน้นการให้บริการแก่ประชาชน ส่งเสริมอาชีพ รวมถึงสวัสดิการ โดยแนวทางในการดำเนินการคือ

1. ใช้หลักสัจจะ คือความจริง กระทรวงมหาดไทยควรใช้หลักของสัจจะ พูดจริงทำจริง ใช้ศักยภาพของหน่วยงานเพื่อผลักดันให้นโยบายทั้ง 10 นโยบายของกระทรวงเกิดขึ้นจริง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

2. ใช้หลักของ ทมะ คือการฝึกตน กระทรวงมหาดไทยควรส่งเสริมให้บุคลากรในสังกัดได้รับการฝึกฝนอบรมทั้งความรู้และความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับ 10 นโยบาย เพื่อเตรียมพร้อมบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความพร้อมสำหรับการดำเนินการตามนโยบาย

3. ใช้หลักของขันติ ความอดทน กระทรวงมหาดไทยควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้มีความเพียรพยายาม อดทนอดกลั้นในการวางแผนดำเนินการตามนโยบายทั้ง 10 นโยบาย ให้บรรลุเป้าหมาย

4. ใช้หลักของจาคะ คือเสียสละ กระทรวงมหาดไทยควรเสียสละ กำลังคน กำลังทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเสียสละเวลา ความสุขส่วนตนในการดำเนินนโยบายทั้ง 10 ให้บรรลุเป้าหมาย

จากแนวทางในการดำเนินการข้างต้นจะเห็นได้ว่า การดำเนินนโยบายทั้ง 10 ประการให้บรรลุเป้าหมาย ไม่ใช่จะทำได้โดยง่าย ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายด้วยกันทั้งภาครัฐภาคเอกชนภาคประชาชนต้องให้ความร่วมมือ ร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว เพื่อให้นโยบายดำเนินการได้จริง และบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

สรุป

10 นโยบายหลักของกระทรวงมหาดไทย ประกอบด้วยสาระสำคัญคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างรายได้ ตามแนวพระราชดำริ น้ำดื่มสะอาดฟรี ลดค่าใช้จ่ายให้ประชาชน การลดค่าใช้จ่ายของประชาชน ส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด การจัดระเบียบสังคม การบริการประชาชนแบบ อำนวยความสะดวกและความปลอดภัย ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก การแก้ไขปัญหาเสพติดและสนับสนุนการพัฒนาระบบสาธารณสุขปฐมภูมิ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้ครบทุกนโยบาย แต่สำหรับการดำเนินนโยบายให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้ามาใช้ด้วย คือ ใช้หลักของสัจจะ ความจริง เข้ามาใช้ในการกำหนดปัญหาและการดำเนินงานอย่างโปร่งใส ใช้หลักทมะ การฝึกอบรมประสพการณ์อยู่เสมอ ให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานทุกด้าน ใช้หลักขันติ ความอดทนสู้งาน ส่งเสริมให้บุคลากรมีความขยันปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ ใช้หลักจาคะ คือเสียสละเพื่อส่วนรวม เพื่อดำเนินนโยบายให้บรรลุเป้าหมาย ตามปณิธานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มุ่งเน้นการบริการประชาชนเป็นเลิศ แนวทางในการส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำนโยบายทั้ง 10 ประการไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจัง ควรดำเนินการดังนี้ คือ ประการแรก ใช้หลักสัจจะ คือความจริง กระทรวงมหาดไทยควรใช้หลักของสัจจะ พูดจริงทำจริง ประการที่ 2 ใช้หลักของ ทมะ คือการฝึกตน ส่งเสริมให้บุคลากรในสังกัดได้รับการฝึกฝนอบรมทั้งความรู้และความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับ 10 นโยบาย เพื่อเตรียมพร้อมบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความพร้อมสำหรับการดำเนินการตามนโยบาย ประการที่ 3 ใช้หลักของขันติ ความอดทน กระทรวงมหาดไทยควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้มีความเพียรพยายาม อดทนอดกลั้นในการวางแผนดำเนินการตามนโยบายทั้ง 10 นโยบาย ให้บรรลุเป้าหมาย ประการที่ 4 ใช้หลักของจาคะ คือเสียสละกำลังคน กำลังทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเสียสละเวลา ความสุขส่วนตน

ในการดำเนินนโยบายทั้ง 10 ให้บรรลุเป้าหมาย เมื่อดำเนินการดังนั้นก็ส่งผลให้นโยบายทั้ง 10 ประการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ประชาชนได้รับประโยชน์จากนโยบายอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2545). *อำนาจหน้าที่*. สืบค้น 10 มกราคม 2567 จาก <https://www.dla.go.th/servlet/DLAServlet?visit=history>.

กระทรวงมหาดไทย. (2566). *แผนปฏิบัติการราชการกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2566-2570*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

_____. (2567). *ประวัติความเป็นมาของกระทรวงมหาดไทย*. สืบค้น 13 เมษายน 2567 จาก <https://moi.go.th/moi>.

รัฐบาลไทย. (2566). *นโยบายจัดทำงบประมาณปี 67 ของหน่วยงานกระทรวงมหาดไทย*. สืบค้น 11 เมษายน 2567 จาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/72949>.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2550). *กฎหมายการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมกมลการพิมพ์.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2553). *นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.

Dye, T.R. (1984). *Understanding Public Policy*. (5th ed). Englewood Cliffs New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Easton, D. (1953). *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science*. New York: Alfred A. Knopf Inc.

หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการนำนโยบายไปปฏิบัติตามนโยบายและแผน ระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566–2570)*

BUDDHIST PRINCIPLES FOR PROMOTION THE POLICY IMPLEMENTATION ACCORDING TO NATIONAL POLICIES AND PLANS REGARDING NATIONAL SECURITY (B.E. 2566-2570)

ธนิต สิ้นสุภะสว่าง

Thanit Suphasawang

บริษัท เอสที.ดีเวลอปเมนต์ พลัส จำกัด

St.Development Plus Co., Ltd.

Corresponding Author E-mail: Thanit52@yahoo.com

บทคัดย่อ

นโยบายความมั่นคงเป็นนโยบายในระดับชาติที่กำหนดไว้เป็นกรอบในการบริหารประเทศยังภัยคุกคามต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นเพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ กระบวนการในการนำนโยบายด้านความมั่นคงไปสู่การปฏิบัติ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการดำเนินการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เหมาะสม ที่สำคัญคือเครื่องมือทางวิชาการได้แก่หลักการและขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติได้แก่ 1. ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล 2. ตัวแบบทางด้านการจัดการ 3. ตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์การ 4. ตัวแบบทางกระบวนการของระบบราชการ 5. ตัวแบบทางการเมือง 6. ตัวแบบเชิงบูรณาการ และหลักอภิธานิยธรรม 7 ประการ ประกอบด้วย 1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม 3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ 4. เคารพนับถือผู้ใหญ่ 5. ให้การคุ้มครองเด็กและสตรี 6. เคารพบูชาสถานและปูชนียวัตถุ 7. ให้การคุ้มครองที่ชอบธรรมแก่ทุกฝ่าย ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การนำนโยบายไปปฏิบัติ; นโยบายและแผนความมั่นคงแห่งชาติ; อภิธานิยธรรม 7

Abstract

Security policy was a policy at the national level that was defined as a framework for managing the country and deterring various threats that will happen in the future, this was the security of the nation. In the process of security policy implementation into practice, the government needs to use various tools to conduct smoothly and appropriately. An important factor of policy implementation was the government must use academic tools including the principles and procedures for policy implementation including 1. rational model 2. management model 3. organization development model 4. bureaucratic process model 5. political model 6. integration model and the seven principles of Aparihaniyadhamma included 1. frequent meetings 2. meeting together by harmony 3. introducing no revolutionary ordinance or breaking up no established ordinance 4. honoring and respecting the elders 5. protecting children and women 6. respect sacred places and sacred objects 7. provide fair

*Received May 25, 2024; Revised July 9, 2024; Accepted July 11, 2024

protection to all parties which those principles will help promote the effective implementation of the policy to achieve the goals.

Keywords: Policy Implementation; National Policy and Security Plans; Aparihaniyadhamma 7

บทนำ

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเป็นนโยบายระดับชาติที่เน้นเรื่องความมั่นคง cและมีความเกี่ยวข้องกับแผนว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติจากนโยบายและแผนความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.2566-2570) โดยดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 พระราชบัญญัติจัดทำยุทธศาสตร์ พ.ศ. 2559 โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ กำหนดกรอบและทิศทางในการดำเนินการป้องกัน ยับยั้ง ระวังภัยคุกคามเพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกราช (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2566) สำคัญของนโยบายเป็นการปรับเปลี่ยนทิศทางการวางแผนนโยบายและแผน การขับเคลื่อนงานด้านความมั่นคง การจัดทำลำดับความสำคัญของประเด็นความมั่นคงที่มีผลกระทบต่อความเสี่ยง การยกระดับขีดความสามารถของประเทศเพื่อขยายแนวคิดความมั่นคงแบบองค์รวม กรอบทิศทางการกำหนดยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณของประเทศ การเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การใช้หลักการและเครื่องมือทางวิชาการเข้ามาช่วย และที่สำคัญเป็นขั้นตอนของการนำแผนไปปฏิบัติ ซึ่งจะมีรายละเอียดปลีกย่อยที่มากมายแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่

การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการนโยบาย เพราะเป็นขั้นของการดำเนินการ เป็นการเชื่อมโยงฟัังพาอาศัยกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนโยบายบรรลุเป้าหมาย (Nagamura & Smallwood, 1980) ดังนั้นในส่วนนี้จะต้องอาศัยหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐเป็นผู้รับผิดชอบ เช่น นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 1 ผู้รับผิดชอบคือคณะกรรมการขับเคลื่อนแผนย่อยด้านรักษาความสงบภายในประเทศ ภายใต้สภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นต้น (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2566) ถึงกระนั้นในขั้นตอนของการนำแผนสู่การปฏิบัติ ก็ยังต้องเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น ๆ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐที่จะต้องดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งแผนนี้ กำหนดให้ความมั่นคงเป็นแผนระดับที่ 1 เนื่องจากเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณา ก่อน เป็นผลประโยชน์ระดับชาติ ที่มุ่งถึงเอกราชและอธิปไตยของประเทศ การดำรงอยู่อย่างยั่งยืนของสถาบันหลักของประเทศ ความมั่นคงทางสังคม ความเจริญเติบโตก้าวหน้าของประเทศชาติ ความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งอาหารและพลังงาน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การอยู่อย่างมีเกียรติศักดิ์ศรีในประชาคมโลก เป้าหมายหลักคือ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580), 2561) สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นประเด็นที่นานาอารยประเทศต่างตระหนักเป็นพิเศษในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง

การนำนโยบายไปปฏิบัติ หากพิจารณาในระดับพื้นที่ หน่วยงานในระดับท้องถิ่นจะเป็นผู้ดำเนินการในระดับภูมิภาคที่นำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดผลต่อประชาชน โดยอาจจะเป็นการทำงานระหว่างรัฐกับรัฐ หรือรัฐกับเอกชน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (Donald & Carl, 1975) การนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยทั่วไปแล้วจะยึดหลักการที่เป็นตัวแบบ คือ ยึดหลักของเหตุผล กระบวนการจัดการ การพัฒนาองค์การ กระบวนการของระบบราชการ กระบวนการทางการเมือง และการบูรณาการ (วรเดช จันทรศร, 2552) ซึ่งตัวแบบเหล่านี้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติจะเลือกใช้ในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือผสมผสานกัน ในปัจจุบันจะทำการดำเนินการแบบบูรณาการด้วยวิธีการที่หลากหลาย ที่เป็นการนำเอาทั้งแนวคิดทฤษฎี กฎระเบียบวิธีการต่างๆ โดยตั้งเป้าหมายไว้คือให้นโยบายบรรลุเป้าหมาย การนำเอาหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการมาประยุกต์ใช้ใน

การดำเนินการนำเอานโยบายไปปฏิบัติ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ต้องดำเนินการ ด้วยการประยุกต์ใช้หลักของอภิปรายธรรม 7 มาเป็นเงื่อนไข องค์ประกอบ หรือเป็นแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ด้วยว่าเป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง (พระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564) การนำเอาแนวคิดเรื่องกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ และหลักอภิปรายธรรม 7 มาใช้ในการนำนโยบายไปปฏิบัติจึงเป็นแนวทางที่สามารถทำให้นโยบายบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (Policy Implementation) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) ทั้งนี้ เพราะเป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับขั้นตอนการกำหนดนโยบาย เพราะภายหลังจากการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมแล้ว การนำนโยบายที่กำหนดไว้ไปปฏิบัติมักเป็นขั้นตอนที่ถูกกละเลยและไม่ให้ความสำคัญ ทั้งที่ขั้นตอนนี้จะขั้นตอนที่สำคัญมากในการชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย

สำหรับนักวิชาการไทย ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยได้เสนอตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติรวม 6 ตัวแบบ คือ ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล ตัวแบบทางด้านการจัดการ ตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์กร ตัวแบบทางด้านการกระบวนการของระบบราชการ ตัวแบบทางการเมือง และตัวแบบเชิงบูรณาการ

1. ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Model) ตัวแบบนี้มุ่งเน้นความจำเป็นขององค์กรที่ต้องมีการดำเนินงานในฐานะที่เป็นองค์กรซึ่งยึดหลักเหตุผลสูงสุด Rational Value Maximize ซึ่งมีพฤติกรรมที่มีวัตถุประสงค์เป็นแนวทางเพื่อให้องค์กรนั้นๆ สามารถสร้างผลงานใกล้เคียงเป้าหมาย และโครงการจะประสบความสำเร็จต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และภารกิจที่ชัดเจน มีการมอบหมายงาน และกำหนดมาตรฐานการทำงานให้แก่หน่วยงานต่างๆ ขององค์กร มีระบบการวัดผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งระบบการให้คะแนนให้โทษ

2. ตัวแบบทางด้านการจัดการ (Management Model) ตัวแบบนี้เน้นให้ความสนใจที่สมรรถนะภายใน (Internal Capacity) ของหน่วยงานที่รับผิดชอบบริหารนโยบายว่ามีจุดแข็งและจุดอ่อนในด้านต่างๆ หรือไม่อย่างไร เช่น โครงสร้างองค์การบุคลากร งบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ หน่วยงานที่ขีดสมรรถนะภายในค่อนข้างสูงจะมีโอกาสที่นำเอานโยบายไปปฏิบัติอย่างประสบความสำเร็จค่อนข้างมาก ในทางตรงข้าม หน่วยงานที่มีสมรรถนะค่อนข้างต่ำจะส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่ประสบความสำเร็จ

3. ตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์กร (Organization Development Model) ตัวแบบนี้มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ ตัวแบบนี้จึงเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรเป็นสำคัญ

4. ตัวแบบทางกระบวนการของระบบราชการ (Bureaucratic Process Model) ตัวแบบนี้เชื่อว่าอำนาจไม่ได้อยู่ที่ตำแหน่งทางรูปนัย แต่กระจายไปทั่วองค์กร การใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติการ (Street-level Bureaucratic) จะมีผลต่อการนำนโยบายปฏิบัติ

5. ตัวแบบทางการเมือง (Political Model) ตัวแบบนี้จะเน้นที่ความสามารถในการเจรจาต่อรองและการประนีประนอมของบุคคลฝ่ายต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในเวทีในการนำเอานโยบายไปปฏิบัติกับบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

6. ตัวแบบเชิงบูรณาการ เป็นตัวแบบที่รวบรวมแนวคิดของทั้ง 5 ตัวแบบมาไว้โดยมุ่งแสวงหาผลกระทบของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ แบ่งออกเป็นสามมิติด้วยกัน ได้แก่ มิติที่หนึ่ง เป็นการวัดความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบายจากผลผลิต ผลลัพธ์ และผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดขึ้น มิติที่สองเป็นการวัดถึงผลกระทบของนโยบาย และมิติที่สาม เป็นการวัดว่าผลของนโยบายนั้นสามารถส่งประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวมได้หรือไม่ ส่วนตัวแปรอิสระที่นำมาพิจารณานั้นมาจาก 4 ปัจจัยด้วยกัน คือ สมรรถนะขององค์กร ประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม ภาวะผู้นำและความร่วมมือ การเมืองและการบริหารสภาพแวดล้อมภายนอก

นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566 - 2570)

นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566-2570) ได้ถูกกำหนดให้เป็นแผนความมั่นคงระดับชาติ ที่รัฐบาลจะต้องดำเนินการโดยกลไกของภาครัฐ และองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีทั้งสิ้น 17 นโยบายสามารถสรุป แบบองค์รวมได้ดังต่อไปนี้

1. การเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ มีจุดมุ่งเน้น คือ สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเคารพในความแตกต่างหลากหลายบนพื้นฐานสิทธิมนุษยชนและพร้อมธำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป้าหมายหลัก คือ ประชาชนอยู่ดี กินดี และมีความสุข หน่วยงานเจ้าภาพที่รับผิดชอบบูรณาการขับเคลื่อน คือ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร แนวทางในการดำเนินการ ได้แก่ การปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนในชาติอย่างสันติและเคารพในความแตกต่างหลากหลาย บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชน การให้ความสำคัญกับทุกศาสนา ผู้ที่มีหลักความเชื่อต่าง ๆ และผู้ที่ไม่นับถือศาสนา

2. การปกป้องอธิปไตยและผลประโยชน์ของชาติ และการพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศ จุดมุ่งเน้น คือ การปกป้อง รักษา และแก้ไขปัญหาคู่ภัยที่กระทบต่ออธิปไตยและผลประโยชน์ของชาติทั้งทางบก ทางทะเลและทางอากาศ รวมทั้งการพัฒนาขีดความสามารถเชิงยุทธศาสตร์ของกองทัพและหน่วยงานด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้อง เพื่อการป้องกันประเทศในอนาคต เป้าหมายหลัก คือ กองทัพ หน่วยงานด้านความมั่นคง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคู่ภัยความมั่นคง หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กระทรวงกลาโหม แนวทางในการดำเนินการ ได้แก่ การปกป้องอธิปไตยและผลประโยชน์ของชาติทางบก ทางทะเล และทางอากาศ และการพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศ

3. การรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติในพื้นที่ชายแดน จุดมุ่งเน้นคือพื้นที่ชายแดนและประชาชนในพื้นที่ที่มีการพัฒนา มีความมั่นคงปลอดภัย มีศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขภัยคุกคามทุกรูปแบบ มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของมนุษย์อย่างสมดุล เป้าหมายหลักคือ บ้านเมืองมีความมั่นคงในทุกมิติและทุกระดับ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กระทรวงมหาดไทย แนวทางในการดำเนินการคือ การสร้างสภาพแวดล้อมในพื้นที่ชายแดนให้มีความปลอดภัยและมีศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขภัยคุกคาม การยกระดับและพัฒนาจุดผ่านแดนให้มีประสิทธิภาพในการป้องกันภัยคุกคามและเชื่อมโยงเศรษฐกิจ การค้า และการสัญจรข้ามแดน

4. การรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติทางทะเล จุดมุ่งเน้น การเสริมสร้างความมั่นคงทางทะเลแบบองค์รวม ให้ป้องกันและแก้ไขปัญหาคู่ภัยคุกคามทางทะเลที่สำคัญอย่างต่อเนื่อง และความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เป้าหมาย หลัก คือ บ้านเมือง มีความมั่นคงในทุกมิติ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ ศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล แนวทางในการดำเนินการ ได้แก่ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ

เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านความมั่นคงทางทะเล ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทะเลอย่างสมดุลและยั่งยืน บริหารจัดการความรู้ทางทะเล การสร้างและตระหนักรู้ความสำคัญของทะเล

5. การป้องกันและแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ จุดมุ่งเน้นคือลดการก่อเหตุรุนแรงและความสูญเสีย พัฒนาการทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและศักยภาพของพื้นที่ เป้าหมายหลักคือบ้านเมืองมีความมั่นคงในทุกมิติและทุกระดับ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ แนวทางในการดำเนินการได้แก่ สร้างเสริมความปลอดภัย และจัดเงื่อนไขความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยกระดับการพัฒนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

6. การบริหารจัดการผู้หลบหนีเข้าเมือง และผู้โยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ จุดมุ่งเน้นคือบริหารจัดการผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิบุคคลแรงงานต่างด้าวและกลุ่มเปราะบาง เป้าหมายหลักคือ บ้านเมืองมีความมั่นคงในทุกมิติและทุกระดับ ผู้รับผิดชอบคือกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร แนวทางในการดำเนินการคือการป้องกันและแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองที่มีปัญหา และสิทธิส่วนบุคคล การแก้ไขปัญหา กลุ่มผู้หนีเข้าเมืองแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมาย

7. การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ มีเป้าหมายหลัก คือความมั่นคงในทุกมิติทุกระดับ หน่วยงานรับผิดชอบคือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แนวทางในการดำเนินการคือ ยกระดับความเชื่อมั่นการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในระดับสากล พัฒนาขีดความสามารถและสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์

8. การป้องกัน ปรามปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด จุดเน้นคือ ป้องกันประชากรทุกกลุ่มเป้าหมายไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การสกัดกั้นและปรามปรามกระบวนการค้ายาเสพติด ตลอดจนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ให้เป็นที่ยอมรับของสังคม หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กระทรวงยุติธรรม แนวทางในการดำเนินการคือ เสริมสร้างความเข้มแข็งระดับปัจเจกบุคคลครอบครัวชุมชนและสังคมให้มีภูมิคุ้มกัน และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างพื้นที่ปลอดภัยและลดความต้องการของยาเสพติด

9. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จุดเน้นคือการยกระดับการจัดการความเสี่ยงของสาธารณภัยที่สำคัญอาจเกิดจากภัยธรรมชาติและภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เป้าหมายหลักคือ บ้านเมืองมีความมั่นคงในทุกมิติทุกระดับ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กระทรวงมหาดไทย แนวทางในการดำเนินการคือ การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยให้มีประสิทธิภาพ โดยการจัดการสาธารณภัยให้ได้มาตรฐานสากล

10. การป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ จุดเน้นคือ ประเทศไทยสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันการโจมตีทางไซเบอร์ การยกระดับการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ และการลดการก่ออาชญากรรมทางไซเบอร์ เป้าหมายคือประชาชนบ้านเมืองมีความมั่นคงในทุกมิติ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สำนักงานคณะกรรมการการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ แนวทางในการดำเนินการคือ ป้องกันรับมือลดความเสี่ยง กับภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่จะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างพื้นฐานสำคัญทางสารสนเทศ

11. การป้องกันและแก้ไขปัญหาการก่อการร้าย จุดมุ่งเน้นคือประเทศไทยมีภูมิคุ้มกันในการรับมือต่อภัยการก่อการร้าย มีเป้าหมายหลักคือบ้านเมืองมีความมั่นคงในทุกมิติ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ แนวทางในการดำเนินการคือ ป้องกันและสร้างภูมิคุ้มกันในการรับมือกับการก่อการร้าย เสริมสร้างและฟื้นฟูสภาพหลังเกิดเหตุวิกฤตการก่อการร้ายให้กลับสู่สภาพปกติโดยเร็ว

12. การสร้างดุลยภาพแห่งประเทศ จุดมุ่งเน้นคือประเทศไทยสามารถรักษาดุลยภาพระหว่างประเทศเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติ เป้าหมายคือประเทศมีบทบาทด้านความมั่นคงที่เข้มแข็งและได้รับการ

ยอมรับโดยประชาคมระหว่างประเทศ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กระทรวงการต่างประเทศ แนวทางในการดำเนินการคือการรักษาดุลยภาพระหว่างประเทศ โดยเสริมสร้างเสริมบทบาทผู้นำของประเทศ ส่งเสริมความเข้าใจและพัฒนาความร่วมมือความมั่นคง กับประเทศเพื่อนบ้าน

13. การบริหารจัดการภาวะฉุกเฉินในสาธารณสุขและโรคอุบัติใหม่ จุดเน้นคือการเตรียมความพร้อมและเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการในภาวะฉุกเฉิน เป้าหมายคือ ประเทศมีความมั่นคงในทุกมิติ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือกระทรวงสาธารณสุข แนวทางในการดำเนินการคือ พัฒนาศักยภาพ และเตรียมความพร้อมด้านการแพทย์ พัฒนาระบบการบริการทางการแพทย์ในภาวะฉุกเฉิน ส่งเสริมการวิจัยพัฒนานวัตกรรมและผลิตยา

14. การพัฒนาศักยภาพ การเตรียมความพร้อมและบริหารจัดการ วิกฤตการณ์ระดับชาติ จุดเน้นคือ พัฒนาศักยภาพการเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันและตอบสนองต่อภัยคุกคาม เป้าหมายคือ กองทัพหน่วยงานด้านความมั่นคงภาครัฐเอกชนและภาคประชาชนมีความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคง หน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ แนวทางในการดำเนินการคือ เสริมสร้างศักยภาพการเตรียมความพร้อม เพื่อรองรับต่อภัยคุกคามทุกมิติ

15. การพัฒนาระบบข่าวกรองแห่งชาติ จุดเน้นคือยกระดับระบบข่าวกรองแห่งชาติในการเฝ้าระวัง ประเมินตอบสนองและแจ้งเตือนให้ทันต่อสถานการณ์ เป้าหมายคือ กองทัพหน่วยงานด้านความมั่นคงภาครัฐเอกชนและภาคประชาชนมีความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคง หน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักข่าวกรองแห่งชาติ แนวทางในการดำเนินการคือ พัฒนาและประเมินสถานการณ์ความมั่นคงเชิงยุทธศาสตร์ในระยะยาว สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนอื่น นอกภาครัฐให้มีส่วนร่วมด้านข่าวกรอง

16. การบูรณาการข้อมูลด้านความมั่นคง จุดเด่นคือ การจัดทำและเชื่อมโยงบัญชีข้อมูลด้านความมั่นคงขนาดใหญ่เชิงดิจิทัลให้สามารถนำไปประกอบการตัดสินใจได้ เป้าหมายหลักคือกลไกการบริหารจัดการความมั่นคงมีประสิทธิภาพสูงขึ้น หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร แนวทางในการดำเนินการคือเชื่อมโยงบูรณาการข้อมูลด้านความมั่นคงเพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบาย

17. การเสริมสร้างความมั่นคงเชิงพื้นที่ จุดเน้นคือการป้องกันและแก้ไขความมั่นคง ในพื้นที่เป้าหมายระดับตำบล เป้าหมายคือบ้านเมืองมีความมั่นคงในทุกมิติ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร แนวทางคือป้องกันและแก้ไข ปัญหาในพื้นที่เป้าหมายระดับตำบลให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2566)

นโยบายด้านความมั่นคงมีทั้งสิ้น 17 นโยบาย หน่วยงานที่รับผิดชอบคือหน่วยงานภาครัฐในระดับกระทรวงและหน่วยงานด้านความมั่นคง ดำเนินการโดยใช้กระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัติและใช้โครงสร้างของภาครัฐเป็นเส้นทางในการสั่งการและนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามประเมินผล ซึ่งกระบวนการในการนำนโยบายทั้ง 17 นโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายจะต้องใช้ตัวแบบในการนำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะบูรณาการผสมผสานระหว่างแนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธธรรมเพื่อให้นโยบายบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7

การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 มีแนวทางในการประยุกต์ใช้ร่วมกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อให้นโยบายบรรลุเป้าหมาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยว่า อปริหานิยธรรม 7 ของกษัตริย์วัชชี หรือ วัชชี

อภิธานิธรรม 7 ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้ง แห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง (พระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564)

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิิตย์ การประชุม พบปะปรึกษาหารือกันในกิจการงานต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อแก้ปัญหาในการสื่อสาร แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่งกันและกันและกันยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้อง ที่เป็นประโยชน์ สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน และ หาแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ร่วมกัน การประชุมกันบ่อย ๆ คุยกันบ่อย ๆ นั้น เป็นการระดมสมอง รวมความสามารถที่ทุกคนมี แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องส่งเสริมพัฒนาหมู่คณะให้มีความเจริญในด้านต่าง ๆ เช่น ในสถานที่ทำงาน หัวหน้ามีการประชุมปรึกษากับผู้ร่วมงานทุกครั้ง งานก็จะราบรื่น หากมีข้อผิดพลาดทุกคนก็จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น

2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า : พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย เข้าประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่ได้รับมอบหมายตามมติที่ประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ป้องกันไม่ให้เกิดการกินแหนงแคลงใจกัน ต้องให้ความสำคัญกับการประชุม ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดีและพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันหมู่คณะเมื่อมีภัย การเริ่มและเลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกันนั้นไม่ใช่ทำได้ง่าย ๆ เป็นตัววัดว่าคนในทีมมีความพร้อมหรือไม่แค่ไหน การตรงต่อเวลาเป็นการเสียสละ เป็นการแสดงน้ำใจเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ให้ความสำคัญของคำว่าทีม หัวหน้าที่ดีจึงต้องรักษาเวลาทั้งการเริ่มและเลิกประชุมการทำกิจต่าง ๆ ตามมติที่ประชุม เป็นการเสียสละ การยอมรับ อดทนอดกลั้นและที่สำคัญคือเรื่องของความไว้วางใจเชื่อใจ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด หากไม่เชื่อใจกัน จะทำให้ไม่แบ่งงานกัน เกิดการหลงตนเอง การใจไม่ถึงใจไม่กว้างพอที่จะเปิดโอกาสให้คนอื่น ๆ ทำผิดพลาดเพื่อการเรียนรู้ การจัดทำเอกสารและกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ในการทำงานก็เป็นการวางระบบให้ทำงานอย่างพร้อมเพรียงกันได้อย่างหนึ่ง

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม อันเป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหารเกิดผลดีมีประสิทธิภาพ ไม่เล่นนอกกฎนอกกติกา เพราะจะกลายเป็นกติกาส่วนตัวที่ไม่ตรงกับกติกาของคนอื่น ซึ่งจะสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นตามมาภายหลัง การกำหนด วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ แผนรองรับ คือ การบัญญัติ ดังนั้น ทุกคนในทีมจะต้องทำตามอย่างเคร่งครัด ไม่ล้มเลิก เพิ่มถอน ตามอำเภอใจ

4. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่าน ว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นคำแนะนำของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ยาวนาน ดังนั้น ต้องให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือและรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มากมาย การอยู่ร่วมกันในหมู่คณะจำเป็นต้องมีผู้นำและผู้ตาม ต้องเคารพนับถือผู้เป็นใหญ่เป็นประธาน เคารพผู้บริหารหมู่คณะ ถ้าให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำ หมู่ คณะสังคมก็จะไม่วุ่นวาย จุดตั้งต้นของการนำทีม อยู่ที่ผู้ใหญ่ในองค์กร ว่ามีคุณธรรม คู่ควรแก่การเคารพนับถือกราบไหว้ได้หรือไม่ นำฟังและทำตามแค่ไหน บางองค์กร ผู้ใหญ่ทำตัวไม่น่าเคารพนับถือ ไม่น่ากราบไหว้ มีนิสัยเจ้าชู้ ชอบเล่นการพนัน คดโกง เห็นแก่ตัว ขาดศีลธรรม ไร้จริยธรรม ก็ยากที่จะสร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีมที่ดีได้

5. บรรดาภุคสรวิฑูรย์ทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขึ้นใจ ให้เกียรติและคุ้มครองสตรีและกุมารทั้งหลายให้อยู่ดี มิให้ถูกล่วงเกินข่มเหงรังแกหรือถูกฉุดคร่าขึ้นใจ สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติ ให้การยกย่อง ปกป้องมิให้ใครละเมิดสิทธิ หรือข่มเหงรังแก ถ้าสังคมใด ๆ ผู้หญิงถูกฉุดคร่าข่มขืนมาก ๆ ความเสื่อมย่อมนะเกิดกับสังคมนั้น การทำร้าย การทำผิดในลูกเมียผู้อื่น การกดขี่ทางเพศ การทำลามกอนาจารย่อมนำมาซึ่งความเสื่อมในองค์กร เพราะทำให้เกิดความหวาดระแวง และขาดความปลอดภัยในคุ้มครอง และในที่นี้ยังรวมไปถึงการไม่รับฟังความเห็นของเพศหญิงด้วย

6. เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ) ของราชสี (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป ให้การสักการะ เคารพ นับถือ บูชาและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญของชุมชนนั้น ๆ โดยทั่วถึงทั้งหมด เพื่อให้เป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์รวมใจของหมู่ชน เราให้ทำดีและไม่ทำชั่ว ทอนผลประโยชน์ที่เคยอุปถัมภ์บำรุงเจดีย์หรือปูชนียสถาน เหล่านั้น ไม่ละเลยพิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณีที่ดั่งาม เป็นการแสดงถึงความเป็นผู้มีนิตยัตติ รักสันติภาพ ชัดเกลาคิดใจอยู่เสมอ พร้อมทั้งจะปฏิบัติดีโดยไม่ประมาท การที่สมาชิกของสังคมเป็นคนดี ย่อมเป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรีและเป็นเครื่องยืนยันความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ศูนย์รวมจิตใจขององค์กรนั้น บางองค์กรเคารพบูชาอนุสาวรีย์ บุคคลสำคัญหรือบรรพบุรุษ หรือผู้มีพระคุณ ขอให้หาศูนย์รวมจิตใจในองค์กรนั้น ๆ ให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นเจดีย์อนุสาวรีย์ ปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ หรือรูปเคารพต่าง ๆ ก็จะทำให้สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนหรือองค์กรนั้น ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีที่ดีต่อกันได้ไม่ยาก

7. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้ กินความกว้างหมายถึง บรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก เป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชนเต็มใจต้อนรับและหวัง ให้ท่านอยู่โดยผาสุกรวมถึงตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดีส่งเสริมคนดี เลือคนดีมีความสามารถมี คุณธรรมเข้ามาเป็นกำลังพัฒนาหมู่คณะของตน ไม่มีการขัดแย้งขัดขาน เลือชญาเก่าอื้อ เป็นต้น

การนำเอาหลักอปริหานิยธรรมมาประยุกต์ใช้ในการน่านโยบายไปปฏิบัติตามนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566–2570) มีหลักการที่สำคัญ คือ การนำเอาหลักอปริหานิยธรรมดังกล่าวมาเป็นเงื่อนไขในการน่านโยบายไปปฏิบัติ ดังนี้

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ปรีกษาหาหรือถึงแนวทางที่เหมาะสมในการน่านโยบายไปปฏิบัติ โดยส่วนงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจะต้องประชุมกันบ่อยๆ เพื่อให้ได้แนวทางที่มีประสิทธิภาพ

2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ประชุมกันพร้อมหน้าและลงมติโดยพร้อมเพรียง โดยการเสนอหลักการที่มีเหตุผล สามารถนำไปปฏิบัติได้ เมื่อทุกฝ่ายรับหลักการได้อภิปรายแล้ว ก็ทำการสรุปลงมติด้วยความพร้อมเพรียงกัน

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ เคารพกติกาไม่ตรากฎหมายเพื่อประโยชน์ของตน คือไม่บัญญัติหลักการอื่นใดที่ขัดกับระเบียบข้อบังคับและกฎหมายเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เคารพในระเบียบปฏิบัติเดิมที่มีความชอบธรรมดีอยู่แล้ว

4. เคารพนับถือผู้ใหญ่ ผู้มีความรู้และประสบการณ์ คือให้ความยอมรับผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ครูอาจารย์ ผู้มีอายุผู้ที่ควรเคารพเคารพ

5. ให้การค้ำครองเด็กและสตรี ให้ได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน ดำเนินการโดยใช้หลักความเสมอภาค คือดำเนินนโยบายเพื่อประโยชน์ส่วนรวมไม่เข้าข้างใครหรือเพื่อประโยชน์แก่ใคร ให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง

6. เคารพปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ไม่ลบหลู่ ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม คือให้ความเคารพสถานที่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนและประชาชน คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือบูชา

7. ให้การค้ำครองที่ชอบธรรมแก่ทุกฝ่าย สิทธิมนุษยชน บุคลากรทางศาสนา ผู้ปฏิบัติงานทางราชการ ทุกฝ่ายได้รับการค้ำครองสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน

อภิธานิธรรม 7 ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดย ระบอบ สามัคคีธรรม (Republic) ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบ ไม่ได้ นอกจากจะการใช้การเกลี้ยกล่อมหรือยุแหย่ให้แตกสามัคคี สรุปได้ว่า อภิธานิธรรม 7 เป็น หลักธรรมอัน นำมาซึ่งความสงบสุขของสังคม กล่าวคือ เป็นหลักธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในด้านการ บริหารงานเพราะเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของพระภิกษุอย่างแท้จริง ทั้งยังเอื้อประโยชน์ต่อ บุคคลรอบข้างด้วยหลักธรรมนี้จะสามารถนำไปสู่วิถีทางแห่งการแก้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในวงการคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นไปเพื่อความรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาและยังเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มีการกล่าวถึงการ เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนเป็นพุทธวิธีการบริหารซึ่งเป็นแนวทางที่ดีที่ควร นำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลที่ดีแก่หน่วยงาน

องค์ความรู้

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการนํานโยบายไปปฏิบัติตามนโยบายและแผนระดับชาติว่า ด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566–2570) มีแนวทางในการดำเนินการดังต่อไปนี้

นโยบายบรรลุเป้าหมาย เป็นไปตามตัวชี้วัดในแผน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

สรุป

หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการนำนโยบายไปปฏิบัติตามนโยบายและแผน ระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566–2570) คือ กระบวนการในการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยใช้ตัวแบบในการดำเนินการ ได้แก่ 1. ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล 2. ตัวแบบทางด้านการจัดการ 3. ตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์กร 4. ตัวแบบทางกระบวนการของระบบราชการ 5. ตัวแบบทางการเมือง 6. ตัวแบบเชิงบูรณาการ และหลักอภิธานิธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ปรีกษาหาหรือถึงแนวทางที่เหมาะสมในการนำนโยบายไปปฏิบัติ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ประชุมกันพร้อมหน้าและลงมติโดยพร้อมเพรียง 3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ เคารพกติกาไม่ตรากฎหมายเพื่อประโยชน์ของตน 4. เคารพนับถือผู้ใหญ่ ผู้มีความรู้และประสบการณ์ 5. ให้การคุ้มครองเด็กและสตรี ให้ได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน 6. เคารพบูชาสถานและปูชนียวัตถุ ไม่ลบหลู่ ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม 7. ให้การคุ้มครองที่ชอบธรรมแก่ทุกฝ่าย สิทธิมนุษยชน บุคลากรทางศาสนา ผู้ปฏิบัติงานทางราชการ แนวทางในการประยุกต์ใช้คือนำเอาหลักอภิธานิธรรมมาเป็นเงื่อนไขในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยนโยบายจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การดำเนินการตามกระบวนการของนโยบายจะต้องเป็นการจรรโลงไว้ซึ่ง สถาบันหลักของชาติ และเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของ ประเทศชาติ

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2564). *พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).
- วรเดช จันทรศร. (2552). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: พริกหวาน กราฟฟิค.
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2544). *นโยบายสาธารณะ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2566). *นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพฯ: กองนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 5.
- Donald, S. & Carl, E. (1975). *The Policy Implementation Process: A Conceptual Framework*. *Administration and Society*. 6(4), 10-16.
- Nagamura, R.T. & Smallwood, F. (1980). *The Politics of Policy Implementation*. New York: Martin Press.

การประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 กับนโยบายเมืองอัจฉริยะ*

APPLICATION OF THE FOUR IDDHIPADA PRINCIPLES IN SMART CITY POLICY

ชนาธิป พรหมวัน

Chanathip Promwan

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: kempromwan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 กับนโยบายเมืองอัจฉริยะ แนวคิด “Smart City” หรือ “เมืองอัจฉริยะ” มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรและการให้บริการของเมือง โดยมีเป้าหมายหลักในการสร้างความยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้วยการใช้งานข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูงเพื่อการตัดสินใจที่ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่น การคมนาคมขนส่ง การจัดการพลังงาน การจัดการน้ำ การจัดการขยะ และการรักษาความปลอดภัย ในขณะเดียวกัน หลักธรรมอิทธิบาท 4 เน้นการพัฒนาตนเองและการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพึงพอใจในสิ่งที่ทำ) วิริยะ (ความพยายามที่ไม่ลดละ) จิตตะ (ความตั้งใจแน่วแน่) และ วิมังสา (การใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรอง) การประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะสามารถช่วยให้การดำเนินงานมีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การวางแผนที่ดี และการปรับปรุงกระบวนการอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้ ฉันทะ ช่วยให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานและสร้างนวัตกรรม วิริยะ ช่วยให้การพัฒนาและปรับปรุงเมืองมีความต่อเนื่อง จิตตะ ช่วยให้การดำเนินงานมีทิศทางชัดเจน วิมังสา ช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจมีประสิทธิภาพ ด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 นี้ การดำเนินงานจะมีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การพัฒนาเมืองที่มีความเป็นอยู่ที่ดีและมีคุณภาพชีวิตสูงขึ้นสำหรับประชาชนในเมือง

คำสำคัญ: อิทธิบาท 4; เมืองอัจฉริยะ; การประยุกต์ใช้

Abstract

This article studies the application of the Four Paths of Accomplishment (Iddhipada) principles in smart city policy. The "Smart City" concept focuses on using digital technology and the Internet of Things (IoT) to enhance the efficiency of resource management and city services. The primary goal is to create sustainable and environmentally friendly cities while improving the quality of life for residents. This is achieved using advanced data analytics for better decision-making in areas such as transportation, energy management, water management, waste management, and security. Meanwhile, the Four Paths of Accomplishment principles emphasize self-development and goal achievement, consisting of: Chanda (satisfaction in what one does), Viriya (persistent effort), Citta (intent), and Vimamsa (investigative reasoning). Applying these principles in smart city development can enhance

*Received May 24, 2024; Revised July 6, 2024; Accepted July 11, 2024

sustainability and efficiency, especially in resource optimization, good planning, and continuous process improvement. Chanda motivates personnel to work and innovate; Viriya ensures continuous development and improvement of the city; Citta provides clear direction in operations; and Vimamsa enhances data analysis and decision-making. By integrating the Four Paths of Accomplishment, operations become more sustainable and efficient, leading to the development of cities with better living conditions and higher quality of life for residents.

Keywords: The Four Iddhipada Principles; Smart City; Application

บทนำ

การพัฒนาเมืองให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญและท้าทายในยุคดิจิทัลปัจจุบัน หนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับและนำมาใช้ในหลายประเทศคือ “นโยบายเมืองอัจฉริยะ” ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ อย่างไร้ขีดจำกัด การนำเทคโนโลยีมาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดจำเป็นต้องมีหลักการและแนวคิดที่ถูกต้องเข้ามาเสริม (Zygiaris, 2013)

เมืองอัจฉริยะ (Smart City) คือเมืองที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อการบริหารจัดการและพัฒนาเมืองให้มีความมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมุ่งเน้นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน การอนุรักษ์พลังงาน การลดมลพิษ การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีต่อการอยู่อาศัย (Harrison et al., 2010) เมืองอัจฉริยะยังเน้นการใช้ข้อมูลและการเชื่อมต่อระหว่างระบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเมืองอัจฉริยะที่เป็นที่รู้จักได้แก่ สิงคโปร์ โคเปนเฮเกน และบาร์เซโลนา (Caragliu et al., 2011).

การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับเมืองอัจฉริยะเป็นกระบวนการที่ต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชนและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Chourabi et al., 2012). นโยบายเหล่านี้ควรมีการวางแผนอย่างรอบคอบและเป็นระบบ มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้ รวมถึงการสร้างกลไกเพื่อการประเมินผลและการปรับปรุงนโยบายอย่างต่อเนื่อง (Nam & Pardo, 2011) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายยังเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้แน่ใจว่านโยบายที่นำมาใช้นั้นสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของประชาชน (Anttiroiko et al., 2014)

แม้ว่าแนวคิดเมืองอัจฉริยะจะมีประโยชน์มากมาย แต่การนำมาใช้จริงกลับต้องเผชิญกับปัญหาหลายประการ เช่น การขาดงบประมาณและทรัพยากรเพียงพอ ปัญหาด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล ความยากลำบากในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างพื้นฐานเดิม การขาดความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารและประชาชน รวมถึงการไม่สอดคล้องกับกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่มีอยู่ (Neirotti et al., 2014) การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องมีการวางแผนและการดำเนินงานอย่างรอบคอบ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม (Albino et al., 2015)

การประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยปทัชชา 4 กับนโยบายเมืองอัจฉริยะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการพัฒนาเมือง โดย ฉันทะ (ความพึงพอใจในการทำงาน) ช่วยสร้างแรงจูงใจให้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ วิริยะ (ความพยายาม) ทำให้การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้เป็นไปอย่างราบรื่น จิตตะ (ความเอาใจใส่) ช่วยให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และ วิมังสา (การพิจารณาอย่างรอบคอบ) ทำให้การตัดสินใจในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเกิดประโยชน์สูงสุด หลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาใช้ในการจัดการทรัพยากร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการใช้เทคโนโลยี

อย่างยั่งยืน เพื่อสร้างเมืองอัจฉริยะที่มั่นคงและสามารถปรับตัวได้ต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาเมืองอัจฉริยะโดยการนำหลักธรรมาภิบาล 4 มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการพัฒนาเมือง รวมถึงการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับประชาชน

ความเป็นมาและความสำคัญ

แนวคิดเรื่องเมืองอัจฉริยะหรือ “สมาร์ทซิตี้ (Smart City)” กล่าวขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1990 (Bright, 1995) โดยองค์การกลางที่เกี่ยวข้องกับเมืองอัจฉริยะอย่าง Smart Cities Council (SCC) ได้นิยามว่า เมืองอัจฉริยะคือเมืองที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น เพื่อดำเนินการและร่วมประสานการบริการในเขตเมือง ในการประหยัดค่าใช้จ่ายและลดการบริโภคทรัพยากร และช่วยเชื่อมประสานสัมพันธ์กับระหว่างพลเมืองและภาครัฐ รวมทั้งได้กำหนดคุณสมบัติหลักของเมืองอัจฉริยะว่าต้องครอบคลุม 3 ด้านหลักคือ 1. Livability เป็นเมืองน่าอยู่ สะอาด สร้างสุขลักษณะที่ดี ไร้มลพิษไม่แออัด และมีโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่สนับสนุนการให้บริการสาธารณะกับประชาชน 2. Workability ต้องเป็นเมืองที่มีโครงสร้างพื้นฐานที่ประชาชนเข้าไปใช้งานได้ ทั้งด้านพลังงานการเชื่อมต่อโครงข่ายสื่อสาร บริการต่าง ๆ ที่สำคัญกับการดำรงชีวิต โดยสามารถแข่งขันกันได้ในระดับโลก ซึ่งสามารถสร้างงานที่มีคุณภาพสูงให้กับประชากรในเมือง และ 3. Sustainability มีความยั่งยืนโดยต้องเป็นเมืองที่สามารถจัดหาบริการให้ประชาชนได้อย่างทั่วถึง และไม่เป็นการเบียดบังทรัพยากรของคนในรุ่นต่อไปมาใช้

เมืองอัจฉริยะ (Smart City) หมายถึงเมืองที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลที่ได้รับจากเครือข่ายเซนเซอร์ ระบบอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) และการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics) เป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เช่น พลังงาน น้ำ การคมนาคม และการบริหารจัดการเมือง ซึ่งจะทำให้เมืองนั้นมีความยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (Kominos, 2015)

การพัฒนาเมืองอัจฉริยะมีเป้าหมายเพื่อสร้างเมืองที่มีความยืดหยุ่น ปลอดภัย สะดวกสบาย และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นในด้านการให้บริการสาธารณะ การดูแลสุขภาพ การจัดการขยะ และการวางแผนการใช้พื้นที่เมือง (Cohen, 2012)

นอกจากนี้ ยังมี Foundations for Smarter Cities (Harrison et al., 2010) ซึ่งเป็นอีกหนึ่งองค์การที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวเมืองอัจฉริยะ ได้ให้นิยามไว้ว่า เมืองอัจฉริยะคือเมืองที่เชื่อมโยงเครือข่ายของโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม และโครงสร้างทางธุรกิจ เพื่อทำให้เกิดการยกระดับความอัจฉริยะของเมือง

ดังนั้น คำว่า เมืองอัจฉริยะ หรือ Smart City ในความเห็นของผู้ศึกษา คือ เมืองที่นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่ดีขึ้น ทั้งในด้านการลดการใช้ทรัพยากร การเสริมสร้างบริการสาธารณะในแก่ประชาชน การสร้างความใกล้ชิดระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการโดยใช้เทคโนโลยี และดูแลความปลอดภัยให้แก่ประชาชน เพื่อพัฒนาให้เป็นเมืองอัจฉริยะ นั่นเอง

ภาพที่ 1 เป้าหมายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

ที่มา: (สำนักงานเมืองอัจฉริยะ, 2564)

สำนักงานเมืองอัจฉริยะ

สำนักงานเมืองอัจฉริยะ เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2560 มีภารกิจในการจัดทำแผนแม่บท แผนปฏิบัติการและการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศตามแนวทางการขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมีเป้าหมายในปี 2565 ให้มีเมืองอัจฉริยะ 100 เมือง ใน 76 จังหวัด และ กทม.

องค์ประกอบของเมืองอัจฉริยะ

1. Smart Mobility (การสัญจรอัจฉริยะ): รวมถึงระบบการขนส่งอัจฉริยะ เช่น การจัดการจราจร การติดตามการขนส่งสาธารณะแบบเรียลไทม์ และโครงสร้างพื้นฐานสำหรับรถยนต์ไฟฟ้าและรถยนต์อัตโนมัติ การคมนาคมอัจฉริยะมีเป้าหมายเพื่อลดความแออัด ปรับปรุงความปลอดภัย และเพิ่มประสิทธิภาพโดยรวมของเครือข่ายการขนส่ง

2. Smart Energy (พลังงานอัจฉริยะ): ระบบพลังงานอัจฉริยะมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การกระจาย และการใช้พลังงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบูรณาการแหล่งพลังงานทดแทน กริดอัจฉริยะ อาคารประหยัดพลังงาน และกลไกการตอบสนองความต้องการเพื่อเพิ่มความยั่งยืนและลดการปล่อยก๊าซคาร์บอน

3. Smart People (พลเมืองอัจฉริยะ): Smart City ส่งเสริมให้คนในสังคมสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้การสอนผ่านโลกอินเทอร์เน็ต โซเชียลมีเดีย และซอฟต์แวร์ได้ทุกแพลตฟอร์ม โดยพลเมืองทุกระดับต้อง

สามารถเข้าถึงข้อมูลบนโลกออนไลน์ได้อย่างเท่าเทียม ไม่จำกัดชนชั้น เพื่อพัฒนา Manpower ทุกองค์กระตุ้นแต่สถานศึกษา บริษัท รวมไปถึงชุมชนเมืองใกล้เคียงให้มีทักษะ ความรู้ ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. Smart Living: (การดำรงชีวิตอัจฉริยะ) Smart Living คือการปลูกฝังให้ผู้คนรู้จักใช้เทคโนโลยีและสามารถประยุกต์หลักการนวัตกรรมใหม่ๆ ในอนาคตได้อย่างสะดวกสบาย โดยการดีไซน์ของนวัตกรรมต่างๆ จะต้องมีความเป็นสากล ผู้คนทุกประเภทจะต้องเข้าถึงและสามารถใช้งานได้ทุกเพศ ทุกวัย

5. Smart Governance: (การกำกับดูแลที่ชาญฉลาด) การกำกับดูแลที่ชาญฉลาดใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส และการส่งมอบบริการสาธารณะ ซึ่งรวมถึงแพลตฟอร์ม e-governance โครงการริเริ่มข้อมูลแบบเปิด และการให้บริการดิจิทัลเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมือง

6. smart Environment: (สภาพแวดล้อมอัจฉริยะ) โครงการริเริ่มด้านสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะมุ่งเน้นไปที่การติดตามและลดความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม เช่น คุณภาพอากาศและน้ำ มลพิษ และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สิ่งนี้เกี่ยวข้องกับการปรับใช้เซ็นเซอร์และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินสภาพแวดล้อมและดำเนินการแทรกแซงตามเป้าหมายเพื่อความยั่งยืนและความยืดหยุ่น

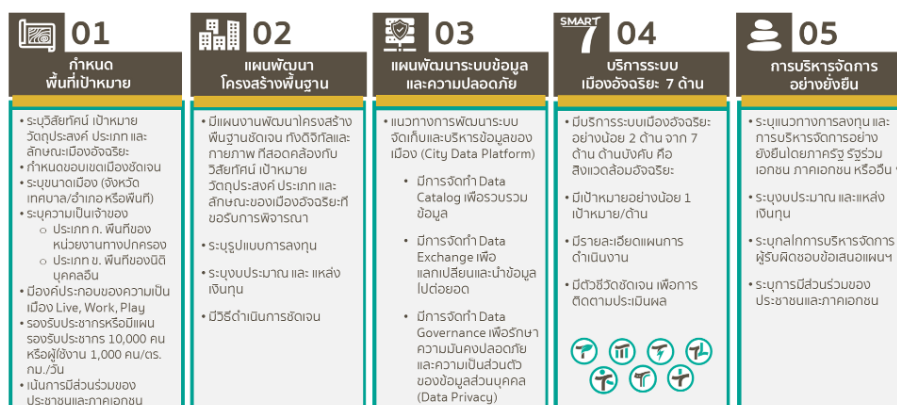
7. Smart Economy: (เศรษฐกิจอัจฉริยะ) เมืองอัจฉริยะส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านนวัตกรรม การเป็นผู้ประกอบการ และการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล ซึ่งรวมถึงความคิดริเริ่มเพื่อสนับสนุนสตาร์ทอัพ ดึงดูดการลงทุน และสร้างโอกาสการจ้างงานในภาคส่วนเกิดใหม่ เช่น เทคโนโลยี การดูแลสุขภาพ และอุตสาหกรรมสีเขียว (ไพธอนาคมแห่งชาติ, 2567)

องค์ประกอบของเมืองอัจฉริยะเหล่านี้จะเป็นตัวนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาให้เป็นเมืองอัจฉริยะ ซึ่งหากนำไปปฏิบัติให้ครอบคลุมทั่วทุกจังหวัดแล้วนั้น จะเป็นการยกระดับเมือง ๆ หนึ่งให้เป็นที่จับตามองสร้างความน่าเชื่อถือในแก่ประชาชนในพื้นที่ และยังเป็นสถานที่ ๆ เชิญชวนนักท่องเที่ยวให้กระจายตัวออกจากเมืองใหญ่ ๆ ได้ อีกทั้ง ยังสร้างความปลอดภัยด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทั้งนี้ การจะนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดผู้บริหารต้องมีความวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล

หลักเกณฑ์ขององค์ประกอบของแผนการพัฒนา

คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อจัดทำแผนนโยบายและการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะระดับพื้นที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ขององค์ประกอบของแผนการพัฒนา ประกอบด้วย 5 เสาหลัก ดังนี้

หลักเกณฑ์

ภาพที่ 2 หลักเกณฑ์ขององค์ประกอบของแผนการพัฒนา

ที่มา: (สำนักงานเมืองอัจฉริยะ, 2564)

แนวคิดผู้บริหาร (Management Philosophy)

แนวคิดและหลักการที่ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ โดยแนวคิดเหล่านี้มีหลายแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมขององค์กร วัฒนธรรมองค์กร และเป้าหมายทางธุรกิจของแต่ละองค์กร ด้านล่างนี้เป็นแนวคิดผู้บริหารหลักๆ ที่ได้รับความนิยม:

1. การจัดการแบบบริหารกิจการ (Scientific Management) Frederick W. Taylor เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานด้วยการวิเคราะห์และวางแผนงานให้เป็นระบบ
2. การจัดการแบบมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Management) Elton Mayo ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้พนักงาน
3. การจัดการแบบระบบ (Systems Management) มององค์กรเป็นระบบรวมที่มีการเชื่อมโยงกันระหว่างส่วนต่างๆ และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดผลสูงสุด
4. การจัดการแบบบูรณาการ (Contingency Management) เน้นการปรับตัวตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร และบริบทภายนอก การบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง
5. การจัดการแบบนวัตกรรม (Innovative Management) สนับสนุนการคิดสร้างสรรค์และการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในองค์กร การสนับสนุนให้พนักงานมีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรม
6. การจัดการแบบเพื่อสังคมและจริยธรรม (Social and Ethical Management) เน้นการดำเนินธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีจริยธรรมในการบริหารจัดการ การรักษาสมดุลระหว่างผลประโยชน์ขององค์กรและความยั่งยืนของสังคม

อย่างไรก็ดี การนำแนวคิดเมืองอัจฉริยะ (Smart City) มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องมีหลักธรรมในใจที่มุ่งหวังจะพัฒนาสังคม โดยเล็งเห็นถึงการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน หลักธรรมนั้นคือ อิทธิบาท 4

หลักธรรมอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่กล่าวถึงปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ประกอบด้วย 4 ข้อ ดังนี้ ฉันทะ (ความพอใจ) - ความสนใจและความพอใจในสิ่งที่ทำ การมีใจรักและมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สำเร็จได้ วิริยะ (ความเพียร) - ความขยันหมั่นเพียรในการทำงานหรือกิจกรรมต่างๆ การทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จิตตะ (ความเอาใจใส่) - ความตั้งใจและใส่ใจในการทำงาน ทำด้วยความตั้งใจและไม่ลี้ลั่นเลินเล่อ ง่าย ๆ วิมังสา (การพิจารณา) - การใช้ปัญญาพิจารณาและแก้ไข ปัญหา การวิเคราะห์และปรับปรุงวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547)

การประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 กับนโยบายเมืองอัจฉริยะ

สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ หลักธรรมอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความตั้งใจ) และ วิมังสา (ความใคร่ครวญ) การนำหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้สามารถทำได้โดยการปรับใช้ในกระบวนการพัฒนาและบริหารจัดการ Smart City ดังนี้:

1. ฉันทะ (ความพอใจ) ความพอใจในสิ่งที่ทำ ความพอใจเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการพัฒนา Smart City การสร้างความพอใจสามารถทำได้โดยการส่งเสริมความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ Smart City การสร้างความตระหนักและความเข้าใจ จัดกิจกรรมให้ข้อมูลและการอบรมเกี่ยวกับ Smart City ให้กับประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจและความพอใจในโครงการ การมีส่วนร่วมของประชาชน

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ การให้ความสำคัญกับความต้องการของประชาชน: การพัฒนาโครงการที่ตอบสนองความต้องการและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม การจัดการพลังงาน และการจัดการสิ่งแวดล้อม

2. วิริยะ (ความเพียร) ความพยายามในการทำงาน ความเพียรในการพัฒนา Smart City คือการมีความมุ่งมั่นและพยายามอย่างต่อเนื่องในการปรับปรุงและพัฒนาเมือง การจัดสรรทรัพยากร จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างต่อเนื่องเพื่อสนับสนุนโครงการพัฒนา Smart City การทำงานอย่างต่อเนื่อง การดำเนินโครงการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างต่อเนื่องและไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาทางเทคนิคหรือการต่อต้านจากประชาชนบางส่วน การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี ส่งเสริมการพัฒนาและนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการเมือง เช่น การใช้ Internet of Things (IoT) ในการจัดการพลังงานและการคมนาคม

3. จิตตะ (ความตั้งใจ) ความตั้งใจในการทำงาน การมีสมาธิและความตั้งใจในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ การมีเป้าหมายที่ชัดเจนและการทำงานอย่างมีแบบแผน การตั้งเป้าหมายระยะยาว วางแผนและตั้งเป้าหมายระยะยาวในการพัฒนา Smart City เช่น แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล แผนการจัดการพลังงานทดแทน การประสานงานระหว่างหน่วยงาน การประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน การติดตามและประเมินผล การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาแนวทางให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้

4. วิมังสา (ความใคร่ครวญ) การพิจารณาและตรวจสอบ การใช้การวิเคราะห์และตรวจสอบผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการดำเนินงานของเมือง เช่น ข้อมูลจากระบบตรวจสอบการจราจร หรือระบบตรวจสอบคุณภาพอากาศ เพื่อปรับปรุงการจัดการ การประเมินผลกระทบของนโยบาย การประเมินผลกระทบของนโยบายต่าง ๆ ที่มีต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม เพื่อปรับปรุงและพัฒนานโยบายให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการตรวจสอบ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการตรวจสอบและพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน เช่น การใช้ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจ

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยาบท 4 กับนโยบายเมืองอัจฉริยะ สามารถช่วยให้การพัฒนาเมืองอัจฉริยะมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น โดยการเน้นความพอใจและการมีส่วนร่วมของประชาชน การพยายามอย่างต่อเนื่องในการปรับปรุงและพัฒนา การมีสมาธิและความตั้งใจในการบรรลุเป้าหมาย และการพิจารณาและตรวจสอบเพื่อปรับปรุงการทำงานอย่างสม่ำเสมอ การนำหลักธรรมอริยาบท 4 มาใช้ในกระบวนการพัฒนาและบริหารจัดการ Smart City จะช่วยให้การพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความยั่งยืน และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

สรุป

การประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยาบท 4 กับนโยบายเมืองอัจฉริยะ ไม่เพียงแต่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน แต่ยังช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการใช้ชีวิตของประชาชนและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ด้วยการนำหลักอริยาบทมาประยุกต์ใช้ ผู้ดำเนินนโยบายจะมีความรักและความพึงพอใจในการทำงาน ส่งผลให้เกิดความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ส่วนวิริยะจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความพยายามในการแก้ไขปัญหาและการเผชิญหน้ากับความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จิตตะ

หรือความเอาใจใส่เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ผู้นำต้องมีความละเอียดรอบคอบและใส่ใจในทุกรายละเอียดของการพัฒนาเมือง ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน จนถึงการประเมินผล เพื่อให้มั่นใจว่าเมืองสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ในขณะที่วิสัยทัศน์หรือการพิจารณาอย่างรอบคอบ จะช่วยให้การตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนมีความถูกต้องและเหมาะสม ด้วยการนำข้อมูลและการวิเคราะห์มาใช้ในการพิจารณาอย่างมีระบบ

เอกสารอ้างอิง

- โทรคมนาคมแห่งชาติ. (2567). *Smart City เมืองอัจฉริยะที่ทุกคนสามารถอาศัยแบบ Work Smart*. สืบค้น 22 พฤษภาคม 2567, จาก <https://nt-metro-service.com/article/tech-trend/smart-city/>.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเมืองอัจฉริยะ. (2564). *การส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ*. สืบค้น 22 พฤษภาคม 2567, จาก <https://www.depa.or.th/th/smart-city-plan/smart-city-office>
- Albino, V. et al. (2015). Smart cities: Definitions, dimensions, performance, and initiatives. *Journal of Urban Technology*, 22(1), 3-21.
- Anttiroiko, A.V. et al. (2014). Smart cities in the new service economy: Building platforms for smart services. *AI & Society*, 29(3), 323-334.
- Bright, J. (1995). The Smart City: Communication Utopia or Future Reality. *Telecommunications*, 29(9), 175-181.
- Caragliu, A. et al. (2011). Smart Cities in Europe. *Journal of Urban Technology*, 18(2), 65-82.
- Chourabi, H. et al. (2012). *Understanding Smart Cities: An Integrative Framework*. Hawaii: Hawaii International Conference on System Sciences.
- Cohen, B. (2012). *What Exactly Is a Smart City?* Retrieved May 22, 2024, from <https://www.fastcompany.com/1680538/what-exactly-is-a-smart-city>.
- Harrison, C. et al., (2010). Foundations for Smarter Cities. *IBM Journal of Research and Development*, 54(4), 1-16.
- Komninos, N. (2015). *The Age of Intelligent Cities: Smart Environments and Innovation-for-all Strategies*. London and New York: Routledge.
- Nam, T. & Pardo, T.A. (2011). *Conceptualizing smart city with dimensions of technology, people, and institutions*. MD, USA: College Park
- Neirotti, P. et al. (2014). Current trends in Smart City initiatives: Some stylized facts. *Cities*, 38, 25-36.
- Zygiaris, S. (2013). Smart city reference model: Assisting planners to conceptualize the building of smart city innovation ecosystems. *Journal of the Knowledge Economy*, 4(2), 217-231.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บ เปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด เช่น

1.1.1 กฤษฎา แซ่หลี่ (2562) กล่าวว่า...

1.1.2 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี่ (2562) ผลการวิจัยพบว่า...

1.1.3 Krisada Saelee (2019) explains to...

1.1.4 ... consistent with the research of Krisada Saelee (2019) the research results found...

1.2 การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บเปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน เครื่องหมายจุลภาค และปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

1.2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1.2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา วงเล็บเปิด ชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า วงเล็บปิด แล้วตามด้วย วงเล็บเปิด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จุลภาค ปีที่พิมพ์ วงเล็บปิด ตัวอย่างเช่น “ดุริยิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่นมนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพศาลในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก ” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

1.2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุนันท์ สุนนโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิดาวิมล หมั่นมีและคณะ, 2560)

1.2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

1.2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมาย แอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

2. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาไทย)

2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้
ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.2 หนังสือ
ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ/(ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

2.3 บทความในหนังสือ
ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง./ (เลขหน้าที่ย่าง)./สถานที่พิมพ์:/
สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระสุกิจ สุกนิม. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวีตร ว่องวิระ, ทฤษฎีและวิธี
วิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

2.4 บทความในวารสาร
ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)./เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.
จิตวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 3(1),
25-31.

2.5 บทความในสารานุกรม
ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อสารานุกรม/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
วุฒิชัย มุลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-
16).

2.6 หนังสือพิมพ์
ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์./วันที่/เดือน)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.
สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์
ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์/(ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฐ์ประทานภ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุสิตนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.8 รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ (รายงานผลการวิจัย)./สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.9 สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน)./ตำแหน่ง./ [บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

2.10 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเรื่อง./สืบค้น วัน เดือน ปี./จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhamma-thai.org/thailand/thailand.php>

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง./ (พ.ศ., วันที่ เดือนที่ประกาศ)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่ม ตอน./หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

2.12 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์, วัน เดือน)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียร์พระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

3. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาอังกฤษ)

3.1 Tripitaka Commentary

The name of the institution of the scriptures./ (Year)./ Title of Tripitaka./ Location:/ Publisher.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai Tripitaka. Bangkok: MCU Press.

3.2 Books

Author./ (Year)./ Title of the book./ (Edition ed.)./ Location:/ Publisher.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). History of Economic Thought (3rd ed.). New York: M. E. Sharpe.

3.3 Book Articles

Author./ (Year)./ Title of the chapter./ In Editor./ (Eds.)./ Title of the book./ (xth ed.) . / (pp-pp)/ Publisher.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L. (Eds.),

Environmental Soil Chemistry (2nd Ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

3.4 Encyclopaedia articles

Author./ (Year)./ Title of Article./ In Title of Encyclopaedia./ (Pages)./ Publisher.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In Encyclopedia of Education. Collected edition of specific issues, 4th rank (pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

3.5 Journal Articles

Author./ (Year)./ Title of Article./ Title of Journal./ Volume(Issue), Pages-Pages.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology, 7(11), 37-53.

3.6 Newspaper

Author./ (YY, MM DD)./ Colum Name./ Title of Newspaper./ Pages.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans proceeding for joint petroleum production with Cambodia. Bangkok Post. p. 22.

3.7 Thesis and Dissertations

Author./ (Year)./ Title./ (Doctoral or Master's thesis or dissertation)./ Location./ Publisher.

Pittayawattanachai, P. (2019). An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiya-phum Monastery, Namphong District, Khonkaen (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.8 Interview

Key Informant./ (YY, DD MM)./ Position./ (Interview).

Anuchid. P. (2022, 5 November). Director of the Research Institute. (Interview).

3.9 Website

Author./ (Year)./ Title/ Retrieved MM DD, Year./ from URL address.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). Who Was The Buddha?. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhist centre.com/text/who-was-buddha>.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า A4)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (16 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 400 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....

ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง.....

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหาเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

- 1..... (16 pt)
- 2..... (16 pt)
- 3..... (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ)

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)
ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

ตัวแปร (10 pt)

คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

สรุปผลการวิจัยและองค์ความรู้ใหม่ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยและระบุองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (16 pt) (ถ้ามี)

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (16 pt) (ถ้ามี)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt) (ถ้ามี)

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt) ขอบขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องการพัฒนาศูนย์ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

- ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhamma-thai.org/thailand/thailand.php>.
- ธิดาวิมล หนึ่งมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 3(1), 25-31.
- พระครูพิศิษฐ์ประทาน. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุสิตนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.
- พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒิชัย มุลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).
- สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.
- Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). Who Was The Buddha?. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.
- James, C. (2013). Office markets & public policy. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (20 pt)

Name of Research Article (Thai) (18 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (16 pt)

Affiliation of the main author (English) (16 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (16 pt)

Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 400 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
2.....and 3.....Populations and sample, research tools, Data collection, Data
analysis. Statistics used for data analysis.

Findings were as follows: (present only the most interesting research findings).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism; Buddhist Management; Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 400 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.....

.....

.....

.....

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.....

.....

.....

.....

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.....

.....

.....

.....

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Research Objectives (18 pt)

1..... (16 pt)

2..... (16 pt)

3..... (16 pt)

Methodology (18 pt)

(16 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection (quantitative and qualitative), Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

Results (18 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table (if any))

Table explanation.....

.....

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources.....

Summary and New Knowledge (18 pt)

(16 pt) This section presents a summary of the research findings and identifies the new knowledge or synthesis that has been derived from the research, often structured as a model.

Recommendations (18 pt)

Policy Recommendations (16 pt) (if any)

Operational Recommendations (16 pt) (if any)

Recommendations for Next Research (16 pt) (if any)

Acknowledgement (18 pt) (Put in the article in case the researcher was given fund to conduct research or the title of the article is not matched with the title of the research or the thesis) (if any)

(16 pt) Write the appreciation note to the funding source. The author should indicate the grant contract number of the research, for example, "I would like to express my deepest appreciation for funding resource from National Research Council Of Thailand, the fiscal year

References (18 pt)

[illegible]

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (16 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 400 คำ)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt)

(16 pt) เขียนทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆในการเขียนบทความวิชาการ.....
.....
.....
.....
.....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)
ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบAmerican Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (20 PT)

Name of Academic Article (Thai) (18 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (16 pt)

Affiliation of the main author (English) (16 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (16 pt)

Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 400 words)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 400 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

(16 pt).

(16 pt).

Figure captions

Table 1 (Name of table) (if any)

Table explanation.....

.....

.....

.....

.....

.....

Conclusion (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA)

References in contents and at the end must be consistent.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

